

REIZEN
NAAR
CEILON,
NEVENS EEN
VOLLEDIGE BESCHRYVING
VAN DAT
EILAND,
EN VAN
JAFANAPATNAM;
Gedurende een Verblyf van Zestien Jaaren,

DOOR

J. C. WOLFS,

Voormaals eerste Geheimschryver van Staat en Justitie te Jafanapatnam op Ceilon.

Doormengd met veele Overzeldzaame Lotgevallen, en Waare Gebeurtenissen, gedurende het Leven van den Autheur.

Te AMSTELDAM,
By GERBRAND ROOS.
MDCCXCVI.

VOOR-REEDEN.

VAN DEN

SCHRYVER,

GENEEGEN LEEZER!

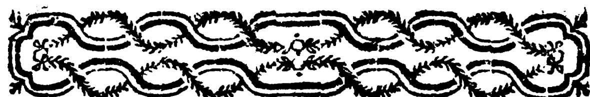
Wat my bewoogen heeft, om myn geringe Reys en Levensloop te beschryven, is: dewyl aan weinige Menschen de weg naar Oost-Indien en het leeven aldaar grondig bekend is. Eenige denken daar van zeer goed, anderen wederom zeer slegt. Diegeen, welke denkt in Oost-Indien niet dan goud en zilver mynen te vinden, alwaar men schielyk schatten verzamelen en ryk worden kan; die dwaalt, en zo hy aan den anderen kant denkt, dat men aldaar in losbandigheyd of Slaafachtige dienstbaarheyd leeft, dwaalt hy niet minder. Ymand die de weg der deugd bewandelt en zig schikkelyk houdt, kan daar beeter zyn geluk maaken, dewyl het gebrek aan geschikte onderwerpen, daar grooter en de voorraad minder dan hier te Land is. Indien egter een Inwoonder van dit Land zig verbeelde: dat hy aanstonds in Oost-Indien een Generaal of een Staatsman worden zoude, en niet langer nodig heeft in zyn Vaderland agter den ploeg te loopen; die zoude zig jammerlyk

be-

bedriegen. Ik wil niemand af of aanraden om de Reys naar Ooſt-Indien te ondernee-men. Een yder volge den dryfveer van zyne neyging. Veele Menſchen zyn vol wan-begrippen, en van groote verbeelding, zo dat zy zig van anderen niet willen laaten over-tuigen, maar willens blind zyn; zodanige kan men niet beeter raaden, als dat zy door ey-ge ondervinding omzichtiger worden.

Indien de Leezer in myne Beſchryving iets vinden mogt; 't welke in andere Reys-be-ſchryvingen niet gevonden wordt of aldaar op een andere manier is verhandelt; die ge-lieve te denken; dat de meeſte zaaken aan verandering onderworpen zyn, en dat de ondervinding en opmerkſaamheyd by alle Schryvers niet dezelfde is. Zaaken, waar van ik geen eigen ondervinding had, nogte wel-ke ik gezien heb, hebbe ik onaangeroerd gelaa-ten. Waar door ik overtuigd ben, dat een yder, welke dezelve ondervinding met my heeft, gaarne zal toeſtemmen en bekennen: dat ik geen Fabelen maar waarheeden ge-ſchreeven heb. Waar meede ik my in de gunſt van de beſcheyden Lezers aanbeveele.

REYZE

REYZE
NAAR
CEYLON.

Ik wierd gebooren op den 10den Auguſtus van het Jaar 1730. Myne afkomſt is uyt den Burgerlyken ſtand. Ik heb geen andere dan een gemeene Burgerlyke opvoeding genoten. Myne Ouders konden my geen meer Leezen en Schryven laaten leeren, dan ik eeven nodig hadde. Toen ik den ouderdom van tien Jaaren bereykt had, moeſt ik het School verlaaten. Met dit tydſtip begon myne ellende. Ik had een Stiefvader bekoomen, en deze vond niet langer goed, den Schoolmeeſter voor my des Zondags avonds één ſtuyver te betaalen; en hy dwong my met geweld tot den arbeyd. Ik beſteede myn uyterſte vlyt, ik bad en weende, en wilde nog een Jaar ter Schoole gaan, maar neen, ik bekwam geen ander antwoort dan ſtokſlagen; deeze verdroeg ik, en moeſt die ook wel verdraagen; dog begon op nieuws te bidden, maar alles hielp niets; ik kwelde my dag en nagt, en myn Verſtand kon geen middel tot myne redding uytdenken. Ik ving den arbeyd naar myn vermoogen aan, maar ſlaagde niet recht. Ik wierd een voorwerp van ſpotterny, en verkreeg alle bedenklyke bynaamen, met één woord, het Leeven wierd my tot een laſt. By myne eyge Moeder zogt ik trooſt en hulp; maar he-

laas! haar was verboden met my te ſpreeken, en wanneer het eens gebeurde, dat het myn Vader bekent wierd, zogt hy zig aan haar zoo wel als aan my te wreeken. Ik verviel geheel tot moedeloosheyd. Eyndelyk kreeg ik een inval, dat ik God myne nooden wilde klaagen, en alzoo hulp zoeken, (want zoo veel verſtand had ik toenmaals niet om te begrypen, dat God wiſt wat my ontbrak) Hier toe verkoos ik een Thuyn, en in dezelve een Bakooven, welke myn bidkamer was. In 't eerſt konde ik weynig, ja zelfs geene woorden vinden, dan naderhand ging het beeter, en ik kwam eyndelyk zoo ver, dat ik uyt den grond myns harten onder 't ſtorten veeler traanen, met God ſpreeken konde. Deeze Oeffening deed ik zoo goed als in myn vermoogen was. Daar ik nu door deeze weg vry gemoedig en opgebeurt was geworden, verſtoutede ik my om myn Stiefvader te vraagen, hoe langen tyd ik hem nog dienen moeſt? door tuſſchen-ſpraak van myne Moeder beſtemde hy my eyndelyk een tyd, na welks verloop ik gaan konde waar het my behaagde. Met myn veertiende Jaar eyndigde myne dienſtbaarheid. Hoe ſchielyk deeze Jaaren vervloogen zyn, en hoe vlytig ik geweeſt ben, kan ik niet beſchryven. Toen ik my in de laatſte week bevond, overviel my eene zwaaren Ziekte, die, ſchoon zy my een geheel Jaar ophield, egter in het voorgenomen beſluyt niet deed veranderen. Wanneer ik nu volkomen herſtelt was, maakte ik my reysvaardig, om wegen te begaan, die my onbekend waaren: waar wilde ik nu heen? Ik zogt wat te leeren, dit was myn verlangen, en myn geheel oogmerk. Ik ſtond op een morgen vroeg

op

op, riep God als een goede leydsman om hulp aan, en was zoo moedig dat ik van myn Stiefvader met vreugde myn affcheid neemen konde. Hy zag my zeer vernederend aan, met deeze uitdrukking: „ gy zyt een Zotskap, en zult ten laatften „ een volkoomen Gek worden". Meer zeyde hy niet, en wenfchte my geen geluk op myn Reys. Daar teegen bedankte ik hem, voor myne opvoeding, en bad hem om vergiffenis over het geen waar in ik myn Kinderlyken pligt overtreeden had. Van myne lieve Moeder was het affcheyd zeer teeder, zy weende bitterlyk en geloofde dat ik verlooren ging; ik zelf moeft haar trooften, eyndelyk ontdekte zy my, dat myn Stiefvader haar onder Eede verboden had, eenig geld aan my op reys meede te geeven. Dit trof my in het eerfte zeer, dog ik antwoorde aanftonds, laat dat zyn lieve Moeder! ik heb een ryken Vader, die zal my wel verzorgen, enz.

Ik pakte nu myne kleederen by een; deeze beftonden in twee Hemden, een paar Kouffen, een gemeene linnen Kiel, en zes ftuyvers aan geld, 't welk te zamen in 't geheel niet zwaar te draagen was. Veertig mylen ging ik in eene reys door; op welke ik aan Brood, dat ik met water gebruykte, de helft van myn Kapitaal verteert had. Toen ging ik aan 't reekenen, wat my te doen ftond, wanneer de drie overig geblevene ftuyvers ook verteert zouden zyn; ik wierd verleegen; Bedelen wilde ik niet; en hebbe het ook niet nodig gehad, nademaal de Almachtige my altyd raad gegeeven heeft. Dit alles voor uit te gelooven is een meer dan Menfchelyke zaak, en is by my zelfs met zeer veel twyfelingen verzelt geweeft.

Ik besloot aan dien Oord, waar ik des Zondags Avonds aankwam, een proef te neemen, en ondervroeg myn armen Waard (want in een voorname Herberg konde ik niet gaan,) of er in deeze oord geen School-gelegentheyd was. Ik wierd onderregt, dat zeedert korten tyd een schoon Weeshuys gebouwt was, waar over een Opzichter stond, die ongemeen beleefd was. Ik bedacht my niet lang, ging terstont naar dien Heer, die my ook vriendelyk ontving. Op het verhaal van myne omstandighéeden, en myn smeeken om Raad en Hulp, geboodt hy my des anderen daags weeder te koomen. Den volgenden dag stelde hy my de zwaarigheeden van het Leeren voor oogen, en raade het my ganschelyk af, ik was zeer bedroefst, en ging heen. Ik had ondertusschen met zyne Dienstbooden kennis gemaakt; deeze zeyden my: dat ik in den Thuyn van hunnen Heer moest gaan, dat hy aldaar werkte; en de Knegt vroeg my, of ik ook wel lust daar toe had; ik zeyde terstond ja, greep een Schop, laade eenigen Karren vol aarde, en reed daar meede heen. Drie of vier maal had ik heen en weeder gereeden, toen de Opzichter kwam, my aanzag, toesprak, en eyndelyk gebood met hem naar huys te gaan; het scheen dat ik hem beviel, en hy was my meer geneegen. Op den volgenden dag, wierdt my in de Herberg, alwaar hy ook naar my hadt laten verneemen, aangezegt: dat ik van den Opzichter aangenoomen was, en in dit Huys met zyne dienstbooden te zaamen woonen zoude; hoe lugtig en hoe vrolyk verliet ik myn Herberg! ik ylde en stapte of ik een geheele waereld in te neemen had. De Opzichter gaf my een Boekje, en wees my

daar

daar in eenige Perioden aan, die ik den volgenden morgen kennen moest. Duyzend Guldens waaren my toen zoo lief niet geweest, als dit Boek, en de daar in my opgegeeve les. Den volgenden dag nam de Opzichter my aan Tafel, en beloofde voor my te zullen zorgen; hy voerde het voorbeeld van den geleerden Heer RAMBACH aan, die eerst het handwerk van Schrynwerken geleerd hadt, en besloot met deeze woorden: „ Mogelyk breng ik uw „ nog in myn Weeshuys, wanneer gy eerst zult „ volleerd zyn: met Taalen te leeren wil ik geen „ aanvang maaken; maar ik zal uw voornamentlyk zoeken te onderregten in den Christelyken „ Godsdienst en Zeeden-leer, benevens cierlyk „ leezen en schryven: ymand die daar in de Jeugd „ kan onderwyzen, heb ik onder anderen nodig: „ dit is het geen ik met uw voorneemens ben te „ doen". Zoo hielp my deeze Man, die reeds in de Eeuwigheid is overgegaan.

Na verloop van een Jaar vondt hy goed om my een plaats te *Berlin*, tot verdere voortzetting myner oeffeningen te bezorgen, en schreef aan een zeker Heer aldaar: deeze verlangde my te zien; eenige weeken verliepen 'er, eer ik de reys konde aanneemen; ik wierd van myn Opzichter op het beste uytgerust, en deed de Reys over de Spree.

Naa een reys van acht dagen, kwam ik in het prachtig BERLIN aan, bestelde myn Brief en tessens myn persoon zelve. De Heer welke verlangende was my te zien, was zeer vriendelyk, en het deed hem leed, dat ik niet veertien dagen eerder gekoomen was; nademaal de plaats, welke hy my toegedacht hadt, nu vervult was, hebbende

 hy

hy aan myn komſt getwyffelt, nademaal hy geen antwoord bekoomen hadt. Deeze Reyze was dan te vergeefs, en ik beſloot om by de eerſte gelegenheyd te rug te keeren.

Niet alleen de Schipper, met wiens Vaartuyg ik de Spree afgevaaren was, maar ook zyn Vrouw, ſloegen my voor, of zy den Prorector van het Graauwe Klooſtér mynent wegen wilden ſpreeken: korten tyd daar na zeyden zy my dat ik in perſoon by den Prorector koomen zoude. Ik vertoonde my, melde myne omſtandigheeden, en wierd als Leerling in het GYMNASIUM opgeſchreeven, en in de vyfde Claſſe geplaatſt. Ik melde dit, met de eerſte Poſt, mynen waardigen Opzichter, die my ſchielyk hier op antwoorde: „ dat hy my toegeſtaan had naar BERLIN te vertrekken, maar dat de Klaſſe in een Gymnaſium „ om de kennis der Taalen te verkrygen, niet geſchikt voor my was; en dat het ook tegen zyn „ oogmerk was; dat ik niet wel had gedaan, met „ buyten zyn weeten daar toe overtegaan." Aan het eynde des Briefs ſcheen hy toegeevender te zyn, en vermaande my tot voorzigtigheyd. De Prorector, die in vier Jaaren een zekeren Schaapherder zoo ver gebragt hadt, dat hy een volkomen Kandidaat geworden is, gedroeg zig zeer geneegen tegens my; ſprak my op den Brief, dien ik hem toonde, moed in; en zorgde ook voor myn onderhoud: hy bragt my in de gunſt van zeekeren Baron, die my weekelyks eenig zakgeld gaf: hy bezorgde my nog een kleyne Jaarwedde; en gaf my een plaats in 't Zangchoor. Daar na nam ik drie Kinderen van een Koopman aan te onderwyzen: myne Schoolieren waaren met myn onder-

derwys zeer wel te vreeden. Ik leefde aldus zeer gelukkig; dog dit duurde niet lang, door verſcheyde tuſſchenkoomende ongevallen.

Een Student uyt het Keulſche Gymnaſium, dien ik in 't geheel niet kende, kwam op een middag in de Zaal, alwaar ik benevens anderen my bevond, en ſtak aldaar Buskruyd aan. De Rector geloofde door my den daader daar van te ontdekken; en hoewel ik hem door een dadelyke onwetenheyd niet noemde, verdagt hy my egter niet van ongehoorzaamheyd; niet temin kwam ik by myne Mede-Schoolieren in haat, als een den Rector toegedaanen aanbrenger. Op een morgen, wanneer ik door een zeekere ſtraat ging, wierd ik door iemand, die my niet geheel onbekend ſcheen, met den Deegen in den vuyſt beſprongen, en my toeriep „ Staa Hond! „ op deze plaats moet gy blyven". Aanſtonds herkende ik hem voor den geen, welke het Buskruyd in de Kamer aangeſtooken hadt; door ſchrik ſprong ik op zyde, en kwam aan de deur van een Huys, waar in iemand geſtaan hadt; deeze opende de deur, en vroeg, wat 'er gaande was? Ik antwoorde dat ik het zelf niet wiſt, en dat ongetwyffeld dit menſch herſſenloos was. Hier by bleef het; en ik ſtelde my aan, als of dat menſch my onbekend was.

Myn meede Schoolmakkers waaren my ten uyterſten afgunſtig, en zeyden dat ik van een byzondere gezintheyd en een Vreemdeling was, die den inwoonder het brood ontnam, enz. In deeze omſtandigheeden ſchreef ik aan den Eerwaardigen Heer SCHUBERT, toenmaals Predikant te *Zoſſen*, en gaf hem als een ervaaren man zynde, kennis van myn School en Leer-zaaken; deszelfs antwoord konde my tot een richtſnoer dienen: „ de Voorſienigheyd

 „ heeft

„ heeft overal haare wegen, (zeyde hy,) en wan-
„ neer men op dezelve wandelt, kan een verande-
„ ring niet schaden, men is immers dan onder
„ haare bescherming." In dezen brief waaren eenige Ducaaten, zonder dat hy er melding van maakte.

Tot myn vervolging kwam 'er nog een tweede omstandigheid by. Een zeeker aanzienelyk Man, die my kende, kwam op een morgen vroeg by my, en badt my dat ik met hem naar zyn Huys zoude gaan. In den beginne ontschuldigde ik my, om de schooltyd, die ik niet dorst verzuymen, dewyl ik het onderwys voor niet genoot: hy nam op zig, dat hy alles by den Rector zoude goed maaken, en ik liet my overreden; onderweeg zeyde hy my, dat zyn Vrouw gevaarlyk ziek en begeerig was om met my te spreeken. Ik was verwondert, en hy verklaarde niet te weeten wat zy van my wilde hebben; ik kwam eyndelyk in het Huys en in de Kamer van de zieke vrouw, welke op een Veldt bedt lag. Zy badt haaren Man, om ons alleen te laaten; hy ging, maar bleef egter in de Kamer aan geene zyde van de bedsteede, daar hy door zyn Vrouw niet kon gezien worden. Nu begon zy tot my te spreeken: Ik zoude haar dog helpen, zy was een verlooren kind, ja een vervloekte, die met Ziel en Lighaam aan den Duyvel in de Helle behoorde, enz. Ik schrikte hier over, en was geheel buyten staat een woord te antwoorden; ik zag den Man aan, die in traanen wegsmolt: weegens myne stilzwygenheyd begon zy op nieuws, ik zoude haar dog helpen. Ik verzogt haar dat zy een Predikant zoude laaten haalen, of iemand anders bekwaam

om

om haar by te ſtaan, want dat ik een arme Scholier was, en nog geen ondervinding had om ſtervenden te trooſten. Zy vroeg wederom, of ik dan niet bidden konde? Ik zoude voor haar bidden; ik antwoorde dat zy zelve bidden moeſt; zy zeyde, ja, maar God hoort den zondaar niet. Toen ving ik aan uyt het Euangelium, en wat ik meer wiſt van de Liefde Gods en Chriſtus tot de Zondaaren, aan te voeren. In den aanvang redeneerde ik kort en afgebrooken; maar daar na vielen my de woorden als van zelfs in. Zy ſtemde eyndelyk met my overeen, en ſprak met vollen mond, de heerlykſte trooſtſpreuken uyt de Heylige ſchrift; by welker aanhooring een heymelyke vreugde in myn Hart ontſtont: zy riep haaren bedroefden Man by zig, en trooſte hem op de minzaamſte wyze: omtrent een half uur daar na ſtierf deeze Vrouw. Zoodanige ontmoeting had ik in myn leeven nooyt bygewoond.

Indien men my toenmaals gezegt hadt, dat ik van dit voorval zoo ſlegt zoude afkoomen, zoude ik het nooit gelooft hebben; ik had niets kwaads gedaan, en was geroepen zonder my te hebben aangeboden: Ik had zonder gewinzugt, en ook zonder belooning onnozel geſprooken, het geen ik moeſt; hoe kwam het dan, dat ik hier over veroordeelt wierd?. Men zeide, dat ik in t'Ampt eens Predikants getreeden was, ik had dingen gedaan die een Scholier niet betaamden, en eyndelyk dat ik de tot hier toe genoten weldaaden onwaardig was. Toen riepen myne Makkers vol vreugde, dat zy het langen tyd gemerkt hadden, dat ik van een andere gezintheyd was, ik was een Zichtelianer, een Muyzefelder enz. Ik was intuſſchen

flegt gemoed, ik was geen Scholier meer, en ik konde my in 't geheel niet bedwingen, en nam door droefheid zichtbaar af. Ik dwaalde en wist niet waar ik belanden zoude. De waardige Prorector die de moeyte genoomen hadt, myn zaak by den Man van de overledene Vrouw te onderzoeken, was zeer bekommert over my, en wilde alles ten mynen besten aanwenden, hy liet my door den Weduwnaar zeggen, dat ik by hem koomen moest: deeze Man welke zig de schuld myns ongeluks gaf, die ik hem egter nooit gegeeven heb, overreede my om nogmaals naar myn weldoener den Prorector te gaan; ik deed het eyndelyk, en heb ik ooit vriendelyker en medelydender mensch gezien, zoo was hy het. Hy spoorde my aanstonds tot bemoediging aan, prees my, en overtuygde zyne vrienden, van het geen ik gedaan had, my verzeekerende, dat de Predikant die my aangeklaagd hadt, beschaamd en afgeweezen was: dat myn Patroon, de Heer Baron, die wegens my een verkeerde meening opgevat hadt, door hem (namentlyk den Prorector) volkomen overtuygd was geworden, dat ik een zuyver Luthersgezinde was geworden, dat hy my nog deezer dagen opentlyk in de klasse gepreezen hadt, en dus verwagte dat ik den volgenden dag, my aldaar zoude laaten vinden. Op dit laatste moest ik hem by het heenen gaan de hand geeven. Ik was naauwlyks heen of bleef weg, en hield my op by den Koopman, wiens kinderen ik onderwees, tot dat ik naar *Hamburg* ging, 't welk na verloop van eenige weeken geschieden. Alvoorens onderrichte ik myn voormaaligen Opzichter weegens myne omstandigheeden: hy raade my in eene

ne vriendelyken Brief, naar *Maagdenburg*, by den toenmaaligen ABT STEINMETZ, te gaan, aan wien hy my een Brief van aanbeveeling gaf; hy raade my ook den voorensgenoemden Heer SCHUBERT en andere goede Heeren aan te spreeken; maar ik konde hier toe niet besluyten: myn gemoed hield my te rug, en stelde my verscheyde zwaarigheeden voor; ik konde het dus hier over met my zelve niet eens worden. Ik was dag en nagt vol zorgen, die my byna 't slaapen beletteden, en ik droomde zes navolgende nagten verscheide droomen, en onder anderen de volgende omstandigheeden: dat ik aan den Oever van een groot water stond te hengelen, om visch te vangen; dat niet lang daar na een Visch aanbeet, dog dat dezelve zoo haast ik hem optrok veranderde in een Mensch; waar over ik my ongemeen verheugde. Ik sloeg geen agt op deeze droom, maar vertelde dien by toeval aan iemand die my daar van deeze uitlegging gaf, namelyk dat ik over het water zoude Reyzen, en daar door gelukkig worden zoude.

De bestemde dag kwam eyndelyk, en ik reysde met de Vragtwagen naar *Hamburg*, alwaar ik gezond aankwam. Negen dagen moest ik my hier ophouden, eer ik met een Vaartuyg myn Reys kon vervorderen; op den zelven dag van myn vertrek, dog eenige Uuren vroeger, kwam een jong Bedelaar van dertien Jaaren by my, hy was uyt *Saxen*, en zeyde dat hy Ouderloos was, en niet wist wat hy aanvangen zoude; ik wierd tot medelyden bewoogen, kleede hem, en maakte een overeenkomst met den Schipper, en nam hem meede naar *Amsterdam*.

Deeze Reys duurde zeven weken, dewyl wy in den aanvang weegens de harde winden, op de zoo genaamde *Steur* by *Gluckſtad* (*) moeſten blyven leggen; eyndelyk zagen wy de groote en wydvermaarde Stad *Amſterdam*, voor welke wy ſchielyk ten Anker kwamen. Toen de Schipper aan de Wal ging, nam hy my meede, en ik gaf myn jongen, die zig geduurende de Reys zeer dienſtbaar gedraagen hadt, myn goed in bewaaring, tot dat ik wederkoomen, en hetzelve met hem afhaalen zoude. De Schipper bragt my in een goede Herberg, alwaar ik voor my en den Jongen accordeerde. By myn wederkomſt op het Schip, vond ik, dat de Jongen van het zelve afgegaan was, en een goed deel van myn linnen mede genoomen hadt, welk verlies my zeer ter harte ging, en zeker een geringe erkentenis voor myn weldoen was.

Ik was nu in Holland, en wel in deeze ſchoone en prachtige Stad, zonder recht te weeten wat ik aanvangen zoude. Ik bezag en bewonderde intuſſchen de merkwaardigheeden van deze plaats, gelyk het Stadhuys, 't welk een der zeven Wereltswonderen is, en veele andere zaaken meer; een goed half Jaar hield ik my hier op; in welken tyd ik ook de omleggende plaatſen leerde kennen; eindelyk moeſt ik ook om myn voortkomen denken, nademaal myn Geldbeurs verminderde; men deed my veelerley voorſlagen; een Koopman wilde my de Hollandſche Taal laaten leeren, en dan als

Fac-

(*) De *Steur*, een Rivier in 't Holſteynſche, welke eeven beneden *Gluckſtad* in de *Elve* valt.

Factoor gebruyken, waar toe ik geen genegenheyd had. Ik kreeg luſt om naar *Jeruſalem* te Reyzen, en een Schipper, die naar *Smirna* ging, boodt zig aan, my tot die plaats vry te houden; dog ik liet my van myn voorneemen aftrekken; deeze Man boodt my onderſteuning en geld aan zoo veel ik behoefde, hoewel ik hem zeyde dat hy van myn Ouders of Vrienden in Duytſchland, nooit eenige vergoeding kon verwagten.

Op zekeren tyd kwam myn Waardt t'huys, en wenſchte my geluk met iets dat naar zyn meening zeer goed voor my was; hy hadt naamelyk met den Admiraal B. wegens my geſprooken. Deeze Heer hadt hem gezegt, dat hy my des anderendaags wel eens wilde ſpreeken. Met een bly voorgevoel verlangde ik den Admiraal te zien op den beſtemden dag. Zyn mannelyke Taal en ernſthaftig weezen, boezemden my de hoogſte achting voor hem in. Hy vroeg my naar myne geboorte, ouderdom, geloof, en waarom ik te *Amſterdam* gekoomen was, en eyndelyk vroeg hy my, of ik wel het Ampt van Zieken-Trooſter op zyn Schip wilde waarneemen? dewyl ik van deezen Dienſt geen recht begrip had, zoo wierd my gezegdt dat het daar in beſtond, om des Zondags een Predicatie te leezen, of een korte Redenvoering te doen, en de zieken, welke zulks begeerden, by hun ſterven te onderregten en te trooſten. Hier op antwoorde ik zonder my te bedenken, Ja; de Admiraal reykte my de Hand toe, en zeyde: Gy hebt by my dienſt genoomen, en ik zal u den dag laaten weeten, wanneer gy U naar myn Schip moet begeeven; hier op vroeg hy my nog naar andere omſtandigheeden in het *Brandenburgſche*, en zei-

zeide: dat hy in *Stettin* gebooren was, en een Jongen zynde naar Holland gereist was, en ter Zee zyn fortuin gemaakt hadt. Hier meede brak hy af, nademaal hy nog op het Oost-Indische Huys moest zyn. Myn vreugde en myn verlangen naar myn vertrek was onbeschryffelyk, en myne gedagten gingen over niets anders dan over het ter Zee vaaren. Dog by al myn Vreugde, had ik eene groote verlegenheyd; namelyk, hoe dat de Waardt die my zoo langen tyd geborgt hadt zoude betaalt worden; ik kwelde my langen tyd; eyndelyk vroeg ik het hem zelfs; hy zag my lachende aan; en zeyde; „ weet gy dan niet Mof (*a*) (zoo „ noemt men gemeenlyk de Duytschers in Holland) „ dat gy by een Zielverkooper zyt, en dat de „ Heer Admiraal die U aangenoomen heeft een „ Zee-Roover is?" Ik begon overluyd te lachen en zeyde: „ Gy zyt veel meer een Zielbewaar- „ der; gy hebt myn Lichaam en daar nevens myn „ Ziel behouden, laat nu dat gekscheeren, en „ maakt myn zaaken klaar" de Waardt antwoorde. „ Nu dewyl gy daar zoo sterk op staat, zoo weet, de

(*a*) Moff, is een Scheldnaam, die de Hollanders aan de Duytschers geeven, maar voornamentlyk aan de menigvuldige Saxers en Westphaalers, anders Hannekemaayers genoemd, die jaarlyks naar Holland, met geheele troepen koomen afzakken; de een om ter Zee te vaaren, en de andere om het Landwerk te verrichten, of in de Veenen te werken; het woord is afkomstig van 't werkwoord *Moffelen*. Het welk in het algemeen beteekent, heymelyk bedriegen, wegsteeken, valsch speelen enz.

„ de betaaling zal hier in beſtaan, leeft lang, en
„ word gelukkig, het welk ik van U hoope, en als
„ dit gebeurd zoo betaalt gy my; maar ſterft gy,
„ zoo zal ik my ook betaalt reckenen" Hy reykte
my teevens eenige Guldens toe, met deeze woorden „ daar hebt gy eenige Guldens, wanneer gy
„ in *Africa* komt, dan kunt gy eens op my en myn
„ vrouws gezondtheyd drinken; Nu lieve Mof,
„ zyt gy nu te vreede? Wat dunkt u nu van zulk
„ Zielverkoopen."

Ik ſtond verbaaſt, zag Man en Vrouw aan, en konde geen woorden tot dankzegging vinden.

Acht dagen verliepen er nog eer ik vertrok, en myn Beroep op 't Schip waarnemen konde: in dien tuſſchen tyd liet myn Waard een Oude Zieken-Trooſter koomen om my te onderregten; eyndelyk wierd de dag en het uur gebooren dat ik het ſchoone Holland vaarwel moeſt zeggen: dat ſchoone Holland herzeg ik nog eens: in dit wereld-deel had ik andere voorbeelden gezien als in myn lieve Vaderland. Een vryheid van Godsdienſt, Eensgezindheyd in de Regeering, een Vriendelyke verkeering in de Burgerlyke zamenleeving; deeze hadden in my een erkentenis te weeg gebragt, die ik voorheen in my niet gevonden had. Men vind hier de Natuur niet gedwongen, den Godsdienſt niet aan ketenen gekluyſterd, den Staatsman niet verflaaft, en den Burger en Landman niet kwynende.

Den avond voor myn vertrek, teekende myn Waard myn Kiſt, waar in hy alles wat ik mede neemen zoude gepakt hadt; by de overgaaf van de Sleutel zeide hy my. „ Zie daar myn lieve
„ Ooſt-Indievaar, hier is uw Huys, Thuyn, ja alles
„ wat gy uit Europa mede te neemen hebt; ik wil

„ u al-

„ u alles niet zeggen wat daar in te vinden is;
„ gy zult het zien, wanneer gy den tyd, om het
„ te doorzoeken, hebben zult: Nu wensche ik,
„ dat deeze Kist u weeder, beter bezorgd, uyt
„ Oost-Indien herwaarts overbrengen mag.

Des anderen daags Morgens zeide men my dat het Vaartuyg, waar mede ik naar de Ligter moest, (het Schip, dat het Volk en de Goederen naar de groote Scheepen overbrengt) naar my wagte; ik voer af, en kwam aan de Ligter, op welke een menigte van Soldaaten overgezet wierden; zy waaren altemaal dronken, en maakten een hevig en verward geschreeuw, en hun wierd een plaats in het ruym aangeweezen. Zoo dra wy allen Scheep waaren, liet de Stuurman het Anker ligten en de Zeylen losmaaken, en wy zeylden naar *Texel*, op welke Reede het Admiraalschip, met nog meer andere groote Scheepen, geankert lagen. De beweeging van het Schip werkte zeer sterk op de Soldaaten, en de daar door ontstaane walgelyke stank, dreef my uyt het ruym (want hier in hadt my de Stuurman geplaast, zeggende „ men moet heulen met „ de Wolven daar men mede in 't Bosch is") naar het verdek. De Stuurman die aldaar benevens de Matroosen mede die onaangenaame stank gewaar wierdt, zeide „ legt de Luyken toe, en laaten die „ Varkens doen wat zy willen." In deeze stand moesten die arme Kaarels ruym vier en twintig uuren blyven leggen; waar door zy byna uyt het Graf gehaalt scheenen; in deezen toestand betraaden zy het groote Schip, en tuymelden op het zelve heen en weeder, en wierden van de Matroozen weggesmeeten, wanneer zy tusschen de Anker-touwen vielen.

Toen

Toen kwamen de Quartiermeesters (*a*) en de Provoost, met hunne entjes dag, en dreeven eyndlyk de Soldaten in het ruym, alwaar hen de Provoost volgde, die verschrikkelyke vloeken hooren liet. De goede Soldaaten, die meest alle Duytschers waaren, nu volkomen nugteren geworden zynde, waaren door deeze nieuwe omstandigheeden wederom zoo goed als dronken geworden: de meesten hadden zig ingebeeld t'Scheep een vrye Kamer en alle gemakken te vinden; maar het viel geheel anders uyt.

Toen zy by hunne zinnen kwamen, begonnen zy te klaagen en te vloeken, de een op zig zelve, en de ander op die geenen, die hem het Zee-vaaren en het scheeps-leeven zoo aangenaam voorgesteld hadden; een menigte wilde zig verdrinken: dog dit was hun te vergeeven, want zy wierden beeter bewaard als in een Tugthuys. De honger en dorst begon hen nu te kwellen, en zy hadden van alles gebrek; haare huysvesting was te gelyk de plaats tot verrigting van alle nootdruftigheeden; de weemoedigen klaagden en weenden. Dit Tooneel duurde een gansche Dag en Nagt. Den volgenden dag kwam de Kapiteyn Lieutenant aan boord, bragt den Commandeur van de Soldaaten mede, en zorgde dat hun spys en tydverdryf verschaft wierd.

Ik had een kleyne hut tot myn wooning, en een slaapplaats te zaamen met een Kadet. Die geene welke zig niet behelpen kan, in een hutje dat

(*a*) Quartiermeester is een graad hooger als Matroos, van welke zy gemaakt worden.

dat niet veel grooter dan hy zelve is, die blyve van het Schip. Op deeze wyze kan men veele, schoon niet gemakkelyke, slaapplaatsen hebben. Myn dienst begon niet eerder dan na dat het Schip zyne volle laading bekomen had, waar mede drie weeken verliepen; want, daar wierden te gelyk zeeven Scheepen uytgerust. De inrigting der schafting is op de volgende wyze; men brengt groote houte Bakken, die allen genommert zyn: tot yder nommer behooren zeeven Persoonen; van deze moet een Man, op de tyd dat de Eetklok getrokken word, by de Kok in de keuken koomen; de Kok begint van N° één, tot de laatste toe af te roepen, en geeft met een lepel een yder zyn deel in de Bak. Dewyl ik hier by de Kok in de keuken ben, zoo zal ik tegelyk de spyzen aanhaalen, die geduurende yder week voor de Matroosen en Soldaaten gekookt worden. Een soort van groove grutten word dagelyks gekookt; des Woensdag en Zondags graauwe Erwten; de toespys bestaat in Stokvisch, gezoute Rund en Varkensvleesch, welke om den anderen dag uytgedeeld word: Het volk van yder Bak bekomt twee maaten, één vol Boomoly en de andere met Azyn, om daar mede de Erwten te eeten: alle morgen word het water uytgedeelt, waar mede een yder zig tot den volgenden dag moet vergenoegen; in de eerste dagen is het water zuyver, maar naderhand word het vuyl en stinkend; wordende dan verscheyde wurmpjes daar in gevonden; daar na word het wederom klaar en zuyver. Ik heb dikwyls, wanneer ik my in het ruym by de zieken bevond, den eenen Matroos van den anderen op het hartelykste hooren bidden om een dronk water, maar te vergeefs, zoo dat ik dan voor zoo-

da-

danige ellendige dorstlydende door behulp van de wagt hebbende Officieren raad geschaft hebbe.

Onze dagelyksche bezigheeden, zoo lang wy in Texel waaren, bestonden in het laaden der Koopwaaren, Goederen, Geschut en andere noodwendigheeden. Zoo dra wy daar mede gereed waaren, kwam den Admiraal, op een voortreffelyk Jacht; Hy wierd met eenige Kanonschooten verwelkomt, en het gemeen riep tot driemaal toe *Hoezée.* De Kapteyn Lieutenant gaf hem aanstonds berigt van den toestand van het Schip; hier op wierden de Zeylen losgemaakt, het anker geligt, en beweeging tot het uitloopen gemaakt; maar de Wind wilde ons niet dienen, en wy moesten wederom het anker laaten vallen, en konden eerst des anderen daags, toen de Wind omliep, en uit het Oosten waayde, door het zoogenaamde Kattegat in Zee koomen; op dien dag vertoonde zig de Admiraal aan het gemeene Volk, liet de Klok luyden, om de Matroozen en Soldaten, booven op 't dek by een te roepen, en deedt de volgende aanspraak: „ Ik verwittig U allen hier meede als „ Admiraal, dat geen van U allen zig zal onder„ staan, van den anderen 't geringste te ontnee„ men of te ontvreemden, dat ook onder U geen „ twist ontstaat, het zy waar over het wil, of dat „ er iemand gelastert, of dat er gevloekt of gezwoo„ ren word: gy zult U allen wagten van met kaar„ ten te speelen, of eenig ander quaad te doen. „ Vind ik dat iemand zig aan een deezer punten „ schuldig maakt, zo kan de overtreeder verzeekert „ zyn, dat hy aan de groote Mast, met den ee„ nen Hand zal gebonden worden. Ik wil hier „ door niet, dat gy Onder-Officiers, het gemeene

„ volk op een Barbaarsche wyze straffen zult; in„ zonderheyd wanneer de misdaad gering is. Ik „ weet dat ik Menschen en geen Beesten naar Oost„ Indien te voeren heb. Ontdek ik dat gylieden „ 't tegendeel doet, zult gy aanstonds van uwen „ post ontzet worden. En gy Soldaaten zo niet„ teegenstaande dit, U iets kwaads bejeegent, zo „ geef ik U allen vryheydt om by my te koomen „ en uwe beswaaren optegeeven. Hier na kan een „ ieder zig schikken." Niemand was vrolyker dan de arme Soldaaten, die tot nu toe erger dan Honden bejeegent waaren, en veele onverdiende slagen hadden moeten ontsangen. Na deeze Aanspraak liet de Admiraal aan ieder Soldaat en Matroos een rantsoentje Arack geeven; Gaf Bevel aan den Bottelier (deeze heeft het opzicht over den voorraad) van de 500 stuks kaazen, welke Scheep waaren, aan het volk uyt te deelen: wende vervolgens zyne Redenvoering tot den Doctor, wien hy de Zieken op zyn gemoed aanbeviel, met een ernstige vermaaning, van geene middelen ter hunner Geneezing te spaaren, hun veel spaansche Wyn te geeven, en voor hun Vleeschnat te doen kooken enz. De Officieren sprak hy op de volgende wyze aan. „ Myne Heeren! Gy„ lieden zult hebben te houden goede order, ge„ bruyken Soldaat en Zeemanschap, voorzichtig „ weezen, en in alle omstandigheeden die U lie„ den gevaarlyk moogen schynen my kennis gee„ ven; zo wel by Dag als Nagt." Den Konstapel liet hy by zig koomen, en gebood hem voor al zorg te draagen dat geen onstooken Kaarsen, brandende Tabakspypen of andere vuurstoffen in de Kruidkamer gebragt of gebruikt wierden, dat hy

zorg

zorg draagen moeſt, van de Lonten altyd in goeden ſtaat, en gereed te houden, om by voorkoomende geleegenheeden by het geſchut te kunnen worden gebruykt. De twee Cadets, welken wy op ons Schip hadden, vermaande hy op deeze wyze. „ Ik „ beveel U lieden, opmerkzaam en vlytig te zyn. „ Denkt niet dat gy uyt enkel vermaak met my „ reiſt. Het oogmerk is, van U lieden, Mannen „ te maaken, dienſtig voor den Staat en voor de „ O. I. Compagnie, gy zult ieder in 't byzonder U „ eigen *Journaal* houden, alle waarneemingen daar „ in opteekenen, en des Zondags Avonds my dat „ voorleezen. Mydt alle onnut geſnap: en denkt „ nergens anders om, dan op de Cours en Zeylen „ van het Schip, zo lange gy voor het Compas „ ſtaat, en vergeet het Roer, en den Wind niet." De Timmerlieden kreegen ook een Les, en aldus een ieder, van die wat meer dan Soldaat of Matroos waaren af. Eyndelyk kreeg ik ook een beurt, namentlyk hy ſtelde my voor, dat hy my aangenoomen hadt om den Godsdienſt volgens Scheeps gebruyk te verrichten, en voor zodaanig een wilde hy my gehouden hebben. Voor al begeerde hy, dat een ieder zig wachte, 't Goddelyk woord te misbruyken of te beſpotten, maar integendeel zig te gedragen als een Chriſten, die een redelyke Ziel en Gemoed heeft, en hy beſloot zyne réden met deeze woorden, „ Gy, Officiers, Onder-Officiers, „ en Matroozen enz. hebt gy nu allen my wel ver„ ſtaan? waar op een ieder Ja antwoorde. Deeze aanſpraak hadt zodaanigen indruk, dat er eene goede order, inrichting, en nadenken heerſchten. De Soldaaten wierden over het algemeen Vrien-

den met de Matroozen, en vertelden elkandere allerlei ſpreukjes.

Ik verrichtte geen dienſt ten zy 't my bevoolen wierd: was 'er ymand ziek, en begeerde hy my, zo moeſt het by den Commandant gezegt, en door een Korporaal my bevoolen worden. Onder myn Scheep - Gemeinte, die vyf hondert Man ſterk was, bevonden zig allerley Gezindheeden. Ik was toenmaals zeer te vreeden, en had groote reeden om de voorzienigheyd te danken; die my zo ver gebragt hadt. De Admiraal bewees my ook zonderling zyne gunſt; en gaf my tot een geſchenk een gedeelte van zyn Voorraad, als Wyn, Bier, enz: Hy ſprak dikwyls met my; waar door ik niet weinig by 't gemeene Volk van 't Schip in aanzien kwam. Op 't laatſt meenden zy, dat ik een nabeſtaande van hem was; dewyl hy zo veel werk van my maakte. Niemand wiſt hier van den grond, zelfs de Admiraal niet, en het is een middel tot myn geluk geweeſt; Gelyk hier na zal verhaalt worden.

Eerſt hadt ik my in de voor - Cajuit moeten ophouden; maar ik verkreeg nu een kleyne hut, en vooral daar myn Kiſt. Ik was zeer begeerig te zien, wat myn Amſterdamſche Waardt daar in gepakt hadt; ik bevond tot myne verwondering niet alleen dat geen, 't welk ik nodig had, maar ook verſcheyde dingen, die tot zyne Nagedachtenis ſtrekten, beneevens een Lyſt van al het geen in de Kiſt gevonden wierd. Deeze Kiſt heb ik als een *Relicq* bewaart, en na verloop van twintig Jaaren, wederom in Amſterdam gebragt. Ik was voorneemens myn lieve Waardt daar uyt iets tot

een

een Gedachtenis te geeven, maar de goede Man, was korten tyd te vooren overleeden. (a)

Eenige dagen hadden wy goede windt, waar na het veranderende, onstuymig en dermaaten stormende wierd, dat wy in geen veertien dagen, Zon, Maan, of Sterren konden zien. Geduurende deezen tyd konden wy geen vuur in de keuken houden, en by gevolg geen warme of gekookte spyze bekoomen; waar door een groot gedeelte van 't Volk ziek wierdt: eyndelyk bevonden wy ons niet wydt van het bovengenoemde zogenaamden Kattegat. Wy deeden eenige Kanonschooten, en bekwaamen een Loots, die ons naar de Texelsche Reede zoude lootsen. Maar de Wind veranderde en de Lucht helderde op, zo dat wy onze Reys vervolgden. Dit begin stelde zig niet aangenaam in. De Doctor en Chirurgyns kreegen hunne handen vol werk. Veelen die de Zee niet gewend waaren, wierden Ziek; en daar waaren er dertig die een besmettelyke Ziekte hadden, waar van

(a) Het is jammer dat de naam van den Waardt niet genoemt wordt. Een zodanige verdient wel met gulden letters vereeuwigt te worden, een vreemdeling een Halfjaar lang de kost te geeven, een Baantje naar Oost-Indien te besorgen; en daar en booven hem een Kist meede te geeven met meer daar in als hy nodig hadt; zonder een penning daar voor te genieten; is wel een wonderlyk verschynsel: maar nog meer in een Waardt, wiens geweeten zelden de engste is, en wiens meedogenheid doorgaans weinig uitblinkt. Voornamentlyk hier te Lande.

(Vertaalder.)

van er eenigen het met de Dood moeſten bekoopen. Wy vorderden niet veel, woelende en werkende de Noord-Zee beſtendig. Wy wierden bevreeſt voor de Vlaamſche Banken, die wy voor ons hadden, en langs welken wy heen moeſten zeylen; en welke voorzorg wy ook gebruykten, wy raakten op een der Banken, zonder dat wy er aan dagten, vaſt; geen Donderſlag kon den Admiraal en zyn Officieren zo verſlagen hebben, als dit geval, zy lieten den moed geheel vallen; ſpraaken geen woord; en er heerſchte een volkomen verſlagenheyd onder de gemoederen. De goede Admiraal liep in zyn kamer, viel op zyn kniën, wrong zyn Handen, ſmeekte God om hulp: by geluk onſtond er een wind, die ons van de Bank zettede. Zo dra vond men niet dat het Schip Vlot was, of men ging aan het pompen, en zien of het ook eenige ſchaaden bekoomen hadt: Dan men vond alles in een goeden ſtaat. Voor deeze wonderbaare redding, hield men een Algemeene Dankzegging, by welke geleegenheyd ik een korte aanſpraak deed

De goede Admiraal was geheel bedaard, toen hy uyt zyn bidvertrek kwam, en de doodsangſten en vreeze verdreeven hebbende, gaf hy daardoor een voorteeken van een geheele verandering. 't Is ligt te denken dat zodanige omſtandigheeden dien Man meer moeſten treffen, dan een gemeen Matroos of Soldaat.

Wy kreegen deezen dag onze eerſte Doode, op het Schip, die ook aanſtonds in Zee tot aas der Viſſchen wierdt geſmeeten. Zonder dat zyn overlyden door Bidders wierd aangezegt, of by zyn Begraafeniſſe de Klokken luiden, ofte een Lykpre-

dicatie gedaan en een Treur Musiek gespeelt wierd. (*a*) Men naaide hem in een oud stuk Zeyldoek: en leyde hem op een plank, welkers eene eynde op het boord van 't Schip en het ander einde door twee Matroozen wierdt vastgehouden, die op het bevel van een der Onderofficiers: „ Zet hem in „ Gods Naam over": den plank naar boven tilden, en het lyk in Zee deeden gleien; aldus is de Begraafenis op het Schip.

Eindelyk kwamen wy in het Kanaal, tusschen Engeland en Frankryk, 't welk even gelyk de Noord-Zee, onderscheyden gronden heeft: in deeze Zee gaan hooge dog korte golven, waar door 't Schip zeer sterk werkt, zelfs by middelmatige koelten. De Doctor zag zyn getal Zieken vermeerderen, en wendde alle mogelyke middelen aan. Hy vond goed om het Ruym, alwaar de Soldaaten en Matroozen Huys hielden, met Azyn en Kruydt te berooken. Aanstonds wierd dit middel in 't werk gestelt, en binnen weynig tyds zag men alle Man zo gezonden als zieken, booven op het Schip met al hun plunje. Welk een akelig gezicht! Niemand van hen allen hadt meer dat gezond voorkoomen, 't welk zy in den aanvang toonden; en veelen waaren zo gestelt, dat het scheen, als of zy met den dood worstelende waaren. Ik richte myn Redenvoering hier na den volgenden Zondag in.

De Admiraal, die zeedert eenige dagen zyn Kamer weegens onpasselykheyd had moeten houden, liet

(*a*) Het doen eener Lyk-Predicatie en het speelen van Treur-Musiek by de Begraafenis, is in Duyschland over het algemeen in gebruyk.

(Vertaalder.)

liet zig nog eens op het Dek zien, en dit was de laatſtemaal. Hy vroeg aanſtonds hoe het met zyn Soldaaten en Matroozen geleegen was? men antwoordde hem: niet al te wel. Hy gaf bevel aan de Officiers, dat zy zouden tragten, het volk zo veel mogelyk in beweeging te houden. Hy liet vraagen of 'er geen waaren die Speeltuygen hadden, en ſpeelen konden; dat zy zig daar meede dan zouden vermaaken. Men vond vier à vyf Soldaaten die op de Fiool en Fluyt ſpeelden, en dezelve mede genoomen hadden. De Muſikanten maakten hun Speeltuyg gereedt, en begonnen te ſpeelen: al het Volk danſte, behalven die de Scheurbuyk hadden; welker leeden byna geheel verſtyſt waaren. Het Volk ging hier alle daagen mede voort, zo dikwils wind en weêr het toeliet, en dit was niet zonder nut. De Soldaaten begonnen alles uyt een ander oogpunt te beſchouwen, zagen de hooge Krytbergen die aan deeze zyde, Engeland tot een koſtelyken Muur verſtrekt. De Matroozen verhaalden hen hoe dat de Stad *Douvres* (*) door een Geeſt gebouwt was; Hier hoorden zy vreemd toe, en vroegen, wat voor een Geeſt dat het geweeſt was? Daar men hen nu zeyde dat het zekerlyk de Duyvel geweeſt was, waaren zy te vreeden. Hunne oogen van den Oever van Groot-Brittanien wendende, ontdekten zy de uyterſte Kuſt van Frankryk, maar de afſtand was te ver om het onderſcheidentlyk te konnen zien. En zy ſpraken zeer ſmaakelyk van den aanſtaanden

(*) *Douvres*, aan het Canaal over *Calais*, een Haven van waar de Paketbooten naar Vrankryk vaaren, heeft een ſterk Citadel.

den Wyn-oogst. Wy zeylden door dit Kanaal veertien dagen lang. Een Engelschman gaf ons twee Schaapen over, waar tegen wy hem Genever gaaven. De wind die ons tot dus verre niet voordeelig geweest was, scheen nu gunstiger te worden, en bragt ons schielyk in de Spaansche Zee. De Nieuwsgierige Soldaaten, die van Spanje hoorden praaten, wilden niet naar beneeden, maar bestendig booven blyven, dewyl zy zig inbeelden, dat zy zo naby Spanje als by Engeland zouden heen zeylen; want zy maakten zig van deeze Zee een verkeerd denkbeeld. Maar, ô Hemel! hoe verschrikten zy, toen deeze Zee, haar Hemelhooge Golven begon te verheffen: Zy liepen zo goed zy konden, naar beneeden, en verborgen zig.

Met den Admiraal was het intusschen zo verslimmert, dat hy zelve alle hoop tot zyn herstelling opgaf, en my by zig deed koomen; hy sprak by myn inkoomen met den Kapiteyn van het Schip over Scheeps-zaaken, en zond hem weg; te kennen geevende dat hy hem wederom zoude laaten roepen; hy verzogt my, dat ik hem, (zyne hand naar my „ uytsteekende,) in zyne tegenswoordige omstan„ digheeden zoude te hulp koomen, dewyl hy zyn „ einde voelde naderen. Toen ik U (zeyde hy) in *Am„ sterdam* aannam, dagt ik niet, U in deeze om„ standigheid zelf nodig te hebben; goed is 't dat „ ik U mede genoomen heb: Zet alle schroom „ voor den Post, dien ik bekleed, ter zyde, en „ spreekt met my als een gemeen Christen, „ die een groot Zondaar is, en door de Genade „ en Barmhertigheyd zyns Heyland zoekt zaalig te „ worden. Ja met een woord: gebruykt geen

„ pligt-

„ pligtpleegingen, maar Gods woord". Ik gehoorzaamde en ftelde hem by deeze geleegenheid JESUS als een Koning voor. Hy luyfterde met veel aandagt, en bekende, dat ik de rechte ftoffen voor zyn Ziels toeftand getroffen had. Hy drukte my de hand, en zeyde: „ Nu wil Ik dog nog „ verder voor U zorgen; ik hebbe goede Vrienden „ te *Batavia*, aan deeze zal ik U beveelen: aan „ de *Kaap de Goede Hoop* zult gy afgezet en op „ het Schip van KAPITEYN EIKENS geplaatft „ worden". Ik dankte hem voor zyne voorzorg, maar wenfchte dat ik zo gelukkig mogt zyn, van nog langen tyd onder zyne beveelen te mooleeven. Hy antwoorde: „ Neen myn Vriend! „ ik fterf in korten tyd, roep nu den Kapiteyn „ en laat hem aanftonds koomen, ik heb hem nog „ wat te zeggen". Ik deed het, en de Kapitein verfcheen aanftonds. Myn Heer! vong de Admiraal aan: „ ik geeve U hier meede myn Bevel geheel over; en ftel U in myn plaats. Houd en „ oeffent het gezag van Admiraal daar het vereyfcht „ wordt. Opdat dit Schip het Admiraalfchip blyve. Hier hebt gy myne byzondere *Inftructie*.

„ Draag zorg voor de Lading van 't Schip; en inzonderheyd voor de Equipagie, en laat dezelve „ niet kwalyk behandelt worden. Komt gy wederom in *Amfterdam* en vind gy myn Lieve „ Vrouw en Kinderen nog in leeven, zoo verzeekert haar, dat ik my tot den Dood bereydt heb. „ En eyndlyk beftelt deeze drie Brieven aan de „ Heer mynen bekenden te *Batavia*, waar in ik „ onze W . . . . . op het fterkfte aanbeveel, om „ hem na hun vermoogen te bevorderen. Zet „ hem aan de Kaap op het Schip van de Heer

„ Ei-

„ EIKENS met deeze Brieven af. Want ik keure het „ niet goed, dat hy met U naar *Ceylon* zoude „ meede reyzen". Deeze woorden ſprak hy volkomen uyt: en den volgenden dag overleed de Admiraal; De droefheyd over dit verlies was algemeen: een ieder, zo wel Matroozen als Soldaaten waaren ter neer geſlaagen. Dit was de Negende Reys, die hy naar Ooſt-Indien deedt, zo als Kapiteyn en als Admiraal. Het doode Lighaam wierd in een ſterk bepikte Kiſt geleydt; en wy richten toen aanſtonds den Cours naar het Eyland St. Jago, (*) om onzen Zeehelt aldaar te begraaven.

Na zeeven daagen zeylens kwaamen wy aldaar aan, en bragten het Lyk met de groote Boot aan een kleyn Eylandje, dat voor het bovengenoemde Eyland legt; en begroeven het zelve onder een Salvo van 21 ſtukken Kanon. Door dit losbranden kwaamen de Inwoonders aan de Oevers om te verneemen wat 'er gaande was en wat dit beduyde. De Kapiteyn begaf zig naar het daar zynde oude en byna vervallen Kaſteel: gaf den Konſul een bezoek; en verkreeg verlof om eenige Watervaaten te vullen uyt een Bron, die niet ver van den Oever was.

Geduurende de Negen dagen dat wy hier vertoefden, kwaamen dagelyks Zwarten met verſchey-

(*) *St. Jago*, het voornaamſte der Kaapverdiſche Eylanden; word van de Ooſt-Indiſche Scheepen veel bezogt, voornaamentlyk om verſch waater te bekoomen. Daar zyn de Matrooſen Heertjes, kunnende voor een oude verſleeten Broek, een Varken en Hoenders krygen; ſmullen is daar dan geen gebrek. (Vertaalder.)

ſcheyden ververſchingen aan Boord, (die zy niet voor geld, maar voornaamentlyk teegens Schaartjes en oude Meſſen verruylden) als Vygen, Zuikerriet, Orangeappelen, Kokus-Nooten, enz. Deeze Zwarten hebben kroes Haïr, groote dikke Lippen, en ongemeene ſchoone witte Tanden. Wanneer zy zig onderling ontmoeten, zo leggen zy hunne armen over malkander, het welk hunne wyze van groeten is.

De Dood van den Admiraal had my ongemeen ter neêr geſlaagen. Hoe konde ik verwachten zodanig iemand, die my zo veel goed gedaan en by het Scheeps-volk in achting gebragt hadt, weder te vinden? Zonder hulp van een voornaam Man konde ik niet voorwaarts koomen, om gunſt te verwerven, daar toe was ik niet in ſtaat, weegens myn blooden aart; Geen wonder dan dat myn gedagten over myn aanſtaande Lotgevallen liepen, voor het teegenwoordige zorgde ik niet meer, dewyl een ieder met myne verrigtingen te vreeden was, en de meeſten Zieken my zeer gaarne by zig hadden. — De Kapiteyn riep my in zyn Kamer, en vroeg my: hoe na ik den Admiraal beſtond? Ik antwoorde verwondert: „ ik ben in geenen deelen aan hem „ vermaagſchapt, en weet niet anders dan dat hy „ te *Stettin* gebooren is, dat hy my in 't Huys van „ myn Waardt ondervraagt, en daarop aangenoo„ men heeft, en alle zyne aan my beweezene wel„ daaden heb ik als een teken van goedhartigheyd „ jeegens my aangezien en daarom betreur ik zo „ zeer zyn affterven". De Kapiteyn wilde het niet gelooven, vroeg of ik niet een natuurlyke Zoon van hem geweeſt was? Ik moeſt het maar in 't vertrouwen openbaaren indien het zo was; ik ver-

zee-

zeekerde hem, dat ik in *Meklenburg* van gemeene dog eerlyke Ouders gebooren was, en dat God het Hart des Admiraals tot my bewoogen hadt. De Kapiteyn zeyde: „ Er zyn veele redenen, waarom
„ ik niet weet, wat ik daar van denken zal. ——
„ Ik heb den overleeden Admiraal myn Hand moe-
„ ten geeven en belooven, van U aan de Kaap;
„ op het Schip van de Heer EIKENS overtezetten,
„ dog hoor hoedanig ik teegens uw geneigt ben: ik
„ wil nog meer doen dan den Overleeden Admiraal.
„ Wanneer gy lust daar toe hebt, zult gy dagelyks
„ hier in myn Kamer met myn Journaal-Schryver,
„ die een Gebooren Hollander is, aan eene Tafel
„ zitten, en U oeffenen in de Hollandsche Taal,
„ welke U zeer te staade koomen zal. De Stuur-
„ manskunst kunt gy te gelyk leeren, daar in zal
„ ik u zelf onderwyzen. Wat antwoord gy hier
„ op? Ik zeyde, Myn Heer, ik ben bereyd niet
„ alleen deeze maar ook alle andere voorslaagen,
„ gewillig aanteneemen, die tot myn welzyn kun-
„ nen strekken. Gelieft met my naar uw goedvin-
„ den te handelen; ik vinde myn verlies in uwen
„ waardigen persoon vergoed." Hy gaf aanstonds last aan zyn Knegt, van my dagelyks van zyn proviant te voorzien. Den volgenden Dag maakte ik een begin met het leeren der Hollandsche Taal; de Journaalschryver kwam my zo veel mogelyk te hulp. Des Namiddags, wanneer de Zons hoogte gepeilt, de Breedte bereekent, en het bestek op de Kaart gestelt wierdt, moest ik meede toezien. Ten laatsten gaf men my ook een Graadboog, en men toonde my hoe ik de Zons hoogten meeten moest. Hier in bestonden myne daagelyksche bezigheeden, die aan myn beroep in geenen

deelen hinderlyk waaren, dewyl ik my des Vrydags en des Zaturdags Avonds, van alle bezigheeden onthield, en een Redenvoering uyt J. Arends en andere Boeken voor den Zondag te zaamen bragt.

Toen wy de leedige watervaten gevult hadden, liepen wy met een ongemeenen voordeeligen Win: in Zee, en tot een teeken van onze Vreugd, deeden wy eenige Kanonschooten. De Soldaaten begonnen zig algemeen in dit Klimaat te reynigen, werpende zy gezamentlyk, hun gansche plunje weg. Hier kwam er een met een Hembt, daar anderen met Borstrokken, Kousen, en Buffels enz. 't welk zy in Zee smeeten, waar door Millioenen Vleesch-vreetende dieren omkwaamen. Toen stelden zy onder elkander op, dat geen van hun allen dit of diergelyk onreyn goed wederom ter baan brengen mogt, en eenigen voelden zig bezwaard over twee persoonen; die gelyk zy zeyden, in 't geheel niet te voorschyn wilden koomen. Men liet die luy-den door den Provoost met geweld uit hun Kooi haalen, en booven brengen, en hun kleederen uyt-trekken, en men bevond, dat zy niet alleen hun Bloed, maar ook hun Vleesch ten besten gegeeven hadden; zo dat op hun rug tusschen de Schouder-bladen, stukken als een Handbreet uytgewreeten waaren; het welk zeer affschuwelyk was te zien. De Kapiteyn wierd zeer gramstoorig over de vuyl-heyd van deeze Persoonen, waar van de een, een gebooren Zweedsche Graaf, en de ander een Leyds koopman was; die genoodzaakt was geweest Bankroet te speelen: en hy gaf bevel, tot hun straf, deeze gaten met riet-beezems uyt te veegen, en met waater te begieten: dit wierd in aller haast verricht, en niemand had medelyden met hen;

de

de Graaf ftierf nog den zelvden dag aan zyne wonden, en de Koopman volgde hem fchielyk.

By de zagte Lugt, en goed weêr, 't welk wy meeft dagelyks hadden, liet de Commandant het Handgeweer boven brengen, het zelve fchoon maken, en de Soldaaten daar mede exerceeren Dit deeden zy met luft, want daar wierden geen ftokflagen uytgedeelt. Men maakte ook nog eenige anderen Manœuvres, als hoedanig zyn Vyand aantevallen en zig te verdeedigen enz. Drie of vier dagen na dat wy met deeze oeffeningen beezig waaren, ontdekten wy in 't Zuyden een groot Schip; wy heyften onze Vlaggen op, en begroeten het met een Kanonfchoot, wy bezagen het Schip door een kyker, en bemerkten dat het een Turkfche Galey was. Hy was zo halfterrig dat hy geen vlagge toonen, nog onze fchoot beantwoorden wilde. De Konftapel moeft nog een fchoot doen; dog 't hielp niet: ten derdemaal moeft hy naar den Maft fchieten, en hy was zo gelukkig dat hy dezelven om ver fchoot. Met de uyterfte verwondering zag ik by deeze geleegenheyd, hoe fchielyk alles tot het Gevegt gereed was. Aan my wierden de Papieren, beneevens een Kisje overgegeeven, waar aan een ftuk yzer vaftgemaakt was; om ingeval van overrompeling, alles te gelyk in Zee te werpen. Het kwam daar niet toe; want de wind voerde ons fchielyk uyt het gezigt van deezen Muzelman, welke geheel ftil bleef leggen, en waar over wy ons verwonderden; niet bezeffende, wat tog eigentlyk zyn voorneemen was. Uyt deezen Droom kwamen wy fchielyk, toen wy na verloop van drie uuren zyn Makker ontdekten, die

hem volgde. Waaren zy beyden te zamen geweest, wy zouden onzen Man gevonden hebben.

Vyf dagen na deeze ontmoeting wierden wy van een geheel anderen Vyand overvallen, teegen welken wy geen Geweer, nog Wapenen konden gebruiken, dewyl hy te magtig was. Wy wierden van een Orkaan aangevallen, die des nademiddags omtrent drie uuren aanving. Tot ons geluk, hadden wy even te vooren de Zeylen digt gekreegen, uytgenoomen het kleine. Dewyl wy deezen Vyand zaagen aankoomen, door een zeer dikke Lugt, die den geheelen gezigt-eynder bedekte. Toen alles volkoomen bezorgt was, duurde het niet lang, of de wind kwam op eenmaal met groot geweld aan; vreeselyk was de aanval, en zoo ook de voortgang. Wy maakten schielyk het Roer vast, en gaven ons over aan de Baaren, even gelyk een zwakke Soldaat, die zonder Wapenen, van duyzenden overvallen wordende, zig zonder schande overgeeft. Wy gingen leggen, in het Onder-ruym van het Schip, werwaarts de angst ons heen voerde, en kroopen door elkander als een hoop maajen, uytmaakende een onregelmatige hoop, die niet zonder beweeging, maar geheel zonder schikking, niet te onderscheyden is. De Kapiteyn maakte een besluyt, met deeze woorden door zyn Roeper: Een ieder gedenkt aan God op zyn wys! Dit was een Donderslag in aller Ooren: die dit hoorden, verlooren te gelyk hun verstand en spraak. — Ik had my, in myn kleyne hutje op myn kniën nedergeworpen; de handen t'zaam gewrongen, zonder egter te bidden of te denken; en in deeze toestand moet ik langer dan een uur geweest zyn.

Eyn-

Eyndelyk kwam ik weder tot myn zinnen, en ik voelde toen eerst dat ik nog leefde; ik ging verder aan 't denken, en had wederom myn begrip; en konde nu eerst bidden; onder dit gebed verloor ik alle vrees, was moediger, vol hoop, en zo moedig dat ik het waagde om over de Soldaaten heen te stappen, naar myn vriend den Commandant; die digt by my zyn Kamer hadt. Naar aanwending veeler moeiten kwam ik by hem: die goede Man lag nog in verwarring; ik greep hem aan, schudde hem, zo veel ik konde, en riep hem toe: „ Weet, dat onze JEHOVA leeft, en dat onze „ Propheet niet slaapt; word nu met my moe- „ dig; dewyl ik dood geweest, maar leevendig ge- „ worden ben". De eerste uytdrukking van dit Mensch, was als van iemand die slaapende spreekt, dog wakker wordende, zyn natuurlyke spraak bekomt. Wy waaren niet lang te zaamen, wanneer het verschrikkelyk begon te Donderen en te Regenen. „ Nu," in myne handen slaande; „ heb- „ ben wy het gewonnen". Ik ving overluyd aan te zingen: GOD ALLEEN IN DE HOOGTE ZY DE EER, enz. De Kapiteyn, die met den eersten Stuurman naar de Lucht keek, en naar veranderjng ten besten haakte; hoorde my zingen, en zeyde: „ Hoort, onze W . . . . leeft nog en zingt". De Wind wierd zagter, de Zee stilder, zo dat wy na verloop van een uur het Roer, en eenige Zeylen losmaakten; en daar door tragten het Schip aan de gang te brengen; 't welk met 't aanbreeken van den dag geschiede. De weezenstrekken van de Soldaaten en Matroozen vond ik nu geheel veranderd, en zy kwaamen nu altemaal de één na den ander booven, te voorschyn. Ik stond booven om

hun Reeden aantehooren, nopens 't gevaar, waar in wy geweest waaren; welke geheel anders was, dan ik my voorgesteld had. Ik verbeelde my, dat deeze lieden met eerbied zouden spreeken van den Almagtigen, en deszelfs Wonderbaare en Goddelyke Redding: maar ik hoorde meer Vloeken dan Dankzeggingen; één zeide onder anderen: hy had gedagt, dat de Duyvel hem zouden gehaalt hebben. —— Van dit regt vreesselyk zeggen, ontleende ik een Redenvoering tot Boete en Dankzegging over deezen dag. Ik was deeze keer ernstiger in 't aandringen als wel anders; Ja ik sprak in dier voegen, als of ik reekenschap moest geeven, indien ik dit myne toehoorders niet op het Hert drukte. Het is waar, veelen storten traanen met my, by myn voorstelling; maar of het by anderen veel goeds uytgewerkt heeft, kan ik niet zeggen. De Kranken bezogt ik byzonderlyk, en onderhielt' hen met een korte aanspraak, over de onzeekerheyd des Leevens. —— Men had deezen dag veel werk aan Boord, om alles, wat door de Orkaan aan stukken geraakt was, te herstellen. De Kapiteyn liet Arak en Wyn uytdeelen, waar door veelen zig verfristen, en het ontkoomen gevaar vergaten. Lieden die geen opvoeding hebben, toonen in alle gevallen hunnen Natuurlyken staat; welke men meest al verdorvenheid noemt.

Op deeze geleedene Folteringen, volgde een verkwikking; want wy kreegen een zuyvere Lucht, en een schoone Wind met het beste weeder dat wy konden wenschen. De Soldaaten wierden lustig, en de Zieken zigtbaar beeter; de een speelde op de Fiool of Fluyt, een ander danste, eindelyk speelde het volk een Klugtspel; waar in een

zee-

zeeker Duytſcher, die in Saxen voor *Harlequin* geſpeelt, en zyn pakje meedegenoomen hadt, den rol van Doctor en Hansworſt vertoonde. Hy was zeer bekwaam om iemand door zyn grillen tot lachen te brengen. Toen dit Menſch voor de eerſtemaal zyn rol ſpeelde, en tot beſluyt nog eenige ſprongen wilde doen, ſprong hy over Boord in Zee, en kwam niet weder te voorſchyn, hoe veel men ook naar hem deed zoeken. Aldus eyndigde deeze Klucht in een waar Treurſpel. De Kapiteyn verboodt diergelyke Kluchten meer aantevangen; dog vergunde 't ſpeelen op de Fiool en Fluyt (want andere Speel-Inſtrumenten hadden wy niet) en hy hoorde gaarne, dat 'er een of ander geeſtelyk Lied geſpeelt wierd; dewyl hy een zonderling behaagen in den Duytſchen zang had. Om die Reeden, zongen de Soldaaten daagelyks (de Matroozen houden niet van zingen: zy ſpaaren liever hun ſtem tot dat zy aan Land in Bordeel-huyzen zitten) wanneer het weeder zulks toeliet, eenige geeſtelyke Liederen.

Op een Morgen vroeg, riep de Uytkyk, van de groote Maſt, *Land voor uyt*! klom naar beneden en gaf den Kapiteyn daar van kennis, die hem een Vleſch Rooden-wyn en een glas Brandewyn liet geeven. Deeze twee woorden, van *Land voor uyt*, maakten meer beweeging onder het Volk, dan dat de Stormklok geluyd word. Over Hals over Kop, kwam alles wat beneeden was naar boven; eenige Zieken verzogten hunne makkers om hen booven te brengen; om insgelyks aanſchouwers te zyn: Zy zagen met Neus en Mond rond, om het uytgeroepen Land te zien; zonder egter eenig Land te konnen ontdekken; de Soldaaten begon-

nen de Matroozen voor Leugenaars te fchelden, en ftreeden onder elkander, tot dat eyndelyk de pragtige Tafelberg, met zyn beftendig booven zig hebbende, wolken gezien wierd. Welk een vreugd! „ Nu zullen wy haaft het fchoone Afrika zien, „ en ons met Kaapfche Wyn verfriffen". De bevaaren Matroozen, die wel wiften, dat den Soldaaten geen verlof gegeeven wierd, om aan Land te gaan, dreeven de fpot met hen, die op zodanige wys fpraaken, en verzogten om hen aan de Kaap vry te houden. Wy naderden de Tafel- en ook eyndelyk de Leeuwenberg, en het wierd nu tyd, om het gefchut gereed te maaken, om zo dra het Anker geworpen wierd, de Vefting te begroeten. De Zieken vergaaten door vreugde hunne krankheeden, toen zy hoorden dat zy naar het Hospitaal zouden overgebragt worden, alwaar zy beeter oppaffing dan op 't Schip zouden hebben. De Kapiteyn vond goed Zeyl te minderen, en geduurende den op handen zynde Nagt Zee te houden, dewyl wy by dag de Reede niet bereyken konden. Den volgenden Morgen zaagen wy de regt vreeffelyke dog teevens de regt pragtige Borftweering der Afrikaanfche wal, en binnen weinig uuren waaren wy op de Reede van de *Kaap de goede Hoop*. (*a*) Daar laa-

(*a*) Deeze Kaap wierd eerft ontdekt door BARTHOLOMEUS DIAZ, een Portugeefch Edelman, in 't jaar 1493. onder de Regeering van JOHANNES DEN II. Deez' Edelman doopte deeze uythoek *Cabo dos todos Tormentos*, dat is: Kaap van alle kwellingen, weegens de ftormen die hy aldaar uytftaan moeft; naderhand veranderde Koning Johannes deezen naam in die van Cabo de *Buena-Efperanza*, of Kaap de goede Hoop, wel-

laagen toen over de Twintig groote Schepen, zo Hollandschen, Franschen, als Engelschen, beneevens een Deensch Schip. Wy lieten twee Ankers elk van 3000 ponden vallen, en verzeekerden ons

daar

welken ze tot den huydigen dag gehouden heeft. In het Jaar 1498. zette RIA DEL ELEPHAR, een Portugeesch Bevelhebber, aldaar voet aan Land, en op deszelfs berigt liet KONING EMANUEL, eenigen tyd daar na, een Vloot uitrusten, om daar een Volkplanting op te reggen, welke niet tot stand gekoomen is, vermits de Portugeesen afgeschrikt wierden door den aart der Inwoonders. In 't Jaar 1509, landen aldaar FRANCISCUS D'ALMEYDA, Onder-Kooning van Indiën, die aldaar door een vergiftige pyl omkwam, terwyl hy wraak wilde oeffenen, dat zyn Volk, 't welk aan Land gekoomen was, om teegens ruyling verversching te bekoomen, door de Inwoonders te rug gedreeven wierd. Drie Jaaren laater, naamen andere Portugeezen wraak over deeze ramp, op de volgende wyze; zy, kennende de byzondere geneygtheid die de Hottentotten voor 't Metaal hebben, bragten een zwaar stuk Metaal Kanon aan den Oever, en veynsden of zy hen dat ten geschenk wilden geeven. Terwyl de Hottentotten met een geheele troep dit stuk met behulp van touwen voorttrokken, losten de Portugeezen dit stuk geschut, dat met schroot gelaaden was, waar door zy een vreeselyk Bloedbad onder hunne Vyanden maakten. Na deezen tyd begonnen de Hollandsche Oost-Indische Compagnie Scheepen, op hun uyt en t'huys reys deezen Kaap aan te doen, zy vestigden zig aldaar niet voor het Jaar 1650. wanneer VAN RIEBEEK, die als Chirurgyn uyt Oost-Indiën koomende, aan de Directeuren van de Compagnie zyn opmerkingen, wegens het stigten van een Volkplanting aldaar overgegee-

daar meede teegens den Zuyd-Oostenwind, die regt over de Tafelberg met zo groote snelheid heenen komt, dat men nauwlyks in staat is, om zig boven op 't Dek te houden; (*a*) de Zeilen wierden vastgebonden, of afgenoomen. Met één woord, het geheele Schip opgeruimt en schoon gemaakt. Onder 't werpen der Ankers deeden wy Elf Kanon Schooten, die door de naby geleegen vesting aanstonds beantwoord wierden. De Soldaaten hadden zig intusschen, in den waan van naar de Stad te kunnen gaan, gereedt gemaakt, hunne beste kleederen aangetrokken, eenige ponden Tabak en verscheyde snuisteryen, van 't geen zy te *St. Jago* overgehouden hadden, by een gepakt; om het te verruylen tegen Kaapsche Wyn. Zy floopen gedurig op het Dek om te verneemen, wanneer zy gaan zou-

ven hebbende, als *Gouverneur* Vertrok naar de *Kaap*, met vier Scheepen, die de Oost-Indische Compagnie ten dien eynde liet uytrusten. Aldaar aangekoomen zynde handelde hy met de Inwoonders, en kogt van hun het Land voor 15000 Gulden, in verscheyden Koopwaren, en stigte aldaar een sterkte, die nog in handen der Hollanders is.

(Vertaalder.)

(*a*) Zonder de Beschutting van deeze Bergen, kan geen Schip deezen Wind wederstaan. *In de verbandelingen van 't Bataviscb Genoodschap* 1ste *Deel Bladz*: 17 word gezegd „ De twee Zee-Boezems, „ alwaar de Scheepen veilig leggen, zyn; de *Tafel-* „ *baay* en de *Baay-Fals*. In de eerste is men teegens „ de Zuyd-Ooste Wind, die van Augustus tot May „ waait, gedekt; en in de andere voor de Noord-wes- „ ten Stormen, die van Mey tot Augustus woeden. „

zouden; zy allen waaren nu in Koopluyden verandert; want men vond er geen, die niet iets te verkoopen hadt, al zouden het Knoopnaaldens geweest zyn. Dan zy vergisten zig grootelyks, wanneer zy door het Luyen van de Klok booven geroepen wierden, toen de Heeren Gecommitteerden van de Kaapsche Regeering aan Boord gekoomen waaren, om volgens gewoonte het Scheeps-volk te Monsteren. Na gehoude Monstering, die ik ook passeerde, wierden de Twaalf Zieken, die wy hadden, uit 't Schip naar 't Hospitaal overgebrogt. De Soldaaten die hun beste pakje aangetrokken hadden, moesten t'Scheep blyven, en durfden op Lyf en Levensstraf niet onderstaan, by eenige geleegenheyd naar Wal te gaan. Dit was zeekerlyk voor hun wat hardt. Maar schielyk kwaamen eenige Kaapsche Handelaars, die de natuurlyke geaartheid van de aankoomende Soldaaten meesterlyk kennen, by hen aan Boord, niet alleen met Wyn, maar ook met allerley voortbrengselen, die voor Oog, Mond en Maag dienstig zyn, en aldus ging de Handel aan, en duurde zo lang als er gespens op de Schoenen waaren.

De Heeren Monster Commissarissen wierden door den Kapiteyn op Wyn onthaalt, en voeren t'zaamen onder een driemaal herhaald Hoezee van 't volk naar de wal. By het afgaan zeyde de Kapiteyn, dat hy my naricht zoude geeven, en ik intusschen geen gebrek lyden, maar myn Nooddruft neemen moest. De Heeren Commissarissen naamen de Monsterrol meede, en de Kapiteyn de Brieven van de Heeren Bewindhebberen der Kamer Amsterdam, aan den Gouverneur en Raaden van de *Kaap*. Nu ruste ik van myn werk; dewyl de Zieken naar de Wal waaren, en de Bedestonden ophielden.

Ik kreeg tyding, dat het Schip *de Liefde* van Kapt. EIKENS reeds hier ter Reede gekoomen was. Waar meede ik volgens de Begeerte van myn Admiraal naar *Batavia* moest reyzen. Ik had hier toe niet veel lust, nademaal ik nu op dit Schip gewoon zynde, aldaar myn Dienst waarneemen konde, en veele weldaaden genoot. Ik zoude ook myn Oeffening in de Hollandsche Taal en in de Zeevaart-kunde, vaarwel hebben moeten zeggen. Hier by kwam nog, dat my *Batavia* als een ongezonde Plaats beschreeven wierdt, welke de Journaal Schryver het Europisch Kerkhof noemde. (*a*) Ik kwelde myn Hersens daar niet meede, en liet het op de Voorzienigheid aankoomen. Den volgenden Morgen kwam de Onder-Stuurman aan Boord, en zeyde my dat de Kapitein my begeerde te spreeken. Ik voer met de Stuurman naar Wal, die my in 't Oor luysterde, dat onze Kaptein tot Admiraal van de Vloot in plaats van den Overleeden Admiraal, tot yders verwondering, aangestelt was, en dat ik hem daar over kon gelukwenschen. Wy waaren schielyk op de Afrikaansche Oever. Ik ging aanstonds naar myn Nieuwen Admiraal, die by den Toenmaaligen Fiscaal zyn verblyf hieldt. Hy kwam my op de Zaal te gemoet; ik deed hem een

(*a*) De ongezondheyd van *Batavia* komt voornaamentlyk daar uyt voort, dat het waater van de Rivier, welke die Hoofd-Plaats bespoelt, booven in 't Land opgehouden word. Alzoo de vuiligheeden welke geduurig in de Rivier geworpen worden, niet gelyk voor deeze, naar Zee gevoert worden, maar blyven leggen rotten, en de Lucht besmetten.

(Vertaalder.)

een Geluckwensching, en hy was zeer vergenoegt, en vriendelyk jeegens my. Hy gaf my een geschenk van Tien Spaansche Matten, welke my zeer geleegen kwaamen; alzoo ik niet meer dan twee guldens van myn Amsterdamschen Waardt overig hadde. Toen ik heen ging, begon de Admiraal: „ à propos, myn Lieve W. . . . Hoe „ is het met onze Reys naar *Batavia* geleegen? „ DE HEER EIKENS, die u zoude medenee- „ men, is hier, Ik heb hem daar over, voorloopig „ gesprooken, en hy is gewillig om U op zyn „ Schip overteneemen;' dog ik wil U gaarne hou- „ den, wat kiest gy nu van beiden? Dit was ge- „ noeg om haastelyk te Besluiten en Hem te Ant- „ woorden: Waardige Heer Admiraal! ik moest „ geen erkentenis bezitten voor alle weldaaden en „ gunsten die gy my betoond hebt, indien ik iets „ anders begeerde, als 't geen U goedt dunkt, en gy „ van my begeert. Ik ben U Dienaaren zal by U „ blyven zonder eenige bedenking." Hier op gaf hy my de Hand, met deeze woorden: „ Fiat! gy „ zult het op myn Schip altyd goedt hebben, ja „ zo goedt als ik zelve." Ik bedankte hem en ging heen.

De eerste Plaats daar ik ging, was 't Hospitaal, om myne Zieken te bezoeken. Ik vond dit Hospitaal zeer wel aangelegdt, de Kranken wel besorgt, en die van 't Schip in een beeteren Staat. Zy waaren zeer verheugt dat zy my zagen; ik verhaalde hen, dat ik op 't Schip blyven en de Reys naar Ceylon, zoude doen. Ik ging ook in de zogenaamde Gouverneurs Thuyn, die voortreffelyk is, en tot een ongemeene verkwikking voor de Kranken dient; aan wien het

geoor-

geoorlooft is, in dezelve heen en weer te wandelen. In deezen Thuyn vind men ook onderscheyde zeldzaame Afrikaansche Dieren: geen van dedezelve trok myne aandagt sterker dan de *Woud-Ezel*, die graauw en zwart gestreept is, over het geheele Lyf van de Klaauwen af tot de Neus en Ooren toe; alle de Streepen zyn byna van dezelfde Breedte. — De groote Struys-Vogel met zyn ongeschikte Pooten, vond ik daar ook.

Van daar ging ik naar 't Huys van den Kadet LEFEVER, zynde van geboorte een *Afrikaan*, die my als een mede-Reysgenoot zeer wel onthaalde; en daar na met my naar 't Kasteel wandelde, alwaar ik voor de eerstemaal vyftien Hottentotten zag. Die Lieden zyn allen op de grond geleegert, hebben rondom zig een bekleedsel; ik hoorde dit Volk praaten, en merkte dat zy ons aanzagen en belagten, maar wie kon hen verstaan? zy rookten Tabak, maar niet op onze wyze, daar ieder gewoon is zyn eïgen pyp te rooken. Deeze hoop gebruikte maar eene pyp, welke gemaakt is van een Klomp Aarde; zonder eenige schikking, en welkers Kop zo groot is als een Hoender-ey: Ieder deedt zo veel trekken als zyn medgezel, de Vrouwlieden rookte zo goed en sterk als de Mans. Onder deeze hoop bevonden zig drie Vrouwspersoonen met kleine Kinderen, die over de Schouders de Borsten hunner Moeders zoogden. Hun huidt was zwart. In gestalte en in Hair, koomen zy met de zwarten van *St. Jago* zichtbaar over een, uitgenoomen dat deeze witter Tanden en kroesser Hair hebben; tot bedekking hunner Lichaamen gebruiken zy, een onbereyd Vel van eenig Dier, waar mede zy van hun middel, tot beneeden

den aan de Kniën bedekt zyn: de overige Ligchaams-leeden, uytgenoomen de Schaamdeelen blyven naakt; eenige hadden hunne Armen en Voeten met Darmen van Dieren omwonden, waar door zy allen een onaangenaamen reuk van zig gaven. Deeze waaren van een zeer ver af geleegen vreemde plaats gekoomen, en hadden teekens van byzondere Mineraalen laaten zien, tot welkers navorsching een groot Kommando afgevaardigdt is geweest, dat egter, gelyk ik naderhand hoorde, niet naar wensch geslaagt is.

Geene andere Natien dan de Hottentotten hebben de Hollanders gevonden, in dit gedeelte van Afrika, tot hunne groote Vreugd: dewyl geen trouwer volk onder de Zon gevonden wordt. Het geen de Hottentotten door hunne onreyne Levens manieren hatelyk doet zyn, vergoeden zy hondertmaal door hunne oprechte trouw en liefde tot de Europeaanen. Om deese reeden worden dezelve niet onder Dienstbaarheyd, veel min in Slaverny, maar in volkoomene vryheyd gehouden. De Hottentotten zyn niet zeer naby de Stad. Zy leeven onder elkander zeer vreedsaam, vriendelyk en eendrachtig, zy bewoonen een ongemeen groot stuk Land, waar in zy hun Vee weiden, zonder daar in bepaalt te zyn, en alleenlyk zorgen zy, dat de Leeuwen en Wolven hun geen Vee ontrooven. Wanneer hun Vee een stuk kaal geweidt heeft, dan gaan zy wederom naar een frisscher Oort, en aldus bewoonen en doorreyzen zy 't Land. De Hollanders neemen altyd eenige Hottentotten voor het Landwerk in hun Dienst, dewyl zy zich byzonder op de Veehoederye verstaan.

Aan de *Kaap* woonen de zogenoemde Holland-

ſche Boeren, die tegenswoordig over de Agt tot Negen-Duyzent byzondere Huisgezinnen uytmaaken, en tot Vyftig dag-Reyzens van 't Hollandſche Gouvernement Landwaarts in woonen. Een ieder Boer, die men wel een Edelman zou konnen noemen, heeft, een Diſtrikt van anderhalve Duytſche myl in 't rond, in zyn bezit; hier voor betaalt hy jaarlyks Twintig Daalders aan Schatting. Al 't geen hy daar op bouwt, is en blyft zyn eigen. Deeze Huislieden zyn Ryk in Vee, Koorn, Wyn en Ooft: ja hunne groote meenigte van Voorraad is hun dikwyls tot een Laſt, dewyl zy er zig niet genoeg van ontdoen konnen; Twee, Drie, Vier, Vyf tot Zes duyzent Schaapen; eenige Honderde ſtuks Rund-Vee; Paarden enz. vind men by ieder Boer op zyn Wooning. Geen wonder! dewyl het Vee het geheele jaar door zyn voeder heeft van de vette weide, en niet behoeft op ſtal gezet te worden even gelyk in Europa; die Boeren toonen hun overvloed, zy zyn Dik en Vet, en hebben een gezonde Roode kleur; zy bouwen ook het heerlykſte Koorn, hebben het ſchoonſte Vleeſch, den Beſten Wyn en de lekkerſte Tuyn en Boom-Vruchten. In dit alles ſchynt Afrika zekerlyk Europa te overtreffen; De Eiken-Boom heeft nergens meer luſt om te groeien dan hier, alwaar hy ongemeen hoog opſchiet. De grond is in zig zelfs vet, en wordt door een ſoort van nevel gemeſt. Van Donder en Blixem weet men hier niet, ook niet van byzondere Ziektens, uytgenoomen de Kinder-Ziekte; die meenigmaal een verwoeſting onder de Menſchen aanrecht. Eer ik van deeze Land-Lieden afſtappe (onder welke ik, toen ik de laatſtemaal in Afrika was; de my overig zynde

da-

dagen heb doorgebragt) en naar de Stad te rug keer, zal ik nog aanmerken, dat op yder Hofsteede of wooning een Stuk geschut staat, dat altyd gelaaden is, en 't welk zo dra een Schoot van de naastgeleegen Hofsteede gedaan wordt, afgeschooten moet werden.

Dit is een Sein, en beduidt dat zy met Geweer en Wapenen ylings naar de Stad moeten koomen. In de Stad en rondom dien Oord vindt men geen eene Jood; en de Afrikaanen gebruyken er ook geen, dewyl zy 't Handwerk der Jooden, zelfs Meesterlyk dryven en verstaan. In de Stad wordt groote Handel gedreeven, wegens de menigte Scheepen, die aldaar aankoomen. Wanneer men ordentelyk Eeten wil, moet men zyn Waardt een Daalder betaalen; 't welk zeer hoog is, in vergelyking dat deze Producten zeer meenigvuldig en goed koop zyn.

De Admiraal liet my, toen ik van myn wandeling te rug gekoomen was, roepen, en zeyde my: „ Ik wenschte wel dat gy weder aanstonds „ naar 't Schip ging. Ik ben ongerust wegens 't „ Proviant, dat voor 't volk dagelyks bepaalt is, „ dewyl ik denk dat daar meede Schelmery ge- „ pleegt wordt: de Kok en Bottelier, maaken daar „ geld van: ik wilde daar wel gaarne agter koo- „ men, en wenschte dus dat gy naar Boord ging, „ die zaaken in het heymelyke onderzocht by de „ Matroozen en Soldaaten, en my met een Briefje „ daar van kennis gaf." Ik voer nog denzelfden dag naar 't Schip, en zo dra ik daar was, begon ik eenige Soldaaten van langsamerhand, op de Leevering, toebereiding en uytdeeling van 't Proviant te brengen: deeze kwaamen aanstonds voor

de

de zaak uyt, en klaagden, dat zy maar de helft kreegen; en dat de overige helft, tot voordeel van den Kok, Bottelier, en anderen verkogt wierdt; 't zelve zeyden ook eenigen Matroozen, die van deesen handel beeter dan de onnozele Soldaaten onderricht, en ook geheel niet te vreeden waaren. Aanstonds schreef ik een kleyn Briefje van deeze weinige woorden, om niet verraden te worden: „Wel Ed. Geb. Heer Admiraal! De Rotten zyn „by de groote Zeekaarten, geweest, en hebben „daar van gegeeten, gelieft schielyk te koomen; „ik ben uw Dienaar". Zo dra de Admiraal dit briefje geleezen hadt, verschafte hy aan den Proviant-Handelaar alle vryheydt, om hem daar door beeter te vangen en op de daadt te betrappen, zulks geschiede ook: alzoo hy te gelyk kooper en verkooper vong, en hun een Prys stelde, die zy niet gewagt hadden. Hy liet aanstonds, den Kok, Bottelier, Quartiermeester, en den Koksmaat vast sluyten; sprak met my nog iets over de omstandigheeden van het Schip, en ging weder naar de Stad. Inmiddels wierdt de Keuken door een anderen Kok waargenoomen. Den volgenden dag zag men onze Admiraal, beneevens den Opperstuurman, in een Schuit, de andere Stuurlieden, Kadets, en Quartiermeesters, in Barken aankoomen. Zo dra zy Scheep waaren, wierd de Konstapel geroepen, (deeze was een meede lid van den Scheeps Krygsraad) en in de kamer gelaten, om meede zyn stem te geeven. Ik kon in een Kamertje daar neevens alles hooren. Deeze by een vergaderde Scheeps-Krygsraad, deed eerstelyk een gebedt volgens een daar toe gedrukt Formulier, daar na zeide ieder zyne meening, in het byzonder.

der. Men kwam daar in over een, dat zy aan de groote Raa zouden opgehaalt, en opgehangen worden. De Admiraal zeyde: dat nademaal dit de eerstemaal was, dat hy als Rechter zat, hy niet gaarne de zwaarste straffe wilde oeffenen. De straf wierdt dan verzagt, zo dat alle de schuldigen Hondert, maar de Kok Hondert en Vyftig Bilslaagen van de Quartiermeesters en de sterkste Matroozen, zoude krygen, 't zy dat zy er van stierven of niet. De Krygsraad nam genoegen met deeze verandering. Men ging uit de Kamer op het Dek, alwaar de Executie in hun byzyn verrigt wierdt. Haalende ieder Officier zyn Touwtje van Commando (dat zy op de Wagt gebruyken, indien de Matroozen het Roer niet goed houden). Ik bleef nu altyd aan Boord, dewyl het aan Land zo duur was, en aldus behield ik myn Spaansche Matten, die ik gelukkig naar Ceylon overgebragt heb; daar zy my zeer wel te stade kwamen. Eens voor dat wy van de Kaap vertrokken, ging ik nog naar de Stad, om afscheyd van de Zieken *in 't Hospitaal* te neemen. Een van hun, een Kandidaat van *Guben* weende bitterlyk en zeyde: „ Myn lieve W. . . . .! wy „ zien malkander in dit leeven beswaarlyk weder, „ wat heeft my nu het Reyzen geholpen? Hier „ leg ik nu! gezond worde ik nooit meer: zo als „ ik gevoel en de Doctor my zegt. Ach! waar „ ik in myn lieve Vaderland gebleeven; en had „ ik my niet door de verbeelding, en zelfs ge- „ vormde wanbegrippen, laaten vervoeren! wat „ helpt nu myn studeeren? Myn lieve Ouders, „ (hier begon hy bitterlyk te weenen, zo dat ik „ werk had my ook te onthouden) hoopten aan „ my een Man te zien, die hun tot vreugd zoude

„ ftrekken, Hoe veel geld hebben zy niet aan my
„ befteedt? Zonder te morren of te klagen, dat ik
„ hen zo veel koftede. Eens zond my myne Moe-
„ der in 't geheym een Brief, waar in vyf Ducaten
„ lagen, en fchreef daar in: dat zy altyd aan my
„ dagt, voor my zorgde, en voor my fpaarde; en
„ zig ook niet veel bekreunde, of zy by myn
„ ftudeeren alles opofferde; indien zy my maar
„ naderhand als een gefchikt Man zag. Het eerfte
„ oogenblik van myn terugkomft zoude de befte
„ vergelding voor haar zyn. Hoe moet zy nu niet
„ geftelt zyn, daar zy niet weet waar ik ben! Ja
„ wat zoude zy niet zeggen, indien zy my nu in
„ deeze Ellendige Toeftand zag". Ik vertrok niet zonder groote aandoening uyt dit Hospitaal, waar in veelen den Geeft gegeeven hebben, die uyt begeerte tot Scharten, en Rykdommen hun Vaderland, verlaaten hebben, en naar Ooft-Indien gereyft zyn. Onderweeg ontmoete ik Dronke Matroozen, van welke ik my met veel moeiten ontfloeg.

De Hofmeefter kwam met een vol gelaaden Bark van Kaapfche Proviant aan Boord; deeze beftond, uyt vyftig Schäapen, dertien ftuks Rundvee, een goed deel gevogelte, en Tuin-Vrugten. Het Vee vermagerde fchielyk, zo, dat niet veel meer dan de Huyt en Beenen overbleef: ook ftierf er veel. Den volgenden Morgen kwam de Admiraal aan Boord, en beval, alles tot het vertrek gereed te maaken; dit gefchiede. Men deedt Negen Kanon-fchooten, en wy wierden door een gelyk getal van de vefting beandwoord; aldus naamen wy ons affcheyd en zeilden heen.

In de eerfte dagen was ons de Wind gunftig, zo, dat wy in zes dagen by de vier hondert Mylen

len afleyden, en indien wy zoo voortgegaan hadden, zoude wy ongemeen schiclyk te Ceylon geweest zyn. Maar een zodanig geluk hadden wy niet. Wy kreegen een zwaare storm, die ons zeer ver afdreef; dewyl wy, om ons te behouden, het Schip moesten laaten dryven. Toen wy weder onze Cours stelden, bevond men, dat wy over de Hondert Mylen te hoog afgeweeken waaren, en wat moeiten wy ook deeden, om weder op de rechte weg te koomen; was het in den eersten aanvang niet mogelyk; dewyl de wind en een hevige storm ons meer dan agt dagen tegen was, waar door wy meer agter dan voorwaars gingen. Blikfem, Donder, ruk-Winden en Reegen, maakten het weeder onaangenaam en lastig, en voor de licht gekleeden Soldaaten onverdragelyk; dewyl dikwyls een buytengemeene koude ontstond, die tot het Merg en de Beenderen doordrong. Om voor het volk te zorgen, wierden de Kleedingen, die ten dien eynde door de Ed. Compagnie mede gegeeven worden, uytgedeelt. (dog geenzins voor niet, wordende een ieder op zyn Reekening afgekort.) Daar wy nu in deeze dagen weinig verkwikking gehad hadden, kreegen wy eyndelyk een zuivere Lucht, goede wind en bequaam goed weeder. Plotfeling zagen wy een Waterhoos, in de wolken zig verheffen. Wy maakten ons aanstonds gereed om op dezelve met een Kanonkogel te schieten, ingeval hy ons te na kwam. Deeze Hoos formeerde zig in een oogenblik in de wolken, en schoot gelyk een Blikfem naar het water; in Zee zag men een sterke beweeging; waar uyt een groote meenigte waater opgehaalt en in de wolken verzamelt wierd; welke wolken, aanstonds van kleur veranderden, en zware

 wier-

wierden, en daar na in regen nedervielen. Dit Regerwater vingen wy in vaten op, dog vonden dat het een zwavelachtige ſmaak had, waar op een ieder verboden wierdt daar van te drinken.

Dezer dagen bevonden wy, dat dit ſtormende weêder veele Zieken onder de Soldaaten veroorzaakt had, en eer nog veertien dagen verliepen, moeſten wy vyf van onze Zee-Helden den Haaïen geeven: onder deeze bevond zig één, by welke ik my dikwyls vervoegd had, om zyn Ziel te behouden, maar geheel zonder nut; dewyl hy in de vaste meening was, dat hy geenzints op de Reis ſterven, maar in Ooſt-Indien zyn Fortuin maaken zoude. Dit had hem een Waarzegſter verzeekert. Hoe zeer ik myn werk maakte, om hem uyt dien bedriegelyken waan te brengen, en hem beetere gronden voor te houden, was egter dit alles te vergeefſch. De woorden van een Oud-Wyf behielden by hem meer gewicht dan een gezond verſtand, en de Heilige Schrift. Ik bedroefde my over hem: maar 't hielp niet; hy zeyde opentlyk: ik moeſt my over hem niet bekommeren, en myn moeyten maar ſpaaren, hy zoude niet ſterven. De naaſt by hem geleegen Zieken wilden hem van zyn eigenzinnigheid afbrengen, maar dit hielp niets: nauwlyks was ik van hem afgegaan toen hy den geeſt gaf: offchoon hy maar een Soldaat was, welke men anders op 't Schip met een Hond gelyk ſtelt, zo had de Admiraal, beneevens de overige Officieren, dien ik deeze omſtandigheeden verhaalde, met hem een byzonder medelyden. (*a*)

Na

(*a*) Hoe veelen bedriegen zig niet, zelfs van onze Fatzoenelyke lieden, en voornaamlyk het Jufferſchap, die

Na verloop van eenigen tyd en na een uytgestaane storm, zagen wy het vaste land van de Kust van MADURA. (*a*) De Soldaaten sprongen op van vreugde, toen de Matroozen *Land voor uit!* riepen; zy wilden voor geen geld beneeden blyven. Den volgenden dag teegen den middag, kwam een *Kattemaram* (*b*) aan Boord met een Brief van den Kom-

die wannéer zy door eenig Heer ten Huwelyk gevraagt worden, of dat iet wes in Huys vermist word, aanstonds tot diergelyke Waarzegsters als tot Orakels hun toevlucht neemen; om daar door agter het geheim te koomen, of zodanig een Pretendent haar van harten meent, of zy te zaamen zullen gelukkig zyn, en diergelyke dwaasheeden meer; ofte wel in het tweede geval, den Dief te ontdekken, of te weeten waar het vermiste goed is. De Waarzegster die gemeenlyk een doortrapte Feex is, laat niet na het onnozele Jufferschap te blinddoeken, en haar zo wyr heen te laaten gaan als zy gekoomen zyn, met haar niet anders dan te vleien, en twyffelagtige of raadzelagtige antwoorden te geeven. Het Jufferschap met een ongerustheid te rug gekeert, beklaagt, Helaas! te laat, haare dwaasheidt, welker Slacht-offer zy geweest zyn; weshalven diergelyke Pesten, die 'er maar al te veel zyn, uit de Maatschappy geweerd behoorden te worden.

(Vertaalder.)

(*a*) MADURA, ten oosten van de MALABAR, zynde het vaste Land tegens over CEYLON. De Hollanders hebben de geheele Kust in bezit. Tusschen deeze Kust en het Eyland CEYLON is een voornaame Paarel-Visschery.

(Vertaalder.)

(*b*) Een Inlandsch Vaartuyg aldus genoemt.

Kommandant van *Ponnoknil*, van den volgenden inhoudt: „ De Kommandeerende Officier van het Schip „ werd verzogt, den naam van 't Schip, van den Bevel„ hebber, van de Laading, Manschap, en van de „ plaats zyner bestemming, en van de tyd van zyn „ vertrek, op te geeven." Tegen den avond kwaamen wy op de Reede van *Tutukorin* (*a*) ten anker, en maakten de Zeilen vast. Deeze Reede is zesen-dertig mylen van *Kolombo* geleegen, naar welke het Schip bestemt was, werwaars men met het Schip niet dan na eenige weeken koomen konde; wegens de bestendige winden die aldaar heerschen.

Den volgenden dag, deed ik voor myn Gemeente de laatste Aanspraak en Gebed: na welkers verrichting, de Admiraal my in zyn Kamer deed koomen, en op de volgende wyze aansprak: „ Ik „ heb U laatste Redenvoering met opmerksaamheid „ aangehoort. Ik moet bekennen dat gy uw beroep „ getrouwlyk waargenoomen hebt. Nu zal ik U „ myn gedagten openbaaren, hoedanig ik met U „ voorneemens ben te handelen. Ik zal by de „ Ceylonsche Regeering verzoeken, om nog een „ Derde waak, en U dan voorstellen: op deeze wy„ ze hoop ik U wederom op dit Schip te kry„ gen. Gelukt my dat, zo zult gy ondervinden, „ welke moeiten ik doen zal, om U voort te hel„ pen, wat antwoord gy hier op?" -- Ik! „ Heer „ Admiraal! Ik onderwerp my aan uwen wil, zorg „ ver-

(*a*) TUTUKORIN aan Zee in het Koningryk van *Madura*. De *Hollanders* veroverden deeze plaats op de *Portugeesen* Ao. 1658. Hier worden veele Chitsen gemaakt. (Vertaalder.)

„ verder voor my. Gy zyt myn weldoender, ik „ zal altoos uw Dienaar zyn en blyven". Hy gaf my de hand tot een teeken van zyn toegeneegenheid, en hy zeide: „ Zo waarlyk als ik een Eerlyk Man ben, zal ik voor U zorgen, en nog „ heeden zal ik een brief van aanbeveeling voor U „ schryven aan den Wel Ed. Heer Gouverneur; dewyl gy beneevens anderen der Equipage straks afgehaalt zult worden. Gy staat op „ den Monster-rol aangeteekent, ter verdere beschikking der Regeering, dog dit is niets; wil de „ Gouverneur U aanstonds tot een ander einde „ gebruiken, zo houd stil, en gehoorzaamt: want „ zo dra ik den Gouverneur zal gesprooken hebben, zullen de onzen in order, en gy in 't kort „ weder by my Scheep zyn." Ik vroeg den Admiraal, of op Ceylon ook *Instrumenten* tot de Stuurmanskunst behoorende, te bekoomen waaren? hy antwoorde hier op: dat ik de zyne gebruiken kon; en dat hy my de nodige zoude scherken, dewyl hy alles dubbelt had.

Den volgenden dag kwam de Kommandant van de vesting *Tutukorin* by ons Scheep, en gaf ten geschenk een Schildpad, die by de hondert Ponden woog, daar tegen kreeg hy eenige Vleschen Roode Wyn. Men liet deezen Schilpad door onzen Kok bereyden, die dat byzonder verstond. Ik gebruikte daar van een goed gedeelte, maar het bekwam my zeer kwalyk; zo dat ik besloot daar nooit meer van te eeten: welk besluit ik naderhand verbrooken heb, dewyl dit Vleesch een heerlyk geneesmiddel is tegens de *Homorboïden*, en heeft my byzonder daar voor gedient.

De Kommandant moest den volgenden dag, onze

ze Zieken afhaalen, en beetere legging en oppassing geeven, dan men aan Boord bezorgen kon; dit geschieden ook, en na verloop van drie dagen kwaamen twee Sloepen van *Kolombo*, die de geheele Equipage (uytgenoomen vyftig Man, welke alleen t'Scheep bleeven, om de Compagnies Bodem naar de Reede van *Kolombo* te brengen) overnaamen. By deeze geleegenheid moest ik teevens mede reyzen: had het aan my gestaan, ik zoude liever by myn Admiraal aan Boord gebleeven zyn. Myn afscheid van den Admiraal was zeer aandoenelyk, en ik storte een vloed van traanen, hem omhelzende: „Met Gods hulp zien wy elkander wederom". Waaren zyne laatste woorden. De Brief van Aanbeveeling was zeer oordeel-kundig ingerigt; hy gaf my die niet over, maar aan den Kommandeur van de Soldaaten, met wien ik my te gelyk in de Sloep begaf en heen zeilde.

Wy moesten een Nagt in de sloep blyven. Myn Vriend, de Kommandeur en ik, bragten die al praatende door; hy was een Liefhebber van de Digtkunst, en hy maakte eenige vaarzen, op onze omstandigheeden. Hy was de Zoon van een Predikant, en had een meer dan gemeene opvoeding genooten. Hy gaf my gaarne in alle gelegenheeden den voorrang, zoo als ik ook deed in aanmerking van zyne geboorte, en aldus beweezen wy elkander eene byzondere agting, welke het gemeene volk niet begrypen kon. In zyne Dichtstukken beging hy veele misslaagen; dewyl hy zyne vlugge denkbeelden, meer dan de natuurlyke Leiding volgde; Welke misslaagen ik hem aanstonds toonen kon, zo haast ik zyne vaarzen in onrym bragt. Hier meede hadden wy den Nagt met veel vergenoegen

door-

doorgebragt, en met het aanbreeken van den Dag, vermaakten wy ons met de beschouwing van de Hoofdveiting *Kolumbo*, van welke wy ons nog één goede Myl bevonden, over welke wy drie mylen beezig waaren door de Tegenwinden. Eindelyk kwamen wy op die Reede, welke de beste voor de Scheepen niet is, dewyl by storm en harde wind, de afdryving sterk en de Zee verbolgen is, waar door meenig Schip vergaat.

Wy hadden niet lang ten Anker geleegen, wanneer twee Praamen van gedaante als hier te Lande gebruikt worden, en de Sloepen kwaamen, om den Manschap en hunne Kisten afcehaalen: daar nu een ieder naar zyn Kist omzag, moest ik ook om de myne denken; maar een der Soldaaten zeide ons, dat myn Kist open en ledig was. Ik schrikte, ging heen, en vond het aldus. Indien ik ooit wegens het verlies van eenige bezitting ontsteld geweest ben, zo was ik het toenmaals. Ik verstomde, en kon geen woord uitbrengen, en ik zoude ongetwyffelt nog langer in deeze omstandigheid gebleeven zyn, indien myn Vriend en alle naast omstaande Soldaaten niet begonnen hadden my te troosten. Ik wist dat 'er geen één onder hen was, die my niet achtte en eerde, weshalven ik ook geen van hun allen konde verdenken. De dief moest dan onder de Matroozen in de Sloepen zyn; en hadden wy de tyd gehad, de Soldaaten zouden, door een ernstig nazoek, den Dief schielyk gevonden hebben, en 't zoude met hem gansch niet gemakkelyk afgeloopen zyn. De Boeken alleen, en het geen in een zylaadje by myn tien Spaansche Matten lag, hadden zy laaten leggen. Ik nam WOUDRIAANS *Kruis-School*, die ik

onder anderen boeken had, in de hand, en zeyde: „ Myn lieve WOUDRIAAN, door u zal ik my „ troosten". Onderweeg wierd geduurig van dit voorval gesprooken; en wy kwaamen eindelyk op het Eiland *Ceilon* te Land.

De Soldaaten gingen naar de Rekruten-wagt, alwaar zy drie dagen blyven zouden, en dan naar de overige waghten verlegt worden. Ik besloot de Soldaaten zagtjes agter op te volgen. Toen ik aldus voortging, of liever vermits my het gaan ongewoon was geworden, voort huppelde, —— kwam iemand op my aan, die zwart en op zyn Hollandsch gekleed was. Deeze vroeg my of ik den Dominé van het Schip was, of ik niet eenige Brieven uyt het Vaderland medegebragt had, en of ik met hem naar zyn Huys wilde gaan, om een Pypje Tabak te rooken? Ik bedagt my geen ogenblik om met hem te gaan. Zyn vrouw was blank, en sprak niet dan Portugeesch. De Man was een Schilder van zyn Ambacht: hy toonde my eenige stukken, die volgens myn begrip zeer goed waaren. Hy was nooit in Europa geweest, dog had veel kennis verkreegen door Boeken te leezen. Hy was begeerig myn voorneemen te weeten; ik zeide hem zo veel ik goedvond. Hy meende dat ik myn Fortuin wel maaken zoude; hy bedroefde zig, dat hy geen plaats had om my te herbergen; dan hy wilde my een goed Logement aanwyzen, 't welk hy ook tot myn byzonder genoegen deedt, my brengende by een zeeker Posthouder, die my vriendelyk aannam. Deeze Posthouder moest volgens gewoonte, alle Avonden, den Heer Gouverneur kennis geeven van de gewichtigste voorvallen van zyn Post. Hy gaf der-

derhalven denzelven avond bericht, dat ik by hem aangekoomen was. De Gouverneur begeerde my den volgenden dag te zien; Ik verscheen. Na eenige vragen, begeerde hy myn schrift te zien. Ik schreef eenige Regels Hoogduitsch en eenige Regels Hollandsch. De Gouverneur betuigde te vreeden te zyn, vroeg verder: Hoe oud ik was? of ik lust had om naar het Koningryk van *Jaffanapatnam* te gaan? Ik antwoorde; Negentien Jaaren; en daar heen te gaan, alwaar hy my geliefde te zenden. Hier op beval hy my, van my dagelyks te vertoonen, met geen slechte luiden omtegaan, en dat, wanneer myn gedrag onbesprooken, en ik vlytig in 't leeren was, hy als dan een Man van my wilde maaken. By myn t'huys koomen vroeg ik myn Waardt, den genoemden Posthouder, hoe ver de plaats myner bestemming van *Kolombo* afgeleegen was? Hy gaf ten antwoord: Eén Hondert mylen, en voegde daar by, dat het een ongezonde plaats was voor een Europeër, en niet veel beeter dan *Batavia*. Ik ontstelde over dit antwoort, wrong myne Handen en riep: Ach God! wat hebbe ik voorgenomen? De Stuurmans-kunst voort te zetten! wat voor affpraak heb ik met den Admiraal onder vier oogen gemaakt? De Posthouder zag en hoorde myne oprechtheid, begon my te troosten, en ondekte my teevens: dat hy van den Gouverneur bevel hadt van op alle myne gangen acht te geeven. Ik verbeelde my een middel uytgedacht te hebben, waar door ik den Gouverneur bedriegen, en in myn voorigen staat kon koomen. Zo dra de Admiraal met zyn Bodem aangekoomen zoude zyn: wilde ik my houden, als of ik Ziek en tot de Reys niet in staat was; ik openbaarde dit myn

Waardt

Waardt, deeze ſchudde zyn Hoofd, en zeide: het is hier niet gelyk in Europa, gy zult dra onderzogt en in het Hospitaal gebragt worden. Nu bleef myn eenige wenſch, dat de Admiraal ſchielyk koomen mogt, dewyl niemand anders een verandering in myn zaaken te weeg kon brengen. Maar ach! het hielp my alles niets, hy kwam niet, en ik moeſt reizen; na dat ik veertien dagen hier geweeſt was, en my wat uitgeruſt had. Het is waar dat de Gouverneur volgens zyn zeggen het zeer goed met my meende; dewyl hy op het getuigenis van den Poſtmeeſter, niet alleen zig zeer te vreeden toonde, maar my ook onderſcheiden maalen Vyftig Daalders liet aanbieden. Maar dit alles was buiten myn plan, en ik wierd naar een Heydenſche Woeſtyn gevoert, voor welke my alle vrees bekroop, zo dra ik er aan dagt.

Wat zoude ik doen? Ik trooſte my met God, en reysde voort, op een ſlecht erbarmelyk Vaartuig, dat een Heydenſch Koopman toe behoorde; gelyk ook alle de Lieden Heydenen waaren, uytgenoomen een oud Man, die een Europeër was, en alhier in het Land veertig Jaaren had doorgebragt; met welke ik alleen ſpreeken kon. Dertig Mylen moeſt ik met dit Vaartuig afleggen, waar meede drie dagen verliepen, en dat met het grootſte gevaar; dewyl deeze lieden niet wyd van den oever vaaren, en aanſtonds by harde Wind de Zeilen ſtryken, om niet te diep in Zee of te dicht aan den oever te koomen. Den eerſten dag hadden wy haaſt Schipbreuk geleeden; dewyl het Schip door onvoorzigtigheid der Matroozen op een Klip ſtootte, en wy het Roer verlooren: alle de Zwarten ſprongen in Zee, om door het Zwemmen

hun

hun Leeven te behouden, en lieten my met den Europeaan alleen. Deeze Man begon erbarmelyk te schreyen, tot God en zyne Heiligen; hy riep met alle macht tot zyn Geley-Engel, en de Heilige lieve Vrouw; haalde zyn Rooze-Krans voor den dag, om daar meede zyne aandacht te ondersteunen; maar door de groote angst, feilde hy in de coraalen, waar van nu en dan, meer dan Tien te gelyk door de Vingers gingen. Ik aan myn kant verrichte myn Godsdienst-Oeffening in 't verborgen. Een goed uur waaren wy in deezen toestand geweest, dat de Zwemmende Zwarten op het zinken van 't Schip wachtten; en dewyl het zelve booven bleef, kwaamen zy weder naar het zelve. De oude man riep hen in hunne Taal toe: zy zouden het Roer weder trachten aan te maaken, en op het Schip koomen: dewyl hy geloofde dat het zonder merkelyke schaade er afgekoomen was. Schielyk waaren zy allen wederom op het Schip, en wierden zodanig van myn Reysgenoot verwelkomt, dat ik er van ysde, zo schrikkelyk begon hy te vloeken. Ik geloofde dat ik hem daar over iets moest zeggen; waar by ik op zyn Gebeeden tot de Heiligen en op zyn Roozenkrans kwam. Hy brak toornig af, en verwees my met deeze woorden: „ Gy zyt een Wys-Neus, dewyl ik be-
„ merk dat gy van geen Rozenkrans nog Heyli-
„ gen houdt; gy wild verstandiger zyn dan onze
„ Priester! gy jongeling, laat eerst u Baard was-
„ schen, en praat dan van zulke dingen: wat
„ zyt gy voor een snaak?" Het Scheepje was intusschen aan de gang gebragt, de Wind was ons gunstig; zo dat wy deezen dag twaalf Mylen afleiden; des avonds liep men zo dicht aan den oe-

ver

ver als men kon, en men wierp twee houte Ankers uyt, aan welke een steen gehegt was. Des morgens vroeg vervorderden wy onze Reis, en kwaamen tegens den middag aan een Oort, genaamt *Kudermalle*. Hier wierpen zy wederom het Anker, en voeren allen met een Bootje aan Land: de oude en ik gingen ook mede, om het aldaar gevonden wordende Heylige Graf van een afgestorven Heidensch Heilige te zien, waar van de oude na dat zyn Toorn gestilt was, my een beschryving gegeeven heeft: dat de aldaar begraaven Heylige, een gestreng en Heilig leeven gevoert heeft, volgens de wyzen aldaar gebruikelyk; dat alle Heydenen die deezen weg reyzen, hier aan Land koomen, om hun Gebeeden en Offer te verrichten, en dat dit Offer door een aldaar zig ophoudende Heydensche Priester, zo dra die Lieden heen zyn, weggehaalt wordt. Toen ik aan dit graf kwam, het welk slegts van Aarde opgeworpen en aan beiden zyden met een steen bezet was, zo verwonderde ik my ongemeen over den Ernst en Aandacht, welke onze Scheepslieden by het leggen met hun aangezigt op de Aarde toonden, waar meede zy een goed half uur doorbragten. Zy scheenen den verstorven alles op te biegten en te verhaalen, en hem om geluk op hunne reys te bidden. Daar na gingen zy op een goeden afstand van het Graf, maakten Vuur, bereyden Spyzen, en bragten daar van een groot gedeelte aan den verstorvene: zy naamen ook Bloemen, waar meede zy het graf verzierden. Des avonds bereyden zy Brandende Lampen met Olie, en staaken die op het graf aan, en bragten den halven nagt in vollen aandagt daar meede door. Na dat de Heidenen hun pligt by het graf van

hun-

hunnen gestorven Heyligen volbragt, en het Scheepje zeilvaardig en aan den gang gebragt hadden, zetteden wy onze Reys naar het Eyland *Manaar*, (*a*) alwaar wy nog des avonds ten anker kwaamen. Onze oude Reisgenoot was hier t'huis; en ik wierd denzelven avond by den Kommandant gebragt, die my vriendelyk ontfing, en tot den negenden dag onderhoud bezorgde.

Den tienden dag nam ik myn Reis met een sterk gezelschap aan. (*b*) Ik bevond my in een recht moedige omstandigheyd. Myn Reys-goed was gering, vermids ik myn voorraad die ik niet meer nodig had aan den Kommandant gegeeven had; uit hoofde

(*a*) *Manaar* een kleyn Eylandje Noord-Oostelyk van Ceylon, tusschen het vaste Land van Asien en Ceilon. (*)

A. D. H.

(*b*) Dewyl de Engte tusschen Manaar en Ceilon zeer smal is; zo zal deeze Reis zonder twyfel te Land geschied zyn.

A. D. H.

(*) Het Eyland *Manaar*, legt één groote Myl van *Ceilon*; waar van zy door een Canaal afgescheiden wordt; op de Noorder Breedte van 8 grad: 27 Minuten en 98 graden 45 Minuten lengte. Dit Eiland is 5 Mylen lang en 2 Mylen Breedt, zeer bevolkt, heeft uitgenoomen een Stad van dezelve naam, nog 6 grooten Dorpen. De Stad *Manaar* is maar een open vlek, en pronkt met verscheiden prachtige Huizen door de *Portugeezen* gebouwt. De Hollanders veroverden dezelve in 1658 op de *Portugeezen*. Het brengt allerlei soort van vruchten, visschen, gevogelte en Rundvee voort. Voor deeze was alhier een Paarelvisschery die nu naar *Tutucorin* verplaast is. (Vertaalder.)

den van zyn onderrichting, dewyl de Opzichter my geduurende de Reys van Leevens-onderhoud moest voorzien, zonder dat ik daar voor behoefde te betaalen; welk berigt my geheel zorgeloos maakte. Teegen den Middag begon men zig tot de Maaltyd te bereyden: maar nooit was ik zodanig in myn meening bedroogen als deeze keer. 't Gezelschap was druk bezig met Mond en Tanden, toen ik nog als een leedige Aanschouwer stond. Ik vroeg den Opzichter waar dat myn Eeten was? Hy gaf my vriendelyk ten antwoord: dat, wanneer ik wat had, ik naar myn smaak mede Eeten konde. Ik voerde dien hoffelyken Man te gemoet: dat hy wel wist dat ik geen spys met my voerde, en dat wanneer de Kommandant my niet gezegt hadt, dat hy als Opzichter my op de Reis moest verzorgen, ik my gewisselyk niet op weg begeeven zoude hebben. Ik verzogt hem: dat hy my teegen betaaling iets zoude geeven; dewyl ik zonder spys onmogelyk leeven, en meede gaan konde. Hier op gaf my die goede Man ten antwoord: dat hy zoo min spys voor, als zonder geldt had; dat 'er hem niet aan geleegen was, hoe ik het maakte; dat hy niet, maar ik, daar voor zorgen moest. Ik zweeg stil. Het Avond-maal wierd ook eindelyk opgedischt, myn Maag kreeg daar zo veel van als des middags. Ik was zeer moede, maar de Honger verdreef den slaap.

Hoewel myn Lighaam ongemeen ligt te draagen was, wilden myne voeten evenwel niet voort. Tot den middag hield ik het nog uit; wanneer ik een besluit nam, om aan die plaats, alwaar wy rusten zouden, de Weerelt vaarwel te zeggen. Wy kwaamen eindelyk aldaar, ik leide my neder, en sprak

tot

tot de Aarde aldus: „ Hier zal ik myn Leeven „ eindigen, gy zult my nu niet langer te dragen „ of te voeden hebben. Mogt gy nu, als myne „ Moeder, my in uwe Schoot neemen, en houden, „ op dat de wilde Dieren my niet verscheuren en „ verslinden." Daar nu de Reyzigers begonnen te Eeten, kwaamen twee derzelver, de één, een Venetiaan, en de twede een ander Italiaan naar my toe; zy hadden een weinig spyse, en overreeden my, om het zelve aanteneemen, en om my te verfrisschen; eerst wilde ik niet, dan naderhand begreep ik, dat ik God vertoornen zoude, wanneer ik zulks niet deed. Zy bragten my water, waar in zy een weinig *Spiritus* gemengd hadden. Ik moest aldus Eeten en Drinken, zy beurden my op, en beloofden my voort te helpen, al zouden zy my dragen. Ik kwam weder by, zo dat ik in beweeging bleef. Deeze Lieden, die niet van myn Religie waaren, beweezen Barmhertigheid aan my, en deelden hunne portie bestendig in drie deelen, 't welk dan zo veel uytmaakte, om een arm Schepsel in 't leeven te behouden.

Des Zondags namiddags kwam ik te *Jaffanapatnam*, voor de Hoofstad genaamt *Nossa Senhora de Milagro* (*a*) aan. De Wachthebbende Officier kwam

(*a*) Deeze Portugeesche Naam, is in 't Duitsch: *Onze lieve Vrouw die wonderen doet.* — *Ceilon*, is gelyk alle *Oost-Indische* Bezittingen, door de *Hollanders* den *Portugeezen*, die zig aldaar eerst nedergezet hebben, ontnoomen. *Jaffanapatnam* is een der zes Koningryken van dit Eiland, en behoort den Hollanders. Het legt het Noordelykste.

A. D. H.

kwam uit de Vesting naar my toe, vroeg myn Naam, en waar van daan ik kwam. Toen ik hem geantwoord had, zeide hy my: dat reeds wegens my aanschryving gekoomen was. Hy stapte wat sterk voort; ik zeide hem: dat ik uitgehongert was, en geen kragten genoeg had, om hem te volgen. Hy had medelyden met my, greep my onder den Arm, en bragt my in zyn Huis; liet aanstonds Peeper in Waater kooken, en eenige ligte Spys voor my bereyden. Hy moest met my, als met een eerstgebooren Kind, leeven. Wel by de veertien dagen was deeze goede Landsman myn verzorger, en hy zoude het ongetwyffelt nog langer gebleeven zyn, zo hy niet op Kommando had moeten gaan.

Hy sprak in myn teegenwoordigheid met den Spysmeester van 't Hospitaal, wien ik zelve aanbood geld voor uit te geeven. De Man scheen niet ongeneegen, maar zyn Vrouw was niet te beweegen, nog door Bidden nog door Geld. Zy kon my niet helpen, was haar volkoomen besluit, het welk ik beantwoorde met te zeggen: „ Dan „ kan myn Godt my helpen", en ik ging aanstonds uit de Vesting, verders door de daar niet ver van daan geleege Stad, tot dat ik aan eenige kleine Hutten der Malabaaren kwam. Hier zag ik aanstonds een Zwarte op my aankoomen, die my vroeg: wat ik zogt en wat ik begeerde? Ik zeide: ik zoek hier, indien het mogelyk is, den Honger te verdryven, dewyl ik geen Spys voor geld weet te bekoomen. Hy noodigde my om naar zyn Hut te gaan. Ik volgde met vreugd, en na een goed uur, onthaalde hy my op een geregt van groene bladen, die ik met smaak nuttigde. Ik

vroeg

vroeg die Persoon, die reedelyk wel Hollandsch sprak, of hy my daagelyks tweemaal een weinig Spys bezorgen konde? Hy nam dit aan. By myn heen gaan gaf ik hem ongeveer twee stuyvers; maar hy zeide: „ Neen! ik neem niets. Indien gy eens „ een vermogend Man in dit Land wordt, en ik „ dan nog leeve; dan zal ik voor deeze Maaltyd „ voldoening begeeren." Ik begon te lachen, maar hy verzeekerde my, dat hy aanstonds van my een goed denkbeeld opgevat had, en ook niet anders van my denken konde. Hy ging met my naar myn wooning, en toen hy die gezien had, ging hy te rug. Deeze Heiden is een Maand lang myn Spys-verzorger geweest, en heeft meer zorg voor my gedraagen, dan meenig Christen voor zyn meede Christen zoude doen. Altyd, wanneer hy merkte dat ik niet veel nuttigde, betoonde hy zyn ongerustheid, en bad my dat ik hem dog zoude zeggen, wat my beeter smaakte. Deez' Persoon leefde nog, toen ik naar 't Vaderland te rug keerde. Ik heb hem, toen ik in beeter staat was, verscheyde maalen in myn Huis laaten koomen, en ben ook nu en dan zyn gast in deszelfs Hut geweest, maar de eerste maaltyd is altyd een schuld geweest, die open bleef.

Myn Bevelhebber, die my naar deezen oort gezonden had, kwam nu ook alhier, en nam zyn voorige Regeering over. Ik verscheen aanstonds voor hem, maar hy kende my in den eersten opslag niet meer; eindelyk vroeg hy my: Hoe het met my ging, en waar van daan ik er zo ellendig uitzag? Ik antwoorde hem: dat wanneer ik geweeten had, dat het my in deeze Landen zo slegt zoude gegaan hebben, ik wel zorge gedraa-

gen zoude hebben van nimmer hier gekoomen te zyn; dewyl ik haast van Honger gestorven was. Hy zeide: dat ik nu daar voor niet meer behoefde te zorgen, alzoo hy my rykelyk van Levensmiddelen zoude doen voorzien. Ten dien einde liet hy aanstonds eenige Vleschen Wyn en Bier, beneevens Eet-waaren naar myn Wooning brengen; en wanneer dit verteert was, zoude 'er meer volgen. Ik bedankte hem daar voor, en verzogt om een beetere Wooning, die geschikt was om myne Letter-oeffeningen voort te zetten. Ik verkreeg myn verzoek, en ging heen.

Den volgenden Avond, liet een der aldaar staande Predikanten my roepen. Ik vond hem alleen. Hy bewees my veel vriendelykheid, en ondervroeg my, zeer naauwkeurig: Waar van daan waar na toe enz. Hy beklaagde my dat ik zyne meening nog niet goed getroffen had. Daar na voer hy schrikkelyk uit, op den Gouverneur. Hy bood zig aan om my te helpen, dat ik van hier zoude geraaken; dewyl die Menschen-Beul (zo noemde hy den Gouverneur) my tog niet verder zoude voort helpen; maar oorzaak weezen van het vergrooten myner rampen. Ik, die tot nu toe geen reeden had om myn Bevelhebber te beschuldigen, veynsde, en zeide intusschen: dat ik my, op zyn voorslag zoude bedenken. Den volgenden Morgen liet my de Gouverneur door zyn *Ordonnanz* roepen; deeze vroeg my wat ik dog gedaan had? dewyl de Gouverneur zo schrikkelyk op my aanging. Ik, die nergens van wist, kon op niets denken. By myn verschyning vroeg de Gouverneur my: of ik gister avond by den Predikant P. . . . . geweest was. Ik: ja. Hoe ik

daar

daar gekoomen was? Ik: hy had my laaten roepen. Hy: wat de Predikant met my gesprooken had. Ik: van onderscheyde onderwerpen, als: hoe oud ik was, waar ik gebooren, en van welke gezindtheid ik was? wat ik geleert had enz. De Gouverneur: Heeft hy nergens anders van gesprooken? Ja, het kan zyn, maar daar heb ik geen acht op gegeeven: antwoorde ik hem De Gouverneur: wat heeft hy van my gezegt? wat was ik er voor een? Hoe beschreef hy my teegens U? Hier wilde myn tong niet meer spreeken. Hy wierdt Toornig en Boosaardig; ik begon te zidderen; en alles wat ik uitbrengen kon, was, dat ik om verschooning bad; dat ik my niets kon te binnen brengen; dat myn gedagten verward waaren. Hy liet my een weinig rust, maar herhaalde aanstonds zyne vraagen. Daar ik my nu onkundig hield, en niets wilde zeggen, maakte hy my een Compliment dat my door Merg en Beenen ging. En hoe ik toenmaals van hem weg, en van de groote Steene Trappen gekoomen ben, weet ik nog heeden niet. — Een schoone Inleiding tot myn Fortuin! dagte ik, hier uit kan ik my regt, de gevolgen daar van voorstellen! — De Predikant wien ik dit alleen te danken had, liet my in den Nagt om Twaalf Uuren door een zyner Slaaven roepen. Hy beklaagde my zeer; een Oudwyf had in een naast aangeleegen vertrek zyn Reeden aangehoort, en nog dienzelfden avond, toen zy van zyn Dogter afgegaan was, den Gouverneur aangebragt. Wat my was wedervaaren, was hem bekent. Hy prees myn stilzwygentheid, en zwoer, dat ingeval ik wilde, hy tot myn vertrek gereedheid zoude maaken. Ik hield hem met my te bedenken op. — Den

volgenden morgen wierd ik voor twee Heeren der Regeering gedagvaart. Die my door ſtrikvraagen zogten in het net te krygen; maar ik was op myn hoeden.

Zy begreepen dat ik meeſter over myn Tong was, en begonnen derhalven my ernſtiglyk te bedreigen; zy wonnen hier ook niets meede. Ik hield my daar by; dat ik op alles geen acht geſlaagen had: dog dat ik dit wiſt, dat ik geen kwaad Woord geſprooken had, dat zy met my konden doen het geen hen geliefde. — Zy ſtelden nog verſcheide liſtige Europeers in 't werk, dog alles was te vergeefs. Ik wilde liever ſterven, dan den Predikant beklappen; dewyl deeze zig in driſt verſprooken en ik aanleiding tot die Taal gegeeven had. De Gouverneur liet my na eenige dagen weder voor zig koomen. In 't eerſt was hy zeer bedaard in zyn vraagen; maar ik bleef altyd my zelf gelyk, en ik vleide als een Bedelaar om my te verſchoonen, en de misdaad eens ander niet toe te reekenen aan een ellendig en gering Menſch, die haaſt van honger en gebrek omgekoomen was, dat ik liever wilde ſterven, dan een getuigenis geeven van een zaak, waar van ik geen volkoomen bewuſtheid had. Hier op kreeg ik myn afscheid, dat ik om byzondere reedenen, niet zal verhaalen. -- Toen ik weederom t'Huys was, begon myn boos Hert, in vertwyffeling te raaken. Maar een yverig gebed, en het leezen van Chriſtelyke Boeken, herſtelde my weder. Ik had vaſt beſlooten alles aftewagten. Myn onſchuld maakte my altyd ſtoutmoedig; meenigmaal konde ik die zaak als een kleinigheid aanzien.

Zes weeken verliepen 'er, dat men my geen woord

woord meer zeide. Ik raakte in vergeetenheid, en ik hield my alleen, van alle Menschen afgezondert, en oeffende my in de Hollandsche en Portugeesche Taalen. Dit tydstip heeft my van een byzondere dienst geweest, om in het vervolg stilzwygender te zyn, en acht op my zelve te geeven, zo dat ik yder woord meer als eenmaal over woog. Door deeze Oeffening onderscheide ik my van het gemeen, en verworf daar door de achting van een yder.

Op een zeekeren Dag kwam een Slaaf my noodigen, om meede naar zyn Heer te gaan. Ik ging meede, en dagt, het zal zeekerlyk de Fiscaal zyn; maar het was de Inspecteur over de Gebouwen. Hy ontfing my ongemeen minzaam, hieldt my ten Eeten, en ondervroeg my naauwkeurig naar myne omstandigheeden. Hy merkte aanstonds myne agterhoudentheid, zwoer my getrouw te zyn, en betuigde my te willen helpen. Ik ontdekte hem alles; hy trooste my, en nam my in zyn Huis. Hy liet nog dien zelfden avond myn Armoedje haalen, hield my by zig, en maakte my tot zyn Vriend. Hy was een ryk Man, en had geen Kinderen. ——— Eindelyk behaagde het de Voorzienigheyd, het hert van myn grooten en gevreesde Bevelhebber tot my te veranderen. Deeze liet my weder roepen. Ik verscheen, dog met meer onverschilligheid dan voorheen. Hy vroeg my, of ik my nu beeter bedagt had? of ik geloofde, dat hy, en niet de Predikant, myn Bevelhebber was? Ik verneederde my, en bad, dat hy my wilde verschoonen. Hy zeide eindelyk: „ Nu, „ het kan zyn, ik zal het U vergeeven, en in 't ver„ volg zien, hoe gy jeegens my gezind zyt. Vin-

„ de ik U rechtzinnig, zal ik myn Beloften aan U „ volbrengen. U geweezen Admiraal heeft voor „ U sterk gesprooken, en ik heb hem belooft, U „ te helpen." Ik: „ Ja Wel Ed. Heer! dit heeft „ hy my ook in een Brief gemeld." De Gouverneur: „ Zo? heeft hy ook aan U geschreeven? „ dien Brief wilde ik wel gaarne zien?" Ik: „ O „ Ja, ik heb hem bewaard, en zal die aanstonds „ gaan haalen." De Gouverneur: „ Het heeft „ geen haast; wanneer gy weder komt, kunt gy „ denzelven meede brengen. Over drie of vier da„ gen kunt gy 's morgens om 7 uuren wederkoo„ men, en als dan zal ik U zeggen, wat gy doen „ moet." Hier meede ging ik heen, en kwam de trappen beeter af, dan de voorige keer. Myn Huiswaardt, wagtte my met ongedult, en verheugde zig met my. Na verloop van drie Jaaren ondervond ik eerst, dat hy myn voorspraak geweest was. Hy had de gansche zaak ten mynen besten by den Gouverneur, alwaar hy in groote achting stond, gekeerd, en hem verzeekert, dat ik geen beeter proef van myn getrouwheyd geeven konde, en aldus met vrucht in het Cabinet konde gebruikt worden.

Na drie dagen ging ik weder by den Gouverneur met den laatsten Brief van den Admiraal. De Gouverneur nam my meede naar zyn Comptoir, en toonde my aldaar een Tafel, aan welke ik moest schryven. Hy gaf last aan zyn Geheimschryver, van my eenige gemeene Papieren te doen copiëeren, opdat ik langsamerhand in staat zou worden. Deeze Man, die een gebooren Graaf was, beloofde zulks: maar zo dra de Gouverneur zyn rug gekeert had, zeyde hy my zyn gedagten, aldus: „ Ik weet

„ in

„ in 't geheel niet, wat dit met U beduiden zal;
„ gy zult immers nooit tot eenige ſtand koomen;
„ om het werk te verrigten, dat hier voorvalt,
„ dewyl gy een Duitſcher zyt, en de Hollandſche
„ Taal nog niet verſtaat. De Gouverneur zoude
„ beeter doen, wanneer hy U helpen wilde, dat
„ hy U onder de Soldaaten plaatſte, dan kondt gy
„ nog Officier worden." Ik beantwoorde zyne Reeden kort, en eeven onverſchillig.

Een Jaar lang had ik aldus doorgebragt, wanneer ik weeder een doorn in de voet bekwam, die my elf Maanden kwelde. Daar waaren uit het Schryfvertrek twee Duizent Ryksdaalders geſtoolen; ik wierd daar over verdagt gehouden, dewyl ik my dien tyd een ſchoon nieuw Kleed had doen maaken. Men deed veel onderzoek, om in my den Dief te vinden, maar te vergeefs; geen wonder! ik was onſchuldig, en wiſt van den Dieſſtal zo min, als dat ik dezelve gedaan zoude hebben. Men geloofde, maar in 't geheim, dat ik waarlyk de Dief was; ik moeſt de grootſte afgunſt ſmaaken; ik wierd ſlimmer behandelt, dan de ſlegtſte Hond, en indien men zig niet voor de weerelt geſchaamd had, God weet, wat ik zou hebben moeten ondergaan. Geduurende deezen tyd treurde ik my byna dood, verging gelyk een ſchaduw, en begon myn eige Leeven te haaten. In deeze onbeſchryfelyke ellendige Daagen, had ik gelyk gezegt is, elf Maanden doorgebragt, wanneer op een morgen de Gouverneur my teegen kwam, en my op deze wyze aanſprak: „ Vergeef het my; ik heb U nadeel ge„ daan". Ik verſchrikte, en wiſt niet wat dit beduide. Eindelyk kwam de Gouvernante, die my de zaak verklaarde. Toen merkte ik eerſt, onder

welk een verdenken ik geweest was. Om my weder te vreede te stellen, gaf men my een nieuw Kleed, en eenig Linnen.

Een heimelyke vrees bleef my bestendig by, zo dat ik hartelyk verlangde, om naar een anderen Oort te koomen. Hier toe had ik geen andere hoop, als op de wederkomst van den Admiraal. Deeze kwam eindelyk weder aan; hy schreef my, dat, dewyl hy binnen veertien dagen naar de Kust van *Koromandel* moest vertrekken, het hem leed deed, niet in de geleegenheid te zyn, van my in dien tyd te zien. Hy wenschte my veel Heil en Zeegen op Ceilon. Door deezen Brief verloor ik alle hoop, en wierd zo treurig, dat ik in eenige dagen nog Eeten nog Drinken kon. Op het vraagen van den Gouverneur wende ik myne Onpasselykheid voor. Hy wilde dat ik my een afwending en verwisseling van gedagten zoude maaken; gaf my een Schiet-geweer en een Tolk meede; en liet my aldus in het omleggende Land omwandelen. Wy verdwaalden egter, en daar kwaamen verscheide Zwarten om my heen, die my wilden nedervellen. Dog door een Nood-Leugen hielp ik my uit dit gevaar; en aldus kwamen wy eerst den volgenden avond t'Huys. Wegens deeze ontmoeting wilde de Gouverneur niet meer, dat ik my in diergelyk gevaar begaf. —— Nu moest ik verklaaren, of ik my bequaam wilde maaken of niet; het was nog tyd, dewyl men niet toestaan konde, dat ik als een Lediglooper niets verrichtte. Ik was met my zelve verleegen? Tot het Soldaaten-leeven, al wierd ik ook Officier, had ik geen lust. En een Man te worden, die verscheide Taalen kan, in 't Kabinet Staats-Zaaken

te

te behandelen en te helpen bestieren, scheen my geheel onmogelyk; en ik moest zelve bekennen, dat het oordeel van den Geheim Schryver niet geheel zonder grond was. Men wilde een vast besluit van my hebben; en dewyl ik dat niet geeven kon, zo was het gedaan. De Geheim Schryver maakte my een regt vriendelyke buiging, toen ik myn Afscheid uyt het Comptoir ontfing.

Nu was ik wederom vry, en ging over de Negen Maanden lang, werwaarts ik begeerde. Deezen tyd gebruikte ik regt om te leeren. En door deeze geleegentheid geraakte ik in een Briefwisseling met een Majoor. Myn Correspondent kwam eens, op een onverwagte tyd, naar my toe, en maakte zyn opwagting by den Gouverneur, by wien hy my meende te vinden. Dewyl hy my daar aan 't Hof niet zag, nog iets van my hoorde; vroeg hy: waar ik dan was? Men gaf hem kort ten antwoord: dat dewyl ik niet bekwaam kon worden; zy my hadden laaten gaan. Deez' Heer, was verwondert, en betuigde dat hy weegens my andere gedagten had, en naar zyne Briefwisseling met my, oordeelen moest, dat ik zeer wel gebruikt kon worden. Hy toonde myn laatste Brief, dien hy by zig had, en waar in ik myn Noodlot Allegorisch voorgestelt had. Men maakte opmerking over myn Schryfstyl; men riep den Geheim Schryver, om zyn Oordeel daar over te vellen. Deeze begreep, dat ik dien Brief volgens een opstel naa geschreeven had. De Majoor verzogt daarop, om my te haalen. De Gouverneur vroeg my: by myn inkoomen, waar ik my ophield, en wat ik deed? ik antwoorde: „ Ik oeffen my in de Hollandsche „ en Portugeesche Taalen, en heb ook een aan-

„ vang

„ vang met de Malabaarſche gemaakt. Nu wierd ik over den Brief ondervraagt. Ik verzeekerde, dat ik die zelve geſchreeven, en opgeſteld had; dog ik had geen luſt om de Allegorie (van een Wolf die door looze Voſſchen heen en weer geleydt wierd) te verklaaren. De Gouverneur ging met den Majoor aan een zyde; en by hun terug komſt zeyde hy: „ Gy kunt hier blyven, en weder in „ myn Comptoir gaan als voorheen. Wel dra komt „ gy zo ver, dat ik U gebruiken kan." Ik ging nu weder in 't Comptoir, alwaar my de Secretaris geen welkom heete.

De Gouverneur zag myne vlyt. Alle Morgen, ſprak hy zeer vriendelyk en zeer vertrouwende met my, en zeyde eyndelyk: „ Kan ik my van „ uwe Trouw, Gehoorzaamheid, en ſtilzwygent- „ heid verzeekert houden?" Ik: „ Ja! hier op „ wil ik myn arme Ziel, en alles tot pand gee- „ ven." Hy: „ Zoudt gy my dat wel door een Eed „ by de Heylige Drieëenigheyd willen zweeren?" Ik: „ Ja!" Hier meede moeſt ik zweeren, alvoorens my Galg en Rad tot een ſtraf voorgehouden te hebben, indien ik ontrouw wierd. Op deezen Kabinets-Eed gaf hy my een Sleutel over, en bragt my tot eene geſlooten Boeken-Laade, waarin alle zyne geheime Papieren, en Inſtructien, behelzende de waare grondreegelen, volgens welke een yder in Ooſt-Indien geregeert wordt, in de beſte ordre en ſtaat gevonden wierdt. „ Hier uit kunt gy leeren „ en bequaam worden; zo dra ik bemerke dat Uwe „ begrippen toeneemen, zal ik U eenige aanmerkin- „ gen over de voornaamſte zaaken, die daar in voor „ koomen, maaken". – Door deeze aanleiding was ik binnen een jaar in ſtaat, om in zaaken van Regeering

ge-

gebruikt te worden, waar van een onverhoopt voorval my dwong een Proef te geeven, voor dat ik 'er gedagten op had. By deeze geleegenheid maakte de Gouverneur my een zeer vriendelyk gezicht, en zeyde: „ Ik had my nooit zo veel van „ U durven belooven. Nu zyt gy zo ver dat ik „ U gebruiken kan." Hy liet my tot bewys van zyn te vreedenheid een Zilvere Degen, met een geborduurde goude Draagband, en een Kleed van blauw Fluweel maaken. Hy ſtak zelve den Degen aan myne zyde, en zette my een ongemeene koſtbaare Hoed op, zeggende: „ Nu zyt gy een Kavalier." Des middags wierd my een Stoel aan Tafel regt teegen over den Gouverneur aangeweezen, in plaats, dat ik zeedert eenigen Tyd aan een andere Tafel gezeeten had. Des Namiddags ging de Gouverneur wandelen; Ik moeſt meede gaan, aan zyn Linkerhand, daar ik te vooren heen en weder geſlentert had. De anderhalf Hondert Slaaven des Gouverneurs, kwaamen my geluk wenſchen. Ik verkreeg een Wooning in het Gouvernement, en eenige Slaaven tot myn Oppaſſing. Ook kreeg ik een ſchoon Rypaard. De Gouvernante gaf my een Geſchenk van fyn en zuyver Linnen. Aldus kwam Geluk, Gunſt, en alles wat Aanzien geeven of verwekken kon, te gelyk.

De Heer Graaf, maakte my evenwel een regt gek Kompliment wegens myn verhooging. De Gouverneur die aan de Deur ſtaande, dit Kompliment aangehoord had; ſtelde zig tuſſchen ons. Hy gaf den Secretaris de ſcherpſte bewyzen, en verwytingen, dat hy my te onrecht vervolgt had, door van my zo veel kwaad geſprooken, en by alle geleegenheden getracht te hebben, my in Ongunſt te bren-

brengen. Hy moest nu weeten, dat ik zo hoog in Eer en Stand was als hy, (uitgenoomen zyne Geboorte) Om kort te gaan, de Gouverneur was zo gramstoorig, dat hy hem nog den zelven dag zyn afscheid uyt het Kabinet wilde geeven. Hy zeide: die twee Heeren verdraagen zig niet. De een is te Hoogmoedig, en, de andere kan de Kaart. Ik hoorde deeze reeden aan, en deed een goed woord voor den Secretaris, dewyl ik my voor alle voorkoomende zaaken niet in staat bevond, zorge te dragen; ik moest nog Ondervinding hebben. Myn Hooge Voorstander liet zig overreeden. En hier door behield ik den Secretaris nog een half jaar, en ik zoude hem nog langer gehouden hebben, indien hy zig zagtzinniger gedraagen had. Hy misgreep zig zodaanig tegens zyn, en mynen Heer, dat deeze hem plotseling uyt het Kabinet tot den rang van gemeen; Klerk in de Kancelery verwees. In welken rang hy na verloop van een jaar onder my stond, dewyl ik eerste Klerk wierd, en in deeze Qualiteit had ik een volkoomen bevel over hem. Ik heb my inderdaad niet schuldig gemaakt, van kwaad met kwaad te vergelden; waar door ik hem beschaamde. Kort voor zyn Overlyden liet hy my om vergiffenis verzoeken: ik betuigde, dat ik 't hem langen tyd vergeeven had, en beloofde zyn Vrouw een Maandelyksch inkoomen uit myn eige Zak te zullen geeven; het welk ik, na zyn sterven, ook nagekoomen ben.

Myne Omstandigheeden wierden hoe langer hoe gunstiger. De Geldkas, waar in eenige Tonnen Gouds waaren, wierd my toebetrouwt. Men hield niets voor my te rug. Myn Weldoender begon zyn

zyn geheel geheim aan my te openbaaren. Hy wist dat ik de Kunst van Zwygen verstond. Hy stond s'Morgens om vier Uuren op; dan moest ik by hem koomen, en met hem Koffy drinken, en een pyp Tabak rooken. Als dan kwam het Uur waar in hy de Staatszaaken overleyde, en met my sprak. Wanneer dit gedaan was, kwam zyn Gemaalin te voorschyn, in welkers tegenwoordigheid van geene zaaken der Regeering nog van *Privaate Correspondentie* gesprooken wierd. Dus leefde ik by, en met mynen Heer, een Man die het Hoofd was van een geheel Koningryk, dat tweemaal zo groot als *Saxen* is, en waar van de Inwoonders volkoomen Onderdaanen zyn; die zeeven Vorsten onder zig heeft, welke jaarlyks eenmaal voor hem met den diepsten eerbied, en ootmoedigheid verschynen, en Reekenschap van hunne Regeering geeven moeten; een Man die over Leeven en Dood magt heeft; die een Zwaart in de eene en een Scepter in de andere Hand voert.—Dit kan ik van de Oost-Indische Kabinetten, opentlyk voor God en myn gemoed, tot Roem der Hollandsche Natie zeggen, dat ik in dezelve geene andere Staats-Maximen geleert, gezien, en gedaan heb, als zodanige, waar door de Christelyke Religie, het onpartydige Lyf-Land- en Burger-regt bevordert; en de Rust der Onderdaanen verzeekert wordt. Hier meede besluit ik de verhandeling deezer Staats-geheimen, en herinner my mynen gedaanen Eed, waar van ik nog niet ontslaagen ben.

Over de Zes jaaren waaren 'er verloopen, toen ik in beeteren Toestand geraakte. Deeze jaaren zyn Leer- en School-jaaren geweest, in welke ik meenige zwaare Les by een slegte behandeling ge-

geleert heb. Myn Hooge Weldoender deed zyn best, om my weder by hem te hebben, door Weldoen het geleeden verdriet te vergeeten, en my geheel te overtuigen, dat hy my eerde. Hy bezorgde my nog een By-ampt, dat Jaarlyks over de drie Hondert Ryksdaalders opbragt. Het Ampt was: Alle de Schriften, die voor het aangaan van een Proces voor één der Gericht-Collegien dienen moesten, als Memorien, Requesten enz. bevoorens te onderzoeken, en te zien of zy bestaanbaar waaren, en dan dezelve te onderteekenen. Dit Commissariaat bragt my in groot Aanzien aldaar. Ik bedankte voor alle de Geschenken, waar door zy my wilden van 't regte spoor doen afdwaalen, en was het mogelyk my weder ten onder te brengen. Men kan met een gewigtige Post, door Eerlykheid, stoutmoedig worden, en zo ver koomen om alle menschen-vrees te verbannen. — De Gesteltheyd van yder Collegie, als der Policie, Justitie, Landzaaken, Civil, Wees- en Kerken-Raad, hebbe ik in het Kabinet gezien, en geleert: hoe wydt een ieder zig uytstrekt, wat hy doen, en niet doen kan. Alle deeze Collegien heb ik doorloopen. Alleen zal ik het gewigtigste myns verrigtingen in de laetste Jaaren met stilzwygen voorby gaan, en nog zeggen: dat ik ongemeen veel moeiten, arbeid en groote last gehad heb, in een heet Land, dat onder de zeevende Graad-Breedte legt, waarin ik zonder myn gewoon Beroep meenige onaangenaame Commissie, voornaamentlyk in den Oorlog, die vyf Jaaren geduurt heeft, heb moeten doen en uitvoeren. Welke moeite my ook beloont is, en indien ik langer had willen blyven, men my ook zonder twyfel door verdere verheffing nog meer

ver-

vergolden zoude hebben; dewyl ik niet alleen by zyne Excellentie den Gouverneur Generaal van Neêrlands-Indiën, maar ook by Zyne Majesteit den Keyzer van *Kandia* bekent was; uit hoofde dat ik niet weinig toegebragt had, tot herstelling eener gewenschte Vreede. Zo Gelukkig was ik nu: myn Weldoender was my oprecht geneegen; ik was gezond, en myn Geldbeurs bevond zig ook zeer wel. De Gouverneur begeerde nog eene zaak van my, namelyk, dat ik trouwen zoude: hy liet my zyn Broeders Dogter, die hy in Huys had, en wier Ouders verstorven waaren, aanbieden. Ik bedankte daar voor; weshalven ik een goed halfjaar eenige verandering in de geneegenheid mywaarts ondervinden moest; welke veelligt nog langer zou hebben geduurt, zo niet deeze Bruid met een Gouverneurs Zoon schielyk getrouwt was. Het is waar, dat ik door dit Huwelyk myn tydelyk Geluk en Aanzien vergroot zoude hebben: maar ik was bevreest voor zwaarder dingen, die ik stilzwygende voorby gaa.

Zestien Jaaren ben ik by myn Weldoender geweest. Hy vervulde aan my zyne beloften, en bragt my in Aanzien. In de laatste jaaren, was ik een volkoomen Lieveling, en zo geacht, dat ik in zyn Huis, booven zyn eigen Kinderen, den voorrang had. Zyne jaaren naamen toe, hy begon rust te zoeken, en wierp zo veel hem mogelyk was, den arbeid op myne schouders. Hy teekende gemeenlyk zyn Naam op wit Papier, en liet my voor de uitvoering zorgen. Ik pleeg hem te zeggen: „Gy waagt te veel." Hy antwoorde my altyd hier op: „Gy zyt myn Toe-Gezant; „een zodaanig, Man heb ik altyd begeert te heb-

„ ben." In der daad was ik, by al myn Heerlykheid, niet dan een Lastdraager, die meest alle Nagten, wanneer andere Lieden sliepen, zyn Hoofd breeken moest. In drie volkoomen jaaren heb ik ééne Zondag vry gehad, zonder de Pen te gebruiken of te dicteeren; alle overige zyn werkdaagen geweest. Ik begreep, dat ik het op den duur niet uithouden kon, en besloot daarom, om my by geleegenheid van myn Weldoender los te maaken. Hy ondernam een Reys naar *Batavia*, met zyn geheel Huisgezin te doen; om zyne Kinderen aldaar beeter voort te helpen: 't welk ook gelukkig uitgevallen is. Hy zelve, en zyne Gemaalinne hebben naauwelyks een jaar geleeft. Tot deeze Reys wilden zy beide my gaarne overhaalen; met aanbod van eenige Duizent Daalders: maar ik kende *Batavia* te wel, en bleef daar ik was; het Goud was niet in staat om my naar myn Dood te brengen. By hun vertrek betuigden zy allen, hoe zeer zy my beminden en waardeerden.

Ik moet nog een geval verhaalen 't welk gebeurde, toen ik eens met hem op zyn Buitenplaats genaamt *Harte - Lust*, was. Op een Namiddag, kwam een hoop Zwarten, wel Hondert Man sterk, alle voorzien met groote Sabels en Spiessen, zonder daar toe vryheid te vraagen, op den Gouverneur aanrukken: die, eeven van zyn middag slaapje opstond; zy begeerden op staande voet, eenige Duizend Daalders, of zyn Hoofd. Ik, die daar teegenwoordig was, liep ylings naar onze Lyfwacht, die toen uit Twaalf Européers, en twee Officieren bestond; dewelke tot een wacht voor de Buitenplaats diende. Ik liet my met den Kaerel die het woord voerde in één gesprek

ſprek; om aldus tyd te winnen. Midderwyl was de Gouvernante weg gevlucht, en had onze Lyfknegten te zaamen geroepen; deeze kwamen van alle kanten aan, om hun Heer die omcingelt was, te behoeden. Ik zag, dat het niet zoude gaan, dewyl onze Soldaaten met hun gelaaden Geweer nog niet waaren aangekoomen; daarop riep ik tot de Lyfknegten: „Hou! wat wilt gy doen? Deeze Lie„den doen een geregte Eyſch; zy zyn van den „Keyzer, en moeten noodwendig Geld hebben. De Gouverneur zeide hier op: „Lieden, zyt ge„ruſt; maakt my plaats; ik zal u die Som uit „myn Kamer haalen." De Roovers geloofden dit, lieten den Gouverneur vry, en eer zy het verwagten, ſchooten de Soldaaten op hen, waar door 'er Zeeven in eens vielen; Tien wierden 'er gevangen genoomen; de overigen redden zig met de vlucht. Wy lieten aanſtonds de gevangenen naar de Veſting in zeekerheidt brengen, en van daar een Kommando Soldaaten tot onze beſchutting koomen; ook kwaamen onze overige Lyfknegts by ons. Het had voor het overige niets meer te beduiden, en wy konden den volgende Nacht veilig ſlaapen.

De Gouverneur heeft by zyn afſcheid betuigt: dat ik voor myne Vyanden ten beſten gezorgt heb. Hier meede beoogde hy den Secretaris en Spysmeeſter, van welke laatſte ik verhaalt heb, dat hy my nog voor gelt nog voor goede woorden eenige Eet-waaren wilde geeven. Deeze Kaerel, die voor my geen Menſch, maar een gevleeſchde Duivel geweeſt is, kwam na verloop van agt jaaren te *Jaffanapatnam*, en verzogt om een vermeerdering van inkoomen. Ik, die met de Hand vol papieren

by den Gouverneur ftond, herkende dat On-menfch, en vraagde hem: „Of hy nog zo een vervloekt „Hart teegen zyne naaften omdroeg, als toen „ik met hem gereyft heb. De Gouverneur zag my aan en vroeg: „Is dat die Kaerel, die zo „godloos met u gehandelt heeft? Ik, Ja! Deeze „is 't." De Gouverneur brande van yver, riep zyn *Ordonnanz*, met deeze woorden: „Breng „deeze terftond naar de wacht, en zeg den Offi„cier, dat hy hem onder den Brifch moet goo„jen, tot op nader bevel." Tot den Kaerel zeide hy: „Gaat uyt myn oogen, gy Menfchen Moor„der; ik zal u een zodaanige verbeetering doen gee„ven, waar aan gy, geduurende U leeven, zult ge„dagtig zyn." Ik begon toen voor hem te fpreeken, en bevryde hem gelukkig van zyn ftraf. Deeze Kaerel zeide daar na aan veelen: dat ik zyn Engel geweeft was, want dat hy anders er zo wel niet zoude afgekoomen zyn. My dunkt, ik heb hier in beeter gedaan, dan dat ik gezogt had wraak te oeffenen. Want, wat konde het my nu dog helpen? De Honger had ik tog geleeden.

Het voortreffelyk, en volgens myn meening het befte Eiland *Ceilon*, legt niet ver van de vafte *Kuft van Koromandel*, en is zeer waarfchynelyk daar aan vaft geweeft, 't welk beft te merken is aan een plaats die men Adams-Brug (*) noemt, alwaar het zeer ondiep, en maar een fmal Kanaal tuffchen beiden is, door welke de kleine vaartuigen paffeeren

(*) Een Zandbank tuffchen Ceilon, en het vafte Land.

A. D. H.

ren konnen. Men gift dit Eiland, in den omtrek op driehondert Geographifche Mylen groot. Het heeft verfcheiden Voorgebergtens en Zee-boezems. Men vind daar de fchoonfte, befte en zeekerfte Havens, die voor de Scheep-vaart konnen gewenfcht worden; voornaamentlyk, aan de Ooft-Zyde, de Haven van *Trinkonomale*, alwaar over de Hondert Scheepen volkoomen zeeker leggen; deels wegens de Hooge Bergen, aan de eene zyde, anderdeels wegens de fterke vefting, aan de overzyde. De Haven heeft de gedaante van een Schootel, en een naauwen ingang. (*a*)

De

(*a*) De Stad, die zeer wel beveftigd is, is gebouwt op een By-Eiland, 't welk zig naar Zee uitftrekt. De Baftions beftryken den weg van de *Pagode* Berg, en het inkoomen: aan geene zyde van de Baay word de Haven befchermt door de Sterkte *Ooftenburg*, welke op de Kruin van een Berg gebouwt is; gelyk meede door het Eyland *Dwars in de weg*, *en Compagnies Eyland*. De Baay is van zeer veel aanbelang voor de Ooft-Indifche Compagnie; niet uit hoofde des Koophandels; maar om zig te verzeekeren van den Kuften van het Eyland: om daar door niet alleen de fluikhandel met andere Mogendheeden te beletten; maar ook daar door voortekoomen, dat geen andere Natie aan de Ooftkuft eenige vaftigheid bekomt; waar door de Handel ondermynt zoude worden, en de Compagnie het Befte hunner Bezittingen verliezen zoude; maar, om dat in deeze Haven alles gevonden word, wat van een Haven kan begeert worden, zynde omringt met hooge Bergen en Boffchen, welke tot calfatering der Scheepen dient. Ook leggen de Scheepen alhier beveiligt voor alle Winden, en in volkoome zee-

De Grond is zeer verſcheiden: men vind plaatſen die ongemeen vrugtbaar, en tot voortbrenging van allerley gewasſen bequaam zyn; op andere louter Steenen, Aarde en Rotſen. Op alle plaat-
ſen

kerheid. De Engelſchen, en Franſchen hebben verſcheiden maalen getracht, meede voet op dit Eyland te krygen, zo met liſt, als met geweld. In het Jaar 1670, wierd de Heer DE LA HAYE door den Koning van Frankryk aangeſteld, tot Bevelhebber van een Vloot uyt vyf Oorlog-Scheepen, een Fregat, en drie Fluit-Scheepen, beſtaande; om daar meede naar Ooſt-Indien te ſteevenen. Men gaf voor, dat deeze Vloot diende, om den Heer DE LA HAYE te doen erkennen als Gouverneur Generaal van het *Eyland Bourbon*, en vervolgens alle Franſche Bezittingen in de Ooſt opteneemen: maar het geheime oogmerk deezer toeruſting was, om *Trinconomale*, of eenig andere plaats op het Eiland *Ceilon* den Hollanders afhandig te maaken. Deeze Vloot kwam den 22 February des Jaars 1672, voor *Trinconomale* ten Anker, en zoude zig zeekerlyk van deeze Plaats meeſter gêmaakt hebben; indien de Gouverneur van Ceilon RYKLOF VAN GOENS, niet met een Vloot van veertien Scheepen den 15 Mey was verſcheenen, die den Onder-Koning in zyn voorneemen dwarsboomde. De Keyzer van *Ceilon* had reeds ten behoeven van Frankryk afgeſtaan, de Baay van *Trinconomale*, *Cotiary*, &c. welke laatſte plaats de Franſche Onderkooning aanſtonds in bezit nam, en aldaar de Franſche Vlag waayen liet. De Hollandſche Bevelhebber kante zig daar tegen: er vielen verſcheyde Schermutſelingen voor, tuſſchen beyde partyen; en had de Ziekte onder 't Volk, en gebrek aan voorraad, niet meede geholpen, zo zouden de Franſchen zo gemakkelyk niet van daar ver-

ſen vind men, zeeker op tien of meer voeten diepte, een doorgaande Rotz leggen, welke doorboord zynde, goed water opgeeft. Voor 't overige vind men Bergen, Dalen, en ſchoone Rivieren van zoet water, die vol Viſch, en edele Geſteentens zyn; voornaamentlyk wil men, dat in één Rivier niet ver van *Kandia*, allerley Steenen, uitgenoomen de Diamant, zouden te vinden zyn.

De

dreeven zyn geworden. De Onderkooning de zwakheyd van zyn Macht ziende, en niet willende bloot ſtaan, dat al zyn Volk door den dood weggeſleept wierdt, nam het beſluit van te vertrekken; om aldus het overige deel van zyn manſchap te ſpaaren; gelyk zy ook den 9 July van het zelve jaar het Anker ligten, en uit de Haven voor by de Hollanſche Vloot zeilden. De Engelſchen hebben ook meermaalen getracht, in den Handel met de Hollanders te deelen, 't welk geduurig door de wakkerheyd der Gouverneurs belet is geworden. Geen wonder dan! dat de Engelſchen die het aanbelang van deeze plaats te wel kennen, by de uitbarſting des Oorlogs, hunne Wapens derwaarts hebben aangevoerd: welke dan ook de Stad *Trinconomale* en het Fort *Ooſtenburg*, ſtormenderhand, door den Admiraal HUGHES den 11 Jann: 1782. ingenoomen hebben; waar door de Engelſchen buiten twee Ooſt-Indiſche Compagnie Schepen, die in gemelde Baay ten Anker laagen, een groote hoeveelheyd van Mond en Krygs-behoeftens, Buyt maakten. De Franſchen onder het Bevel van den Heer DE SUFFREN DE ST. TROPE, *Lieutenant-Generaal van 's Konings Zeemagt* in de Ooſt, heroverden deeze Stad den 30 Auguſtus, en het Fort *Ooſtenburg* den 31 Auguſtus 1782, na een aanval van weynig dagen, wanneer zy zig by verdrag overgaaven.

(Vertaalder.)

De kostbaare Kaneel groeit hier ongemeen, men vind dezelve nergens zo fyn en goed als hier. Deeze edele Plant schynt liever uit de natuur dan door de cultuur voort te queeken. De Raaven welke zeer gaarne de roode, scherpsmaakende vrucht van den Kaneel-boom eeten, zyn hier de beste Hoveniers; want zy slokken den kern met een in, en loozen dezelve overal onverteert; alwaar zy door de vettigheyd schielyk wortels schiet, en uitkomt. Daarom mag niemand, op zwaare straffen, een Kraay schieten of andersints om 't leeven brengen. De Hollanders vervoeren jaarlyks van deeze Kaneel negen Duizent Baalen, elke Baal van 80 ℔ netto. Zy bekoomen dit product byna voor niet, men zoude meer bekoomen indien de Boom een nieuwe Bast zettede, maar zy verdort aanstonds, zo dra men de Schil afgenoomen heeft. Dan, men kan ligt begrypen, dat de aanwas groot moet zyn, dewyl jaarlyks zo groote meenigte ingezaamelt word. De wasdom van deeze Boom is niet overal gelyk, maar naar evenreedigheid van den grond, sterker of zwakker. Wanneer men de Plant laat groeyen, zo word zy een aanzienelyke Boom; maar hoe grooter de Boom is, hoe slegter zyn schors word: diergelyke Schillen zyn alleen goed tot Disteleering van de Kaneel-oly. Het zeggen, dat men de Kaneel-struiken van verre ruiken kan, is zonder grond; nademaal ik verscheiden maal door zulke Bosschen gereyst heb, zonder de minste reuk gewaar geworden te zyn. Wanneer de jaarlyksche Leevering geschied, koomen allen de Kaneelschillers, die men *Chelassen* (a) noemt, te zaamen; die dan yder van de Com-

(a) RAYNAL, (Histoire des Etabl. des Indes Tom. 1.)

Compagnie een ſtuk Lynwaat tot een geſchenk bekomen. By deeze geleegenheid houden zy een Kluchtſpel, volgens hunne wyze, 't welk niet onaangenaam is te zien.

De Peeper, komt hier op eenige plaatſen, redelykvoort, en heeft veel overeenkomſt met het SOLANUM LIGNOSUM DULCAMARA, of GLYCYPICRIS, *Hoe langer hoe liever*, of *Bitter zoet.* De Korrels zitten te zaamen als Wyndruiven. Wanneer dezelve ryp zyn, plukt men ze af. De Indiaanen leggen de groene Peeper in Azyn, en gebruiken dezelve wanneer hun maag ontſtelt is. De Peeper groeit egter zo goed niet als op de Kuſt van *Malabaar*, by *Cochin* en *Venezuela*, hoewel de wyze van behandeling op Ceilon dezelfde is. De *Kardemon* wil op Ceilon niet groeien; het ſchynt dat deeze grond niet voor dezelve geſchikt is, men heeft daar toe veel werk nodig, en de arbeid word niet beloont, die men daar toe aanwend. Op de Ooſt-kuſt van *Java* waſt hy beeter.

De Koffy-Boonen ſchieten daar tegen beeter op. Zy wasſchen op een ſtruik twee aan twee te zaamen, en zitten in een huysje, dat zig opent, zo dra de Boonen hunne volkoomen rypheid hebben. De Inwoonders van Ceilon maaken van deeze vrucht in 't geheel geen gebruik.

Thee en andere fyne Speceryen, vind men hier niet. Men heeft Proeven genoomen, om dezelve voort te teelen; maar het heeft niet willen gelukken. Met de Suyker is het eeven zo geleegen; als een

1.) zegt: de laagſte Claſſe of Kaſte, hiet *Chalias*; deeze moeten het Kaneelhout hakken.

A. D. H.

een zeldzaamheid kan men dezelve wel hebben, maar niet in die hoeveelheid, als op de Batayiasche velden.

De Ryst komt hier in tegendeel zeer goed voort. Deeze word met een ronde Ploegschaar, die geen diepe vooren maakt, weggeploegt. Men kan de Ryst jaarlyks driemaal zaajen, en inoogsten; want ze word naa verloop van vier maanden ryp. De Dorsch-vloer is by de Indiaanen niet bekend, zy laaten 't gewas op den Akker, waar het gewassen is, door het Vee uittrappen. Men koppelt 'er vier aan vier te zaamen, en men dryft die zo lang over het Koorn heen, tot dat het Zaad geheel uit de Halmen is. Aanmerkelyk is 't, dat dit Vee geen onreinigheyd van zig geeft, zo lang het aan deezen arbeidt is, 't welk ik meer dan hondertmaal met opmerksaamheid waargenoomen heb. Wanneer het Koorn op deeze wys gedorscht is, word het uitgestuift; in Zakken gevult; op de Beesten gelegt; en naar Huis gebragt. De Inboorlingen verrigten hunne inzaameling met groote omzigtigheid, waar by zy maatig, steeds op hunnen gewoonen trant leevende, gemeenlyk denzelven dag den Armen van hun Veld-zegen wat zullen mededeelen.

De Aarde brengt hier aan onderscheide plaatsen, zeldzaame Planten en gewassen voort. Inzonderheid een zoort van Wortel van een blaauwe, geele, en witte Kleur, die meelachtig en niet kwaad van smaak is. De Gember wast op Ceilon zo goed als in *Mecklenburg*, insgelyks de groote Gras-Wortelen, ook heeft men daar een soort van vrucht, die onze Aard-appels oogschynlyk gelyk is, *Batakas* genaamt: gelyk ook een ander

soort,

ſoort, dat men *Kotto Kolingo* noemt, welke beide door de Europeaanen gaarne gegeeten worden. Boven alle hier te vinden Aard-gewasſen, geeft men hier een ſoort van Karrels, veel gelykende naar ons Moſtertzaat, den voorkeur. Deeze vrugt legt in de aarde. De Landman noemt ze *Man.* De ſmaak is onvergelykelyk, en ik kan dezelve by niets vergelyken. Het woord *Man*, heet in de Landstaal Sand.

Men vind hier een groote overvloed van Medicinaale Kruiden, en Wortelen; ook zyn de Inwoonders zeer ervaaren in de Genees-kunſt, en byzonder in de Heel-kunde.

Onze Europiſche Tuin-vruchten worden met een goed gevolg op Ceilon geteelt; als geele Peen, witte Kool, geſlooten Kool, Bloemkool, Uyen, Slaade, en Komkommers, (deeze zyn zelfs beeter dan hier.) Meloenen, Kalabasſen, Pietercelei, Zeldery, en meer andere. De Europeaanen zoeken deeze voortkweeking meer en meer te bevorderen; en ik geloove, indien men van veele Wortels of Planten, goede en friſche Zaaden overbrengen konde, nog veelen aldaar opſchieten zouden. Maar de weg is te ver, en de hitte te groot, dan het Zaad kan verdraagen. Men vind hier veele en onderſcheidene Boomvruchten, maar geen Europiſche. De voornaamſte is de *Mangos*: de Boom die dezelve draagt groeit zo hoog als een middelmatige Eike Boom. Deeze vrucht, welkers gebruik in geene deelen ſchadelyk is, heeft van yder Boom een byzondere ſmaak; en men kan geen twee *Mangos*-Boomen van eender ſmaak vinden; dezelve heeft by eenige een aangenaame, tot een volkoomen zuure, by anderen heeft dezelve een zoete tot zelf

een

een Honing-zoete ſmaak. Met het afvallen verliezen zy haar zoetigheid, en behouden alleen een ſcherp zap. Deeze vrucht is ook voor 't oog zeer aangenaam; dewyl zy verſcheiden kleuren heeft, als rood, geel, groen, wit met rood, en geel geſpikkelt. Zy is gemeenlyk zo groot als een vuiſt, en zeer vaſt. Meeſt alle de vrugten aldaar duuren na dat zy ryp zyn niet lang. Deeze *Mangos* kan men maar eenige weeken goed houden. Tweemaal in 't Jaar word deeze vrucht ryp.

Men heeft hier ook den Ananas. Maar dewyl deeze in Europa genoeg bekend is, gaa ik dezelve met ſtilzwygentheid voorby. Dog zal hier een geval van desſelfs geneezende kragt verhaalen. Daar was op Ceylon een Europeaan ziek, welke dag en nagt badt, dat men hem dog een Ananas zoude brengen, maar de Artz verbood hem zulks. Hy ſtierf na eenige dagen, en men liet hem openen, wanneer een zeer groote worm in zyn Maag gevonden wierd, die begonnen had om dezelve te doorvreeten, Men herinnerde het verlangen van den Overledenen, en men liet eenige druppels Ananas-ſap op den Worm vallen, waarvan hy aanſtonds ſtierf. De *Pumpelmus*, is ook een Ceilonſche vrucht, een middelmatig menſchen hoofd groot, heeft een Schil, zo vaſt als een Citroen, welke men afſchild, en dan vind men een zuiver roode te zaamen zittende weeken Kern, die men met of zonder Wyn eeten kan. Deeze vrucht is ongemeen verfriſſchende: de Boom, die dezelve voortbrengt, is niet grooter, dan onze Hazel ſtammen.

De Granaat Appel verciert meeſt alle Ceilonſche Tuynen; hy toond door zyn barſten, den tyd aan, wanneer men dezelve tot verkwikking gebrui-

ken kan. Zyne Roode Korrels zien 'er prachtig uyt: dat de Indiaanen daar van zo veel kunnen maaken, als 'er van verhaalt word, dat heb ik niet konnen merken.

De welsmaakende Vygen, die den Landman gaarne om zyn Stulp ziet wasschen, zyn veel aangenaamer, dan de voorschreeven Granaat-Appels. Deeze Vygen zyn niet van het zelve soort, als de Portugeesche, en die in Duitschland groeijen; maar geheel daar van onderscheiden. Men vind 'er aldaar over de twintigderley soorten, doorgaans van een aangenaame zoete smaak. Zy zyn in zoetigheid, en in groote zeer onderscheiden, men heeft 'er van anderhalf-vierde-El, een vierde, een half vierde, en zo vervolgens lang, en verders zo dik als den Arm van een Een-jaarig Kind. (a) De Schil is doorgaans geel, en het inwendige wit, meer meelig als waterachtig: deeze Vygen vind men aan een Tak tot vyftig meer of min, na dat zy groot of kleyn zyn zitten. De Boom die ze draagt, heeft geen Hout, maar is van een Sponsagtige Zelfstandigheid, en moet geduurig waater hebben, heeft aan Bronnen en Rivieren de beste groeij. Dezelve Steel brengt maar eenmaal Vruchten voort, dan sterft hy, maar intusschen koomen uit zyn Stam verscheide jonge Looten; op dat men hem zyn rust zoude laaten, en van zyn Kinderen in korten tyd weder Vygen hebben kan. De Blaaden van deeze Boom, zyn prachtig om te beschouwen,

(a) De bepaaling van de Dikte der Vygen, is vry algemeen, met die te vergelyken by den Arm van een Een-jaarig Kind; want hoe veel verschillen de Kinderen van een jaar niet in Groote en Dikte?

wen, en van een zeer weeke Stoffe. Zy zyn gemeenlyk over de twee Ellen lang en een El breed, en dienen den Landman tot Schootel en Bord, als hy Eet. De Inwoonders maaken met deeze Vygen de beste geschenken; dewyl zy weeten dat de Europeaanen dezelve gaarne nuttigen. De *Rollowei*, (een geslagt waar van wy nader zullen spreeken,) snoept gaarne van deeze Vygen, terwyl de Landman rust: om welke reeden dezelve geplukt worden, voor haar volkoomen rypheid.

De *Gamboze*, is meede een wel smaakende vrugt. De Europeaanen eeten deeze zo gaarne als de soppige Peeren, hier te Lande, met welke zy zeer veel overeenkomst heeft; zy is vleeschkleurig, en heeft de groote van een Hoender-Ey, zy heeft maar een groote Pit, die tot derzelver voortplanting dient.

Men vind in de Wildernissen op zeer hooge boomen een Vrucht, zeer veel overeenkomende met onze geele Pruimen; zy overtreffen in smaak en zoetigheid ver de Rozynen. De Indiaansche Kinderen eeten deeze gaarnen; ook eeten de wilde Zwynen deeze vrucht zo veel, als de Zwynen de Ekels hier te Lande.

Itischepalam, is een vrucht van groote, en aanzien, als de Europische gemeene Kersfen, maar in smaak daar van verschillende.

Jake of *Zuur-zak*, vind men in de meeste Thuinen van Ceilon. Deeze Vrucht wascht op een aanzienelyke groote Boom, van een middelmaatige dikte, en hangt aan dezelve even gelyk een opgeblaazen zak, is groen, en knobbelig van schaal, inwendig geel, en in verscheide huisjes afgedeelt, welke yder een byzondere kern heeft; die met de Kastanje

in

in kleur en in smaak, volkoomen over een stemt. Deeze vrucht is aangenaam zoet, wascht, zo groot als een groote Water-Emmer, en kan twintig en meer ponden weegen. De Hollanders hebben aan dezelve den naam van *Zuur-zak* gegeeven, om daar meede aantetoonen, dat dewyl hy groot en zwaar is, de Boom het zwaar heeft, om dezelve te draagen.

Daar word nog een aantal andere Vrugten in de Ceilonsche Tuynen gevonden; van welke ik den Adams-Appel alleen nog zal beschryven; om dat hy, weegens zyn schitterende en heldere roode en geele kleur de Koning van dezelve verdient genaamt te worden. Zyn uiterlyk gedaante wekt den aanschouwer aan, om dezelve te nuttigen, dog hy is niet alleen onbruikbaar, maar teevens vergiftig. Deeze Appel heeft zyn naam van zyn gedaante ontleend, die aan de eene zyde rond, en aan de andere kant plat is, als of dezelve afgebeeten was. De Portugeezen gelooven vast, dat deeze Appel dezelve soort is, waar van onze eersten Voorouders in het Paradys gegeeten hebben; ja zy willen zelve, dat het Paradys op Ceilon geweest is. Deeze meening willen zy op den volgenden grond bewyzen. Op den ongemeen hoogen Berg *Adams-Pieq* genaamt, vind men twee zwaare graf-zerken, volkoomen eens zo groot, als de gewoone graf-zerken, met een ingehouwen Opschrift, dat tot nog toe, niemand heeft kunnen leezen, of uitleggen. Onder deezen steen zoude Adam en Eva rusten, en als de eersten van het Menschelyk geslagt met een zodanige Hooge Eerplaats, bevoorregt zyn. (*a*)

Op

(*a*) De ongegrondheid van te stellen dat het Paradys op het Eyland Ceylon zoude geweest zyn, blykt

Op deezen Berg verrichten de Heydensche Priesters hunnen Godsdienst, en houden aldaar altyd een brandende Lamp. Men verhaalt nog dat dezelve Adam en Eva van daar naar de Malabaarsche Kust gewandelt, en een Brugge over dat kleyne waater zoude gehad hebben, welke men nog heedendaags Adams-Brug noemt. Veel ligt mogen onder deeze steenen de stamvaders van de Inwoonders deeses Eylands leggen, maar hoe zy eigentlyk op dit Eiland gekoomen zyn kan men niet zeggen. Of zy Visschers geweest zyn, die door den Wind derwaarts

van zelve, wanneer men de geleegenheyd van dit Land vergelykt met de Beschryving, die MOSES van den Hof EEDEN geeft. Het is zeekerlyk niet met een volkoomen zeekerheyd te bepaalen, de nette plaats, alwaar deeze Hof geleegen heeft, dog dit weeten wy, dat in de zelve vier Hoofd-Rivieren waaren. Men kan op het geheele Eyland Ceilon geen plaats vinden, alwaar men een zamenloop van vier Rivieren heeft. Waarschynelyker is het, dat het Paradys in *Armenien* of daar omtrent geweest is, en dat de alvernielende tyd, de Beddingen, en Loop der Rivieren zodanig verandert zal hebben, dat de plaats daar door onkenbaar geraakt is. De Rivier *Euphraat* en de *Tigris*, zyn allerwaarschynelykst twee van die Rivieren; gelyk de zeer geleerde Heer BACHIENE in zyn HEYLIGE GEOGRAPHIE aanmerkt, alwaar men omstandiger Berigt nopens de geleegenheid van het Paradys vinden kan. Men wil ook dat ADAM, en EVA, na den val, op het gezicht hunner naaktheid zig met de Vygen Blaaden, hier booven baldz. 93. beschreeven, zouden gedekt hebben.

(Vertaalder.)

waars gevoert zyn, dan of zy toen Ceylon met de Malabaarsche Kust nog vereenigt was, zig derwaars begeeven hebben; zal ik niet onderzoeken.

Ik koom weder tot de Boomen, en zal onder deeze den *Citroen-Boom* de voorkeur geeven. Hy groeit hier niet hoog, maar schiet zo veel te meer takken, en draagt zo lang tot dat hy sterft. Men vind in ieder jaartyd, rype, half rype, aankomende Vruchten, en Bloessems aan den Boom. Men bereydt meest alle verkoelende dranken met deeze vrucht. Zy dient algemeen tot verfrissching, en wordt ook ingemaakt. Hier heb ik altyd Gods hooge Wysheid moeten bewonderen, zoo duidelyk daar in doorstralende, dat in een Land, alwaar de Hette bestendig is, hy ook voor een verkoelend middel gezorgt heeft.

De *Kokus-Boom*, wordt hier in een talryke meenigte gevonden. Zyn noot, die twee vuisten groot is, heeft een weeke schil, en in dezelve een witte Kern, een vinger dik, rondom het midden waater, en werdt onderscheidentlyk gebruikt. Men kan deeze kern ongekookt Eeten; zy heeft een goede smaak. Wanneer deeze tot spys bereyd wordt, raspelt men dezelve klein, en drukt'er het Olyachtige sap uit, 't welk eeven gelyk melk uitziet, en Kokusmelk genaamt wordt: hier meede worden allerley moeskruyden, ingelyks Vleesch, Visch, Kreeften enz. toebereid. Men perst uit deeze Kern ook Oly, dewelke des nagts gebrand wordt. Deeze Boom heeft een schoon aanzien, dewyl hy van onder tot booven van een gelyke dikte is, en geen Bladen dan aan zyn top heeft, welke Bladen vyf, en meer ellen lang, twee goede Ellen Breed, en in streepen van drie vingers breed afgedeelt zyn. Tusschen dezelve hangen de Kokusnooten aan een steel tot

tien meer of minder in getal te zaamen. Vier of Vyf zulke ſteelen waſſchen aan een Palmboom; welke men in hun voorkoomen *Meiang* noemt, en over welke de Landman zig verheugt, wanneer hy die ontdekt; alzoo zy een deel van zyn voedſel uitmaaken. Deeze *Meiang* of Scheuten, worden wanneer zy een half-el lang zyn, aan het eynde een weinig afgeſneeden: als dan beginnen zy te druipen; geeven een wit vocht, 't welk men in een daar toe bereyde Pot, die daar aangebonden is, opvangt; om den dorſt daar meede te leſſchen: ook om Brandewyn of Azyn te ſtooken. Indien de Eygenaar hier by zyn voordeel beeter vind, dan dat hy de Kokusnooten verkoopt, zo trekt hy zyn genot van den Boom door zyn vocht aftetappen, in voegen als booven gemelt is. Want het is natuurlyk, dat zo lang de *Meiang* druipt, hy geen anderen Vrucht geeven kan. Het Hout ván deezen Boom deugt nergens anders voor, als om een zwak vuur te onderhouden. De Bladen gebruikt men daar en teegen, tot 't maaken van *Careſingos*, waar meede men zig teegen de Zon bedekt. (Wanneer deeze Bladen twee aan twee in elkander geſlooten zyn, worden zy *Careſingos* genaamt.) Deeze Bladen dienen ook tot ſpys voor de Olyphanten, welke dezelven dagelyks op hunne ſtallen in groote meenigten moeten gebragt worden; dewyl deze Dieren overeenkomſtig hunne groote al heel wat gebruiken kunnen. De buitenſte en eerſte ſchaal van deeze Noot, welke gelyk een Baſt is, legt men eenigen tyd in 't waater, tot dat zy week wordt, daar na klopt men dezelve tot dat zy de gedaante verkrygt van bruin paarde Hair; hier van worden Touwen, ja zwaare Anker, en Kabeltouwen voor

de

groote Scheepen gesponnen; welke in deugt verre overtreffen die geene, welke uyt de Europische Hennip bereyd zyn; dewyl zy niet alleen veel sterker zyn, maar ook zo ligt niet af breeken. De Cingaleezen gebruiken geen ander Touw, dan dat uit *Caier* (zo noemen zy den bereyden Bast) gemaakt is. Hunne Beezems, tot reiniging van derzelver Hutten, worden ook van deeze *Caier* gemaakt. Het is zeer bezwaarlyk, om op deeze Boom zonder takken, welke de grootste Eikenboom in Hoogte overtreft, te klauteren. Men hangt een stuk Leer voor de Borst, bindt zyne Potten agter op den Rug, koppelt zyn Beenen op een wydte van een voet te zaamen, en aldus omarmt men den Boom, en klimt op dezelve even gelyk een Beer.

De *Palmboom*, die men ook weegens zyne vrugt *Pannegaisboom* noemt, zal ik nu beschryven; ik houde die voor den Koning van alle Boomen, en het doet my leed, dat ik in derzelver beschryving zyne schoonheid niet genoeg uitdrukken kan. Ik begin met zyn wortel. Deeze schiet hy in een gelyke zeer groote meenigte lynregt, diep in de aarde, en heeft dezelve gedaante van gemeen Riet. De stam is zeer effen, gelyk de Kokusboom, onder en booven eeven dik, Jaarlyks maakt deeze Boom een scheut; zo haast deeze is voortgekoomen, werpt hy de Bladen van den ouden scheut af. Hier door kan men genoegsaam zien, hoe oud hy is, en dient daar door zyn Bezitter tot een teeken van zyn eigen geboorte; want het is alhier gebruikelyk by den geboorte van zyn kinderen een zodanige Boom te planten, die hun, wanneer zy groot worden, aangetoond wordt, op dat zy daar door hunnen Ouderdom zouden kennen. Het

kwam my in het eerst vreemd voor; dewyl my dit onbekend was, dat wanneer ik deeze of geene Malabáar naar zyn Ouderdom vroeg, ik tot antwoord kreeg: dat hy zo oud was, als zodanige Palmboom. Ik wierd de eerstemaal, dat ik dit antwoord kreeg, gramstorig, en vroeg dien geen die het my gegeeven had: of hy my voor de gek wilde houden? — Hy verschrikte, viel my te voet, en smeekte my, dat ik dit van hem niet zoude denken; hy wist het niet anders te zeggen, als hy gedaan hadt. — Booven aan den Top heeft deeze Boom een ronde Kroon; zyne Bladen vertoonen zig gelyk waaiers, waar meede de Dames hier te Lande aardiglyk, voor haare tedere Aanzigjes, en door de zonderlinge voorwerpen die daar opgeteekent zyn, hunne Minnaars zonder spreeken, lustige Denkbeelden weeten inteboezemen. Tusschen deeze gewaajerde Bladen brengt hy zyne *Crumba* of zyne Scheuten voort, aan welke hy zyne vruchten zet, vyftien ook meer en minder in getal, en zo groot als een Kinderhoofd, donker geel, ook wel geheel geel van kleur. Deeze Vrucht noemt men *Pannegai*, en zy valt af, wanneer zy haare volkoome Rypheyt heeft, gelyk de Boom-Vruchten hier. Zy is zoet van smaak, heeft een dunne fyne Schaal, is doorgaande draadig. De Malabaaren stillen door dezelve hunnen Honger en Dorst, en zy bereiden uit het Sap een *Punat*, welke met onze Honing veel overeenkomt: deeze verkoopen zy aan vreemden, en ook aan hunne Landgenooten; behoudende zy daar van ook een gedeelte, tot hun eigen onderhoudt In deeze *Pannegai* word een Kern gevonden zo dik als een Kinder-vuist; deeze Kern wordt in de aarde gelegd, een gedeelte van dezelve wordt

ge-

gebruikt tot aanplanting: het overige wordt doorgesneeden en gedroogt, voorts klein gestooten en tot wit Meel gemaakt, 't welk evengelyk wit gebuilt. Meel ziet, en ook tot onderscheiden spysen dient, uitgenoomen Brood. Met dit *Colengen* Meel, voorziet de Huiswaardin der Malabaaren, haar Tafel geduurende het geheele jaar, want droog zynde blyft het goed. Maar, op dat de Landman van deeze zyne Leevens-Boom verder nut mooge hebben, zo neemt hy eenige *Crumba*, hoedanige de Boom 'er verscheiden voortbrengt, en trekt uit dezelve een Sap, namelyk de zogenaamde Palm-Wyn, byna op dezelve wys, als van de Kokus-Boom gezegt is. Men maakt door overhaaling daar van Brandewyn, de schoonste Azyn, en Zuiker; waar toe niet anders nodig is, dan dat de aarde vaaten, die tot de Zuiker Fabricq gebruikt worden, van binnen op den Bodem met Kalk besmeerd moeten werden. Het overige verricht de Natuur zonder eenige bystand. Het is waar, dat deeze Zuiker met de fyne Sneeuwitte Zuiker, welke uit het Zuiker-Riet gehaalt wordt, niet vergeleeken kan worden; dewyl deeze meer naar het zwarte dan naar het witte helt, maar zy is evenwel van een zoete smaak en wordt tot het zelve eynde gebruikt. De Soldaaten gebruiken geen andere als deeze, dewyl zy zeer goed koop is. De Bladen van deeze Boom dienen over het algemeen den Cingaleezen, en anderen Volkeren op de gansche Kust van Malabaar tot Papier; waar op zy met een yzere Pen schryven. Zy snyden, en scheuren die Bladen volgens hunne natuurlyke reepen, en maaken daar van een Blad van twee vingers Breed: deeze stukken zyn aan beide eynden rond. Zy geeven daar aan een gedaante

te volgens hun welgevallen, dog niet booven de El lang; dewyl de Bladen niet langer waschen. Tot het schryven gebruiken zy hunne beyde handen; want zy houden het Blad in de Linkerhand, tusschen den Duim en den voor-vinger, en in de Regterhand met een geslooten vuist de Pen, die zy met den Duim beweegen; op welke wys zy ongemeen schielyk schryven konnen, en het Blad teevens weeten voort te schuiven. Van deeze Bladen maken zy al het geen zy nodig hebben, als zakken, Emmers, Speeltuig voor de Kinders; bekleeden hun Huis, en omheinen hunne Thuinen daar meede, en gebruiken dezelve tot een beschutting voor de Wind, Reegen, en Hette. Boven in den top ter lengte van een half-el, vind men den Boom teer en wit, dit noemt men de *Palmiet*. Deeze laat zig kooken, is van een aangenaame smaak, en laat zig met graagte eeten. Deeze *Palmiet* kan men ook in Azyn leggen, en lang bewaaren, om zig daar meede te verfrisschen. Tusschen de Bladen en deeze *Palmiet* vertoont zig een wonderlyk gewas, het welk 'er uitziet als of het geweeven was, dewyl het uit duizende van klyne veezels, en draaden, die kruiswyze door elkander leggen, bestaat. De Landman maakt hier van niet weinig zyn gebruik; het dient hem tot fyne Zeeven, en tot onderlaagen, wanneer hy zagt slaapen wil. Hy kan ook zyn schaamelheid daar meede dekken, maar doet het tegenwoordig niet meer, dewyl hy de konst van Lynwaat te maaken geleert heeft. De Stam van deezen Boom word tot Sparren gekflooft, en kan, wanneer het voor de Reegen beveiligt is, eenige Hondert jaaren duuren; het bestaat uit enkele zwarte vaste draaden, die zig door elkander weeven.

Men

Men dryft hier meede een grooten handel, waar meede meenig een ryk wordt. De Kern is ongemeen hart, en wordt door een smeulend vuur tot een kool gebrand, welke koolen in de Smederyen gebruikt worden; en daar meede wordt allerley soort van Yzer, Zilver en Goudwerk vervaardigt; ja zelfs Klokken en Kanon meede gegooten, gelyk ik zelve gezien heb. Om niet alle de nuttigheeden van deezen Boom aan te haalen, zo zal ik dezelve in een woord te zaamen brengen; dat een Mensch aan deeze Boom alleen genoeg heeft, om zyn leeven volgens de wyze aldaar gebruikelyk te houden, en ik dwaal in geenen deele, wanneer ik deezen Boom, den Boom des Leevens, in het Ceilonsche Paradys noeme.

Men vind 'er verscheiden Boomen, welke Oly geevende Vrugten draagen, als daar is de *Illiper-Boom*, wiens Vrucht byna uit ziet als de Olyf, uit welke men in *Portugal* de zogenaamde Boom-Oly perst; aan deezen Boomen vind men meer Vruchten dan Bladen, waar door veeltyds de Takken breeken. De *Margozy-Boom*, wiens vrucht iets kleider is, dog zyn Oly is dies te sterker; aan deeze Oly wordt door de Indiaansche Geneesheeren een wonderlyke werking toegeschreeven. Ik heb dezelve aldaar gebruikt, en bevonden, dat die het geheele Lighaam door werkt, en van alle kwaaden vogten zuivert. Indien men deeze Oly onvervalscht kon overvoeren, zouden wy mogelyk gelyke wonderen als de Malabaaren met dezelve konnen verrichten. Die geenen welke des morgens eenige droppels van deeze Oly inneemt, zal teegens allerley vergift beveiligt zyn. Deeze Boom heeft een zeer hart Hout. Met derzelver Blad 'n

rookt men de Ceilonſche Vliegen weg; voedt een ſoort van vliegend Diertje, in en tuſſchen de Bladen, even als de Sprinkhaanen hier te Lande; en komt met onze Linden-Boom in groote overeen.

De zwarte *Ebbe-Boom*, wiens hout de Draajers hier zeer wel bekent is, groeit aan de Ooſt-zyde van dit Eyland zeer hoog; voor eenige hondert Jaaren hebben de Beeldhouwers op Ceilon zig meer van het zelve bedient, dan teegenwoordig. Men vind nog verſcheyde Huyscieraaden van dien tyd, die volgens de kunſt bearbeyd zyn. Daar men nu beeter hout in de dikke Boſſchen vind, word dit hout overal niet meer gebruikt; maar het zogenaamde *Calmander*, *Gouvernies*, en nog een derde ſoort van hout, wiens naam my in de Ceylonſche Taal vergeeten is. De aart van dit hout is zeer fyn, bruin, en geel vlammig, booven alle Europiſche houten ver te agten. Het heeft een natuurlyke glans, zo dat men 'er zig in ſpiegelen kan; en het geen voor de Kunſtenaars het beſte is, het is zonder knoeſten.

Veele, en meerdere ſoorten van Boomen, vind men in de groote, en dikke Boſſchen, waar in men verſcheide dagen reyzen kan, zonder iets anders dan groote, en dikke Boomen te zien, die van onderen onderſcheyde ſtruiken en doornen hebben, en aldus een prachtig, en vreeſlyk Boſch vertoonen. De meeſten deezer Boomen, die met de voorgaande geen gelyk hebben, gaa ik voorby, en merk nog maar eenige aan, als

De *Duivels-Boom*, welke dien naam draagt, niet om dat hy den menſch tot ſpys dient, maar om dat hy de groote Vleer-muizen voedt, en de meeſte Eere van de Malabaaren geniet: Niet om derzelver

voor-

voortreffelyke ſchaduw die hy werpt, maar om dat de Bygeloovigen hem voor uitſteekend houden. Aan en onder deezen Boom offeren zy hunnen Afgod, PEU; om dat hy hun geen kwaad zoude doen. Deeze Boom is van een geheel andere gedaante als andere Boomen, dewyl van zyne takken wortelen koomen, die naar de aarde buigen, zig daar in vaſt hegten, en aldus te zaamen groeien; waar door de Boom met 'er tyd een ongemeene dikte verkrygt. De dikſte die ik gezien heb, was in het rond over de 25 Ellen, en ik wil wel gelooven, dat 'er gevonden worden, welke veel dikker zyn. De eigentlyke naam van deeze Boom, is Melk-Boom, dewyl hy vol Sap is, gelykende naar dikke Melk. De Europeaanen hebben zekerlyk hem dien eerſten naam gegeeven, om dat onder dezelve den Duivel geoffert wordt.

De *Tamarinde-Boom* is onder de wilde Boomen byzonder te kennen aan zyn groote, en veel om zig hebbende uitgebreyde Takken, waar door hy de Liefhebbers naar zig lokt, om van desſelfs verfriſchende vrucht te plukken. Geen verfriſchender drank kan men in zodaanig klimaat hebben, als die men van de friſche, en rype *Tamarinde* verkrygt, wanneer men op dezelve zuiver waater, met wat Suyker giet. Met deezen drank heb ik my in de laatſte Jaaren dat ik daar kwam, daagelykſch verfriſcht, en my daar by ongemeen wel bevonden.

De *Arreck-Boom* is meede een van de ſchoonſte. Men kan van dezelve de ſchoonſte Laanen maaken, groeit een arm dik in de hoogte, en draagt zyn takken aan den Top. Zyn vrucht hangt eeven gelyk een Wyn-troſch aan een ſteel, is geel, en zo groot als een Hoender-ey. De ſchaal is wat dik, en wan-

neer die afgenoomen wordt, heeft de vrucht de gedaante van een Muskaat-noot. Zy wordt veel gebruikt om rood te verwen, dog wordt meest gekaauwt door de Indiaanen, en veele Europeaanen, die een soort van Bladen *Beetel*, genaamt, met wat Kalk daar by neemen, den Mond daar meede reynigen, en de Lippen daar meede rood verwen. Deeze spys, welke alleen voor den mond en niet voor de maag is, wordt in hooge waarde gehouden. Een yder vrouw het zy van aanzien of niet, heeft daar voor een byzonder kisje of doosje, welke zy altoos by zig draagt, gelyk meenig een zyn Pater Noster. Veele verspillen tot verdriet van hunne Mans hier aan al hun vermoogen, en zyn daar aan zoodanig verkleeft, gelyk het schoone geslacht hier te Lande aan de Koffy, en willen liever een maaltyd eeten dan dit tydverdryf ontbeeren.

De *Kapoks-Boom*, heeft met onze Walnooten-Boom een byzondere gelykenis, zyn vrucht is egter zeer verschillende, zy is smal, een hand lang, vol wol, hier meede vult men de Matrassen en Kussens, dewyl deeze wol grover, en sterker dan de Boomwol is, die op struiken groeit, en in vergelyking met de *Kapok*, een kleyn huisje heeft, waar in de wol beslooten legt. Het verschaft een byzonder vergenoegen, zulk een Bosch met rype Boomwol te zien: geen versch gevallen Sneeuw ziet zo blank als deeze wol, die daar op zig vertoond.

De *Talpat-Boom* wascht hier ook, en pronkt met zyn ongemeene groote Bladen, waar van men Zon en Regenschermen maakt, dit Blad is over de El lang en breedt, en zo digt dat men een ganschen dag in den Regen gaan kan, zonder nat te worden. Men zoude hier veel ongemakken moeten on-

ondergaan, indien men deeze Bladen niet had. De Lieden van den middelstaat gebruiken zodanig scherm, naar welke de Boom *Talpat* genaamt wordt, tot staatsy, want het zoude een schande zyn, indien hy, zonder een *Talpat* door een zyner slaaven agter zig te doen draagen, over straat ging. Het is de mode, dat de Talpat nagedraagen moet worden, zelfs wanneer 'er geen Zon nog Maan schynt, en 'er geen Regen valt.

Zo min als het Ceylon aan vruchtdraagende en andere nuttige Boomen ontbreekt, zo min ontbreekt het aan kostelyke Bloemen, waar meede de jeugt zig vermaakt, en meer werk maakt dan hier te Land. Het moet een slegte Juffrouw of Dame zyn, die haar hoofd niet met eenige welriekende Bloemen versiert heeft, wanneer zy een bezoek aflegt. Ik zal dezelve niet alle beschryven, dewyl ik niet weet, waar meede ik deeze Bloemen hier te Land zal vergelyken. Tot een derzelver vind ik een vergelyking namelyk de *Fuli de Lacran*: zy heeft de gedaante van een Schorpioen, valt in het witte, en heeft een scherpe reuk, dog maar alleen aan een deel, die met de angel van den Scorpioen veel overeenkomt, zynde het overige gedeelte geheel zonder reuk. Men vind Bloemen die men het geheele vertrek door-ruiken kan, en veele groote Boomen, die schoone Bloemen draagen.

Nu zal ik tot de Dieren overgaan, om ook ietwes van deeze te zeggen. Ik begin met de grootste, namelyk den *Olyphant*, waar van ik 'er verscheiden van 6 Ellen hoog gezien heb. Dat zy allen zo groot niet zyn, kan een yder wel denken. Een pas geboorene houdt niet booven een El, en aldus neemt de hoogte toe. Dit Dier is niet alleen het grootste, maar

maar ook het verstandigste onder de Dieren; konde dit Dier spreeken, zo zoude het aan veele eenvoudige Menschen gelyk zyn. Dit zeggen, en denken alle degeenen, die den Aart en Natuur van den Olyphanten grondig onderzocht, en lange Jaaren met dezelve omgegaan hebben. In de wyze van voortteeling volgt hy den Mensch; het welk weegens de geschaapenheid van 't wyfje zyn kan. Het Mannetje helpt tot dat einde het Wyfje op haar rug leggen. Vindt hy by haar een gewillige voldoening, zo helpt hy haar na 't volbrachte werk, met zyn snavel gewillig op; want zy kan onmogelyk alleen opstaan, maar heeft zy hem in het begin geweygert, zo laat hy haar leggen, en gaat heen. Hoe lang het Wyfje draagt, weet men tot heeden niet met zeekerheid te zeggen; ik heb om dit te weeten vergeefsche moeiten aangewend: dat zy ongemeen oud worden, heb ik aan een Tamme gezien, die in het Jaar 1717 op Ceylon gevangen was, en in 1768 nog leefde, en tot tugtiging beneevens andere Dieren met groot nut gebruikt wierdt. Zy houden zig in groote meenigte by een, en een ieder Man heeft zyn Wyf, by welk geen andere koomen mag; zo lange niet yder Man een Wyf heeft, stryden zy; wanneer een man afgeslaagen wordt, en geen wyf bekomt, zo word hy raazende en dol, en brengt alles om, wat hem voorkomt het zy Mensch of Dier. Een zodanige noemt men *Ronkedor*, en is voor de Reyzigers gevaarlyker dan hondert anderen. Men wil dat de Ceylonsche Olyphanten de beste, en voornaamste in rang zyn, dewyl zy hun Kop, en Hals hooger, dan die van elders draagen, en dat de anderen, wanneer zy elkander ontmoeten, voor hen buigen zullen. Dit laatste heb ik nooit ondervonden. Men deelt dee-

ze

ze Dieren in driederley Klasse, als *Mannen*, *Majanis* en *Wyven*: de twee eerste zyn van het Mannelyk geslacht; de laatste hebben twee Borsten tusschen de twee Voorpooten zitten; waar meede zy hunne Jongen voeden. Zy gaan niet kruis-wys met de pooten gelyk de viervoetige Dieren, maar met beyde hun pooten gelyk, waarom zy ook niet hard loopen konnen. Dat de Olyphant een Aschgraauwe Huit heeft, glad zonder schubben is, en maar eene plaats tusschen het Oog en Oor heeft, daar men hem met een kogel doodschieten kan, is meer dan al te wel bekend. De wyze hoe hy gevangen en tam gemaakt wordt, is het, geloof ik minder: weshalven ik daar van verscheide wyzen zal aanhaalen.

I. Men heeft reeds voor langen tyd hier Korahl (*a*) gebruikt, waar in de meeste gevangen wierden. Dit Korahl moet men zig voorstellen als een groot Visschers net, met twee voor elkander staande vleugels, die zig in een Beurs eindigen. Deeze vangst geschied deels door de Natuur, deels door Kunst, in dicht by een geplante sterke boomen, en alwaar een Ruimte is, met paalwerk toegemaakt, op dat de Olyphant nergens zou kunnen uitwyken. Zo dra men nu van den Boschjaager bericht ontfangt, dat een goede troep Olyphanten daar omstreeks is, zo moet aanstonds het Hoofd der Cingaleezen eenige duizend mannen leeveren. Met deeze weet men langsamerhand de opgespeurde troep,

(*a*) *Korahl.* Dit Cingaleesch woord hiet volgens SALMON en van GOCH, *Tegenswoordige Staat van Indostan en Ceilon pag*: 293, zo veel als Olyphants Jaagtuig. A. D. H.

troep, naar de opening van het Korahl, het welk een ongemeen groot pleyn uitmaakt, te voeren. Heeft men deeze eens zo ver, dan is het Spel gewonnen. Op dit Pleyn koomen alle de Manschappen te zaamen, maaken een vreesselyk geraas, met Mond en Hand-Instrumenten, en brengen de geheele troep Olyphanten, die zig vreesaam te zaamen houd, tot in het enge ruym, 't welk men speel-Korahl noemt. Hier wordt een kordon getrokken van zes tot zeeven Duisent Menschen, die een geweldig vuur, en daarby een groot geluid met Trommels, Schalmyen enz. maaken, waar door de Olyphant schuw wordende, zyn gang niet agter maar voorwaars, naar het smalle Ruym of nood-Korahl neemt. Deeze engte sluit men met een groot heevig vuur, en maakt daarby een groot geschreeuw, waar door den Olyphant verdooft naar vryheid zoekt, en door zyn sterkte zig die wil verschaffen; hy beproeft aan alle zyde de sterke beschutselen, maar ondervind dat hy met zyn sterke snavel de groote Boomen niet omwerpen kan; waar over hy dan boos wordt, en begint te blaazen uit al zyn macht. Hy merkt dat het vuur nader komt, dan waagt hy zig in de smalle uitgang des Koralhs, en dewyl hy aan derzelver eynde de tamme Olyphanten ziet staan, gelooft hy zyn vreyheid gevonden te hebben: deeze smalle gang langs welke maar een Dier gaan kan, is booven gedekt, op welk verdek eenige ervaaren Olyphant-jaagers zyn, die het dier met hun Handwerktuig (welk in een stok, waar aan een kromme haak met een spits is, bestaat:) tot aan het einde voortdryven. — Zo haast deeze hier is, neemt men de Sluitbalken, waar meede de uitgang geslooten is, weg, en maakt

den

den uitgang ruimer. Nu verheugt zig de Olyphant gelyk een gevangene die uitgebrooken is. Hy neemt dan een groote ſprong; maar dan dwingen de twee naaſt hem ſtaande tamme Olyphanten (die men Jaagers of Zielverkoopers noemt) hem ſtil te ſtaan, en ſluiten hem tuſſchen beiden, wil hy niet ſtaan en gehoorzaamen, zo beginnen zy hem op het Bevel huns Meeſters zodanig te ſlaan met hunne ſnaavels, dat hy alles van zig werpt wat hy natuurlyk by zig heeft. Wanneer hy nu merkt, dat hy uit het gewelt van zyn vatters niet koomen kan, zo geeft hy zig over, en laat zig voeren aan een wat afgeleegen Boom; waar aan men hem met zyn agter voet door een ſterk touw van onbereyd Elands en Hartevel vaſt bind; zo ſtaan laat; en de Tamme Dieren te rug voert. Indien men nu op deeze wyze, eerſt éen uit het Korahl gehaalt heeft, zo volgen de overigen gewillig, dewyl zy alle hun vryheyd daar door hoopen te krygen, nademaal zy van de gevangeneeming des eerſten niets verneemen. Is de Jacht van deeze Dieren volbragt, zo ziet men hen alle aan Boomen gebonden. In deezen ſtaat moeten zy eenige daagen blyven ſtaan en honger leyden, en daar door leeren dat zy gevangenen zyn. By yder Dier worden Lieden aangeſtelt, die hetzelve van Voeder voorzien, op dat het daar door Menſchen leert kennen. In 't eerſt ziet hy zyn oppaſſcher grimmig aan; maar na eenige dagen wordt hy makker, en gedoogt dat men hem aan het Lyf komt. Hy leert ook ſchielyk de ſpraak van zyn bevelhebber kennen, en hem volgen; ook gedoogt hy, dat men hem een ſterk touw aan den Hals legt, en daar meede aan een Tamme koppelt, en ter Stal

voert.

voert. Men verricht dit op de volgende wys. Een Tamme Olyphant krygt aan yder zyde een Wilde, ook wel wanneer de Tammen zeer groot zyn, twee Wilden aan yder zyde. Op de Tammen zit een Kornak met zyn Gefpilde-Haak, waar meede hy aan het Hoofd van het Dier wyft, welke weg dat het gaan moet, en alzoo de gevangenen ter Stal voert, in welke men fterke Boomen of Paalen flaat, aan welke men dezelve met hun agter Beenen vaft bind, zorgdraagende dat zy niet by elkander koomen kunnen; dus blyven zy ftaan, worden dagelyks met Kokus-Bladeren gevoedert; en eens daags door de Tammen naar het waater gevoert; tot dat de tyd komt om dezelve ter Markt te brengen, en te verkoopen. Dat deeze Jacht meer moeiten, en onruft dan de Jachten welke hier te Lande door de Grooten gevoert worden, onderheevig is, zal men gemakkelyk kunnen befluiten; dewyl men hier geen Honden nog Schietgeweer gebruiken kan: 't geen my het meeft van alle verwondert heeft in deeze Jacht, is de groote ftoutheid van den Olyphant-Jager, die met zodanig verfchrikkelyk Dier zo goed weet om te fpringen, als een des afgerigfte Jager met zyn Jachthonden hier te Land. Deez' Kornaks of Jaagers, krygen een kleine belooning; maar die geenen welke dezelve zaamen dryven, krygen daar voor alleenlyk een Dag op hun Kerfftok; welke van hunne Heerendienften worden afgefchreeven.

II. Een andere wyze van Vangen, gebruiken de onder fchatting ftaande Zeeven Vorften, (waar van ik in het voor by gaan gefprooken heb, (*) toen

(*) Bladz. 79.

toen ik van de uitgestrekte Macht eens Gouverneurs, handelde.) in hunne onderscheiden Landen. Zy maaken een diepen put van een vaam groot, op zodanige plaatzen, alwaar de Olyphant gewoon is zyn voedzel te zoeken. Deeze Kuilen worden met lichte takken belegt, met groene Bladen bedekt, en in het midden met zodanig voedzel voorzien, tot 't welk de Olyphanten een byzondere neiging hebben. Zo dra hy dit ruikt, komt hy derwaars, en vindt zig ongemerkt gevangen. Hy ontzet zig over zyn val, bezint zig eindelyk, en werpt alle die dingen weg, die hem bedrogen hebben, en met hem neergevallen zyn; zoekt of hy uit dien Kuil koomen kan, maar hy bevint, dat hy te zwaar is; schreit, en wil van zyn zoort geholpen worden; ziet er eindelyk koomen, en meent van deeze hulp te krygen. Het geschiedt ook; maar deeze welke Tam zyn, en hem door Touwen er uitsleepen moeten, maaken hem gevangen, en leeveren hem te gelyk in handen van hunne Meesters. Mort hy hier over, en begeert hy zyne vryheid, zo krygt hy slaag, en wordt zo lang geklopt, tot dat hy zich gewillig overgeeft, binden, en heenvoeren laat, werwaars men wil. By het uithaalen maakt men de kuilen aan de eene zyde wat vlakker, op dat zy zig zelven helpen kunnen, want anders was het niet mogelyk, zulke groote Dieren zonder kwetsing daar uit te haalen.

III. De derde en laatste wyze van Vangen, welke de aldaar zo genaamde Mooren (*) die volgens den

(*) Het zyn geen Mooren, of Neegers, maar een soort van Mahomedaanen, zo worden zy by SALMON

den Koran leeven, in 't werk ftellen, en daar door hun fchatting aan de Hollandfche Compagnie betaalen, beftaat daar in. Deeze lieden die doorgaans van een fterk Lichaamsgeftel zyn, gaan in drooge tyden, wanneer de Olyphant uit gebrek aan waater, deeze en geene plaats om zyn dorft te lesfchen zoekt, op de Jacht vier aan vier; verzelt van hunne jongens die zy teevens tot dic Jagt aanbrengen; zoeken het Bofch door, tot dat zy eenige Olyphanten vinden. Zo dra dit gefchied, zoeken zy de grootfte van dezelve uit, gaan op deeze af, en tarten hem, op dat hy op hen zoude aankoomen. De Olyphant wil dan den verftoorder van zyn ruft uit het Bofch verdryven. De dapperfte en geoeffenfte van deeze Lieden, heeft een ftok van zwart Ebbe hout, een el lang in de handt; hier meede begint hy met den Olyphant te vegten, die met zyn Snavel naar den ftok flaat. De Moor weert alle de flaagen af, fpringt gins en herwaars; de Olyphant wordt boos, en doet zyn beft, om den Schermmeefter zyn geweer, en leven te beneemen; deeze wordt van de andere geholpen, hebbende aan yder zyde één, terwyl de vierde van agteren aankoomt met een ftrik, en zyn geleegenheid waarneemt, om dezelve aan de agter voet van dat dier

en van Goch (*Tegenswoordige Staat van Indoftan en Ceilon Bladz.* 271) genoemt: „De Mooren of „Indiaanfche Mahomedaanen." De naam kan nog van den tyd der Portugeezen, gebleeven zyn; want deeze zogten na de verdryving der Mooren uit Spanjë, dezelve in Afrika op, en noemden alle Mahomedaanen die zy vonden, Arabiers, of Mooren, *Moros*.

A. D. H.

dier te werpen. De jongens koomen digt aan dat dier, terwyl hy voorwaars zyne bezigheid en opmerkſaamheid met den ſtok heeft, en brengen zeer ſchielyk den ſtrik om de poot van het dier, dryven hem zo lang voort, tot dat zy een geſchikte Boom vinden, om hem daar aan vaſt te binden; dan gaan twee van henlieden naar Huys, haalen een tamme Olyphant, binden de wilde daar aan vaſt, en brengen hem op de ſtal.

Op deeze drie onderſcheyde wyzen worden de Olyphanten op Ceylon gevangen: die daar van anders denkt, die bedriegt zig in zyn meening. Het is myne gewoonte in het geheel niet om met ymand te ſtryden; want ik laat gaarne een yder zyne begrippen volgens zyn eygenliefde vormen, en neem het in het geheel niet kwalyk, indien men myne ondervinding verdagt houdt, of anders van my mogt denken, dan ik zelf van my weet. Maar dewyl ik twintig jaaren lang geleegenheyd gehad heb, veele Olyphanten van naby te zien, niet alleen in hunnen vryen, maar ook in hunnen gevangen ſtaat, onderhouding, verkooping, en gebruik: zo vermeene ik van deeze dieren zo veel kennis te hebben, als de beſte Roskammer van de Paarden; en durf het vryelyk waagen, nog wat van deeze dieren uyt ondervinding te verhaalen.

De Verkooping geſchied in het Koningryk *Jaffanapatnam* eens jaars; en wel in de maand Juny. Hier van worden de Kooplieden van de Malabaarſche Kuſt in tyds door Bekentmaakingen onderricht, waar in men gewoon is, de geſlachten en groote van die dieren te onderſcheiden. De beſtemde koop of marktdag gekoomen zynde, worden alle de dieren buiten gebragt, en in zeekere

Lootſen afgezondert, groote, middelmaatige, en kleyne afzonderlyk. Een yder Loots heeft zyn Nommer. Deeze trekken de Kooplieden uit een goude of zilvere ſchaal. Wanneer zulks verricht is; bereekent men volgens een voorleggende Prys-Courant den Prys van yder Loots, en men trekt de Rabat voor de gebreeken af; als, gebrek aan Nagels aan de Pooten, (die 18 in getal moeten zyn;) een ſcheur in de Ooren, een korte en ſtompe ſtaart, enz. By welke verrichting, de ſchryver met zyne Klerken, van geen der Kooplieden eenige reeden te hooren heeft; want zy verſtaan de Prys-Courant, en de Rabat grondig. Zo dra dit verricht is, en de Kapitaalen in de Compagnies Kas geteld zyn, dan word door den Gouverneur die Kooplieden een Eer beweezen, van door hem met Rozenwaater uit een goud Koelvat beſprengt te worden; en een yder ontfangt uit zyn eige hand een Ceylonſche Bloem, en word daar na met *Sandelhout* beſtreeken; voor deeze Eerbewyzing maaken die kooplieden een diepe buiging: en hier meede is de markt volbragt. Daar zyn jaaren geweeſt, dat men by de Hondert Olyphanten op eens verkogt heeft; waar by de Compagnie veel gewonnen heeft; nademaal een Dier van zes ellen hoog, en dat geen gebreeken, en teevens twee groote Tanden heeft, over de Twee duyzent Daalders komt te ſtaan. De Jagtdieren of Jaagers worden nergens verkogt, en men gebruikt gemeenlyk daar toe die geenen, welke gebreeken hebben. De Cingaleezen koopen geen Olyphanten, dewyl zy dezelve niet gebruiken kunnen. De Kooplieden koomen van andere Oorden, alwaar die Dieren beeter gebruikt worden. Zy worden deels tot ſtaatſie der Grooten gebruikt, die

die een of twee van deeze voor hun Paleys hebben ſtaan; deeze Wachters worden in 't gemeen met een koſtbaar Kleed van geborduurde Stoffe omhangen, en op de groote Tanden wordt hun een goude of zilvere Spits met Edele Geſteentens bezet, geſtelt.

Zy worden ook gebruikt in de Oorlogen, tusſchen de Inlandſche Vorſten: als dan zyn zy voorzien met zwaare Ketenen aan hunne Snavels, en aan elkander vaſt gekoppelt; wanneer zy van een goede dienſt zyn, indien zy wel aangevoert worden. De Indiaanen weeten dit dier raazende en dol te maaken, door een drank die zy uit *Opium* bereyden, zo dat zy niets verſchoonen wat hun voorkomt. Pylen of Snaphaans-kogels kunnen hun niet wonden. Hy wordt ook gebruikt tot ſtraffing van misdaadigers, en hy volbrengt zyn zaak volkoomen, indien hy daar op afgericht is. Hy neemt den tot den dood verweezen misdaadiger met zyn Snavel op, gooit hem in de hoogte, vangt hem op zyn Tanden, en brengt hem zo om 't leeven; maar moet de misdadiger niet gemartelt worden, zo leydt hy hem voor zig neder, en trapt hem met den voorvoet op eenmaal zo, dat hy verpletterd is. Moet hy geen doodſtraf lyden, zo werpt hy hem in de hoogte, en laat hem op den grond vallen; dat menſch valt dan ſomtyds gelukkig, maar is meeſt kreupel. Deeze dieren worden ook tot den arbeyd gebruikt, met laat hen met hunne agterpooten de zwaarſte Balken voortſleepen, en allerley zwaare werken doen.

Hy dient ook om op te ryden. Ik heb zelve eenige maalen daar van de proef genoomen, maar geen behaagen daar in gevonden, dewyl hy te veel ſtoot,

Men kan de Olyphanten ook kunsten leeren, en daar in overtreft hy ver alle dieren. Met verwondering heb ik 'er aldaar gezien, welke zo cierlyk en behendig met hunnen Snavel weeten omtegaan; ja zo vaardig als een Mensch zyn hand gebruiken kan. Hy weet een Doek, waar in spys naar zyn smaak is, volkoomen los te knoopen; en het geen daar in is, uyt te haalen; ook wanneer men iets in zyn zak heeft; zo dat geen Mensch het behendiger en onmerkbaarder doen kan. Een Bal werpt hy in de hoogte, en vangt die weder, enz.

Twee zeldzaame dingen, welke ik voorzeeker weet gebeurt te zyn, en die ik bezwaarlyk zoude gelooven, indien een ander my dezelve verhaalde, zal ik nog tot besluit aanhaalen.

In myn tegenwoordigheyd, wierd den VIDAN (*) volgens jaarlyksche gewoonte Bevel gegeeven, om met zyn Lieden en Jaagers de onlangs gevangen Olyphanten aftehaalen, en naar stal te brengen. De Gouverneur vermaande hem, alle voorzichtigheyd te gebruiken, op dat de geheele kudde dieren gezond, en wel over zoude komen. De VIDAN reysde voort; op zyn terug-reys vondt hy een afgeslaagen dier, een zogenaamde *Runkedor* (waar van ik reeds gesprooken heb. (**) Hy maakte zyn besten Jaager, die hy *Schilli* (een Lieveling) noemde, los; en zeide: gaat en neemt uw vermaak met deez' Man, maar brengt hem met U te rug. Hier meede liet hy dit tamme Wyfje gaan; de *Runkedor*

(*) VIDANO, heet volgens SALMON en van GOCH, *Tegenw. staat van Indostan en Ceilon*, *bladz.* 289 Een Opperhoofd der Chilias.

(**) Hier voor bladz. 108.

dor ging met haar van de andere Olyphanten heen, die men eenige Mylen verder weg voerde. Des avonds kwam men aan een Vesting, alwaar zy den nagt doorbragten, en voeder vonden. Des anderen daags meende de Kommandant (die een Duitscher was) dat de VIDAN zyn reys zoude voortzetten; maar hy bleef, en verzogt om nog wat meer voeder, dewyl hy nog op zyn Wyfje *Schilli* bleef wagte. De Kommandant liet zig de toestand der zaaken verhaalen, lachte den VIDAN uit, en zeide: ik geloof dat uw hersens verbystert zyn; gy moet vertrekken. De VIDAN hielt sterk aan, om tot den volgenden dag te blyven, en verkreeg het eyndelyk. In de nacht kwam zyn *Schilli* met haar Minnaar gelukkig aan; men koppelde hem met haar te zaamen, waar toe hy gewillig was, en aldus bragt men hem den derden dag gelukkig op de stal. Men was verwondert over dit geval: de VIDAN met eenige van zyn KORNAKKEN bekragtigde het zelve; en yder ging deeze *Runkedor* bezien. Hy was een duim hooger dan zes Ellen, had voortreffelyke Tanden: hy wierdt verkogt voor 2500 Daalders.

De tweede geschiedenis is de volgende. Een Landman, die aldaar op een plaats woonde, waar men byna dagelyks de Olyphanten gewoon was heen te voeren, om dezelve te doen drinken, en voor zyn Hut pleeg te zitten; had een Olyphant in het oog gekreegen, die hy nu en dan eenige Vyge-Bladen (die de Olyphanten gaarne eeten) gaf, en welke deeze hem uit de hand nam, waar meede deeze Man zig ook in 't eerst vergenoegde. Eens kreeg hy in den zin, om de Olyphant te bedriegen, hy wikkelde een steen tusschen de Vygen-

Bladen, en sprak tot den Kornak: ik zal deeze keer dat dier met een steen voeren, die zal in zyn Maag duuren. De KORNAK riedt hem dit af: hy zal zo dwaas niet zyn van dien in te slikken; denkt niet, dat hy zo dom is. De Landbouwer sloeg dit zeggen in de wind; reikte den steen over; de Olyphant nam hem, bragt hem met zyn Snavel in zyn Mond, maar liet hem aanstonds vallen. Ha! riep den Kornak: heb ik het niet gezegt, dat hy hem niet zoude inslikken? en met deeze woorden dreef hy voort, om die dieren te doen drinken, en kwam weder te rug. De Landman zat nog daar; en op 't onverwagtst ging de Olyphant op zyde, wierp zyn Snavel om dit Mensch, trok hem naar zig toe, wierp hem ter neder, en trapte hem op eenmaal dat zyn Ingewanden uit zyn lyf sprongen, en dat hy stierf.

Men vind hier Paarden van een voortreffelyke Arabische Ras, en tot derzelver voorteeling heeft men hier een geleegenheyd, welke in de geheele weereld, niet beeter kan gevonden worden. Want men heeft hier drie van elkander onderscheyden kleyne Eylandjes, genaamt *Ilhas de Cavalos*, waar op deeze Dieren in het wild loopen; op de grootste zyn de Merrien met hunne Hengsten; twintig tot vyf en twintig van de eerste, worden voor yder Hengst gereekent; welke laatsten het eeven als de Olyphanten met hun Wyven maaken, dewyl zy geen andere neevens hen toelaaten hun getal Merrien te dekken; op het tweede Eyland brengt men de jonge Hengsten, en op het laatste de jonge Merrien; vyf Jaaren moeten deeze oud zyn, eer men die op het eerste Eyland overbrengt. Deeze Paarden gebruiken de Hollanders, en houden ook

jaar-

jaarlyks daar van Markt, daags na de verkooping der Olyphanten. Geen Paard word onder de Honderd Daalders verkogt; men schiet dezelve liever dood, dan dat men dien prys zoude verminderen: Maar wil iemand na zyn gevallen 'er één uitzoeken, zo moet hy voor ieder 150 Daalders betaalen. Deeze Dieren loopen gelyk gezegt is in 't wild, en moeten wanneer men dezelve hebben wil, opgevangen worden, 't welk met zeer weinig moeiten geschied. Men heeft hier ook een Koraal in 't rond van steen gebouwt, in welke men de Paarden dryft. Dan wyst men die geene welken men hebben wil. De Inboorlingen aldaar, loopen schielyk agter het Paard, voorzien van strikken van agt vaam lang, en een vinger dik; in een vollen Ren werpen zy hem den strik om de agter-poot, en houden hem dus vast, of maaken hem met het loopen schielyk moede. Men kan dit niet zonder vergenoegen aanzien, dewyl deeze Paardenvangers zo afgericht zyn, dat zy nooit zullen feilen in het werpen van den strik. Hun Jongens leeren zy die kunst met een loopend Mensch, waar van ik aan my zelven de proef heb doen neemen; ik had maar te zeggen aan welke arm of voet ik den strik hebben wilde. Deeze wordt bereyd uit een gewas, met de Hennip hier te land veel overeenkomst hebbende, dog wel tienmaal sterker en duurzaamer; uit dit wilde gewas, maaken de Visschers ook hunne Netten, en vangen daarmeede de grootste Visschen. Weegens deeze Paarde-Eylanden, moet ik nog aanmerken; dat men op geheel Ceilon nergens, maar alleenlyk daar het *Manna*, gelyk ook de *Bezoarsteenen*, beneevens een kostbaare *Heide wortel* vind; deeze laaste word

Chain genaamt, waar meede men het beste rood verwen kan.

De Landman op Ceylon bedient zig van geen Paarden, maar gebruikt voor het Landwerk de wilde Buffels, welke zy vangen; Tam maaken; en voor den Arbeyd houden. Waar by zy beeter hun voordeel vinden als de Landlieden hier te land met hunne Ossen; die eerst verscheydé Jaaren moeten gevoed worden, eer zy die gebruiken kunnen. De Buffel is een lomp Dier, heeft sterker, en groover knokken dan ons Rundvee, is graauw van kleur gelyk de Olyphanten, draagt zyn Hoornen nederwaars, welke meer plat dan rond, en sterk gestreept zyn. Hy is zeer heet van aart, en is gaarne in 't waater daar hy in gaat leggen. Offchoon hy volkoomen getemt is, zoekt hy zig dog altoos zyn vryheyd weder te bezorgen, en zyn Meesters aantegrypen. Deeze dieren heb ik op myne Landreyzen meer dan de Olyphanten gevreest, tot dat ik het middel leerde kennen, om hen te verjaagen. Dit bestaat in een geluid dat men met den Mond maakt; waar op zy uit al hun magt aan 't loopen gaan. Men wil hoopen, dat de Buffels zo lange zullen duuren als het Rundvee, waar van men op Ceylon onderscheyden soorten vind, die van onse Runderen aan Hoornen en in gedaante eenigsins verschillen. In het Jaar 1763, heb ik twee witte Ossen gezien, welk yder agt voet en 2 duim hoog (Rhynlandse maat) waren. Deeze beyde Ossen wierden tot een geschenk den Koning van *Achim* gezonden. De inboorlingen willen liever zelve sterven, dan een Koebeest om 't leeven brengen.

Het Eland-dier is daar teegen schroomelyker

dan de gevaarlyke Buffel: deeze maakt zig aanstonds weg zo dra hy een mensch ontdekt. Hy onthoudt zig in de dikke Ceylonsche Bosschen, en wordt zelden geschooten; dewyl zyn Vleesch te hard, en alleen het Merg uit de Beenknokken eetbaar is. Zyn Huid wordt overal niet gebruikt, wordt weggeworpen: in 't kort men houd niet veel van dit Dier.

Om Harten te bekoomen, geeft men nog wel eenmaal 's jaars zig de moeiten; namelyk wanneer het aan waater in de Bosschen ontbreekt, en het Wild gedwongen wordt naar de Vyvers, die nog wat Waater hebben, te gaan. By deeze Vyvers maaken de Schutters diepe groeven, zetten zig paar aan paar in dezelve, en beschieten zo dat Wild, het zy Varkens, Harten, Rheën of Elandsdieren. 't Is jammer, dat men weegens de groote Hette geen gebruik van het wilde Varkenvleesch maaken kan, 't welk men in zo grooten overvloed hebben kan. Van de Harten snydt men het beste Vleesch, inzonderheyd dat van de Lenden; laat het in de Zon droogen; klopt het tusschen twee steenen dat het murf wordt, en men eet het aldus met een weynig zout tot een Banket by de Thee. De Europeaanen noemen dit aldus toebereyde Hartenvleesch *Apostel*; waar in ik weinig overeenkomst of beteekenis vinden kan.

De Steenbok, het welk een aangenaam Diertje is, dat op 't Veld graast, wordt meer dan ander Wild gejaagt: dewyl hy zagt Vleesch heeft, 't welk gebraaden goed smaakt, beeter dan van de Haazen, die men overal by hoopen vind, en welker Vleesch schadelyk voor de gezondheyd gehouden wordt. Tot enkel vermaak vangt men nu

en

en dan 'er eenige met Netten, om hunne Sprongen te zien; laat ze dan weder loopen; of men geeft eenige daar van aan de Honden. De Haazen zouden nog menigvuldiger in de Bosſchen, en Velden zyn indien zy niet een groote Vyand, en vervolger hadden aan de zogenaamde Vosſen of Schakals; deeze Dieren rooven hen de Jongen, en overvallen ook meenige Oude in den ſlaap. Deeze Vos is volkoomen gelyk aan de Europeaanſche, uitgenoomen dat zyn Hair wat langer is, en in het graauwagtige valt. Men vind hem het meeſte hier van alle Dieren. Wanneer de plaats, alwaar SIMSON eens het Koorn der Philiſtynen door Vosſen liet verderven, zo vol er van geweeſt is, als Ceylon op veele plaatſen is, zo moet 't hem weinig werk gekoſt hebben, om een zodanig getal, als de Hiſtorie ons vermelt, te vangen. (*a*)

De Leeuw vind men op het geheele Eyland niet, maar daar teegen Beeren en Tygers in meenigte. De Beer is zwart van Hair, en volkoomen zo groot als de Poolſche, zyn voedſel beſtaat uit wilden Honing; die veel kragtiger is, dan hier te Land. Tamme Byen heb ik nergens gezien, maar veel

(*a*) De Vosſen, door Simſon gebruikt waaren zeekerlyk *Schakals*, de Hebreeuwſche Naam is *Schugal*, en de Perſiſche *Schagal* of *Schakal*. Men zie hier over MICHAELIS *Aanmerkingen over het Boek Richteren*, *Capitt*. *XV*. *v*. 4. (‡)

A. D. H.

(‡) Indien men vergelykt *Neh*: 4. 3; *Pſ*. 63. *v*. 11. ziet men klaar dat deeze plaats van SIMSON veele Vosſen opleeverde.

(Vertaalder.)

veel wilden. Men hoort zelden dat de Beer den Reyziger aanvalt. De Tyger heeft men meer te vreezen; en men moet wel toezien, om niet van hem overvallen te worden, dewyl men weegens zyne fcherpe klaauwen, niet ligt los koomen kan. Dit liftig dier loert op den Menfch even gelyk een Kat op de Muys, daar hy nooit van vooren maar altyd van agteren of van ter zyde, zyn aanval doet. Merkt hy dat men hem ziet, en zig gereed maakt om wederftand te bieden, zo gaat hy ftil heen. In het Bofch, brengt hy veel jong Wild om het leeven, en voed zig meeft van hun Bloed. Die nooit geen Tyger gezien heeft, kan zig een witte, en geele gefprikkelde Kat voorftellen, die de groote van een groote Hond heeft.

Het groote Steekel-Varken houdt zig ook in het Bofch op, het is zo Boos-aardig, dat wanneer men hem naderen wil, hy met zyn fteekels die meer als een vierde El lang, wit, en zwart geftreept zyn, opfteekt. In zulke dieren vind men, dog onder de hondert naauwlyks een, een gewas het welk men een fteen noemt, en dat daarom zeer raar, en duur gehouden wordt. Deeze fteen heeft meer de gedaante van een fponfig gewas, als van een fteen.

De Krokodil, laat zig zo wel in de Boffchen als in het Waater zien, men vind er gemeenlyk eenige te zaamen. Hy heeft overal een vrye pas, dewyl geen Dier hoe genaamt durft onderftaan hem aantevallen weegens zyn hardfchobbige Huyd, welke met geen yzer te doorbooren is; 't welk ik met eyge handen, met één yzere Breeker aan verfcheyde te vergeefs gepoogt heb te doen. Hy is ongemeen groot; de grootfte, die ik gezien heb,

was

was twaalf voet lang: hy heeft vier pooten, wel gelykende aan menschen handen, en vier Oogen; twee onder, en twee booven zyn Hoofd; welke lang en sterk gelyk een Snoeke Kop is, in welke men geen Tong, maar een ruim keel-gat, en Tanden vind, die naukeurig in malkander passen, en zo sterk en scherp zyn, als of zy gevylt waaren. De Middeldikte is naar evenreedigheid der lengte, de staart is zo lang als het geheele Lyf. Weegens zyne korte pooten kan dit Dier op 't Land niet sterk loopen, maar is in 't waater des te gaauwer, en weet den Mensch daar beeter te beloeren; want hy is byzonder op Menschen-vleesch gestelt. Zyn Voeder bestaat in Vleesch, en Visch; Kruyden bemint hy niet. Wanneer hy een goede prooy gehad heeft, waar door zyn Tanden vol zitten, zo begeeft hy zig aan den Oever, klappert met zyne Tanden tot een teeken; waar op aanstonds een Vogel, die men Krokodil Vogel (*a*) noemt, naar hem toekomt, en terwyl de Krokodil zyn Kaaken wyd uitstrekt, hem het Vleesch tusschen zyne Tanden uithaalt, met zyn Snavel, die daar toe zeer geschikt, sterk en lang is. Deeze Vogel is byna van gestalte als de zogenaamde Blauwe Raaf (*b*) alhier. — De jaagers van den Gouverneur scheppen altoos vermaak om de Krokodillen te vangen, met een yzere ketting, waar aan een groote dikke haak is vastgemaakt, waar aan een doode Hond gebonden is, die men dan in 't waater werpt; wanneer hy zig vast gegeeten heeft, hebben tien sterke Lieden hun werk om hem uyt het

(*a*) Trochilus.

(*b*) Mandelkraay. A. D. H.

het water te trekken; heeft men hem uyt het water, zo moet men zig nog in agt neemen, om hem niet te naby te koomen; Want hy wordt geheel woedende, spert zyn Kaken open, en slaat met zyn Staart heen en weer. Hy heeft een weeke plaats, alwaar hy met een Snaphaans kogel kan gedoodt werden, namelyk alwaar het Rekkenneel aan den Hals eyndigt, welke plaats de jaagers tot hun punt neemen, en daar op zo lang schieten, tot dat hy den laatsten snik geeft.

De ervaaren Cingaleezen willen bewyzen, dat uyt den Krokodil, nog een ander geslacht voorkomt; welke men op het Land, en niet in het water vind, en het welk veel overeenkomst met den Krokodil heeft, uitgenoomen dat de schubben, zo groot, en hart niet zyn. Dit geslacht wordt uit de eyeren van de Krokodil door de Zon uitgebroeidt. Dat Dier heet *Leguan*; (*a*) heeft zyn wooning op de Aarde, welke het zo uitholt als een Das hier te Lande. Zyn Voedsel bestaat uit Wortelen, Kruiden, en Voogels. Dit Dier wordt meer gezocht dan de Krokodil, dewyl men zyn vleesch een geneezende kragt toeschryft. Teegen zyn vervolgers gebruikt hy dezelve list als de Vos. Hy maakt verscheide in- en uitgangen van zyn Hol, en verwydert zig zelden vèr van daar.

Een

(*a*) Deeze is een onschadelyk soort van groene Hagedisfen over de 5 voeten lang, die ook op de West-Indische Eylanden gevonden worden. Men zie LEISTENS *Britt. Amerika bl.* 377. Het is de IGUANA GRONOV:

A. D. H.

Een wonderlyk Dier heb ik in deeze Bosschen leeren kennen, het welk men *Faullenzer* noemt. (*a*) Het is niet groot, heeft een breed gezicht, roode oogen, vier voeten, de pooten der Kikvorschen niet ongelyk. Dit Dier kan zo goet langs de Boomen als op de Aarde gaan, maar hy gebruikt over yder tred die hy doet een vierde Uur.

De groote *Bosch of Woud-Slang* (*b*), die men in het oostelyk gedeelte van dit Eyland vindt, weet ik niet beeter te vergelyken, als met de groote Mastboom. Deeze groote vreesselyke Slang doet niet ligt iemand schaade, alzoo hy zwaar in het loopen is, en men hem ligt kan ontgaan. Desselfs Voedsel, bestaat uit wilde Byen, welke hy door zyn ademhaaling, weet naar zig te trekken, zo dat deeze Diertjes daar door zig ten prys geeven. Een Dier als een tweejaarig Kalf slingert hy om, en slokt het geheel in zyn Maag, waarom hy *Zuig* en *Ringslang* genaamt wordt. Een Soldaat van geboor-

(*a*) Het is zonder twyffel de *Kukang* of de *Trage Maki*, van CEILON. Men ziet ZIMMERMANS *Geogr. gesl. der M: en der viervoetige Dieren*, *Boek* 2. *bladz*. 212.

A. D. H.

(*b*) Ik kan zeer gepast alhier een Boek aanhaalen, dat, hoewel 't maar een Schoolboek is, evenwel verdient het Lees-Boek van veele Menschen te zyn: De VORUBINGEN (*Berlin* 1780) 1e *Th.* 1 *S.* 28 *und.f.* Die BOA of REUS-SLANG, is oogschynlyk de hier beschreeven soort. Hy is ook (wegens zyn Ratel) de Ratelslang (by LEYSTE S. 63.) En daar moeten aldus meer Slangen zyn, wier beet vergiftig is, want de BOA is volgens LEYSTE een zogenaamde Aard-Ratelslang; die niet ratelt.

A. D. H.

boorte een Franſchman, ondernam eens van de Hollandſche Compagnie tot de Cingaleezen over te loopen; maar dewyl hy die Taal niet verſtondt, en aldus niet kon te kennen geeven, wat zyn begeerte was, zo lieten deeze hem gaan, tot dat hy in de handen der Malabaaren kwam, die hem aan een uitgeſtelde poſt overleeverden, van waar hy als Arreſtant naar de Hoofd-Veſting wierdt overgevoerd. Deeze Franſchman, die de Portugeeſche Taal volkoomen magtig was, moeſt ik onderzoeken, en dewyl wy met zyn dood niet gedient waaren, liet ik hem onder voorwendſel van dronkenſchap, onſchuldig verklaaren. Hy weende over zyn gelukkig ontſlag, en verhaalde my zyn geleeden rampſpoeden, die hy in zyn omſwerven had moeten ondergaan, en waar door hy weegens zyn ontrouw genoeg geſtraft was. Onder anderen, dat hy eens vermoeid zynde, zig op een Legerboom had neergelegt, en aanſtonds bemerkt had, dat de Boom onder hem begon te beweegen. Hy was ylings opgeſtaan, zag toen, dat de geheele Boom in beweeging was, en dat aan het eynde van den Boom, de Kop van een verſchrikkelyke groote Slang te voorſchyn kwam; waar op hy zig aanſtonds weg maakte, en door hem by geluk niet nagevolgt wierdt.

Men vindt nog een ſoort van Slangen, de dikte hebbende van een Pypenſteel, een groote drie vierde El lang, groen van kleur, en zynde de vergiftigſte, waarom een yder dezelve ſchuuwt. — De *Cabelſlang* (*a*) heeft men hier ook by hoopen ter dikte

(*a*) Men zie de VORUBUNGEN *Th.* I. *S*, 29. alwaar het danſen, en op de Staarten ſtaan van deeze Slangen zeer goed beſchreeven, en verklaard is. De Por-

te van een menschen arm. Deeze soort wordt door de Slangenvangers afgericht om te dansen: hy springt daar meede om, en geeft hen dan hun voedsel. Wanneer zy deeze geleerde Slangen willen doen dansen, speelt hy eenig Musiek op zyn *Rambamme* (een Handtrommel), zingt daar by, en laat de Slangen, tot tien in getal of minder, uit hunne hoolen koomen. Deeze Slangen gaan in de hoogte op hunne staarten staan, die krom geboogen leggen, breyden hunne kapsels uit, even gelyk als een Bril, en maaken onderscheydene beweegingen met hun lange Lyf en Kop. De Dansmeester begint tusschen die Slangen als tusschen zyne Schoollieren te dansen, maakt konst-sprongen, grypt dan deeze, dan geene Slang, neemt de kop in de mond, en laat die weder los, en eindigt aldus het spel; het welk ik meenigmaalen gezien heb, en waar van ik de eerstemaal met schrik bevangen wierd. Een soort van Slangen, die men *Rottevangers* noemt, verrigt hier te lande het werk der Katten, namelyk zy vangen de Rotten in de Huysen, waarom men ook deeze Slangen niet stoort, maar gaarne in Huis heeft, dewyl zy ook nooit een Mensch kwaad zullen doen. Het is grappig te zien, wanneer de Slang een Rot najaagt; de Rot begint aanstonds te schreeuwen, en kan het niet ligt ontkoomen, dewyl de Slang een sterke ruk maakt, en daar door de vlucht der Rotten beneemt.

Men vind hier tweederley soorten van Rotten, de

tugeesche Naam COBRA DE CABELO beduidt *Haarslang*, dewyl zy aan de kop een Haarcierfel hebben, dat zy kan opblaasen.

A. D. H.

de eerste geheel zwart, en de andere geheel wit. Het gemeene volk der Malabaaren eet die gaarne, en werpt daar van niet anders weg dan den kop, en den staart. Van de Slangen maaken de Inwoonders over het algemeen meer werk, als van de overige Dieren; uytgenoomen de Aapen. De Slangen voeden zy, en onderhouden die in hunne Hutten, ja laaten die zelve met hen eeten; dit heb ik eens met een sonderlinge opmerksaamheyd aangezien, by een Heydensche Kluyzenaar die ik bezogt, om met hem over de Godheyd te spreeken. Toen deeze eeten wilde, riep hy zyne *Pamba* (Slang), zy kwam van 't dak naar beneeden, alwaar hy en ik zaaten. Hy reykte haar toe van zyne spyzen; zy nam ook zelve van zyne Vygebladen, en hieldt teevens het middagmaal. Hy vroeg: of ik zulks ook wel zoude durven onderstaan? Ik antwoorde: neen, want ik ken uwe Slang, en zy my niet, en ik denke dat zy dieren zyn gelyk anderen in hun geslacht; geen mensch, veel min gelyk God. Met dit antwoord was de Kluyzenaar niet te vreeden, dewyl hy de Slang goddelyke eygenschappen wilde toegeschreeven hebben. Na dat de Slang genoeg gegeeten had, gebood hy dezelve weg te gaan. Deeze Slang was volkoomen zo dik als myn arm.

Men heeft plaatsen, alwaar de Slangen een Ryk of Republicq maaken; op een zodaanige hebbe ik my eens met de grootste vrees gevonden. Het was op een middag niet lang na den eeten, dat ik ging wandelen, en my schielyk van een meenigte Slangen van middelmatige dikte omcingelt vond. Zy naamen hun trek van het Zuyden naar het Noorden, agter, en voor my heen. Ik begon te roepen,

ſchielyk kwam een Zwarte toeſchieten, en ſprak tot my: dat ik maar geheel ſtil zoude blyven ſtaan; dat zy my niets doen zouden; dewyl zy een andere plaats tot hun verblyf wilden zoeken, en hunne oude plaats verlieten. Ik bleef ſtil ſtaan, en zag verſcheyde honderden voor my voorby trekken. Het zoude onmogelyk zyn, aldaar te woonen zo geruſt als teegenswoordig, weegens de veelvuldige Slangen, zo niet de Voorzienigheyd ook teegens derzelver beet Geneesmiddelen, en hen een Vervolger geſchaapen had, waar door de Slangenbeet minder te vreezen, en de al te groote vermeerdering van hun geſlagt in dit heete Klimaat getemt wordt.

Men heeft hier niet alleen Slangenhout, Bladen, Kruiden, en een Kalk, teegen de Slangenbeet, zo dat men daar voor niets te vreezen heeft; maar ook een Dier, dat een gezwooren Vyand der Slangen is. Deeze is zo groot als een Kat, dog wat ſpitſer van Hoofd, heeft korte beenen en is grauw van Hair. Men noemt het *Mungus* (*a*) Wanneer ik dit Dier met betrekking op de Slangen, met onze Jagt-Honden op de Haazen vergelyk, zo tref ik het beſte. Zo dra de *Mungus* een Slang ontdekt, gaat hy er aanſtonds op los, en zoekt dezelve in zyn nek te grypen. De Slang weert zig ook zo goed als hy kan

(*a*) Mungus of Mongus behoort tot het geſlacht der Maki, hy woont eigentlyk op *Madagascar*, maar Edwars en Pennant zeggen dat hy ook op dit Eyland gevonden wordt, 't geen door den Auteur bekragtigt wordt. Zimmermans *Geogr. Beſchr. B*, 2, *Bladz.* 214.
A. D. H.

kan en byt hem; de *Mungus* den Beet voelende laat de Slang los, eet in aller haaſt een Kruid, dat hem tot een teegen-gift dient, komt woedende wederom; en vecht zo lange met de Slang, tot dat hy haar overmeeſtert, en dood gebeeten heeft. De *Mungus*, en de *Kraay*, worden niet in de diepe Bosſchen, maar op die plaatſen welke door Menſchen bewoond worden, gevonden. Dit is niet zo ik vermeen by geval; en de vernuftigſte der Heydenen op Ceylon hebben hier van gegronde gevoelens. Hoe de Slangen by voorteeling zig te zaamen ſlingeren, en dan kop tegen kop houden; hoe zy Vorſchen vangen, en hun voedſel zoeken, opgroeien enz. is overlang bekent geweeſt, en behoeft geene beſchryving. Ik zal nog alleenlyk melden: dat de Cingaleezen de Slangen het gift ontneemen, door wegneeming van de gift-blaasjes, die tusſchen hunne Tanden zitten, en daarna met dezelve omſpringen als met een Aal. De Engelſchen wanneer die by geval op het Eyland koomen, vangen de Slangen; ſnyden hen de Kop af; trekken hen de Huit af; Kooken, Braaden, en eeten hen met ſmaak. Dat zy met Azyn, en Peeper toebereydt, aangenaam ſmaaken, heb ik zelve ondervonden.

Nu koom ik tot de beſchryving van een geſlacht, dat de meeſte Heydenen voor vervloekt houden, ik meen de *Aapen*, die in verſcheide ſoorten onderſcheyden zynde, meer op de bewoonde plaatſen, dan in de diepe Bosſchen gevonden worden; dewyl de Tuinvruchten, en inſonderheid de ſoete Vygen hun aangenaamer ſmaaken, dan de gemeene Vruchten die in de Bosſchen groeien. Daar zyn in 't algemeen op Ceylon driederley ſoorten. In het Ko-

ningryk *Jaffanapatnam* maar een foort, dat men *Rollo-way* noemt. (*a*) Deeze is graauw van Hair, en volkoomen zo groot, als de grootfte Jagthond; voor het overige is deeze aan de kleyne Aap volkoomen gelykende. De Landman lydt van deeze vervloekte Dieren, die in groote meenigte omzwerven veeltyds groote fchaaden; dewyl zy het zomtyds zeer grof maaken. Zy ontrooven hun de Vruchten, de Rys, en *Punat* (*b*): zy verzetten zig hier niet teegen; nog vervolgen hunnen dief niet, maar bedroeven zig nog, indien zy hooren of zien, dat een Aap door een Europeaan gewond of omgebragt is. *De Rolloway* weet, dat de Landman hem alles toelaat, en daarom bezoekt hy hem zomtyds wel in zyn flaap-vertrek. Maar daar wordt hy niet geleeden, wegens de Vrouw en Dogters, want men weet dat hy veel van een fnoepreysje houdt. Alle andere vryheden worden hem toegeftaan; veeltyds gebeurt het, dat de *Rolloway*, een kleyn kind den zwarten ontneemt, en daar meede op een Boom klimt, het bekykt, en zonder eenige befchadiging beneeden brengt, en op die plaats legt, van waar hy het genoomen heeft. 't Welk een goede voorbetekenis voor zeen zodanig kind is, en de Ouderen iets groots inboezemt. Wanneer het Wyfje gejongt heeft, wordt de jonge Aap,

(*a*) De ROLLOWAY of PALATINAFFE by ZIMMERMAN *Tb.* 2 194. zy woont ook in *Ginna.*

A. D. H.

(*b*) PUNAT, PUNATA is een foort van Koek uyt de rype Vrucht van de Wyn-Palm; men ziet LINNES *Plantzen Syft. Deutfcb Nurnb. Tb.* 1. *S.* 58.

A. D. H.

Aap, van alle aanweezende groote Aapen beschouwt, die in het rond zitten, en het elkander toereiken; als dit geschied is, zo komt de Moeder weeder, en leyt het aan haar Borst, waar aan de jonge zig vasthoudende, zuigt; meer volgens de Menschelyke dan dierelyke aart of wyze. Indien men deeze Aapen op een Boom gedreeven, en onder schoot heeft, zo verschuilt hy zig tusschen de Bladen, en Takken; zo de Boom hoog, en tot zyn voordeel is, zo kan men lang mikken, en schieten, eer men hem raakt. Maar werdt er een of ander geschooten, en valt die dan beneeden, als dan blyft geen Aap meer op een Boom daar omstreeks, maar koomen allen beneeden, en trachten zig door de vlugt te redden. Door de Honden kan men hen niet vangen; dewyl zy voor hen bevreest zyn, en gaan loopen. Ziet hy, dat hy op de Boom niet wegschuilen kan; dan werpt hy alles naar beneeden, wat hy by zig heeft, en los krygen kan, het welk zeekerlyk geen aangenaame Reuk van zig geeft. Terwyl ik daar was, ontdekte men eerst, dat hun Vel kon bereyd, en tot schoenen gebruikt worden, 't welk door een Russische Leer-Touwer uitgevonden wierdt. Als men de *Rollowais* op het vlakke Land vindt, dan ziet men de grootste altyd op Schildwagt staan, die zo dra zy onraad verneemen, een teeken door een geschreeuw geeven, waar na de geheele troep zig rigt, en zig weg maakt. Ik zal nu, dewyl men zyn Huyd tot een nuttig eynde weet te gebruiken, aanhaalen de manier, om hem het beste te vangen. Men neemt een Kokusnoot, die nog in zyn schaal, en zwaar is; maakt aan het eynde een gat, zo groot dat de Aap zyn Poot daar in brengen kan: in de

Noot ſtoot men wat met een Mes van den kern los, en laat die zo leggen. De Nieuwsgierige, dog teevens lekkere Aap, vind deeze Noot, beziet het gat, en bemerkt door dezelve de kern van dezelve; deeze luſt hy gaarne, ſteekt daar op zyn Poot in het gat, hy grypt het ſtuk van de Noot, hier door maakt hy een dikte met zyn Poot, die hy niet te rug haalen kan; hy houdt wat hy gevat heeft vaſt, en zo blyft de Noot aan zyn vuiſt hangen. Hier door wordt hy onvermoogend, om ſchielyk voort te gaan, en geraakt aldus in de Handen van zyne Vyanden. Was de Aap ſchranderder dan zoude hy zyn vuiſt ſchielyk uit dit gat zoeken te krygen, en een zo groote zot niet zyn, van zyn vryheyd, ja zyn Leeven zelve voor een Noot op te offeren.

De twee andere ſoorten van Aapen, zyn zo groot, als een middelmatige Kat; waar van de eene zwartachtig, en de andere rood bruin van Hair zyn.

Een klein ſpringend Diertje genaamt *Thele* (*a*) vindt men hier gemeenlyk in de Huizen, het zelve kan zig aan de muur zo vaſt houden, als op den grond door zyne ſcherpe pooten. Voor deeze Dieren, die veel overeenkomſt met een magere kikvorſch hebben, is men doorgaans bang; dewyl men wil verzeekeren, dat wanneer hy ymand op het Lyf ſpringt, een zodaanig daar van Lamheyd, en een Beroerte zoude bekoomen. Ik was eens zeer ontſteld; wanneer ik my in een aanzienelyk gezeld-

(*a*) Wel ligt de vliegende Hagedis, een viervoetig klein Diertje dat een groote Sprong doet, en in Ooſt-Indien leeft. BLUMBACHE *Natur geſchichte Blad.* 267.
A. D. H.

zeldschap bevond, die plotseling zeer bang begonnen te schreeuwen: *Thele*! *Thele!* uit elkander vloogen, en my, die dit niet verstond, en ook niets zag, alleen lieten. Men riep my eindelyk om ook by hen te koomen; en toen ik hen volgde, onderrichten zy my eerst van deeze zaak. Niet minder bang zyn de Inwoonders voor de *Scorpioen*; deeze vind men vry talryk, aan eenige Oorden, inzonderheyd daar ter plaatse alwaar Lyken begraaven zyn. De Europeaanen, die meest alle schoenen draagen, hebben by dag van deeze dieren niet te vreezen. Maar de Inboorlingen die blootvoets gaan, dies te meer. Men sterft wel niet van zyn steek, maar deeze veroorzaakt een ontzaggelyke ontsteeking in 't Bloed, zo dat men middelen daar teegens moet gebruiken.

De *Tarantel*, of gehoornde Spinnekop, is ook gevaarlyk, en zeer ysselyk te zien, daar zyn er van een Hand groot, zonder de pooten: de Hoornen zyn bruin, en zyn Lighaam ruig.

De *Ameise* (a) die geheel wit, en middelmaatig groot zyn, doet aldaar veel schaaden aan de Kleederen, die men aan den wand laat hangen, zy koomen in eene Nagt, met zo groote meenigte uyt de aarde te voorschyn, dat zy in staat zyn, een geheel kleed te doorvreeten. Over deeze Dieren klaagt een yder Mensch, zo wel de Inboorlingen als de Eu-

(a) De witte *Ameisen* of *Houtluisen*, gelyk zy van de Hollanders, en Franschen genoemt werden, zyn een bekende Plaag in Oost-Indien.

A. D. H.

Europeaanen. Ik zelve heb een gedenkstuk van schaade door hen bekoomen.

Aan tamme en nuttige Byen ontbreekt het hier niet, en het zal niet noodig zyn de tamme te beschryven. De Schaapen kan ik niet voorbygaan. Dit by ons woldraagend Vee, heeft hier geen Wol, maar Hair gelyk de Honden, 't Is over het algemeen aanmerkelyk, dat de Schaapen, hoe verder men in de warme Landen komt, hoe meer Haair dezelve hebben. (*a*) Wel licht daarom, dewyl de Mensch de Wol aldaar zo zeer niet dan in koude Klimaaten nodig heeft. Waarlyk de Voorzienigheyd heeft een byzonder voedsel voor yder Inboorling in zyn Land bereydt, en ook genoegsaame kleeding voor zyn Lyf besorgt.

Op Ceylon gebruikt men geen Dons of andere Veeren; zy zyn hier ook niet veel byzonders; want de Zwaan wordt hier niet gevonden, en de Ganze Veeren zyn weinig nut, ook houdt men niet veel van hun Vleesch; zy loopen in 't wild.

Dewyl ik nu tot het Veder of Pluim-Gedierte gekoomen ben, zal ik nu van den Gans, waar van men drie onderscheyde soorten vind, als de *Brand-Gans*, *Krop-Gans*, en de *gemeene Gans*, tot den *Paauw* overgaan.

De *Paauw* is hier zeer gemeen; men vindt deeze Dieren aan veele Heydensche Tempels, stoutmoedig en zoo gewoon, dat men hen niet van daar krygen kan.

De *Oyevaar* is ook hier, maar een weinig van de

(*a*) Deeze aanmerking, word bekragtigt door ZIMMERMAN *Geogr. Besch*: 163 2 *und* §. 166. 6.

A. D. H.

de Europifche onderfcheyden. Waar dezelve henen trekt, heb ik op myn Reys geenfins kunnen gewaar worden; dat hy zig aldaar op de Scheepen zoude laaten zien, wordt door de kundigfte Schippers voor geen waarheid gehouden: de Ceilonfche *Oyevaar* gaat nooit heen, gelyk ook niet de *Zwaluwen*, die men het geheele jaar door ziet.

De *Kalicutifche Haan* is hier veel grooter, en vetter, als in Europa; een warm klimaat is zyn Moederland.

Daar zyn hier veele Roofvogels, als de *Steenuil*, de *Adelaar*, de *Valk*, en een witte *Havik*, die men *Ruckendief* noemt. De *Havik* is de Malabaarfche Propheet; want indien zy 's morgens vroeg geen *Havik* over hun hoofd zien vliegen, zullen zy geen reys of andere zaak van gewicht dien dag onderneemen.

Een fchoone *Veld-Haan*, en *Hoen*, is hier ook; de Haan heeft goud-geele Veederen. Een regt zeldzaame Hoen heeft men hier, dewelke dubbelt gefnavelt, en zo groot als een Gans is.

Eenden zyn hier van verfcheiden foorten; een groote *Manillifche* van twaalf ponden zwaar; de *Turkfche*, alle Europifche foorten, en een zeer klein foort dat men *Felingen* noemt, en het befte van fmaak is; doorgaans heeft het Vleefch van alle Dieren die eetbaar zyn, een geheel andere fmaak als in Europa; uitgenoomen het *Eende* Vleefch, 't welk volkoomen met elkander overeenftemt. Men vindt hier ook *Raaven*, namelyk zwarte: witte heb ik 'er niet gezien. De *Woud* en *Moeras Snip*, beneevens nog een ander foort van *Snippen*, zyn hier overvloedig, en ook een over groot getal van kleine Vogels, die door hun-

hunne Vederen de onze in fraaiheid overtreffen, onder welke de *Groene Duif* uitmunt, die een roode Snuit, en Pooten heeft, en in de Zonneschyn de Oogen doet schitteren. Niet minder de *Groene Papegaai*, die een vuurige roode kring om zyn Hals heeft, en weegens het groen, zeer sterk schynt. Deeze Papegaai leerdt zeer goed praaten. Ook is hier nog een Vogel, die in zyn geslagt, zwart, rood, of gansch wit, en niet grooter dan een *Zwaluw* is; deeze heeft maar eene Veer in zyn Staart, die krom geboogen, en drie vierde deel El lang is. De *Koekoek* is 'er ook; maar geen *Nachtegaal*.

Ook nog een beetere *Haan*, die niet alleen kraayen, maar ook vechten kan. Deeze Haanengevechten worden veel geoeffend, veel geld daar meede gewonnen, en verspeeld; dit is een Recht dat de Ed: Compagnie tot voordeel der Armen jaarlyks verpagt. De Haanen-gevechten worden op de volgende wyze gevoert. Men bindt de Haan een scherp werktuig van een vinger lang, aan yder poot daar hy zyn spooren draagt, met een fyne draad vast, men neemt hem met beyde Handen op, en voert hem driemaal teegens zyn vyand met wien hy vechten moet aan, die op gelyke wyze aangevoert wordt; daarna zet men beyKampvegters neder, die zonder om te zien, woedende op elkander aanvallen, en zo lang vechten, tot dat een van hun neergevelt is; waar op de Overwinnaar zig boven den Overwonnen stelt, en kraayt. (*a*) Op zodanige Haane-gevechten stellen

de

(*a*) De *Haanen-gevechten*, en de Weddingschappen zyn even eens in Engeland. A. D. H.

de Liefhebbers weddingschappen, en geeven voor yder weddingschap den Pachter vier Schellingen. Deeze Haan wordt, wanneer hy zwarte veederen heeft, den Duivel tot verzoening opgeoffert. (*a*)

Niet ver van den Oever vindt men *Zoutpannen*, op een vlakte, welke by hooge vloede overstroomen, en die onderscheiden laagen vol maaken, waar van een goed gedeelte blyft by het afgaan der Zee: 't welk door de Zon in die Pannen gedistileert, en tot het beste Zout gemaakt wordt, zonder dat menschen handen daar by iets toebrengen. Dit Zout is zo wit als Sneeuw.

Op den Oever der Zee, vindt men een meenigte van de zeldzaamste, en schoonste *Hoorns* en *Schulpen*, en het is als of men een Kunst-Kabinet van Naturalien voor zig heeft. Men vindt 'er groote middelmaatige, kleine, zeer kleine, witte, gekleurde, gemarmelde, gestreepte met onderscheide kleuren, zo kunstig gedraait, dat de beste Kunstenaar, ze nooit namaaken kan. Meer dan honderderley *Mossel-Schelpen*, paar aan paar. Men neeme een enkele van een paar, en men vergelykt 'er duisenden daar neevens, men zal 'er geen eene vinden, die daar op passen zal. Deeze Mosselen zyn in groote, gedaante en kleur van elkander onderscheiden. Verder de *Kauris* (*b*) die men hier te Lan-

(*a*) Dit vind men ook by SALMON en van GOCH, *S.* 326. A. D. H.

(*b*) Het is een soort van Porceleyn *Slakken*, CYPRÆCA MONETA. LINN. De wilden in Afrika, en Asia neemen deeze tot hunnen Staats-Munt, maar tegenswoordig niet zo gaarne, en over het gemeen zo hoog niet als voormaals.

A. D. H.

Lande Slangen-Koppen noemt, en op Paardetuigen zet, insgelyks in onderscheide soorten, grootte, gestalte, en kleuren. In deeze *Kauris* bestaat het geld der Inwoonders van de *Maldivische Eylanden*, waar meede zy in hunnen Staat zo goed te regt koomen, als wy hier met goude Ryders.

Aan het Strand vindt men ook veele Versteeningen, zelfs van Dieren; als versteende Kreeften, Visfen, en diergelyken: verders Krystallen, zoo hard als een Rots, Koralen die in gedaante als Boomen groeien. De Koraalsteen wordt veel tot de Vestingbouw gebruikt, waar toe hy ongemeen bequaam is; dewyl men hem met een Kanon-Koogel niet kan doen springen; alsoo hy zagt is. Men maakt van dezelve ook Kalk; deeze Kalk is wel goed, maar evenwel niet zo fyn, en sterk als die uit *Paarel-Mosselen*, en andere fyne Zeegewasfen gebrand wordt.

De *Paarelvisschery* geschiedt op de volgende wyze. De plaats alwaar de *Parelvisschers* zig verzaamelen, is een ronde Bogt of Baay, gelyk een halve Maan, die men *Kondatje* noemt; uyt deeze loopen de *Paarelvisschers* uit, wanneer zy een goede Landwind hebben: indien zy twee Zeylen gebruiken konnen, leggen zy schielyk de vyf Mylen af, om op de Banken te koomen. Hier maaken zy hunne Zeylen vast, en werpen één houte Anker uit. Zeeven uit een getal van veertien maaken zig gereedt, binden een steen om hun middel, en ter zelver tyd op die plaats een strik, die wat langer dan het water diep is; neemen yder een Net, maaken het aan hun hals vast aan de linkerzyde, en gebruiken de linkerarm om het Net te houden, en te bestieren: bidden hunnen God aan om hulp, en springen alzoo in Zee.

De

De steen helpt den Duiker om schielyk naar de grondt te koomen; hier schept hy in aller haast twee of op zyn hoogst driemaal de Mosselen in zyn Net, trekt dan aan de strik die zyn makkers in de hand houden, en wordt aanstonds door hen naar booven gehaalt. Hier door bevind zig de Paarelvisscher weer in zyn Vaartuig; in het welk hy zyn Net met Mosselen uitgooit, bestrykt zyn Neus en Mond, waar uit hem het Bloed loopt, met een geel Saffraan wortel, rust een weinig, en vervordert zyn arbeyd op deeze wyze tot aan den middag; wanneer de andere zeeven die tot nu toe maar opgetrokken hebben ook een beurt krygen. Teegen den avond haalen zy hun Anker in, maaken de Zeylen los, en loopen met een schoone Zeewind weder naar de Bogt van *Kandatje.* Niet ver van den oever is een groef, waar in zy hunne gevischte Mosselen brengen, des nagts eeten zy een weynig, en rusten tot des middernagts, wanneer zy door een Canonschoot gewekt worden, om met de opkoomende Landwind weeder naar de Paarelbanken te kunnen vaaren. Aldus geschiet deeze Paarelvisschery. Deeze *Mossel* zal ik liever *Oester* noemen, dewyl zy daar meede meer overeenkomt, alzoo zy meer in het ronde, dan in het lange valt. Kundigen willen stellen, dat de *Paarel-Oester* ontstaat door den invloed van een zoet Mineraal in het zout Waater. Hier van versta ik niets; maar dit weet ik, dat aldaar, alwaar de Paarelbanken leggen, werkelyk een Rivier van zoet Waater zig ontlast. De aangroeying van de *Paarel-Oester* zal ik in eens met het Vorschenzaat vergelyken; wyl het 'er zoo uitziet, en door een slymachtige stoffe te zamen hangt. Dit zaad wordt in meenigte gevonden, en zoude tot een groo-

grooter meenigte *Paarel-Oesters* aangroeyen, indien het niet door de Visschen gestoort, en voornaamelyk door de groote roofgierige Haayen opgegeeten wierde.

De Oester-laagen zyn niet overal eeven dik op de Banken, maar zyn verdeelt, eeven als een gekrulde Beuken Boom. 't Schynt eeven als of de *Oester* een Wortel, Stam, en Takken heeft, waar aan zy draadachtig te zaamen hangen, en aldus tot hunne volkoomen rypheyd wassen. Want men heeft opgemerkt, dat zy, zo dra zy in hunnen natuurlyke zamenhang gestoort worden, een yder *Oester* op zig zelve niet meer groeit, maar zo blyft als hy was, als of zy van een leevendige Boom getrokken waaren. Schoon zoude het voor de Ed: Compagnie zyn, indien deeze kostbaare Oesterboomen in hunnen wasdom niet gestoort wierden, maar hunne volkoomen rypheyd bereyken konden.

Veertien Jaaren heeft de *Paarel-Oester* noodig, om ryp te worden, en met volkoomen Paarlen bezet te zyn. Wanneer men zig daar op verstaat, kan men de ouderdom van een *Oester* ten naasten by zien, gelyk aan de Hoornen van een Hart. In dien tusschen tyd, groeijen ook geduurig jonge Parel-Oesters onder de ouden; waarom 'er ook by ieder Visschery, volkoomen, middelmaatige, en kleyne gevischt worden. De *Paarlen* vind men in het vleesch van den *Oester*, een, twee of meer teevens, zonder dat zy aan de schaal vast zitten, of met haare Moeder (de zogenaamde Paarelmoeder) verbonden zyn. Men kan ook niet merken, dat de Paarlen in het dier tot een deel van dezelve, als oogen enz. dienen: ook heeft zy met de vleeschelyke deelen geen gemeenschap. Myns oordeels ont-

staat

ftaat de *Paarel* uit de zelfftandigheyd van den *Oester* te gelyk, en neemt dan eerft zyn aanvang uit de Moeder, wanneer deeze haare volkoomentheyd verkreegen heeft, die ftoffen niet meer gebruikt; zoo dat uit die ftof de Paarlen geboorcn worden. In welke omftandigheyd de Paarelmoeder dan werkelyk de gebooren wordende Moeder der Paarlen is. Hier in worde ik verfterkt door de ondervinding, dat veele *Oefters* één of meer Paarlen aan de Moeder hebben zitten, maar die ooyt, wanneer zy losgemaakt zyn, een zodanig zuiver waater, als de Paarlen die van zig zelve gewasfchen zyn, hebben. Men heeft van hen de groove zelfftandigheyd van de uitwendige fchaal afgenoomen; waar van de ronde, en vry leggende Paarel, geen gedeelte kan afgenoomen werden, maar een zuivere en fyne fap tot derzelver wasdom moet gehad hebben. Dog daar blyven nog groote geheymen over, als: waarom niet alle *Oefters*, die hunne volkoomen Jaaren hebben, met Paarlen bezet zyn? Waarom in weynige zeer groote, en in anderen van denzelven ouderdom geene gevonden worden? Waarom de zuyverheyd of het waater, zo ongelyk tusfchen de eene, en de andere is?

In de groeven, waar in men de gevifchte *Oefters* werpt, blyven zy leggen tot dat zy beginnen te rotten, en daar door een zoo fchrikkelyken ftank verwekken, dat die nergens by kan vergeleeken worden, en waar by de Duivelsdrek aangenaam is. Men mag niet aan het openen der *Oefters* gaan, voor dat de geheele Visfchery voleynd is, welke dertig daagen duurt; en waar toe 130 Vaartuigen gebruikt worden, yder met 14 Duikers of Visfchers bemant, die dit handwerk grondig verftaan, en tot

betaaling voor hunnen zwaaren arbeyd alle de *Oesters* bekoomen, die zy des Zondags avonds van yder week vangen. Met deeze Paarlen, welke de Visschers onder de hand verkoopen, zoekt meenig een zyn voordeel. Ten dien eynde vindt men van veele plaatsen eenige duyzent Menschen by een verzamelt, die teevens veele goederen met zig voeren, en een soort van Koophandel dryven. Meenig een kan op deeze wys met een Daalder ryk worden, indien het geluk hem dient; het gaat daar meede even als met de Lotery. De arme Europische Soldaaten, waar van 'er eenige Compagnien slegt geleegert zyn, om toe te zien, dat alles geschikt toegaat, zien deeze byzondere Handel meede aan, en wenschen zig gelukkig, zo zy mede koopen konnen, om (gelyk zy van veelen hooren) deeze weder met groot voordeel te verkopen, maar daar toe kunnen zy niet geraaken; hunne handen zyn hun volkoomen gebonden, en zy hebben zo veel niet, dat zy voor zig een pyp Tabak, veel min Paarlen, koopen kunnen.

Drie Jaaren worden in het gemeen met de Visschery doorgebragt. De Compagnie dryft die niet voor haar eyge Reekening, maar verpacht die. Het eene Jaar gelt zy meer dan het andere, het tweede meer dan het derde; men reekent doorgaans de Paarel - Visschery op vyf of zesmaal hondert duyzent Daalders. Wanneer de Pachter de *Oesters* laat openen, (het welk door Zwarten geschied, die dit werk geheel naakt verrichten, en alle avonden onderzocht worden, of zy ook Paarlen van waarde in haar ooren, mond of van agteren verborgen hebben), en die groeven verlaten heeft: verkoopt de Ed. Compagnie die groeven nog voor eenige

Duy-

Duyzende Guldens, aan Lieden, die de kleyne verwaarloosde Paarlen, 't welk men gruis noemt, uit het Zand ziften, en daar by zeer wel hun reekening weeten te vinden.

Men zal veellicht vragen, waarom men drie Jaaren met Paarel-visſchen doorbrengt, daar dog maar dertig daagen geviſcht wordt? om dit te verklaaren dient: dat men weegens het weêr geene andere inrichting maaken kan, want men heeft daar ter plaatſe een zeekeren tyd van 't Jaar (die ik niet melden zal, op dat geene Roovers, welke men onder de Visſchers aldaar wel aantreft, daar van gebruik zouden maaken.); wanneer men tweederley winden heeft: de een die des middernagts van Land, en teegens den avond een, die uit Zee komt; waar door de Viſch-Schuiten, ſchielyk naar, en van de Banken (van welke ik nog minder zal zeggen op welke hoogte zy geleegen zyn) koomen konnen.

Met de Sayzoenen is het geheel anders geleegen op Ceylon dan in Europa. De verdeeling van Winter en Zoomer is ook aldaar, naar maate dat het daar zeer heet is. In het midden van October begint de Noorde-wind te waayen, en veroorzaakt een verſchrikkelyk weêr van Donder, en Blikſem; zo dat het ſchynt als of de Hemel en Aarde een enkel vuur is, 't welk eenige daagen aanhoudt. Dan krygt men Reegen, hoedanige ik hier nooit in zwaarte en veelheyd vernoomen heb, dewelke tot het midden van December duurt. Deeze noemt men de eygentlyke Reegen of Wintertyd, en dan kan het meenigmaal zoo koud worden, dat men denkt te bevriezen. In het midden van April neemt de Noorde-wind, die tot hier toe, dan met meer, dan met minder kragt gewaait heeft, met het zel-

ve weêr van Donder, en Blikſem als het aangevangen heeft, een eynde. Waar op de Zuyde-wind met een zodaanige ſnelheyd waayt, dat men meenigmaal werk heeft, om op zyn beenen te blyven ſtaan. Op de zanderige plaatſen maakt hy wolken van Zand, die hy gints en herwaarts dryft, zo dat, men Oogen, Mond, en Neus toe houden moet.

Deeze Zuide-wind houdt aan tot het midden van October: andere Winden zyn hier niet. Ik kan my herinneren, dat in zodanige Regen-tyd, ik in geen veertien agter een volgende dagen Zon, Maan, of Sterren heb konnen zien. Men kan wel begrypen, welk een hoeveelheyd waater deeze Regen moet aanbrengen. De Cingaleezen bekoomen hun waater op eenmaal, waar meede de dorſt van Menſchen, en Dieren moet geleſt worden, zoo dat zy by vervolg van tyd met hun voorraad ſpaarzaam moeten leeven. Dit geſchied ook; want zy hebben door natuur en vlyt de ſchoonſte Dyken om hunne velden, en groote Waater-Tobbens van meer dan hondert Emmers waater; 't welk zy met gloeyend ſtaal goed houden. Daar deeze Winden konnen doorwaayen, daar is het een reedelyk, goed, verdraaglyk Klimaat voor een Europeaan; maar op die plaatſen: alwaar dezelve niet koomen konnen, wegens de hooge Bergen of Boſſchen daar is de hitte onverdragelyk voor hun. Daar zyn veele Poſten, die men in zodanige ongezonde dagen met Europeaanen moet bezetten. Ik heb niet zonder medelyden diergelyken op zodanige plaatſen, in hunne ellendige omſtandigheeden beſchouwt; die was het mogelyk geweeſt liever in hun Vaderland gebeedelt zouden hebben. Wat hier misdaan is, moet daar geboet worden.

De

De Regeerende zwarte Keyzer van dit Eyland, voert den Titul van de grootste, onoverwinnelyke, en gestaarte. Deeze *Cingaleesche* Keyzer zoude zyn oorspronk uit *Siam* hebben; en de aldereerste Keyzer zoude onder het wervelbeen niet wyd van agteren, een vleesig gewas van een goede voet lang, en twee duim dik gehad hebben; waar van daan de Titul van gestaarte Keyzer, oorspronkelyk is, die zy tot nu toe behouden hebben. Dit heeft my een Minister des Keyzers zelve verhaalt: (die zelfde zoude my, indien hy in 't Leeven gebleeven, en ik langer aldaar gebleeven was, geleegenheid verschaft hebben, om myne opwagting by zyne Keyzerlyke Majesteyt te maaken; want hy liet my zeggen, dat ik in een gunstig aandenken by hem stond.) Deeze eerste gestaarte Keyzer toen der tyd, dat Ceylon maatig bevolkt was, met eenige *Siammers* te Scheep aldaar aangekoomen zynde, wierdt door de Cingaleezen als een uitmuntend en heylig Mensch ontfangen. Hy verkreeg by de Cingaleezen het hoogste aanzien, waar in hy zyne Nakomelingschap gehouden heeft; die naderhand hunne Macht vergroot, Wetten gegeeven, en aldus de gansche Overheersching bekoomen hebben. Zeer waarschynelyk is het, dat de eerste Regenten in *Ceylon* meer het aanzien van Priesters, dan van Keyzers gehad hebben; dewyl men onder de oude overblyfselen niet dan Afgodendienst bemerken kan: uit welken hoofde zy hunne Regenten als hunne Hogen-Priesters gedenkteekens hebben opgericht. Alwaar men Tempels, Afgooden, Altaaren, en geen Paleyzen, of Kroon, of Scepter vindt, daar zoekt men zekerlyk een Priester, en geen Keyzer; en dus is het op Ceylon gestelt. Wanneer de Ceylonsche Key-

zer eigentlyk de Opperheerschappy bekoomen, en begonnen heeft een Keyzerlyk Hof, en Vesting tot zyne zeekerheyd te bouwen, heb ik niet kunnen ontdekken. 't Is genoeg dat zy begonnen een aanzienelyk Huys van Kalk, en Steen op een eenvoudige manier te bouwen, welk heeden nog staat, en *Kandia* genoemt wierdt; gelyk ook de Keyzer nog teegenwoordig Keyzer van *Kandia* heet. Dit *Kandia* (*a*) legt byna in het midden van het land, waar over de Keyzer zyn bevel voert. Hy is van het geheele Eyland, uitgenoomen het Koningryk *Jaffanapatnam* (*b*) gebiedend Heer. Aan de Ed. *Hollandsche Oost-Indische Compagnie* zyn door zyne Voorouders, alle de Kusten, en Kolonien die de Portugeezen van hun bekoomen hadden, Erffelyk in vollen Eygendom afgestaan. Hier over zyn onderhandelingen gemaakt, en daar door heeft de Ed. Compagnie drie Duitsche Mylen van den Oever landwaarts in, rondom dit Eyland het Land verkreegen.

De Portugeezen konnen zig gelukkig agten, dat zy zo een voortreffelyk Eyland ontdekt hebben: zy vermeerderden hunnen Handel, en bouwden zodaanige Vestingen, die voor den *Kandianers* vreeslyk en onoverwinnelyk schynen moesten. Toen deeze in gereedheyd waaren, wierden zy stoutmoedig en overtreeden de Grenzen van het Natuur, en Volks-regt, maatigden zig het Opper-Reechts-gebied aan, en begon-

(*a*) *Kandi-Uda* zegt KNOX, heet de Kruin eens bergs; en daar van daan komt de naam van *Kandia*.
A. D. H.

(*b*) Het behoort den Hollanders.
A. D. H.

gonnen den Keyzer en zyn geslacht gering, en verachtelyk te behandelen, stonden hem naar 't Leeven, wilden zig van het geheele Eyland meester maaken, en daar na alle de Cingaleezen den Roozenkrans door vuur of staal doen bidden.

Zy zochten dit eerstelyk door list, waar toe het gesleepe toenmaals veel vermoogend verstand der Jesuiten dienen moest. Het gelukte hun egter niet. De Keyzer van *Kandia*, en zyne Onderdaanen bemerkten, dat de Portugeezen het toeleyden, niet zo zeer op het Geloof, maar veel meer op hun goed en bloed; en stelden zig hier teegens. Hy vondt zig evenwel te zwak; dewyl hy geen Kruid nog Lood had, en ook de Europeesche Krygskunde niet verstondt. Hy besloot aldus zyn toevlucht tot de Hollanders te neemen, die toenmaals op Oost-Indien begonnen te vaaren, en zig te *Batavia* gevestigt hadden. Deeze voorzigtige Natie kon hier niet aanstonds op besluiten; dewyl zy eerstelyk de gevolgen moest overleggen. Ook zoude hier van niets gekoomen zyn, indien de Tyd, en omstandigheeden niet meede gewerkt hadden. Het gebeurde namelyk, dat de Staat met den Koning van Portugal in een bloedige Oorlog ingewikkelt was, en daar door zig geregtigd vondt, om de Portugeesche Staaten in Oost-Indien aan te tasten. Hier van maakte de Oost-Indische Compagnie met bystand van de Republicq gebruik, nam deel in den Oorlog tusschen de Kandiaanen, en de Portugeesen op Ceilon, en voerde met de eerste gemeenzamerhand de Wapenen teegens de laasten. De Portugeezen telden dit in den aanvang niet, dewyl zy zig op hunne sterke vestingen, en groote macht verlieten, en de Kandiaanen als weerloozen, en de Hollanders als

niets beduidende aanzaagen. Men dreef allerley spotterny, en men vleyde zig alle de Hollanders tot gevangenen te maaken. De Portugeesche Juffrouwen vermaakten zig over den zwier, die zy met de Hollandsche witte Slaaven zouden maaken, wier sterke knokken byzonder konden dienen om haar te draagen. Zo dra de Hollandsche Soldaaten, en Matroozen dit hoorden, ontstak hun moed, en zy zwooren allen hunnen kragten intespannen, en was het mogelyk, liever driemaal te sterven, dan zig tot Slaaf van de Portugeesen te doen gebruiken. De tyd viel deeze Oorlogsgezinde lieden lang, voor dat zy aangevoerd wierden; dewyl men eerstelyk zorgen moest van met den Keyzer klaar te zyn. Men ging tot dat einde met den zelven eerst een onderhandeling aan, die de Keyzer beneevens zyn Ryks Minister onderteekende, en waar by zy gezaamentlyk verklaarden, dat de Hollanders, voor hun hulp teegens de Portugeesen, niet alleen alle de Kolonien voor eeuwig, en in vollen eygendom zouden bezitten, maar dat zy ook zo lang Zon, Maan, en Sterren aan den Hemel scheenen, met niemand hoe genaamd, eenig Verbond of Onderhandeling buiten de Hollanders maaken zouden, die alleen hunne Vrienden, Beschermers en Bondgenooten zyn, en blyven zouden. Toen dit zyn beslag had, en dat de Hollanders met zeekerheyd wisten, wat de vergelding, voor hunnen zuuren arbeyd zoude zyn, vatten zy de Waapenen op; de Soldaaten en Matroozen kreegen Snaphaanen, Pistoolen, Saabels, en lange Messen. De Bevelhebber, beval aan den Eerwaardigen Predikant **Baldeus**, zyn pligt als Leeraar te betragten, 't welk hy ook by alle geleegenheeden, als een regtgeaarde Veldt-prediker ge-

gedaan heeft. Ik heb de meeste van zyne gedaane Redenvoeringen in het oorspronkelyke geleezen, en de meeste plaatsen gezien, alwaar zy uitgesproo-ken zyn geworden. Met vergenoegen heb ik my deezen voortreffelyken Man herinnert. De voornaamste Leeger-Hoofden der Hollanders, zyn geweest, de Heeren COSTER, ROTHAAS, en RYKLOF VAN GOENS.

Ik wil alle de gebeurtenissen van die Oorlogen, die my door het leezen bekend geworden zyn niet verhaalen: maar zal alleenlyk een plaats aanhaalen uit een eigenhandig agter gelaaten *Memoriaal* van den Heer VAN GOENS. „ Ik beelde my in, (zegt „ hy:) dat de Portugeezen geen zonderlingen Moed „ tot het Oorlogen zouden gehad hebben, en dies- „ weegens ligt te overwinnen zouden zyn geweest; „ maar ik heb het teegendeel ondervonden. Want „ ik moet bekennen, dat indien de wonderbaare „ Almagtige Hand Gods niet meede gewerkt had, „ ik met myn geringe Krygsmacht, zeer weinig „ ja niets zoude uitgevoert hebben, dewyl ik tee- „ gen Hondert Portugeezen maar éénen Hollander „ aanvoeren kon Myne Soldaaten, en Matroozen „ hadden voorgenoomen te sterven of te overwin- „ nen, en zy hebben ook geen Vuur nog Staal ge- „ vreest. Myn meeste werk met hen heeft daar „ in bestaan, om hen in Slach-Order te houden; „ dewyl de drift hen veeltyds uyt elkander bragt. „ Op het Eyland *Manaar* vond ik aan den Oever „ een groote overmacht, teegen welke ik myn „ Manschap aanvoeren moest. Het scheen my on- „ mogelyk toe, om hier iets uitterichten. Ik stel- „ de hen de groote Macht der Vyanden, die ik „ door myn Kyker ontdekte, voor oogen en zeide:

„ Het gaat niet, laaten wy te rug keeren; des
„ Vyands macht is eenige duizenden, en de onzen
„ maar eenige hondert mannen sterk. Dit alles
„ hielp niets; zy baden eenstemmig, om de lan-
„ ding, en den Krygstogt te onderneemen, want dat
„ zy hoopten schielyk de Heeren Portugeezen uit
„ elkander te dryven. Ik voldeed aan de begeer-
„ te van myn Volk, om hen in dien luim te
„ houden. De geheele Aanval was verzelt met
„ de heevigste woede, die van Menschen teegens
„ elkander kan plaats hebben. In een half uur
„ was de Portugeesche macht in verwarring, en
„ moest naar de Vesting wyken, alwaar wy hen
„ weegens het vuur van de Wallen niet konden
„ volgen. Deeze aanval, welke een der heevigste
„ geweest is, hebben de Portugeezen een Tyran-
„ nisch Bloedbad genaamt, en zyn door dezelve
„ teegen ons volk vol angst, en schrik geworden
„ zo dat zy, na dien tyd, niet meer hebben dur-
„ ven staan."

By de overgaaf der Hoofdvesting in het Koningryk *Jaffanapatnam* vroeg een Hollandsch Soldaat, die de Portugeesche Taal verstond, aan een Jesuit: „ Heer Pater, wanneer zult gy wederkoomen?" deeze gaf hem tot antwoord: „ wanneer uwe zon-„ den, zo groot ja grooter dan de onzen zullen zyn." Hoe groot de zonden van de toenmaalige Portugeesen op Ceilon geweest is, kan men uit een zaak opmaaken. Namentlyk wanneer een Portugeesch, na zyn believen deez' of geenen Cingaleesch dood geslaagen had, en maar by het Lyk eenig gelt geleydt had, durfde niemand onderstaan, den Doodslaager iets aantewryven, want hy wierdt voor de *Justitie*, en allerley Gerichtelyke aanspraaken vrygesproo-

sprooken. Toen nu de Hollanders de gezaamentlyke Portugeesche Macht verdreeven hadden (*a*), zo trachten zy daar na evenwel door verradery aldaar wederom voet te zetten. Zy stelden door de listige aanvoeringen van de Heeren Paters, onderscheyden proeven in het werk, maar zy wierden allen in tyds ondekt. Dit veroorzaakte dat men geen Portugeesen meer duldde; zy alle gingen naar de Kust van Malabaar op welke zy een plaats ingenoomen hebben, en nog hedendaags bewoonen, namelyk *Goa*: (*b*) daar oeffenen zy hun geloof, maaken Kandidaaten, en zenden die als Missionarissen door gansch Indien.

De vestingen en andere plaatsen, die de Hollanders op de Portugeesen veroverd hebben, zyn de volgende; *Kolumbo*, *Gale*, *Matura*, *Hangwelle*, *Negumbo*, *Kalbere*, *Kattum*, *Trinkonomale*, *Battikaola*.

In het Koningryk *Jaffanapatnam* zyn de plaatsen: *Jaffanapatnam*, *Manaar*, *Hamenhiel*, *Puntodas Pedras*, *Ponnoryn*, *Elexart*, *Beschutter*, *Peil*, *Leuwe*, *Mantotte*, *Katschiai*, *Klali*, en *Pulveranikatto*.

De Keyzer van *Kandia*, zag zig nu van zyne Vyand en vervolgers bevrydt, vergenoegde zig over den ge-

(*a*) In het Jaar 1658. waaren de Hollanders, volkoomen meester van het Eyland.

A. D. H.

(*b*) Goa in het Koningryk *Visapour* op de Kust van *Cuncan*; de Hoofdstad van de Portugeesche Indien, alhier is de Residentie van den Onderkooning en Indische Raadt.

(Vertaalder.)

gelukkigen uitslag, van zyn getroffen verbond met de Hollanders, aan welken hy een Gezandschap met kostbaare geschenken zondt, die door de Hollanders met de grootste Eere ontfangen, en met Teegengeschenken te rug gezonden wierden. Welk gebruik tot op den huydigen dag plaats heeft, en onderhouden wordt. De geschenken die de Hollanders bekoomen, worden op Twintig Duyzend Guldens waardig geschat. In het jaar 1758 wierd te *Jaffanapatnam*, terwyl ik daar was, het eerste Jubelfeest van de Hollanders geviert.

De Ceylonsche Keyzer is in zyn teegenwoordige geleegenheyd, een Souverain Heer van één der voortreffelykste Eylanden der bewoonde weereld. Hy woont in het midden, en de Hollanders houden rondom zyne stranden, en oevers den wacht; op dat hy niet door eenigen Vyand onverhoopt overvallen wordt. Ziet hy zig daar door te veel bepaalt, en heeft hy geen vryheyd om met andere Natien te handelen, wat is daar aan geleegen? Hy is dog daarom Keyzer, en zyne zeekerheyd moet hem hooger, en waardiger zyn dan eenige voordeelen, waar door zyn Heerschappy gevaar loopen kan.

De Ceylonsche Keyzer regeert zyne onderdaanen, de waare Cingaleezen, (*a*) volgens bepaalde Wetten, die door verscheyde wakkere Regenten zyn ingesteldt, en by de Cingaleezen voor heylig gehouden worden. De Lasten die hy zyne onderdaanen opleydt, zyn draaglyk, en zoo ingerigt, dat zy-

(*a*) De Cingaleezen zyn de Inwoonders van het Eyland Ceylon.

zyne Inboorlingen hem gehoorzaam zyn, en alle achting bewyzen. Het ſtaat den gemeenen Man vry, wanneer hy den Keyzer ontmoet, of by de eene of ander geleegenheyd aantreffen kan, zyne bezwaaren teegen de Grooten of de Regeering voor teleggen, welke hy aanneemt, en door onpartydige Commiſſariſſen doet onderzoeken. Vindt hy de Grooten ſchuldig, zo laat hy, zonder aanzien van Perſoonen recht, over hen oeffenen.

Zelden, ja byna nooit, ziet men den Keyzer, alleen uit zyn Paleys, in de omleggende plaatſen op een Olyphant of op een Paard ryden, of in een *Andol*, (een draagtafel, welke aan een krom gewasſchen *Bambusboom*, welke van binnen hol, zeer ligt, en ongemeen ſterk is, hangt; en zo groot is dat men daar in geheel uitgeſtrekt leggen kan.) maar altyd door zyne vertrouwelingen vergezelt. Hy gaat volgens de wyze van zyne onderdaanen gekleed, draagt een ſoort van Hoed, ook een Muts; een Hembd, Borſtrok, en daar over een Rok, van vooren, en agteren met knoopen bezet; een ſtuk Lynwaat; een broek; geen kouſen, nog ſchoenen, maar een ſoort van Pantoffels, die van vooren krom oploopen gelyk de ſchaatſen: daar in beſtaat hun grootſte pracht, want zy laaten die op verſcheyde wyze doornaaijen en ſtikken. By Regenachtig weeder hebben zy houte Plankjes, *Tſchirpen* genaamt, onder hunne voeten, voor en agter ſtaan dezelve drie vingers breed in de hoogte; in het midden zyn zy dun; booven is een ſmalle knop, waar meede zy de *Tſchirpen* vaſtmaaken, en in het gaan voorwaarts brengen.

De Keyzer is de *Budiſche* gezintheyd toegedaan, gelyk ook de meeſte Grooten des Ryks en de Cinga-

galeezen zyn (*a*). Hy gelooft aan de veelheyd der Goden, en aan de ſtraffe, en belooning na dit leeven. De goede werken, en het offeren dienen tot verzoening. Hy doet hulde, door zyn teegenwoordigheyd in den Tempel, aan de gulde Beelden, en bid dezelve aan. Tot het bezoeken van zyne onderſcheyde Goden, waar onder een den voorrang heeft, hebbende de geſtalte van een Aap, heeft zyne Keyzerl. Majeſt. overvloed van tyd, en geleegenheyd; dewyl hy geen Gezantſchappen aftewagten heeft, als eens jaars van zyn Strand-Bewaarders de Hollanders, die zig voor hem vernederen, en met de eene voet knielende voor hem verſchynen. De Heylige Prieſters, die heymelyk met zyne Goden verkeeren, maaken doorgaans zyn gezelſchap uit, en onderhouden hem over de geheyme kennis zyner Goden naar hunne Eygenſchappen en Regeering.

De Keyzer van Kandia, en zyne Onderdaanen de Cingaleezen, zyn in geenen deelen van de ſlegtſte klaſſen der Menſchen, die ik heb leeren kennen: 't is waar, zy hebben een zwart vel, waar onder evenwel een Menſchelyke ziel woont. Het Klimaat onderſcheydt hen van ons in voedſel en kleeding. Daar zyn gebouwen, die op een andere wys dan onze Kerken ingericht zyn, tot verrichting van den Godsdienſt: daar in neemt hy geen Boek meede, gelyk de Chriſtenen, maar hy zegt daar het geen hy denkt, en zyn God voordraagen wil. Hier toe be-

(*a*) *Buddo* of *Budſo*, de Inſteller van deeze gezintheyd, welk van *Siam* uittrok, en tot *Japan* zelve, zig een aanhang gemaakt heeft.

bereydt hy zig te vooren, wascht, en reynigt zig, en gaat in geen Drink-Huizen, wanneer hy ter Tempel gaan zal. Hy verschynt nuchteren; en werpt zig neder zo lang hy is, aangezien hy zig niet waardig acht, dat hy zynen God zoude aanzien. Zy geeven gaarne aan hunne Armen; maar inzonderheyd aan de Heyligen, die zig van allen arbeyd ganschelyk onthouden, en zig maar alleen met heylige oeffeningen bezig houden; het Land omwandelen, en hen geduurig voorhouden dat God koomen zal. Zy neemen eene Vrouw: deeze laat haar kinderen zelfs zuigen, en brengt die op volgens hunne wys; en bezorgt hen van Voedsel, en kleeding. Hy betaalt den Keyzer zyn schatting, leeft vreedsaam met zyne Nabuuren, en werkt vroeg en laat in zyn beroep. Op Feestdagen trekt hy zyn beste klederen aan; gaande op andere dagen by den arbeyd slecht gekleed, Aldus is het met de Cingaleezen geschaapen, die onderdaanen des Keyzers van Ceylon zyn. By deeze Lieden zal ik my niet langer ophouden, alzoo ik hunne Taal niet ken; maar liever van de in het Koningryk *Jaffanapatnam* zig ophoudende Malabaaren, die my door den omgang beeter bekend zyn, nog wat zeggen.

Deeze Malabaaren zyn oorspronkelyk van de Kust van denzelven naam; hebben met de Cingaleezen geen gelykenis, en staan onder de Macht der Hollanders, die hunne Souveraine Heeren zyn: zy draagen maar één stuk Lynwaat, 't welk zy van den Navel, meest tot aan de Knien om 't Lyf winden. Beyde geslachten gaan even eens gekleed; Man en Wyf. De voornaamste omwinden hunne Schouders met Lynwaat, en draagen nog daar en booven een Doek om het Hoofd, met een Turk-

sche

ſche Tulband veel overeenkoomende. De gemeene man, durft zyn manier van kleeden niet veranderen, nog die van de voornaamſte navolgen. Wat de Malabaaren van de Godheyd gelooven, en op wat wys zy van de Ziel denken, hebben de Deenſche Miſſionariſſen (*a*) zo omſtandig beſchreeven, dat het overboodig zoude zyn, my daar meede intelaaten. Van deeze Menſchen moet men getuigen, dat zy zig veel moeiten geeven, en zig het niet laaten bezuuren. Ik ben zelve in *Tranquebar* niet geweeſt, dog ik weet het door een geleegenheyd grondig, alzoo ik op myn Reys onderſcheidenmaal den Heer SCHWARTZ heb aangetroffen; en den Heer GERIKEN (*b*) kort na zyn aankomſt op Ceylon heb leeren kennen. 't Is jammer, dat men van de Inboorlingen zelve aldaar geen volkoomen Zendelingen maaken kan, waar door men, indien het mogelyk was, ongemeen verder koomen zoude.

De *Jaffanapatnamſche* Malabaaren, onderſcheyden zig in ſpraak, Zeeden, en Godsdienſt van de Malabaaren op die Kuſt, zo zeer, dat zy elkander niet volkoomen verſtaan kunnen. Deeze offeren niet alleen vlytig, en oeffenen goede werken, maar zoeken nog daar en booven jaarlyks eenmaal een algemeene Reiniging van hunne zonden te verkrygen, door eene zogenaamde Heylige vloed, in hunne Taal *Ramaſuram* genaamt. In deeze vloed moet zig

(*a*) *Te Tranquebar.*

A. D. H.

(*b*) Van deeze heeft men een goede beſchryving zyner Reyze van *London* naar *Ceylon.*

A. D. H.

zig eerst een van hunne Heyligen, die daar toe gehouden wordt, verzuipen: wanneer dit geschied is, en het waater daar door een reynigende kragt bekoomen heeft, werpen zig alle de omstanders met een groot geschreeuw in de vloedt, op dat hun God *Rama* hunne zonden zal wegneemen. Zy reynigen hun Lichaam, en meenen daar door de reynheyd van hunne ziel te behouden. Men vindt onder de Malabaaren lieden, die door een streng vasten hun Lyf geweldig tuchtigen, en zig zelven kastyden, gelyk de vroome Roomschgezinden Christenen doen; die nooit zitten maar altoos staan, zo by Nagt als by Dag. Eenigen breeken zig een of ander Lid in het Lyf aan stukken (*a*) om daar door geduurig pyn te hebben, enz. Onder deeze Lieden houdt men geen Missionarissen, maar de Predikanten gaan eenmaal s'Jaars het Land door, en houden aan yder Kerk onderzoek, I^e. naar het getal van de ter Doop gebragte kinderen zeedert het laatste kerke-besoek. IIe. dat allen die zig willen doen trouwen, moeten verschynen met een getuigschrift van den Schoolmeester, dat hunne drie zondagsche Proclamatien gegaan zyn; waar op de Predikant hen trouwt, en van yder Paar eenig gelt krygt. IIIe. dat hy alle jongelingen, die agtien jaaren oud zyn, uit het School neemt, en hen tot het doen van Heerendiensten, en in het Hoofd-gelt opschryft. Tot agtien jaaren moogen alle Jongelingen als School-jongens vry van alle belasting gaan: hier door heeft een geldzuchtige Predikant de schoonste geleegenheyd, om zyn voor-

(*a*) De Bekende *Fakirs*, een soort van Oost-Indische Bedelmonniken, en *Flagellanten*.

voordeel te doen, dewyl een zodanig jongeling zeer gaarne een Daalder, en meer geeft, wanneer hy als Leer of School-jongen mag doorloopen, en daar door van alle Dienstbaarheyd bevrydt is. IVe. Dat de Predikant by deeze geleegenheyd den Schoolmeester vermaandt, van hun dienst getrouw te behartigen. Hier moet men weeten; dat de Schoolmeester te gelyk het ampt van Notaris onder de Malabaaren waarneemt, en voor hen allerley Contracten, Obligatien, en diergelyke Instrumenten maakt, waar van hy een Protocol houdt. Door deeze eerste handelwys bekomt men alleenlyk gedoopte Heydenen, die voor het overige de Afgodische, en Bygeloovige Godsdienst van hunne Ouders opvolgen. Men heeft in voorige tyden meer werk gemaakt, en tot onderwys der Jeugt opgerigt een GYMNASIUM MALABARICUM, het welk egter weeder in verval geraakt is. Ik heb dit voor het grootste gedeelte vervallen gebouw, 't welk een ongemeene goede plaats heeft, met opmerkzaamheid beschouwt, en ik weet niet, of de weinige yver, dan of de gedagte, dat de Tyd, wanneer de volheid der Heidenen ingaan moet, nog niet gekoomen is, de oorzaak van desselfs verval is. Het is jammer, dat de jeugt geen beter onderwys ontfangt. Kon dit geschieden, zo ben ik verzekert; dat men uit de Malabaaren veele geleerde Mannen zoude zien voortkoomen: want zy hebben byzondere vaardigheid om iets te begrypen, en te leeren. De Malabaarsche Kinderen leeren het Schryven en Leezen te gelyk, alzoo de Schoolmeester hen op de grond in het zand de beeltenissen der letters voormaakt, welke zy zoo lang namaaken, tot dat zy die vaardig kennen. De Rekenkunde leeren zy zon-

zonder de getallen, alleen uit het hoofd zoo volkoomen, dat men zig moet verwonderen. De Ouders zorgen over het algemeen meer voor hunne Kinderen dan de Europeaanen; zy doen hun best, dat de Kinderen, zoo haast zy leezen, en schryven konnen, goede lange Ooren, die hen op de Oksfelen hangen bekoomen, en hun Ambagt leeren, op dat zy hen in hunne Neering of Handwerk gebruiken konnen. Zy brengen hen niet by vreemden om een Handwerk of Kunst te leeren; want daar is een zoodaanige Inrichting, en Land-ordening onder hen, dat de Kinderen, al wilden zy gaarne, geen andere professie, dan die van hunne Ouders leeren moogen. Die een Goudsmit is, moet zyn Jongens 't Goudsmeeden leeren: de Akkerman voedt zyn Jongens by den Akkerbouw op, en zoo gaat het in alle Staaten. Deeze Inrichting is een vaste, en onverbreekelyke Wet, die door niemand overtreeden wordt (*a*), waar door de Jeugt veel vroeger en beter tot hun Ouders Handwerk bekwaam, en in staat is als hier te Land, alwaar veele Jongelingen een lange reeks van jaaren verspillen, eer zy op het rechte spoor zyn, wat zy leeren willen. Daar de Malabaarsche jonge lieden geen geleegenheyd hebben, om op wat anders te denken, als op het geen zy hunne Ouders zien maaken; daar zy bestendig met hen omgaan, en gevolglyk hun de kunst afzien, en leeren namaaken; zo vindt men Jongens van twaalf Jaaren, die reeds zo geoeffend zyn, als veele Meesters van veertig Jaaren, in Europa. Het

Va-

(*a*) Even gelyk by de oudste Aziatische Volkeren volgens het getuigenis van *Herodotus*.

A. D. H.

Vaderlyk gezag is zeer groot, zo dat een Kind zyn Vader voor een God aanziet, en alles zig laat welgevallen, wat hy van hem begeert. Deeze zoekt voor hem ook een Bruid uit, dit doet de Vader by tyds, en ziet dan in zyn Famille om; want buiten deeze gaat hy nooit. Heeft hy 'er een naar zyn meening gevonden, zo spreekt hy met de Ouders of Voogden, over het Huwelyks goed ('t welk meest in een stuk Land, eenig Vee, en wat geld bestaat) Dan wordt de Schoolmeester, beneevens het hoofd van 't Dorp, waar onder de Bruid woont, geroepen; deeze moet het Huwelyks Contract vervaardigen, het Huwelyks-goed opteekenen, en het als getuigen teekenen; komt de Vader t'huys, zo verhaalt hy zyn Vrouw desselfs verrichting, die dit weder haar Zoon verhaalt, en daar meede te vreeden is. De Moeder bezoekt nu haar aanstaande Dogter; by deeze geleegenheyd overleggen zy onderling, wanneer de voltrekking van het Huwelyk plaats hebben kan. Indien een ongeraadpleegd Kind aan dit overleg van zyn Ouders niet wil voldoen, zo moet hy zig getroosten, van ongehoorzaam, en erffeloos verklaart, en teevens van de Famille ontstooken te worden. Indien hy wilde onderstaan eenige vyandschap te oeffenen teegen zyne Ouders, zo wordt hy gevat, en streng gestraft. Zodanige ontaarden vindt men veel onder die, wier Ouders vroeg gestorven zyn, en met hunne Voogden niet te vreeden zyn, maar liever naar hunne zinnelykheyd handelen willen, zig wegmaaken, en makkers die op dezelve wys denken, opzoeken. Uyt deeze ontstaat een troep, welke zig met Rooven, Steelen, Hoereeren, en Boeleeren ophoudt, en de rust- en vreedelievende Malabaaren

veel

veel schaade toebrengt. De Zuipers, Speelders en Dansers koomen meede uit dit geslacht voort; want de Malabaarsche Huisman zal nooit Zuipen, Speelen, veel min Dansen; maar het voor de grootste schande reekenen. By myne verkeering met de Malabaaren, wierd ik eens tot een teeken van een byzondere geneegentheyd te gast genoodigt; als ook eens op den 10 April, wanneer het Nieuwe-Jaar der Malabaaren invalt, waarby het prachtig toegaat. Voor de wooning van myn Waardt, die een voornaam Man was, bevonden zig een meenigte arme Lieden, die op een Aalmoes hoopten; eyndelyk kwam een bende Dansers, en Danseressen met hunne Speel-Instrumenten, die de Europeaanen *Duivels-Halsbanden* noemen. Toen ik deeze zag aankoomen, vroeg ik myn Gastheer: of hy na het eeten ook zouden dansen? Deeze Man wierdt hier over zeer bedroeft, en verleegen, en zeide my: hy had nooit gelooft, dat ik hem zodaanig beleedigt zoude hebben, alzoo hy liever sterven, dan dansen wilde, dat laatste was zyn eer te na: hy wilde zyne eerlyke Ouders geen schande na hun dood aandoen, en met 't uitveegsel van de Menschelyken Maatschappy omspringen. Ik antwoorde: „ Ey nu, myn lieve vriend, laaten wy dan te zaa„ men dansen!" Hy verzogt my te zwygen en liever van iets anders te praaten. Ik zeyde: „ In„ dien gy niet dansen wil, waarom hebt gy dan „ deeze troep laaten koomen?" Hy: „ Zy zyn „ van zelve gekoomen, om een maaltyd eeten te „ krygen, en dewyl van twee kwaaden, het dansen „ beeter dan Steelen, en Rooven is, zo worden dee„ ze Dansers, en andere Gochelaars geleeden."

De meeste Kunsten, en Handwerken, die in Euro-

pa gedreeven worden, worden ook door de Malabaaren geoeffend, zeer weynige alleen uitgezondert: b. v. Paruikemakers, en Kappers; want de Malabaaren draagen geen Paruiken, en hunne vrouwen geen Fontanges. Daarteegen is deeze Natie meer dan de Europeaanen in Clasfen onderfcheiden; want daar by ons, niet dan Regenten, Adel, Burger, en Boereftand is, zo vindt men aldaar wel twaalfderley ftanden. Het Priefterlyk geflacht is het hoogfte, het Wachters, en Draagers-geflacht het laagfte; deefe laatften onderfcheyden zig wederom in twee Clasfen; want de hoogfte Clasfe draagt niemand anders dan de Opperbevelhebbers in zodanige *Andols*, als ik by den Keyzer van Kandia befchreeven heb. (*a*) Deeze Draagers noemt men *Chiviasfen*; zy draagen een wit Kleed tot op de waaden, en een Tulband. In de Krygs-onluften heb ik my van deeze lieden doen draagen in afweezigheyd van den Gouverneur, maar anders nooit. Een yder geflacht blyft by de zyne, en vermengt zig nooit met een ander. Niemand van een hooger geflacht zal met ymand van een laager geflacht eeten of drinken voor al het gelt des weerelts. De Adel ftinkt van Hoogmoed, en twift altyd met de *Braminen*, die niet tot de Malabaaren behooren, en van zig zelve hooge gedagten vormen, en aldus den Malabaarfche Edelman niet uit den weg gaan willen; waar by de Fiscaal altyd te doen heeft. Deeze Malabaarfche Adel is onder de Portugeefche Regeering ontftaan, en alleenlyk bedagt, om gelt te krygen; want zy prenten die Lieden in, dat het ongefchikt was, dat zonder een byzondere voorrang de

(*a*) Bladz. 157.

de eene Malabaar over den anderen als Hoofd en Opzichter gesteld zou worden. Alle de geenen welke als Hoofden of Opzichters van een Dorp zig verheeven zagen, moesten geadelt worden. Dit beviel den eenvoudigen Malabaar; hy vroeg: hoe veel een zodanig Adeldom moest kosten? Men zeyde hem: eenige hondert Daalders. Die deeze Som by de hand had, maakte een begin, 't welk op de volgende wyze verrigt wierdt. De Gouverneur nam een fyn Zilver Blaadje, liet op dezelve den naam van een zodanigen Malabaar, die zig wilde doen veradelen, schryven; en den Titul van Don voor aanstellen. Dit Blaadje bond hy met zyn eyge hand den Malabaar, die voor hem knielen moest, op het voorhoofd; leyde de Handen op zyn Schouder, en zeyde: „ gy zyt Don, gy zult Don leeven, en sterven." Hier meede kon de Malabaarsche Edelman heen gaan, en een ander maal wederkoomen, wanneer hy zig tot een Hoofd aangesteld wilde zien, waar toe hy wederom gelt moest geeven. Door deeze uitvinding, hebben de Portugeezen veel gelt den Malabaaren afhandig gemaakt; want alle die de gestelde Som by een konden krygen, lieten zig veradelen. De Hollanders hebben het draaglyker gemaakt, en den Titul van Don voor 50, 25, ja eindelyk voor 10 Daalders, verkogt. (*a*) De *Braminnen*, die van het koopen der Malabaarsche Adeldom weeten, en op hun geboorte

(*a*) De Hollanders geeven de Asiatische, en Afrikaansche Volkeren alle belaggelyke bynaamen tot een Titul, als *Pieter pas op*; waar by nog onderscheyd gemaakt wordt, tusschen *Groote of kleyne Pieter pas op*. VERBA VALENT SICUT NUMMI. A. D. H.

te hoogmoedig zyn, willen geen onderscheyd tusschen een zodanigen Edelman, en een ander Malabaar maaken, waar over de Malabaarsche Don zig stoot, en wederom daar op trotseert, dat de *Braminnen* zig in hun Land ophouden, en hen het voedsel ontneemen, en aldus zyn zy het zelden eens. De *Braminnen* zyn de grootste Goden-dienaars onder de Heydenen; listig, bedrieglyk, en vuil, en maaken een gezindheyd onder de eenvoudige Malabaaren uit, gelyk voor eenige Jaaren in Europa heeft plaats gehad, en mogelyk nog zoude stand grypen, zo niet wyze inzichten dit belet hadden.

Van den Malabaarschen Landman moet ik nog zeggen, dat hy in zyn beroep vlytig is, des 's morgens vroeg opstaat, met zyn Slaaven aan den arbeyd gaat, en des avonds na Zonnen-ondergang zig ter rust begeeft; de Slaaven, die hy niet gebruikt, laat hy gaan, om hun eigen bestaan te zoeken, die dan zelve een geslacht uitmaaken, en zig voeden; zy zyn egter verbonden te verschynen, wanneer zy geroepen worden. Deeze Slaaven kan hy verkoopen indien hy wil; hen vry maaken, waartoe hy hen maar een vrybrief ter hand stelt. Men vindt onder de Slaaven, die van hun Meester weggezonden zyn, verscheyde Boeven, die zig van de Roof geneeren, alzoo zy geen eygendom bezitten. Maar is de Slaaf goed, en vlytig, dan verhuurt hy zig by een of ander Heer; zyn geldgierige, en misgunstige Meester zoekt door list het overgewonnen hem te ontneemen, waar uit meenigmaal onheylen ontstaan.

De *Malabaren* hebben hun eigen Recht, 't welk van de Heidensche Vorsten, die voorheen dit Land ge-

geregeerd hebben, herkomſtig is. Volgens deeze Wetten kan hy, wanneer hy geen Kinderen heeft, tot zyne Erfgenaamen aenſtellen, die geene welke hy begeert, zonder dat ymand van zyn nabeſtaande zig daar teegen durft verzetten. Op deeze grond worden armen kinderen aangenoomen, en als eigen behandelt. De Dogter heeft meer voordeel by de Nalaatenſchap van haare Ouders; want zy krygt buiten haar Huwelyks-goed doorgaans de helft van de Nalaatenſchap haarer Ouders. Koomen de Ouders in verval, ja zelve in ſchulden, dan moeten de Zoons alleen daar voor ſtaan, dewyl de Dogters nooit van haare Bruidſchat iets te rug geeven. Men heeft getragt daar in eenige verandering te maaken, maar dit heeft niet kunnen geſchieden. Ik heb met verſtandige Malabaaren daar over geſprooken, en tot antwoord bekoomen, dat ingeval hier in een gelykheid gemaakt wierdt, haare Dogters zoo ligt niet aan den Man zoude koomen, en meer gevaar van verleidt te worden, zouden onderworpen zyn. De jongſte Zoon behoudt altyd het Regt van de Bezitting van het Huis. Voor 't overige worden zy naar de Hollandſche Wetten geregeert; die hun Heerendienſten en Hoofdgelt opleggen: verzuimt hy zyn Heerendienſt, dan geeft hy tot Boete een Hollandſche Schelling. Zoo de omſtandigheden het vereisſchen, moeten zy ook buyten gewoone dienſten doen. De Eetwaaren, die hy leevert, worden hem volgens een bepaalden prys betaalt.

Daar zyn nog een ander ſoort van Malabaaren, *Wedas* (*a*) genaamt, die zig in de woeſte Bosſchen, en Hoolen

(*a*) *Wedas* of *Bedas*, (ten onrecht ſchryft RAYNAL

len ophouden, en zig aan de Hollandſche of Keyzerlyke Regeering niet willen onderwerpen. Deeze leeven vry, in het wild, zonder eenige Maatſchappy, evengelyk de dieren; en vlieden zoo wel voor Europeaanen als voor de Malabaaren, en Cingaleezen. In de Landen der Malabaarſche Vorſten, brengen zy dikmaals veel onheil te weeg, overvallen de Inwoonders, die zy plunderen, ja ingeval van teegenweer wel dooden. Dit Volk geneert zig met Wortelen uyt de aarde, Boomvruchten, en wilde Dieren, welker vleeſch zy ongekookt eeten, en ook deels in de wilde Honing ter bewaaring leggen. De plaatſen daar zy zig ophouden, zyn gevaarlyk te bereyzen. Men weet niet, dat dit ſchadelyk Volk eenige Godsdienſt heeft, nog eenige Wetten of ſchikkingen in acht neemt; het is een hoop Vrygeeſten, die hun booze wilde natuur opvolgen. De Portugeeſen hebben getracht zoo wel als de Hollanders, om dit Volk onder gehoorzaamheid te brengen; dog dit is niet moogelyk geweeſt, deels wegens de dikke Boſſchen, deels wegens het ongezonde Climaat, waar in zy zig ophou-

NAL, *Wadas.*) zyn volgens KNOX, en anderen, een Natie dewelke omzwerft, zonder Huiſingen; vry, en in de Bosſchen om dwaalt. Zy zyn egter geen Perſiſch volk, want zy hebben een, en dezelve Taal met de anderen Cingaleezen. (PAUW, *Rech: ſur l'Amer. part.* 51, *pag.* 10.) en hunne blanke kleur komt van hun onthouding in de Bosſchen, waar de Zon niet doordringen kan. ZIMMERMAN, *Geogr. I.* § 81.

A. D. H.

houden, en daarenbooven moeylyker dan eenig wild Gedierte te vangen zyn.

Onder de geschikte Malabaaren woont een geslacht Zwarte Turken, die men Mooren noemt (*a*). Deeze volgen de leer des Alkorans, gaan meest op zyn Arabisch gekleedt; en zyn even gelyk de Jooden in Europa. Zy doen geen ander bedryf, dan den Handel, koopen, en verkoopen, en zyn daar in zeer gesleepen, en toe geschikt. Door hunnen Handel kunnen de Malabaaren hunne Kleynodien, als Goude Oor-Ringen, Hals-Koraalen, Arm- en Beenringen bekoomen, en wanneer het de nood vordert verkoopen, en tot Geld maaken. Deeze Mooren weeten by de Compagnie, de gemeene Europeaan, en in het gemeen by yder een, hun Credit te houden; en men ziet hen nooit voor den Rechter verschynen. De Compagnie maakt van hun veel gebruik; inzonderheyd by de waardeering van Koopwaaren. Niemand verstaat zig zo op de waarde van de Edele Gesteentens, en Paarlen dan zy; ter wyl

(*a*) Een benaaming van de Geographische onkunde, geen Mooren, als of zy neger-zwart waaren; (maar zy zyn zwart eevengelyk alle Indiaanen van deeze Breedte) geen Turken, als of zy van een Tartaarsche oorsprong waaren. Maar alleenlyk blootelyks, dewyl zy van het Mahomedaansche geloof zyn, wierden zy eerstelyk door de Portugeezen, en daar na door de Hollanders Mooren genaamt. Mogelyk zyn het Arabiers, of andere Asiatische volkeren, en mogelyk maar een Klasse van de aldaar woonende inwoonders. HORSCHELMAN (*Polit. Staat der Vereenigde Nederlanden B.* 2) zegt: de Kooplieden aldaar heeten *Chits* of *Chittys*.

A. D. H.

wyl zy ook de Paarlen booren, en door hunne fyne Rekenkunst altyd, by een te houden Parelvisschery uit een zeeker getal, groote, en kleyne Oesters nauwkeurig genoeg de waarde bereekenen kunnen, zo dat de pachters zig daar op durven verlaaten. Hunne rekenkunst oeffenen zy uit 't hoofd, waar in zy de zwaarste gebroken getallen kunnen deelen. In hunne Huyshouding, om dat zy doorgaans meer dan ééne Vrouw hebben, ziet het zo schoon niet uit, als by de Malabaaren, met welke zy nooit in gezelschap eeten zullen, of schoon zy gelyk deeze, zonder leepel of mes het eeten met de hand in de mond brengen.

Deeze drie onderscheyden volkeren, namelyk de Braminnen, Malabaaren, en Mooren, maaken de inwoonders in *Jaffanapatnam* uit. Waar onder de Malabaaren eygentlyk de Stam, en Landman is. Men kan deeze drie, ongekleed zynde, volkoomen aan de Natuur onderscheyden. De Braminen hebben een geele huid, en zyn goed in 't Vleesch; de Malabaar is zwart, heeft lang hair, en geene waden; de Moor is zwart, en zwaar, heeft een geschooren hoofd. Met alle deeze volkeren heb ik verkeering gehadt. De Moor heeft my eens een Eer beweezen, dewyl ik een Alkoran in de Malabaarsche en Duitsche Taal by my had, welk boek zy allen met eerbied kussen, wanneer ik het hen toonde. Men kan uit den *Koran*, wanneer men zig daar toe verleedigt, een zeedenleer te zaamen stellen, die voor een Christen niet schadelyk zou zyn, indien hy daar na leefde; het Fabelachtige daar uit laatende. In den Oorlog teegen den Cingaleeschen Keyzer, hadden wy by de tien Compagnien Mooren als Soldaaten in dienst genoomen, die door hunne eyge

ge

ge Vorsten aangevoerd wierden. Met deeze deden wy meer, dan met vyf Regimenten Europeaanen; waar door dit volk zig in een volkoomen achting gestelt heeft. De Landlieden der Malabaaren zyn het, welke ik aan myn kant, of schoon zy Heydenen zyn, het meeste beminne; hoopende dat de Alderhoogste nog t'eeniger tyd zig over hen zal erbarmen: in hun ganschen aart hebben zy, wanneer zy in benauwde omstandigheeden zyn, iets natuurlyks om ymand tot medelyden, ja tot weenen te beweegen, indien men de kragt van de taal zelfs niet volkoomen verstaan kan. Dus ben ik eens tot schreyen bewoogen, wanneer God dat Land met een zeer duure tyd, en daar op volgende de Pest strafte, die agtien hondert duyzent menschen wegsleepte. De arme Malabaaren kwamen op de Vlakke Velden te zaamen, alwaar zy het stof der aarde in de hoogte wierpen, en ellendig tot den God aller Goden schreyden: dat hy zig dog wilde ontfermen over de aarde, indien zy zyne genade niet meer waard waaren. De God de Bemiddelaar zoude dog met de andere Goden spreeken, en niet zwygen, want anders moesten zy allen vergaan, enz.

Ik zal nog iets zeggen aangaande hunne begraafenissen. De Braminnen verbranden hunne Dooden, verzaamelen de Assche in Potten, begraven dezelin de Aarde, en bestryken hun voorhooft met Asch van verbrande Koemist. De Malabaaren winden hunne Lyken in een Linnen doek, en leggen die zonder Zerk ongeveer anderhalve voet in de Aarde op hunne Kerkhooven. De Mooren sluiten een Lyk in een planke huisje, begraaven het, en zetten een of meer steenen beneevens een witte vlag boven het graf.

Van

Van de Malabaaren moet ik de meysjes, die de fyne Chits met haar handen maaken, in de gunst van alle Europische Dames, die zig met deeze Chitzen vercieren, aanbeveelen.

Nu ga ik over tot de waardige Hollandsche Natie op Ceylon. Deeze bestaat uit allerley soort van Volkeren, die in dienst van de Ed. Compagnie aangenoomen zyn, en doorgaans met de naam van Hollanders door de Inwoonders bestempelt worden, die weynig of geen begrip hebben van de in Europa plaats hebbende onderscheyde staaten. Deeze gemengde Hollandsche Natie wordt onder een Klasse Europeaanen begreepen, maar die weder in onderscheyde klassen gedeelt is, naar de oorsprong der kinderen; als een kind van een Europische Vader, en Moeder behoort tot de Klasse die men *Pustiz* noemt; een kind van een Europische Vader, en een *Pustizin*, noemt men *Castiz*. Een kind van een Europische Vader, en Inlandsche Moeder noemt men *Mestiz*. Deeze drie klassen worden naast de Hollandsche Natie gestelt. De Mannen kleeden zig op dezelfde wys. De Vrouwen van de laatste Classe hebben een byzondere dragt, en moogen niet gekleed gaan, als de eerste. Onder deeze drie klassen heeft men nog twee onderscheyden, als de *Tupassen* en *Libertinen*. De eersten koomen van slaaven door de Portugeezen eens vrygegeeven, en de laatste van door de Hollanders losgelaaten slaaven. De Mannen kleeden zig gelyk de Hollanders, en hunne Vrouwen gelyk de *Mestizen*. De laatste klasse wordt dagelyks grooter, dewyl een Europeaan van rang dikwyls een slaaf zyn vryheid geeft, tot belooning zyner trouw, dog niet by zyn leeven, maar na zyn dood by Testament; dewyl men een trouwe slaaf niet

niet gaarne heen laat gaan, zo lang men leeft. By zodanige vrygeeving moet men hem ten minste 10 Daalders meede geeven, om zyn nooddruft te zoeken. Een ieder Europeaan die een Ampt bekleed, moet een of meer slaven hebben om zyn achting te houden, 't welk geen goede inrichting is; het was beeter, dat men vrye lieden gelyk hier te Land gebruikte, dewyl de Slaaven niet alleen een ontuchtig leeven voeren, maar ook meest doorgaande valsch, en ontrouw zyn. ——— Het aanstootelykste daar van is, dat men zyne Slaaven niet tot de Christelyke Religie kan opbrengen, dewyl zy dan vry verklaart moeten werden; want als Slaaven worden zy niet gedoopt, of tot het Heylig Avondmaal toegelaaten. Ik voor my, heb agt Lyf-eygenen gehad, dien ik wilde gedoopt hebben; maar nademaal de Hollandsche Predikant zulks volgens zyn Instructie op verlies van zyn Ampt niet dorst te onderstaan; zo liet ik hen door een Roomsche Missionaris doopen, en zorgde by myn vertrek, dat zy by goede Lieden kwaamen. Veele Slaaven vergeeten zig dikwyls teegens hun Heer, en brengen denzelven door vergift om 't leeven, alzo zy geleegenheyd hebben om dit gift uit onderscheyde gewassen te haalen; indien dit gebeurt, wordt zodanige Slaaf met gloeyende tangen ter dood gebragt. Daar teegen vergeeten zig ook veele Heeren teegens hunne Slaaven, die men zo zwaar kan kastyden als men wil, dog niet doodslaan durft. Het gebeurt wel eens, dat men het niet gewaar wordt. Het staat een ieder Heer vry, zyn Lyf-eygene te kleeden, gelyk hem behaagt; maar geen Hoedt, Kousen, en Schoenen mag hy hem doen draagen, al was het de Gouverneur of de eerste in

aan-

aanzien. Hy kan hem verkoopen, maar aan geen Heyden; by de verkoop moet de Slaaf voor den Notaris verschynen, en mondeling verklaaren zyn Slaafachtige dienstbaarheyd, anders wordt de koop voor nul en geener waarde gehouden.

De Regeering der Compagnie bestaat op Ceylon in drie onderscheyde Persoonen: de eerste heeft zyn Residentie in de Hoofdvesting *Kolumbo*; de tweede in *Jaffanapatnam*; de derde in *Gale*. Gaat de eerste af, dan volgt de tweede hem op, en zo de derde. Een ieder representeert den staat der Compagnie, die hem daar toe door Instructien gerechtigt heeft. In Politie zaaken heeft een ieder magt de Raads-vergadering, die buiten hem uit agt persoonen bestaat, te overstemmen, en de geheele zaak waar over geraadpleegt wordt op zig te neemen.

In de Rechts-oeffening staat het hem vry, de uitspraak des Fiscaals in Crimineele gevallen te veranderen, namelyk de straffe te verzwaaren of te verminderen. Geen Misdadiger wordt ter dood veroordeelt, ten zy hy zyne misdaad zelf bekent heeft; wordt hy door getuigen overtuigt, en wil hy niet bekennen, zo wordt hy gepynigt. Heeft hy niets tot zyn verschooning intebrengen, zo wordt hem het Dood-vonnis drie dagen te vooren aangekondigt, om zig ter dood te bereyden. Deeze aankondiging geschiedt door twee Commissarissen, en den Secretaris, welke door den Gerechtsboode voorgegaan worden met een Zilver Schild, waar op het Justitie waapen staat, op zyn Borst, en een Doorne stok in zyn Regterhand. Deeze aankondiging heb ik al dien tyd, dat ik by het Justitie weezen geweest ben, verricht, en altyd bevonden, dat de Delinquant, het zy Christen, Mahomedaan of Heyden, een natuur-

lyke

lyke vrees voor den dood had. De Predikant komt dan by hem. Het vonnis moest ik voor de Justitie-Kamer ten dage van het Gerecht in teegenwoordigheid van de Justitie-raaden den Deliquant voorleezen, overluid zoo hard mogelyk. Op één jaar heb ik het twaalfmaal verricht; de overige jaaren minder. De Executie geschied in de beslooten Vesting; teegens den avond wordt het Lichaam afgenoomen, en naar de buiten Galg of Rad gebragt, en de vogels tot aas gegeeven.

Men gebruikt het Zwaart niet overal by de Executie; ook rabraakt men niet op een Rad gelyk hier te Land, maar men laat hen de beenen met een Yzere-Koevoet aan stukken slaan; de meesten worden met de Koord gestraft. Het zakken of in de Zee smyten wordt ook geoeffend. Het Brandmerken geschied niet aan het Voorhoofd, maar op den Rug.

De Rechten in Crimineele gevallen, zyn de Keyzerlyke Statuten (*a*), en voornaame Rechtsgeleerde Schryvers, waar onder de groote CARPZOVIUS, in de Hollandsche Taal gevonden wordt. Een zuiver Recht wordt door de Hollanders geoeffend, en ik zoude niemand raaden eenige zylingsche inzigten aan te vangen. Ceylon heeft hier van een scherp voorbeeld opgeleeverd in de Persoon van den Gouverneur, PETRUS VUIST, die uit eenige oogmerken een gemeen Soldaat had doen pynigen, waar over hy naar *Batavia* opgeroepen, en al

(*a*) Zonder twyffel het Roomsche-Recht, het welk ook wel het Keyzerlyke genaamt wordt.

A. D. H.

aldaar gevierendeelt, tot asfche verbrand, en in Zee gegooit wierdt. Het gemartelde Menfch heeft men een jaarwedde toegeleyd, en desfelfs Zoon op kosten van de Compagnie laaten Studeeren. Tweemaal ter week moeten de Juftitie-Raaden zaamen komen. Binnen zes weeken moeten de Crimineele zaaken afgedaan zyn, ten zy de bewyzen uit gebrek van de vereifchte Perfoonen, niet zoo fchielyk by gebragt konnen worden. De Vonnisfen, en de uitgeoeffende Crimineele Procesfen, moeten jaarlyks naar *Batavia* overgezonden werden: vindt men daar eenige misflagen, zo moet daar van reekenfchap gegeeven worden.

Nog iets weegens de Eeden by de Procesfen. De Luterfche, en Gereformeerde Chriftenen leggen den Eed af, volgens een daar toe gemaakt Formulier, waar by zy de Heilige-Drie-Eenheid tot getuigen aanroepen. De Roomfch-Catholyke Chriftenen doen het op het Euangelium van Johannes, en wel op den Text: DAT WOORD IS VLEESCH enz: waar op zy hun Regterhand leggen.

De Mahomedaan op zyn Koran, waar op hy beyde zyne handen, en om zo te fpreeken zyn geheele ziel legt. Hy buigt voor dit Boek zo diep als voor de hoogfte Godheyd.

De Bramin, die een Order-band over zyn halve Lyf draagt, grypt den Band met zyn Regterhand, en zegt; „ Zo waarlyk ik deeze Band draage, tot „ aanwyzing myner gezindheyd, en dezelve vasthou„ de, zo waaragtig zy ook myn getuigenis" Op deezen Eed kan men zig zo volkoomen niet verlaaten, als op die van de Malabaaren. Deeze verfchynt met zyn jongfte Kind; (heeft hy 'er geen, zo neemt hy 'er een van zyn Familie,) legt het

plat

plat op de Aarde, ftelt zig over het zelve, heft zyne handen in de hoogte, en roept zyn God aan: Dat deeze, ingeval hy onwaarheyd fpreekt, hem niet alleen, maar ook het kleyne Kind, ja zyn geheel geflacht van de Aarde verdelgen wil. Alle vloeken moogen op hem vallen, terwyl hy nog fpreekt; hy mooge niet ten zynent wederkeeren, in denzelfden ftaat als hy geweeft is, maar onderweg vallen, en ongelukkig zyn. Met deeze aandrang: *Dit hebbe ik gezegt*, befluit hy.

De Civiele Procesfen hebben een byzondere gang. De Aanklager brengt zyn zaaken voor, door een Requeft of Memorie. Hier op krygt hy verlof; om zyn party teegens de volgende Rechtbank te citeeren. Deeze Notul wordt in de civiele rol gebragt, en de Citatie nog den zelfden dag door den Secretaris uitgevaardigt, die dezelve aan den Gerechtsboode overgeeft, welke dezelve aanftonds bezorgt; of door de onder hem ftaande Lieden doet bezorgen, die tot een bewys van hunne verrichting een teeken van den Geciteerden moeten medebrengen. Verfchynt de Verweerder, zo verfoekt hy affchrift van de teegen hem ingerichte bezwaaren, en veertien dagen tyd om zig te bedenken, en te antwoorden. Brengt hy na verloop van deezen Termyn zyn antwoord, zo verzoekt de Aanklaager insgelyks veertien dagen, om daar op te Repliceeren. Is dit verricht, zo eifcht de Raad, bewyzen in Forma Probanti te produceeren. Als dan houdt men nog na vereyfch van zaaken *Interrogatoria*, en Antwoorden. Alle deeze ftukken worden by den Raad ter onderzoek overgeleevert; daar op worden zy ten Tafel gelegt, en by den Raad het Vonnis daar over gemaakt: in deeze moet de Raad

volkoomen overeenstemmen, zy mogen wel Debatteeren maar niet Discreperen. Teegens den volgenden Regtdag worden de partyen geciteert, som de uitspraak met openstaande deuren aantehooren; vindt een derzelver zig beswaart, zo kan hy appelleeren, 't welk zelden of nooit geschied; dewyl het Appel te *Batavia* vyf hondert Mylen ver moet geschieden; verschynt de Aangeklaagde niet, dan wordt de eisch van den Aanklaager na dat hy zyn party viermaal heeft doen citeeren voor recht verklaart. Een zodanige verklaaring kan binnen een jaar in welken tyd de Sententie *in Statu Quo* blyft, wederroepen worden, wanneer beweezen kan worden, dat de Partyen afweezend zyn geweest toen de citatien gedaan zyn. Alle Actens moeten kort zyn, en alle onnodige zaaken daar in vermyd worden. De schryver moet duidelyk, en omstandig de zaak beschryven, en zyn arbeyd niet hooger doen betaalen dan geoorlooft is; daarom moet hy yder schrift met zyn hand onderteekenen, met melding hoe veel hy voor zyn schryven bekoomen heeft. Ook moet de President, en yder Lid van den Raad tegenwoordig zyn, indien men hen in gevallen van onrechtmatige behandeling by den Gouverneur beklaagt. Geen wonder, dat zodanig een Staat behouden, en bevestigd blyft.

De gezindheeden van de Christelyke Religie onderscheyden zig, even gelyk in Europa, in drie onderscheyden Klassen. Dit onderscheyd wordt egter zo ver niet uitgestrekt, als hier op veele plaatsen, daar een styve Leeraar een onderscheyd van Hemel of Hel, voor onderscheyden gezindheeden maakt, waar door de eigentlyke Religie meer leydt dan bevordert wordt. Het Euangelium dult het onkruid on-

onder de goede planten, en laat niet toe dat men het uitroeid of verbrandt. De groote Leermeester zegt zelve, *laat het wassen*; maar de Mensch wil verstandiger zyn, en alles uit een zelfde oogpunt beschouwen. De Hollandsche Regeering dult een vryheyd van geweeten. Maar zy wil dat de openbaare oeffening van den Gereformeerden Godsdienst niet gestoort werdt. De Evangelische, en Catholyke Christenen mogen dezelve volgens hunne wyze oeffenen. Is hy trouw en regtschapen in zyne dienst, dan maakt hy geen groot onderscheyd. Religie-verschillen dult hy niet in zyne Staaten. Onder de gemeene Europeaanen, vindt men Menschen die een roekeloos leeven voeren; want zy weeten, dat zy aldaar onder zo een gestreng opzicht van een Predikant niet staan. Aan twee zodanige zag men eens een merkwaardig voorbeeld. Deeze beyde waaren Matroozen, die hun dagelyksch werk van het vloeken maakten, en eikander in 't verzinnen van nieuwe vloeken den loef wilden afsteeken. Deeze beyde wierden, terwyl zy over de uitvinding van een nieuwen vloek een vergenoegen toonden, door den Equipage-meester gelast, met een Boot naar een Schip op de *Kolombische* Reede te vaaren, en van dezelve een Onder-Officier, wiens teegenwoordigheyd vereyscht wierdt, aftehaalen. Zy gehoorzaamden aan het bevel, en ziet! terwyl zy byna twee Snaphaanschooten van den Oever waaren, verzonken zy beyden in 't gezicht van verscheyde menschen, by stil en aangenaam wêer, zonder dat zy weder te voorschyn kwamen.

Regt, en Godsdienst leggen de grondslagen van de Hollandsche Regeering, tot welk een Opper Regent

al zyn verstand, en wysheid aanwenden moet, om den Staat, en deszelfs kostbaaren handel in goeden stand te houden. Een van myne Landslieden, die ik uit achting noemen zal, de Heer JULIUS VALENTIN STEIN (a) verstondt dezelve grondig, en wierdt daar door zo hoog verheeven, dat hy Directeur Generaal te *Batavia* gestorven is. Was deeze Man nog eenigen tyd in het leeven gebleeven, zoo zoude hy gewisselyk de eerste Persoon van de Regeering van geheel Hollandsch Indiën geworden zyn (b). Welke Instructien de Politique Regeering heeft, om zig in oorlog, en vreede daar naar te schikken, verzwyge ik; dewyl ik reeds gezegt heb, dat het Cabinet, waar in wylen myn Gouverneur my opgetoogen heeft, by zyn vertrek geslooten is. Wil de Voorzienigheid, dat ik weder derwaarts gaan moet, zoo zal ik ook gaarne de laatste uuren myns leevens daar aan besteeden, en gelooven, dat ik niet alleen om myn Vaderland, maar ook om de Hollandsche Natie te dienen, geroepen ben.

Van den Handel zal ik nog iets zeggen. uyt Europa laat de Compagnie onderscheide Koopwaaren naar Ceylon brengen, meest tot gebruik der Europeaanen, welke dezelve liever uit hun Vaderland, dan van Ceylon begeeren; en gaarne voor een Westphaalsche Ham 8. of 9. Daalders; voor een Kaas 3, tot 4 Daalders; voor een fles Roode

(a) Een Rostocher van geboorte.

A. D. H:

(b) De Eerste plaats in de Hollandsche Indiën is: Gouverneur Generaal, de tweede Directeur Generaal, beide resideeren zy te *Batavia*.

A. D. H.

dewyn 18. tot 20 g^{ls}; voor een Kan goede Fransche Brandewyn 2 Daalders geeven. Met diergelyke zaaken bemoeidt zig de Compagnie niet, maar de Scheeplieden, die daar uit een goed voordeel weeten te trekken. De Ceylonsche Producten zonder onderscheid vallen in de handen van de Compagnie. De Keyzer is verbonden, zyne Producten aan geen ander dan aan hun, teegens betaaling te leeveren. Van deeze Producten verhandelt de Compagnie een gedeelte op Ceylon, en in de Indiën; het overige wordt vervoert naar Holland. Met hun Inkomsten kunnen zy hunne Huishouding op Ceylon tamelyk houden.

Myn vertrek van *Jaffanapatnam* over *Colombo*, en *Gale* geschiede op deeze wys: des avonds genoot ik een afscheidmaal, by de Jaffanapatnamsche Regeering; des 's morgens om 9 uuren ving ik myne Reys aan. De Heeren van de Regeering geleiden my, beneevens een meenigte andere vrienden, ook stonden aan den Oever, alwaar ik in myn Vaartuig trad, veele Inwoonders. Zy beweenden allen myn vertrek, en wenschten my veel Heil en Zeegen op myn Reys. Een oude Heyden zeide: „Uwe God lieve Heer, wil u gezond heen „en weder geleiden, veellicht zie ik uw nog „wederkoomen". Den volgenden dag kwam ik te *Manaar* aan, alwaar de Kommandant my zelfs te gemoet kwam, vriendelyk ontfing, en my in zyn wooning bragt, alwaar ik my voorgenoomen had, ééne nagt te blyven, dog wegens zyn veel bidden moest ik de Kersdagen daar door brengen. Daar

op zeylde ik met een Inlandſch Vaartuig naar *Kolombo*, en was haaſt op deeze vaart verongelukt. De *Tandel* (Bevelhebber) kreeg de Koorts; de Matroozen begonnen onder elkander te twiſten; willende de een voor den ander niet aan het Roer ſtaan. Hier door was men het Vaartuig geen meester, en de baaren zouden het zelve ſchier omgeſmeeten hebben. Ik ſprong op, zette de bloote Degen op de Borſt van den *Tandel*, en zeyde in hun Taal: „Hond! nu zult gy ook met my ſterven." Dit verſchrikte hem, dat hy naar 't Roer ſprong, en gaf zyn Lieden bevel om het zeyl te laaten waayen: zulks geſchiede in aller haaſt, en hier door wierden wy behouden. Na de volbrenging van deeze moeyelyke Reys bedankte de *Tandel* my, voor de gelukkige geneezing van de Koorts, dewyl hy zeedert dien tyd geen Koorts meer gehad had, en vroeg my: of het ernſt geweeſt was, om hem te doorſteeken? Ik zeyde: neen? ik wilde my, en U behouden, en dit is my gelukt. Te *Kolumbo* maakte ik myne opwagting by den Gouverneur, die my beloofde, van de drie naar het Vaderland beſtemde Scheepen, tot myne Reys een zodanige te verkiezen, welke ik begeerde; ook kreeg ik aanſtonds na gedaane keus, een bevel aan den Kapiteyn, van voor my de Cajuit tot myn gemak in te ruimen. Daarna bezogt ik gezaamentlyk de Heeren der Regeering, ook den Opper-Rector van het *Kolombiſche* GYMNASIUM, die een byzondere Vriend van my was, en by de vreedens onderhandelingen met den Keyzer van Kandia, de Vertaalder van myne Schriften in de Cingaleeſche Taal geweeſt was. Deez' Man toonde my zyn ontwerp, tot verbettering van het onderwys der jeugd, waar op ik naar myn gerin-

ringe vermoogens hem myne gedagten mededeelde. Deeze nam hy aan, en vleyde zig, van my binnen twee Jaaren weder op Ceylon te zien, alzo hy vast geloofde, dat ik, om aan de Ed: Compagnie in Holland van de Ceylonsche Staat der zaaken verslag te doen, reysde. In dit denkbeeld waaren er veelen; dewyl zy myn post te schoon aanzagen, om die zonder gewichtige redenen te verlaaten. De fraaye Boek-drukkery bezogt ik ook, en vond, als Heer over dezelve, een Man, die met my op een Schip uit Holland naar Ceylon, als gemeen Soldaat gereyst was. Van deezen Boek-drukker vernam ik, dat de geheele hoop uitgenoomen drie gestorven waaren. Nu moest ik nog een Reysje naar *Gale* afleggen, eer ik my aan Boord begeeven kon. Lang konde ik my te *Kolumbo* niet ophouden, alzo de tyd, in welke de Retour-Vloot uitloopen moest, zeer naby was. By het voorbygaan van de Wacht wierdt my door de Wacht-Parade de Eer beweezen, dat zy voor my het Geweer presenteerden, welke eer ik by myn aankomst aldaar niet genooten had. Ik reysde van *Kolombo* (*a*) naar

(*a*) *Kolumbo*, of ook wel *Columbo* is de Hoofdplaats van het Eyland Ceilon, alwaar de Hollandsche Regeering, en Gouverneur hun verblyf houden; de groote Raad of Raad van Policie, geeft beveelen aan alle de Comptoiren die op het Eyland zyn. De Stad heeft veel van haaren ouden luister verlooren; men ziet 'er nog de overblyffels van veele groote, en prachtige Gebouwen, dewelke door ouderdom of door Belegeringen vervallen zyn. De Hollanders veroverden deeze op de Portugeezen na een Belegering van zeven Maanden in het Jaar 1656. De Haven is zeer goed voor

naar *Gale*, (*b*) en kwam den volgenden dag daar aan. Hier wierdt my geen minder Eer dan te *Kolumbo* beweezen. Drie dagen had ik nog tyd om aldaar te vertoeven: deeze verliepen schielyk. Ik voer met den Kapiteyn aan Boord van het Schip *Zuid-Beveland*, het welk ik verkoozen had, en het welk ik eeven zo groot vond, als dat waar meede ik uitgereyst ben. De Kapiteyn bragt my in de Cajuit, die ik ruim en goed vond, waar by hy zeyde: „ dat ingeval ik daar in eenige gemakken „ meer begeerde, ik maar te beveelen had; dat ik „ altoos tegen hem goed gezind mogt blyven, en „ dat hy hoopte dat ik in het Vaderland koomende, „ geen reeden van klaagen tegens hem zoude heb- „ ben".

voor Scheepen van middelmatige groote; de groote moeten op de Reede blyven leggen; welke een half uur van daar is. Met dit alles is deeze plaats de aanmerkelykste die de Hollandsche Compagnie op dit Eyland bezit, om dat op deeze plaats de Caneel het best, en in de grootste overvloed valt.

(Vertaalder.)

(*b*) *Gale* of *Punto-Galle*, een Stad ten Zuyd-Westen van 't Eyland Ceylon, dezelve is groot en wel versterkt, en van al het nodige voorzien; de ingang van de Baay is zeer gevaarlyk, wegens de meënigvuldige Rotzen, en zoude een van de beste zyn, indien dezelve niet aan de Weste Winden, die somtyds met groote snelheyd waayen, bloot gesteld was. De Huizen van deeze Stad zyn wel gebouwt; de Straaten recht, pronkende met verscheide fraaye steenen Gebouwen door de Portugeezen gesticht. De Hollanders veroverden deeze Stad op de Portugeezen den 13 Maart 1640.

(Vertaalder.)

„ ben". Ik antwoorde: „ Lieve vriend, zyt daar „ voor niet bevreest, een zodanig Man ben ik „ niet. Schenkt God ons een gelukkige Reys, dan „ ben ik volkoomen te vreeden." De overige Scheeps-Officieren complimenteerden my ook.

Dus verliet ik met dit Schip de Ceylonsche Oever, herdenkende aan den langen tyd, beneevens de zuure vlyt, en arbeydt, die ik op dit Eyland agter liet. — Een Aap, een groene Duif, en een Papegaai nam ik van daar meede. — De Kapiteyn greep den Spreekhoorn, en beveelde: „ windt het „ Anker op, en maakt de Zeylen klaar." De Matroozen sprongen toe, werkten, en zongen de Ceylonsche Juffrouwtjes een afscheid-lied. Wy wenden het Schip, keerden Ceylon den rug, en het Vaderland het gezicht toe. In de eerste dagen was wind en weêr goed, waar door wy ook tamelyk voortgingen. Ik ondervond op myn Horologie, dat dag en nagt niet meer gelyk op Ceylon even lang was, dewyl de Zon voor zes uuren op, en na zes uuren onderging.

Binnen veertien dagen bevonden wy ons onder de Linie. Hier moesten wy vyf volkoomen weeken als voor anker leggen. Deeze tyd viel ons niet alleen lang, maar de lucht was ook heet. Eyndelyk bekwaamen wy Wind.

Tot hier toe hadden wy aangenaam, en heet weder gehad; de lucht wierdt wat frisscher; eyndelyk kreegen wy harde wind, die de voorbode van een heevige storm was, die wy haastelyk vernaamen, en vier en twintig uuren aanhield. Deeze liep zonder eenige schaaden af, en wy behielden onze Masten en Zeylen, dewyl wy tyd hadden gehad om ons te bereyden. Na deeze storm kreegen wy

een

een uitneemende voordeelige Wind, twintig dagen lang, wanneer wy wederom van een vreesselyke storm overvallen wierden. Men wierdt bevreest, dewyl het Schip zwaar belaaden was, en zig niet genoegsaam opgeeven kon. Ik begaf my uit de Cajuit naar booven, om in de zelve de vreesselyke slagen der Golven niet meer aantehooren. De Kapiteyn verloor alle hoop, en met hem de overige Officieren; uytgenoomen de Onder-Stuurman, die op zig nam, om ingeval men zyn zin deede, het Schip te behouden. Ik, die dit mede aanhoorde, zeyde: „Vriend! in naam van myne Heeren Meesters „wordt u zulks geoorlooft; gebruik in deeze om„standigheeden uw weetenschap, en verstand. Ik „zal daar van berigt geeven, en voor alle verant„woording staan." Dit Mensch wende zig tot de Capiteyn en vroeg: of hy daar toe vryheyd had? de Capiteyn antwoorde: dat hy zoude doen gelyk ik gezegt had. Hy ging uit de Kamer, zette zig plat op het Schip neder, (want te staan was niet mogelyk) riep de bevaarenste Matroozen, en gaf hun de beste woorden, om een Zeyl onder aan de voormast vast te maaken. Men ondernam zulks, en bragt daar meede over het half uur door. Zo haast dit geschied was, ondervond men dat het Schip beeter begon te ryzen. Men maakte er nog een klaar, 't welk ook gelukte en door dit middel wierden wy behouden. De Opper-Stuurman, een Man van een groote inbeelding, en winderige reeden, liet zig overal niet zien, dan toen de Storm gedaan was. Ik vroeg hem hier op: wat men ten tyde van het uyterste gevaar op een Schip te betragten heeft, zyn Rang of het Schip te behouden. Volgens de wil van zyne Heeren Meesters

heb-

hebben de geringste Matroozen verlof, zelfs een Kapiteyn voor by te gaan, om een middel tot redding in gevaar aan te grypen, waar een ogenblik genoeg is om zig behouden of verlooren te zien. Hy kon verzeekert zyn, dat ik genoodzaakt was, om de zaak in haar volkoomen dagligt aan myn Heeren en Meesters in Holland voor te leggen: zulks vorderde myn Ampt, en Pligt. De Kapiteyn erkende zelfs, dat volgens zyn Instructie, ingeval het Schip aan de golven, en baaren by storm overgegeeven wierdt, hy aan een jongen verlof moest geeven, om zyn verstand te gebruiken, zonder het hem te vragen. De Opper-Stuurman wierdt bang en stil, want hy wist wel dat ik geen Soldaat of Matroos was, zyn verleegenheyd wierdt nog grooter toen hy hoorde, dat ik daar op aanhield, om in het Journaal de omstandigheeden aantetceekenen. Hy begon my goede woorden te geeven, en bekende, dat een natuurlyke bevreestheyd hem in zyn Kamer gehouden had. De Kapiteyn zogt my te overreeden, om my van myn besluit aftetrekken, dewyl anders niet veel goeds van den Opper-Stuurman in het Vaderland zoude geworden zyn; indien gezien wierdt, dat de Onder-Stuurman in zyn wachttyd dit verricht had. Ik hield den redder bestendig de hand boven het hoofd, en volvoerde myn voorneemen, dog zo dat het licht verandert kon worden. En hier door wierdt de hoogmoed beteugelt.

Na het bedaaren van het weêr, zagen wy ons in drie dagen aan de Afrikaansche Wal, maar terwyl wy ons hier over verheugden, overviel ons allen een doodelyke schrik; want de Wind, en de Stroom voerden ons zoo digt by den Oever, dat men met een Slingersteen zeeker op de Wal gooi-

jen

jen kón. Hier zag men de dood voor oogen: men draayde, en wende het Schip, maar het konde niet koomen daar wy het heen ſtierden. Erbarmelyk was het te zien, hoe de een, en ander ſchreide; eyndelyk veranderde de Wind, die ons naar Zee voerde. Deeze plaats is een der gevaarlykſte op de geheele Indiſche Reys, deels wegens de groote Zandbank, die aan de Afrikaanſche uithoek eenige hondert mylen in Zee loopt, en weegens de zamenloop van beyde kanten der Zee, een groote branding veroorzaakt; anderdeels om dat, indien men deeze Bank, die men *Agula* noemt, wil ontgaan, men te diep in de Zuid-Zee vervalt, waar men niet weinig voor de Stormen te vreezen heeft, en alwaar jaarlyks eenige Scheepen blyven. Negen dagen hadden wy weder een gunſtige windt, die ons behouden in de Haven van het Voor-Gebergte *de Goede Hoop* bragt. Hier ging ik aan Land, maakte myn opwachting by den Gouverneur, die ziek lag, en by de overige Heeren van de Regeering. Ik nam myn intrek by den Fiscaal die my meede naar zyn buiten-goed nam, en met my aldaar Paaſchen hield. By deeze geleegenheid bezocht ik met hem de plaats, alwaar de Conſtantia-Wyn groeit; hy verhaalde my, dat deeze Wyn zyn naam ontfangen had, van een uit ſteen gehouwen vrouwen-beeld, dat op de bovendorpel van de Deur eens Eygenaar ſtond, met naame *Conſtantia.* Deeze Wyn is de beſte van de Kaap-Wynen.

Ik

(*a*) Op alle Geographiſche Zeekaarten vindt men deeze Bank geteekent, de Portugeezen naam is *Cabo Agulhas*, &c.

A. D. H.

Ik bragt hier een geheele Maand door, en verfrischte my geheel. Had ik de begeerte om naar myn Vaderland terug te keeren, kunnen overwinnen, zo zoude ik zeekerlyk daar gebleeven zyn, 't welk my de Fiscaal voorsloeg, en een gelegenheyd toonde om myn leeven aldaar vergenoegd te doen doorbrengen. By myn vertrek verzorgde ik my van Wyn, Beschuit, ingeleyde Vruchten, Amandelen, Rozynen, en diergelyke meer. Ook liet ik aldaar myn Slaaf met een zeeker inzicht agter.

Daar ons Schip van alle noodwendigheeden voorzien was, naamen wy onze Reys weder aan, wy kwamen in de zogenaamde Kroos-Zee. Dit Kroos is een gewas, dat op het waater dryft, en veel overeenkomst heeft met de Mos, die hier aan de Boomen groeit, gekruld 'er uyt ziet, en van onderen een wortel heeft. Dit Kroos is zeer digt in een beslooten, en beslaat een plaats ver over de vyf hondert Mylen, in welke men zelden of nooit eenige storm ontmoet. Van dit Kroos visfen de Matroozen dagelyks, om de wonderbaare diertjes die daar in gevonden worden te bezien, dewelke uyt een slymachtige zelfstandigheyd zo groot als een Menschen vinger bestaan; en in gedaante zeer onderscheyden zyn. Met derzelver beschouwing hielden wy ons, zo lange wy in deeze groene Zee zeylden, dagelyks bezig.

Na veertien dagen voeren wy voorby het Eyland *St. Helena*, alwaar de Engelschen een Volkplanting hebben, en de Hollandsche Scheepen niet durven koomen. Wy waaren zo naby, dat wy de in den Haven leggende Scheepen zien, en onderscheyden konden, dat aldaar verscheyden reyzen het

Canon geloft wierdt. Welken handel de Engelschen hier dryven, daar ben ik door ondervinding zo min van onderricht, als welke Producten het Eyland opbrengt.

Schielyk kwaamen wy by het Eyland *Ascension* Dit is maatig groot, maar wegens deszelfs legging by de Linie, zeer heet, en onvrugtbaar, om Menschen te voeden. (*a*) Het is evenwel niet ledig; maar wordt van enkel gevogelte bewoondt, welke by dag in Zee vliegen, en des avonds naar hun wooning trekken; daar zyn een onbeschryvelyke meenigte soorten, indien ik van Millioenen spreek zo kom ik nog te kort. Twee, tot tweehondert en vyftig Mylen trekken zy ver in Zee, daar zy tot een teeken van nabyheyd van Land dienen.

Wy passeerden daar op zonder storm, en onweer de Linie naar het Noorden; wy laveerden onder dezelve vier weeken, tot dat wy weder een goede Noordewind bekwaamen, die ongemeen heet was; 't welk ik niet gelooven kon. Deeze bragt ons tamelyk ver heen.

Toen

(*a*) De groote onvruchtbaarheyd van de grond, komt niet door de nabyheyd van de Linie, en de groote hette, als wel door de rotsagtige, en de geheel door vulcaanen verbranden grond, zo dat die niet anders is, dan Lava, Puimsteen, en gebrooken Rotsen. Een naauwkeurige beschryving van dit naar en woest Eyland, met haar meenigte Vogels; gelyk ook van *St. Helena*, die insgelyks uyt Lava bestaat, vindt men by Forsters *Reyze rondom de Aarde*, *II. D.* *Blad.* 433. *tot* 448.

A. D. H.

Toen wy deeze plaats verlieten, kreegen wy een ſtilte van volkoomen zes weeken, waar op een yder aan het murmureeren ging; want als een Schipper geen wind heeft, is het even zo verdrietig, als dat een Voerman lamme Paarden heeft. Eyndelyk kreegen wy weder een koeltje, dat ons in zeven dagen by de vyfhondert en vyftig Mylen deed afleggen. Hier merkte men, dat een zwaare ſtorm gewoed had, voor dat wy 'er kwaamen; dewyl wy verſcheyde ſtukken van Scheepen zagen dryven. De waarheyd wierdt ons door een Amerikaanſchen Viſcher beveſtigt, die door deeze ſtorm verſlaagen was, en drie groote Scheepen met Man en Muys had zien vergaan. Hier wende ik my tot den Kapiteyn, die in naam een Chriſten was, en ook in het gevaar op de Afrikaanſche Kuſt genoeg *Jeſus! Jeſus!* riep: maar hier na, zo dra het gevaar verdweenen was, weder alles vergat, zwaar vloekte, en niet teegenſtaande myne vermaaningen zeer te onvreeden over de Goddelyke beſchikkingen was.

Met vreeſlyk weer van Donder en Blikſem, bezeylden wy de Spaanſche Zee: hier ontmoetten wy twee Portugeeſche Scheepen, met een ryke Lading van Goud, en Zilver, die zy in Amerika ingenoomen hadden. Niet lang daarna verſcheenen drie Hollandſche Oorlog-Scheepen, die op ons kruisten, en ons in den mond van het Canaal tusſchen Engeland en Frankryk convojeerden. Wy maakten een *Salvo* van 25 Kanonſchooten, die zy met 9 beantwoorden, en door een daar toe gebruikelyk Sein onzen Capiteyn aan hun Boord riepen. Deeze ging met een Sloep naar een van die Scheepen over, en kwam na eenige uuren te rug, en bragt ons de tyding van een plaats hebbende Vreede mede. Toen wy ons in het Canaal bevonden, ver-

lieten ons de Oorlog-Scheepen, en gingen weder te rug, om de andere verwagt wordende Retour-Scheepen op te zoeken. Het verlangen om in het Vaderland te rug, te komen, wierdt van dag tot dag grooter. Een yder sprak: „Ach was ik dog „daar! Ja, nu zal het niet lang meer duuren enz". Een Engelsche Postschuit kwam by ons aan Boord, vroeg de naam van 't Schip, van waar het kwam, en werwaarts het bestemt was, om in de Nieuws-papieren zulks te melden. Wy gaaven hem de verzogte berigten. Jn twee dagen kwaamen wy door het Canaal met een voordeelige wind. De Noord-Zee vond ik zo onstuimig niet als op myn uitreys.

In deezen tyd vroeg ik een Soldaat, die in myn Kajuit kwam, om dezelve volgens dagelyksche gewoonte uit te veegen: wat hy goeds uit Oost-Indien bragt, en hoe veel geldt hy daar overwonnen had. Dit Mensch, die van geboorte een Hes, en van Handwerk een Bakker was, antwoorde my: „wat zoude ik als Soldaat, die steeds op de wacht „gestaan heeft, mede brengen? Een half gezond „Lighaam is myn rykdom, die ik verkreegen heb. „By de Compagnie heb ik niets te goeds, als het „geen ik op de Reys verdient heb. Ik heb my „genoeg moeten behelpen. Had ik het te vooren „geweeten, ik zoude voor Oost-Indien hartelyk „bedankt hebben. Liever wil ik myn Brood in „myn Vaderland bedelen, eer ik weder naar Oost-„Indien reyzen zal." Ik zeyde: „dat niemand „van zyn Landslieden deeze zyne Taal gelooven, „maar integendeel, dat hy een groote schat „medebrengen zoude." Ha! zeyde hy: „Ik zal „het niemand verhaalen, hoe ik gevaaren ben. „Laat een ander ook de proef neemen, en on-„derzoeken hoe het in Oost-Indien toegaat." Geen

wonder dat Oost-Indien by weynigen in Europa bekend is, dewyl de meesten zig daar van een verkeerd denkbeeld vormen, en van daar zotte zaaken hooren verhaalen, en gelooven.

De Noord-Zee waaren wy gelukkig zonder storm doorgekoomen; en wy zeylden nu regt naar *Rammekens*, een oude Vesting niet ver van *Middelburg*. Hier wierpen wy het Anker, en eyndigden daar mede onze Reys. Na verloop van eenige uuren kwaamen twee Heeren Gecommitteerden van de Ed. Compagnie aan Boord, om het Volk gezamentlyk af te danken. Deeze wenschten my geluk over myn behoudene aankomst, en vroegen my: „Of ik niet geneegen was om langer in hun dienst „te blyven? Zy wilden gaarne myn begeerte op„volgen, om my in een gelyk Character weder „naar Ceylon of naar een ander Comptoir te zen„den, dewyl ik dat Climaat gewoon was, en on„dervinding in hun dienst bekoomen had." Ik bedankte, en wende voor: „Dat ik myn Ouders „in Duitschland zocht te verheugen, en niet kon „besluiten om my in Holland op te houden. „Voor het overige was het my een groote Eer geweest, van twintig jaaren lang in hun dienst geweest te zyn, waar in ik alle trouw, gehoorzaamheyd, en vlyt naar myn geringe vermoogens aangewend had." Zy antwoorden: „Dat zy daar „van overtuigd waaren, en deswegens liever wilden, „dat ik bleef, dan dat ik naar Duitschland ver„trok." Zy ondervroegen my naar verscheyde Staats omstandigheden, die ik hun beantwoorde. Op myn aanhouden verkreeg ik myn afscheyd, met deeze Clausul: „Dat ten allen tyde, wanneer „ik daar toe geneegen was my maar aan te melden had, „'t zy my weder gaarne gebruiken wilden." Geduu-

rende deeze onderhandeling hadden eenige schelmen in myn Kajuit zig van een gedeelte van myn Equipage, wel 300 Daalders waardig, meester gemaakt, 't welk ik de Heeren Gecommitteerden te kennen gaf, die zelfs aanstonds het Schip lieten onderzoeken: Maar dewyl het avond was, konde men het onderzoek niet voleynden. Ik wenschte myn Dief een gelukkige Reys, en begaf my naar *Middelburg*. In welke schoone Stad ik tusschen twaalf en één Uur aankwam. Den volgenden dag maakte ik myn opwagting by eenige Heeren van de Ed. Compagnie, aan welke ik eenige geheyme zaaken te bestellen had, zy waaren met my niet volkoomen, te vreeden, dat daar ik hun zaak leerde kennen ik nu van hen afging. Ik verontschuldigde my en beloofde weder te koomen. Myn oogmerk was ook dadelyk zo; daarom vertrok ik met haast naar Duitschland en liet alle myne zaaken daar. Van deeze Reys uit Holland, vind ik niets merkwaardigs te melden, als dat met een goede goud Beurs het hier beeter, dan in Oost-Indien te reyzen is; dewyl men hier overal goede Herbergen vindt, waar voor de Post paarden gewoon zyn stil te houden, en daar alles meede voeren moet, wat men nodig heeft. Aanmerkelyk was het, dat ik op denzelfden dag, namentlyk den 13 September, weder in Holland kwam, als toen ik uitgevaaren was.

By myne aankomst in myn geboorte Stad, vond ik niet het geen ik gemeent had: de mynen waaren reeds overleeden. Ik had my dus in myn verbeelding bedroogen. Een zwaare ziekte stoorde my in myn ontwerp, en bragt my op een weg, die ik zal zwygen en besluiten met te zeggen:

SOLI DEO GLORIA.

AAN

AANHANGSEL,

INHOUDENDE

AANMERKINGEN

OVER HET

KOMMANDEMENT

VAN

JAFANAPATNAM.

AANMERKINGEN
OVER EENIGE PUNTEN, BETREFFENDE HET
KOMMANDEMENT
VAN
JAFANAPATNAM.

BENEEVENS

Aanwyzing, eeniger Middelen tot verbetering, Eerbiedig overgegeeven, op Last van den Hoog Ed. Groot Achtb., Hoog en Vergebiedenden

HEER

PETER ALBERT VAN DER PARRA

GOUVERNEUR- GENERAAL VAN NEERLANDSCH-INDIEN,

DOOR

DESSELFS

Onderdaanigsten Dienaar

Den Ondergeteekenden.

Het is de pligt van een rechtschapen Dienaar, het voordeel van zyne Heeren, en Meesters getrouwelyk te behartigen, en den post, in welke hy gestelt is, naar zyn uiterste vermoogen waar te nemen: zo heb ik ook (zonder eygen lof gesprooken) geduurende den reeks van Jaaren, dat ik de Eer gehad heb, de Ed. Compagnie te dienen, in verscheyde my aanvertrouwde zaaken, myn uiterste vlyt aangewend, om my hier omtrent gerust te stellen. Ik heb ook zeedert myn verblyf alhier myne gedagten laaten gaan, op den tegenswoordigen in verscheyde opzigten vervallen toestand, van dit schoone, zeer aanzienelyk, en voor de Ed. Compagnie aanmerkelyk Commandement, om U Hoog Edl. prysenswaardig oogmerk, waar meede gy my belast heb, te vervullen. Ik ben door ouderdom, zwakheyd, en afneeming van het gezicht, 't welk my den arbeyd moeyelyk gemaakt heeft, te rug gezet in myne dagelyksche beezigheeden; dog ik hoope, indien het mogelyk is, dat myne geringe voorslagen nog iets tot verbeetering zullen by brengen. Ik doe het des te liever, om dat ik weet, dat U Hoog Ed. volgens U voortreffelyk Character, den Dienst der Ed, Compagnie boven alles stelt, en gevolgelyk ook oude, en getrouwe Dienaars by uitstek bemind.

Zonder my in een Geographische Beschryving van het Commandement, nog in de geheele Huys-

houdelyke bestiering, met zyne byzondere omstandigheden intelaaten, zal ik blootelyk die punten aanhaalen, welke volgens myn gering begrip verbeetert moeten worden.

De Commandeurs zyn hier eenigen tyd minder in aanzien geweest, zedert dat zy door de Ceylonsche Regeering aangeschreeven worden. Aldus is hun aanzien, en ook zyn hunne voordeelen zeer beperkt, en vermindert. Meenigmaal is een Commandeur in verleegenheyd, voornamentlyk in zaaken. die meer van eyge overleg, en spoediger uitvoering dan van voorschriften afhangen, om zig buiten alle berisping te houden. Zekerlyk zoude een Gouverneur, die de zaaken meer met verstand, dan naar vooroordeelen, en eygenzinnige leydingen beschikt, daar voor zorgen, dat zyn Character, die hem in Rang de naaste, en wel de Tweede in het Ceylonsche Ministerium stelt, op geenerhande wyze gekrenkt wierdt. Wanneer de driften over het vernuft heerschen, dan ontmoet de Gouverneur, in weerwil van de zorgvuldigste waarneeming van zyn pligt de smertelykste ontmoetingen; die veellicht geen plaats zouden hebben, indien de Huyshoudelyke gesteltheyd, die anders wel gezien is, met de plaatselyke nauwer verbonden was. Ook zoude ik gelooven, dat hy, wien een plaats aanvertrouwt wordt, veel achtzaamer zyn zal, wanneer de zaaken enkel tot zyn verantwoording staan. Plaatselyke instellingen vorderen teegenwoordigheyd: daar door konnen die voorvallen onderzocht, beschouwt, en overwoogen, en daar tegen de by hand zynde Middelen, zo ver zy strekken kunnen, aangewend worden. Een afweezige kan dan niet aanstonds

stonds by de hand zyn; dan volgen uitstellingen in plaats van dadelyke uytvoering. Zeer loffelyk was aldus de oude instelling, volgens welke een Gouverneur met den Commandeur raad-pleegde; de eerste wel is waar op een gebiedende, en de andere op een onderwerpende wyze, dog zo, dat de zaaken meer dan tegenwoordig door raadpleging, en mededeeling van wederzydsche gedagten geschieden. Deeze wyze is zekerlyk alleen geheel in onbruik geraakt; vermoedelyk door de meening van de geringheyd van een Commandeurs Character, in de eerste plaats, en in de tweede plaats, door de groote zwakheyd, en onvermogen der geenen die deeze plaats bekleeden; maar op deeze wys heeft de Commandeur den vereyschten kring, om zynen dienst uittebreiden, waar door hy teevens meer verplicht zoude zyn, om over den toestand van zyn Commandement zorgvuldiger te denken; waar van verscheyde Instructien, Memorien, en Vraagstukken, die hier nog gevonden worden, een spreekend bewys opleeveren. Op zodanige voorstellingen, en bedenkingen, of aan de Ceylonsche Regeering, of den Gouverneur byzonder, ontfing hy dan bescheyden, die meer tot aanmoediging, dan tot afschrikking in het vervolg strekten, wanneer zelf zyne voorstellingen niet aanneemelyk gevonden wierden. Men ziet klaar uit deeze papieren, dat zedert den tyd van het verval deezer loffelyke inrichting, de volgende Commandeurs, weinig of in het geheel niet zig bemoeid hebben, om eenige zaaken van gewicht de Regeering ter overweeging overteleeveren; alzoo zy zagen, dat zy tegenswoordig uit andere oogen als voortyds beschouwt worden, dat geen Lof meer daar door te verkrygen

is;

is; en bepaalen zig aldus, om hunne gegeeven beveelen, zy mogen uitvoerlyk zyn of niet, te vervullen geduurende hunnen dienst.

Natuurlyk moet het aanzien grootelyks afneemen, wanneer een Bevelhebber geen macht heeft, de Bediendens van hem volgens eyge goeddunken aantestellen. Ja, wanneer hem voorgeschreeven wordt, hoe veelen onder hem daar zyn moeten, en hy niet durft te bestaan, in plaats van een welke zyn tyd voleynd heeft, of afgestorven is, zyn leedige plaats door een ander te doen vervullen. Ter naauwer nood kan een COMMANDEUR een Soldaat tot Corporaal, en een Matroos tot Quartiermeester aanstellen; maar geen Sergeanten, nog ymand anders van deezen rang, die zyn bepaalden tyd uitgedient heeft, eenige verhooging geeven. Zoude het niet geschikter zyn, van deeze macht aan die van den Commandeur te trekken? Waar door dan de dikwyls gehoorde veragtelyke woorden, als: „wat kan een COMMANDEUR doen? „Niets, wanneer ik deezen of geenen Heer by den „GOUVERNEUR heb, tot myn voorspraak, zo behoef „ik my om den COMMANDEUR niet te bekommeren," en diergelyke redenen meer, een eynde zouden neemen. Daar door kan ook onmogelyk het aanzien van den Opperbevelhebber lyden, dewyl zodanige aanstellingen altyd de Regeering ter goedkeuring moeten overgegeeven worden, en de Commandeur voor zyn aangestelde lieden staan moet. De Dienst zoude in het gemeen daar by winnen, dewyl die dan meer onder de oogen van den Commandeur staat, terwyl het gemeen grooter ontzag voor deeze zoude hebben, en hy hen ook sterker tot trouwheyd aanspooren konnen. Voormaals had een

Com-

Commandeur de macht om naar goedvinden, de onder hem ſtaande open zynde plaats van Poſthouder te begeeven, zonder de Ceylonſche Regeering daar van bericht te geeven; dewyl zy alleenlyk tot het huyshoudelyke behoorde; naderhand moeſt hen bericht gegeeven worden, en verzoek geſchieden om genoegeneeming. Dit laatſte heb ik onlangs opgevolgt, dewyl ik voorheen van myn Voorzaat die hier oud geworden is, de nodige onderrichtingen, die men niet genoegſaam uit de papieren zien konde, daar over ingenomen had; alleenlyk wierdt my geſchreeven, dat ik buiten de paalen gegaan was.

Hoe zeer het Character van Commandeur verkleint wordt, kan men zien onder anderen, dat wanneer ik in het voorjaar by geleegenheyd van de *Paarelvisſchery* te *Kondatje* aan de Heeren Commisſarisſen ſchreef, en de oude gewoone Titul gebruikte van BYZONDERE GOEDE VRIENDEN; 't welk die Commisſarisſen, (onder welke de eerſte de Heer DESSAVE uit dit Commandement was,) te gering vonden, en zy my dit in hun antwoord verweeten, dewyl tusſchen myn, en hun Character geen zonderling onderſcheyd was: daar en boven was het antwoord niet rechtſtreeks aan my, maar ('t welk van Brieven, die met Compagnies Zegel bezegelt zyn, en aan de Regeering gezonden worden, ongehoort is) onder Couvert van een byzonder perſoon namentlyk den Secretaris gezonden, om aan my afgegeeven te worden. Een beſchimping, die des te onrechtmatiger is, dewyl de eerſte Commisſaris onder den Gouverneur ſtaat.

Dog genoeg van de Poſt van een Commandeur. Ik zal nu ter zaak ſtukswys overgaan.

De

De Godsdienst is, helaas! zeer gering, zo dat men weynig waare deugdsame Christenen, vroom in Wandel, en Handel, hier aantreft. Met de Inwoonders ziet het er nog beklaaglyker uit, en men vindt geen de minste kennis van 't geloof by hen. Zy worden Christenen genoemt, en zyn aldus opgeteekent; maar de meesten, ja byna allen, zyn maar gedoopte Heydenen, die ten deelen nog het Heydendom, den Beeldendienst, en anderdeels de voetstappen van het Pausdom volgen. Zedert hondert en acht Jaaren heeft de Ed. Compagnie dit Koningryk in bezit, en zo lange zyn er Leeraars gezonden, om deeze in Duisternis, en in de Schaduw des Doods leevende volkeren te onderwyzen. Maar men staat versteld, dat niet tegenstaande die tyd, moeite, en kosten, de Christelyke Religie zo weynig is uytgebreydt geworden; voornamentlyk wanneer men in aanmerking neemt de goede geleegenheyd des Lands, en de gehoorzaamheyd der Inwoonders, welke inzonderheyd in den Oorlog met de Cingaleezen dit getoont hebben. De geene welke nog tot de Belydenis van de Gereformeerde Kerk zeer na by gebragt waaren, gaan weder tot het Heydendom over; en het is zeeker, dat wanneer de manier van onderwyzen niet verandert wordt, en volgens de manier van de Trankebaarsche Missionarissen geschied (*a*), dat men in het

(*a*) *Trankenbar* (want zo moet men eygentlyk schryven) legt op de Kust van *Koromandel* op 11 graden Noorder Breedte. Het behoort beneevens een districkt van 20 Dorpen, aan de Oost-Indische Deensche Compagnie. Koning Frederik VI. van Dene-

het kort, het geheele Christendom geheel in een Heydendom zal verandert zien.

Jaarlyks worden de Inlandsche Kerken, en sogenaamde Schoolen door de hier beroepen Predikanten bezogt; en even gelyk beyden van de Malabaarsche aankomst, en alzo de Landstaal als hun Moedertaal kundig zyn, zo doen zy dog verder niets als blootelyk doopen, trouwen, en de Schoolkinderen naar een paar gebeeden, en vraagen examineeren. Wanneer het hoog loopt, worden de aanwezende gemeenen, eenige Zedenregels voorgehouden,

marken besloot Missionarissen of zendelingen tot voortplanting des Christendoms te zenden, en in 1705, in Novemb. gingen de eerste twee van *Coppenhage* te Scheep, en kwamen in July 1706 te *Tranquebar* aan. Men wende ook moeite aan om van *Berlin* en *Halle*, Missionarissen te verkrygen; *te Halle* wierdt naar een Teekening een Malabaarsche of *Tamulische* Drukkery aangelegt; en in *Halle* worden nog de Berichten der Missionarissen gedrukt. Maar dat, gelyk de Schryver hier na zegt, te *Halle* onderwys in de *Tamulische* taal gegeeven wordt, is bezyden de waarheid. Met het Missionaris werk is het aldus geleegen: 3 Kerken zyn aldaar gebouwt, verscheyden Schoolen aangelegt, 2 Malabaarsche Landpredikers, 18 Malabaarsche Catechiseermeesters uit die zelve Natie opgekweekt. De yver van veele Missionarissen is zekerlyk te pryzen; of haare instelling, en hunne daden dit ook verdienen! dit is een vraag? Zeer uitvoerig zyn de aangehaalde Berigten van de Staat der Missionarissen: de Hoofdzaak vindt men kort by Walchs *Neuester Kirchengeschichte*, III. *S.* 75. f.

A. D. H.

den, 't welk zelden met aandrang geschied. Maar gestelt, dat ten tyde van het Kerkenbezoek in yder Kerk een gepaste Redenvoering gedaan wierdt; zo zoude het op lange na niet genoeg weezen, en aldus zoude jaarlyks maar eenmaal in yder Kerk gepredikt worden. De Ed. Compagnie heeft de Leeraars een ruyme bezolding toegelegt; maar waar door (de goede niet te na gesprooken) veelen nog trager geworden zyn. De Predikant zy zo voornaam, en zo bequaam, om met de arme Inwoonders te spreeken, en hen te leeren; zo zien zy by een zodanig Kerkbezoek meer op de daar uit ontstaande Eer, Staat, en Voordeelen; dan om Zielen te gewinnen. Men vindt in de oude papieren, dat men eenmaal op de verbeetering hier over bedagt geweest is; men had daar op in den aanvang van deeze Eeuw alhier te *Nallubr* een zeer groot en schoon SEMINARIUM gesticht, om de Malabaarsche Jeugt daar in te onderwyzen, en van hen daar na bequaame Schoolmeesters te maaken. Deeze heylzaame stichting heeft niet lang geduurt, het zy uit gebrek van bereyking van het oogmerk of aan ondersteuning, of aan yverige Leeraars; men ziet nu nog de overblyfselen van dit gebouw. Hier van daan worden eenige Malabaarsche Jongelingen naar *Kolombo* gezonden, om in het aldaar zynde SEMINARIUM in de God-geleerdheyd onderweezen, en daar na tot Schoolmeesters, en andere diensten gebruikt te worden. Het schynt als of de tegenswoordige Ceylonsche Regeering deeze instelling weder oprichten wil, nademaal zy onlangs vier of vyf van de bequaamste Jongelingen van Malabaarsche afkomst van hier gezonden heeft. En altoos kan men van aldus opgekweekte menschen

schen meer verwagten, als van die geenen, welke uit het gemeene soort, zonder geleerde kennis, tot zodanige, in het Christelyk Geloof onweetende, Schoolmeesters aangestelt worden. Deeze verwagting zoude hooger stygen, wanneer men nog buiten dien eenige Leeraars (Proponenten) beriep, en in yder Provincie een derzelver aanstelde, om niet alleen des Zondags, maar ook om by elke voorkoomende geleegenheyd, aan dat volk eenvoudige aanspraaken te doen. Deeze moesten de Malabaarsche taal kennen, en behoefden daar en tegen geen Hebreeuwsch nog Grieks of Latyn te leeren, welke taalen te veel tyd wegneemen, en gelyk het schynt te hoogdravend zyn. De Deensche Missionarissen worden uit gebooren Europeaanen uitgekooren, en leeren op de Universiteyt te *Halle* de Malabaarsche Taal; teevens hebben zy, om zo te spreeken, de Christelyke Religie met de Borst ingezoogen. Daar hun Wandel voorbeeldig is, en zy met andere Christenen omgaan; zo worden zy ook van de Inwoonders met groote aandagt aangehoort als derzelver Broeders naar het vleesch. Deeze laatsten, insgelyks tot het leeren aangezet, zyn niet altoos van de waarheyd der Religie overtuigt: maar beoogen meest weereldsche winsten Amptshalve, en gaan tot de verlooren Schaapen, om voor zig eenig wol te bekoomen. In ons Vaderland moesten insgelyks Lieden in de Malabaarsche Taal onderweezen worden; en wanneer zy als Missionarissen of Proponenten overgezonden wierden, zo moesten zy een Instructie bekoomen, waar door zy van een ander Predikant onderscheyden zyn, maar anders tot getrouwen Dienaars van de Kerk aangestelt worden.

O Ik

Ik koom nu tot den *Justitie-Raad*: Deeze moet alle week wegens de menigvuldige Twisten der Proces-zieke Malabaaren vast vergaderen. Van den loop der processen zal ik niets melden, maar een punt aanraaken, dat volgens myn meening verandert moest werden, namentlyk, de Executie der Vonnissen tegens Schuldenaars. Daar toe gaan twee meede leeden van den Raad, beneevens den Fiskaal, en den Secretaris naar het Land, en yder van hen trekt twee Ryksdaalders voor hun daggeldt, op kosten van den armen Schuldenaar: deeze moet verder nog betaalen, het draagersloon, voor de bagagie van deeze Gecommitteerdens, waar van het getal zomtyds over de 100 beloopt, waar van yder negen stuyvers geniet; buiten het geen de Secretaris en Bode voor buitengewoone kosten genieten. Ook worden by zodanige geleegenheeden veelen ongeregtigheden gepleegt, door de bedienden van deeze Commissarissen, welke zig op het aanzien van hunne Heeren verlaatende, geen kleyne Rol tot eygen belang speelen. Deeze manier van Vonnissen ter uitvoer te brengen was voor deezen niet in gebruik; toenmaals ging de Secretaris met de Bode alleen op het Land, om de verkooping te houden, 't welk nog door den Secretaris van het Landschap verricht wierdt. Dit gebruik is waarschynelyk ingevoert, om de leeden van den Justitie Raad meer voordeel toetebrengen; maar dewyl de arme Inwoonders, die tegenswoordig minder lasten dragen konnen, dan voor deezen, daar door zeer gedrukt worden, zoude het een werk van barmhertigheyd zyn, dit op den ouden voet te herstellen, en den Secretaris wat nauwer te bepaalen, aan wien een Instructie voorgeschreeven kon

wor-

worden, waar naar hy zig by de uitvoering der Vonnissen moest schikken; waar door alle wanorder, en zulke groote kosten voorgekomen zouden worden. De Justitie Raaden van de Commissie konden teevens een matige belooning voor hunne moeiten by het onderzoek beëedigen, en verhooren ontfangen. Indien eenige geschillen ontstonden, waarom de Executie moest uitgestelt worden; zo vereyscht de pligt van het Gecommitteerde Lid, dat hy deswegens aan den Raad schryft, om nadere verklaaringen te bekoomen. Dit alles kon de Secretaris verrichten, de overige punten, als Borgstelling by de Citatie, waar mede het vry slegt toeging, heb ik op een beeteren voet gebragt.

De Handel der Ed. Compagnie is hier niet aanmerkelyk, wegens het geringe vertier van Vaderlandsche, en Indische Waaren. Maar de winst die daar van getrokken wordt, en in het verloopen Jaar by het sluiten der Reekening 10927 gls, 6 st. 8 penn. bedraagen heeft, kon eeniger maaten vermeerdert worden, indien men altyd van die waaren voorzien was, die hier het meeste gezogt worden; als kopere Japansche staven, Peeper, en Koffyboonen, waar aan men meestendeels gebrek heeft. In dit Jaar is van het eerste 15000 ponden, en van het tweede 7000 ponden meer, dan in voorige jaaren verkogt, en daar is nog maar zeer weynig over. De oorzaak waarom de Regeering niet meer van die begeerde waaren doet koomen, moet toegeschreeven worden aan de Resten, welke by de Jaarlyksche Reekening opgegeeven worden, zonder dat 'er een Rest plaats heeft. Deeze Handelwys heb ik reeds in zo verre verbeetert, dat men jaarlyks den aatsten Augustus, de Reekening naukeuriger dan

voorheen gaat op neemen, dewyl men toen blootelyks naar de Reekenboeken de berigten opstelde, en men zig weynig bekommerde over het getal, gewicht, en hoeveelheyd der Resten, zo dat men die in het geheel niet kende. Ik heb dikwyls gedagt op de verbeetering van alle die articuls, maar tot nu toe niets konnen vinden. Men moet dus met de kleyne winst te vreeden zyn; daar en tegen wint de Compagnie aanzienelyke Sommen op den Handel met de Olyphanten. Niet tegenstaande deeze zedert eenige Jaaren vervallen is, zo heeft deeze egter in 't voorgaande Jaar heel wat opgebragt. Deeze Som zoude nog merkelyk meerder hebben konnen zyn, indien men van meer grooter, en mannelyke dieren voorzien geweest was. Ik vinde in de Papieren, dat men van tyd tot tyd veel over dit stuk geschreeven, dog de gewenschte verbeetering niet in het werk gestelt heeft. Het moet onder de toevallige dingen gereekent worden, en hangt grootelyks van de Rust of Onrust op de Kust van *Koromandel* af. Ik ben zeer veel bedagt geweest om deezen handel verder uit-te-breyden, maar heb niets gevonden dat niet door anderen voorgestelt is. Wat ik naar de tegenwoordige gesteltheyd van zaaken voor de Ed. Compagnie het voordeeligste geloov te zyn, is; dat de oude door den Hoog Edelen Heer Commissaris VAN REEDE vastgestelde markt-prys weder ingevoert wierdt, zo, dat de zwakke en gebrekkelyke Dieren, welke na het eyndigen van de markt als uitschot overblyven, de Kooplieden met een dubbeld Rabat wierden aangebooden, en die dan nog overbleeven dood geschooten wierden, ingeval gee-

geene daar onder waaren, die tot Jagtdieren konden gebruikt worden. De Prys van evengemelde, en die door wylen zyne Excellentie den Heer IMHOF bepaalt is, verſcheelt zeer veel met malkander. De laatſte is veel voordeeliger dan de eerſte; maar als men het wel inziet, zo wordt men gewaar, dat dit meer ſchyn dan wezentlykheyd is. Want de Ed. Compagnie heeft volgens de eerſte prys een grooter aftrek gehad, waar door zy, vermits de menigte, meer gewonnen heeft; daar tegen is na de invoering van de laaſte prys de aftrek veel vermindert, en alzo zyn een menigte Dieren blyven ſtaan; welke den landman eerſt tot een drukkende laſt, wegens de bezorging van het voeder, en daar na de Ed. Compagnie zelfs ſchadelyk geweeſt zyn. Ik achte de invoering van den ouden prys des te noodiger, dewyl het in het algemeen aangenoomen is, dat de prys der waaren naar de menigte der liefhebbers zig rigt. Indien de Kooplieden op de Kuſt van *Koromandel*, niet met Olyphanten uit KITTA, en andere plaatſen voorzien wierden, dan zoude men meeſter van deezen handel kunnen worden, en konde dan by de laaſt bepaalde prys blyven. Tegenswoordig moeten wy liever wat laaten vallen, om hen door een matige prys weder aan te lokken. Niet weynig zoude hier toebrengen, een liefde-ryke, en inneemende wyze van behandeling der Kooplieden, welke by den handel wel niet veel te beduiden hebben, dog van gewicht zyn, alzo deeze lieden, door een minzame gulhartige bejeegening getroffen worden, en alzoo vergenoegt weder heen gaan.

De Paarden Handel is zomwyl voor de Compagnie zeer voordeelig, want men heeft Jaaren gehad,

op welke men, uitgenoomen de onkosten van den stal te *Kolumbo*, veel gelt daar mede gewonnen heeft. Dan zeedert eenige jaaren heeft men geen Ry-paart ter markt konnen brengen; alsoo zy wegens den Oorlog, alle naar *Kolumbo* moesten gezonden worden, waar door de Fokkery zeer bezwaart is geworden, uit hoofde van een zonderling plan, dat onder de voorige Regeering, van den Wel Edelen Heer Gouverneur VAN ECK, door een zeekeren SCHWEINHAUBER ontworpen, daar op hier gezonden is, met bevel van het uittevoeren, hoewel het volgens de geleegenheyd der Paarden - Eylanden ondoendelyk was. Ik zal my, dewyl het zelve door den teegenwoordigen Heer Gouverneur verworpen is, niet verder daar meede inlaaten, maar liever over de geschaapenheyd van de Stoeteryen, en derzelver verbeetering uitweyden. De tot de stoetercy bestemde Eylanden zyn, van alle hier gevonden wordende, de beste. Dan op het Eyland *Delft*, vindt men een hoofd - gebrek, 't welk daar in bestaat: dat ten tyde van de Zuyd-Mousson, in het droogen Saysoen, daar geen waater genoeg is, 't welk anders by de Noord-Mousson in overvloed gevonden wordt. Dit gebrek veroorzaakt somwyl een groote sterfte onder de Paarden, gelyk in het Jaar 1758 aldaar 159 stuks gestorven zyn. Toen ik nog den dienst van een *Dessave* (Stadhouder) waarnam, bezigtigde ik zelf de gemelde Eylanden, waar op ik aanstonds op middelen bedagt was, om dit gebrek te verhoeden. In het eerst geloofde ik, dat het verdiepen der Slooten en Kanaalen daar toe zoude dienen; maar dit was te vergeefsch. De ondervinding leerde my ras, dat zy by een dieper graaving zout waater geeven zouden, 't welk van de ongemeene laagte deezer Eylanden

komt

komt, weshalven zy ook by hooge vloeden, en ſtormen uit het Noord-weſten meeſtendeels worden overſtroomt. Slooten zyn 'er ook genoeg; en wanneer haar getal al vermeerdert wierdt, zoude het dog niet helpen; dewyl dezelve oorzaak, welke de eene droog maakt, de andere ook alle zoude uitdroogen. Het niet ſterven van deeze Dieren moet dan blootelyks aan den Reegen toegeſchreeven worden.

De Paarden zyn voor het overige van een middelmatige groote, en alzoo zy zeedert eenigen tyd wat kleynder zyn, zo is het tegenswoordige ſoort niet van het beſte aanzien. Het blykt uit de Actens, dat men voortyds onder de Regeering van den Wel Edelen Groot Achtbaren Heer Schröder, als Gouverneur, op dit ſtuk ernſtig bedagt geweeſt is. Men ſloeg toenmaals voor, om Perſiſche, en Arabiſche Hengſten te doen koomen, om daar door een grooter Ras te krygen; gelyk ook om een afzondering van eenige Stoeteryen op het Eyland *de twee Broeders*, alwaar de afgezonderde jongen Hengſten loopen, aan te queken: dit laatſte wierdt aanſtonds in het werk geſtelt; maar het eerſte in het Jaar 1764, wanneer men zeeven ſtuks moedige Hengſten van *Kolombo* eerſt hier, en daarna naar het Eyland *Delft* liet brengen, om dezelve in de Stoetery te gebruiken. Dit laatſte wierdt weder omvergeworpen door den reeds bovengenoemden Schweinhauber. In den eerſten opſlag zoude men moeten denken; dat tot het voortqueeken van een moedig ſoort van Paarden geen ander middel was, dan de verzorging van zodanige Hengſten; maar wanneer men die zaak in het algemeen begrypt, zal men het tegendeel vinden. De Ed. Compagnie

heeft door inkoop van deeze Paarden groote onkosten, welke tegens de daar van koomende voordeelen niet opweegen konnen. Deeze Paarden zyn de weyden van dit Eyland niet gewoon, maar doorgaans op Stal aan de Kribben opgevoedt; dan worden zy door de verandering van levenswys zo vermagert, dat zy op dezelve wys als zy gewoon zyn, moeten behandelt worden. Intusschen worden de Stoeteryen met Inlandsche Hengsten belegt, welke daarna, wanneer de groote Hengsten wederom los koomen, en in de Stoeteryen koomen, hen zodanig byten en slaan, dat deeze met wonden overladen, neervallen, en dan weder op nieuws op Stal gebracht moeten werden. Ofschoon zy grooter van gedaante zyn, konnen zy egter tegen de Inlandsche Hengsten niet op; en daar zyn van gemelde Persische Hengsten veelen gestorven, en de overige waaren in slegten toestand. Het beste, en voor de Ed. Compagnie het min kostbaarste middel, tot verbeetering der Paarden-teelt, is naar myn gedagten: dat men I. het getal Merrien wat grooter neemt, zo dat yder Hengst 15 of 16 Merrien krygt; dat deeze Hengsten uit de grootste, en moedigste van de geheele hoop uitgezocht werden, na dat zy een half Jaar op Stal gestaan hebben, en aan het voeder gewoon zyn. II. Dat de Merrien die onder de 14 of 15 Jaaren zyn, uit de andere weggenoomen, en doodgeschooten worden. Want ofschoon zy nog veulens konnen voortbrengen, zo hebben zy egter geen kragt genoeg om hen te doen zuigen, waar door de veulens meest al sterven; en die nog in het leeven blyven, een kleyn en slecht Ras geeven.

Door dit middel zoude volgens myn meening, de

de Stoetery in weynig Jaaren aanzienelyker zyn, en men geen vreemde Hengſten meer nodig hebben, die de Ed: Compagnie hoog te ſtaan koomen by den inkoop; alzoo, indien de verbeetering oorſpronkelyk gemaakt wordt, de gevolgen zekerder en natuurlyk beeter moeten zyn; dan moeten zodanige Merrien doodgeſchooten, en niet verkogt werden; gelyk wel eerder hier geſchied is; op dat geen byzondere Perſoonen anders een middel tot hun voordeel, en tot ſchaden van de Ed. Compagnie, mogten uitdenken.

Van deeze Paarden-Eylanden, ga ik over tot de ver uitgeſtrekte *Wanni* (a) welke uyt zes onderſcheyde Landſchappen beſtaan, als: *Pannemgammo*, *Carrekattemule*, *Kannawelpattu*, *Mulpattu*, *Muliawalle*, en *Tinnemarrewaddy*, van welke het eerſte het grootſte, vruchtbaarſte, en volkrykſte is. Hoe veel Olyphanten de *Wanniasſen* uit yder Landſchap jaarlyks leveren moeten, zal ik hier niet aanhaalen; dewyl het een zaak is, die door hen lieden onder elkander verhandelt wordt. Liever zal ik aantoonen de wyze, hoe men deeze Vaſallen behandelen moet, ten opzichte van het waare voordeel der Ed. Compagnie, om de gevolgen voortekoomen, die men in voorige tyden heeft zien gebeuren, en waar by de Compagnie altyd meer verlooren, dan gewonnen heeft. In eenige oude Papieren, en voornamentlyk in de Me-

(a) *Wanni* heet by KNOX: een der 32 kleyne Provincien, welke ten Zuyd-weſten van *Jaffanapatnam* legt, daar komt niets uyt voort. By SALMON en VAN GOCH, heet het: de *Wannis*, grenzen aan de *Wedas*, en ſtaan meeſt onder de Hollanders.

A. D. H.

Memorien van den Hoog Ed. Heer ZWAARDE-KROON, vindt men deeze liedenal te nederig gesteld, en ingelyke graad met de naamen van *Majoraal* bestempelt (b); welke naam zeer verscheyden is van een Leenman, en naar welke beteekenis men deeze Menschen als andere *Majoraals* zoude konnen behandelen. Dit zoude egter zeer schadelyk zyn; gelyk deeze bestempeling ook aan de onervaaren geleegenheyd gegeeven heeft, van deeze menschen met verachtelyke oogen aantezien, en te behandelen. Dit voelden zy, wierden geraakt, en begonnen hun Opperhooft aantehangen, en wederspannig te worden, het welk niet geschied zoude zyn, indien deeze lieden meer zachtmoedigheyd als strengheyd was betoont. Dan zoude de Ed. Compagnie beeter gevaaren zyn, grooter credit gehad, en hun achting ongeschonden behouden hebben; ook zoude het dan niet nodig geweest zyn, om tot de wapenen toevlucht te neemen. In hunne natuurlyke omstandigheeden, moeten deeze menschen zo wel volgens hunne geboorten, als hunne bezittingen, aangezien worden als Regenten, welke onder bevel en aanzien, over een erffelyk Land, en volk gebieden. Men kan de Erffelykheyd van hen niet ontneemen, nog aan een ander geeven, die geen waare afstammelingen van hen zyn; ten zy dat zy hun Erfregt door trouwloosheyd verbeurt, en zig onwaardig gemaakt hebben, om langer in den Rang van getrouwe Vasallen te blyven. In dit geval is het niet meer dan billyk, die *Parreweney* van een zo-

(*b*) Mogelyk een Indiaansch woord, 't welk een Slaaf of Lyfeygene beteekent.

A. D. H.

zodanige aan een ander, die ook uit het *Wanniassen* geslacht afstamt, over te draagen. Gelyk dit dan ook, van tyd tot tyd van ervaaren gebieders waargenoomen is, evenwel niet zo volkoomen, dat een yder van de nakoomende zyn waar aandeel, aan de nalatenschap altoos bekoomen heeft, 't welk voornaamentlyk door onkunde in de Geslacht-Registers, en aan het overwicht der Rykdommen moet toegeschreeven worden. Daar door is veel twist en oneenigheyd ontstaan, welker bylegging veel moeyten, en arbeyd gekost heeft. Men heeft zig in de geschillen tusschen de *Waniassen* moeten mengen, en hunne verbittering heeft door niets anders, dan door het bloed van hunne partyen konnen gestilt worden; om dit onheyl voor te koomen, heeft men een beschryving van de gezaamentlyke *Wanniassen* gemaakt, met aanmerkingen, door wie een yder Provincie voorheen is geregeert geworden, om daar door des te beeter de Erf-opvolging te kennen. Deeze beschryving is, als een aanwyzer, daarna in het Jaar 1760. in de tegenswoordigheid van de Wel Ed. Heer SCHRÖDER, voortgezet, en zal verder voortgezet worden. Deeze voorzigtigheyd in de Regeering deezer Vasallen is hoog noodzakelyk, in dier voegen dat men de middelweg houdt, dat men niet te streng nog te toegeevend is, alsoo het eerste om de aangehaalde reedenen van slegte gevolgen is, en het laatste hen nalaatig in het doen van hunnen pligt maakt. Hier in zyn zy in voorige tyden zo nalaatig geweest, dat men geen middel zag om hunne lasting in te vorderen, en zich getroosten moest by sterfgevallen, hunne reekening in de boeken afteschryven. Om in 't vervolg ten deezen opzichte zeekerder

der te zyn, heeft men in laater tyd als een vaste wet vastgestelt, dat altyd een der *Wanniassen* hier, als Gyzelaar, in het Casteel moet blyven tot Borg voor de andere *Wanniassen*, door welk middel men hen meer in bedwang heeft. Deeze op zig zelve zeer loffelyke instelling, is naderhand weder in verval geraakt, en de *Wanniassen* hebben een middel uitgevonden, om deezen band los te maaken. Het heeft my geen geringe moeite gekost, de voornaamste van de tegenswoordige *Wanniassen*, welke *Daudirgre Agelisan Puwinellemapane* heet: en welke by overneeming van myn Kommandement nog verscheide Olyphanten aan schatting schuldig was, en eerst door myne voorzaaten, en daar na door my zelven opontboden was, dog nooit wilden verschynen, hier te krygen; en nog meer, na zyn verschyning, om zyne ten agteren zynde posten gelyk te maaken. Hier toe heb ik hem egter zonder scherpe middelen te gebruiken, gebragt; en op eenmaal zo vereffend, dat de geheele *Wanni*, by het slot der laatste Boeken, niet meer dan 9 Olyphanten ten agteren waaren, 't welk niet noemenswaardig is.

De inrichting wegens de *Wanniassen*, welke ik nodig en dienstig houde, bestaat voornaamentlyk daar in: dat, alzoo zy wegens opgeworpen zwarigheeden jaarlyks niet herwaarts koomen konnen, zy borg stellen moeten, door Persoonen die onder het bewind van *Jaffanapatnam* staan, en zulks zo wel voor hun persoon als voor hunne jaarlyksche schatting. Deeze Borgen moesten zoo wel verpligt zyn voor de personeele verschyning, zo die geëyscht wordt, als voor het bezorgen der agterstallen in te staan: verders indien ymand van het ge-

flacht der *Wanniassen* zig in den Huwelyken staat begaf, zo moest hy daartoe een uitdrukkelyk verlof by den Kommandant haalen, en daarby opgeeven, van welke afkomst de Bruid, en Bruidegom, en beide Ouders zyn. Hier door zoude behoed worden, dat de *Wanniassissche* stam niet verder verbasterde door het trouwen van jonge Meysjes, uit *Wannische* Ouders aan een geringe Kaste, gelyk zeer verkeerdelyk reeds twee Huwelyken op deeze wyse zyn geschied, om was het mogelyk door dit Canaal, beneevens de oorspronkelyke *Wanniassen*, een stap tot de Regeering der *Wannische* Linie te bekoomen. Hier uit kan niet anders dan een groot quaad, en nadeelig Cabaal ontstaan; alzoo de oorspronkelyke *Wanniassen* niet zullen toestaan, dat anderen van een lager geslacht en afkomst neevens hen regeeren zullen. Alzoo ik over het eerste punt van deeze, tot verbeetering by de Ceylonsche Regeering voorslaagen gedaan heb, zo zal ik van de *Wanni* myn afscheid neemen, en richte myne aanmerkingen naar de westelyke Oever van deeze Kust, en eerstelyk naar het Landschap

Carretje en *Ponnoreyn*, alwaar men een wyd uitgestrekt Land vindt, bequaam ter Landbouw, waar van eenige stukken woest blyven, om dat 'er geen Inwoonders zyn te vinden. Daarom is deeze streek Land, volgens de meening van zyn Exell: den Heere VAN IMHOF, tot een vyfde Landschap nog niet kunnen gemaakt worden, (*a*) en daar toe

(*a*) Het Koningryk *Jaffanapatnam* bestaat uit vier Landschappen of Provincien, namentlyk: 1o. *Welligamme*, ten Noord-westen; 2o. *Warmoratie*, ten Noord-

toe schynt voor het toekomende geen groote hoop te zyn, alzoo de Inwoonders van de andere Provincien, wegens het brak waater geen geneegenheyd hebben, om zich daar neêr te zetten. De Compagnie heeft intusschen by het verkoopen der meeste Landeryen groot voordeel, dog daar teegen hunne Onderdaanen groote schaaden; alzo veele Koopers uit armoede, alle de Kooppenningen binnen den bepaalden tyd niet konnende opbrengen, het daar op betaalde verliezen moesten, naar inhoud van het Koop-Contract, het geen ten gevolge had, dat deeze onbetaalde Landeryen alzoo blyvende leggen, door de Compagnie ingetrokken wierden. Maar de geenen welke vol-uit betaalt hebben, moeten naar 's Lands gebruik, en volgens Koop-Contract met een Land-rente belegt, maar van de tienden bevryd zyn: en daar dit tot nu toe, nog niet geschied is, zo valt het zeer hardt, en moest zo haast mogelyk een bepaaling gemaakt worden. Ook zoude wel goed zyn, een naauwkeurige nameeting voorteneemen, op dat men weete, hoe veel Landeryen eigentlyk nog onbetaalt, en te beleggen zyn, en teevens, op dat Kooper en Verkooper hun bewyzen konnen toonen.

Dewyl ik hier van Landeryen spreek, zo kan ik niet nalaaten, nog iets van een andere soort te melden, welke men *aangevoegde Landeryen* noemt; deeze zyn zodaanige welke van de *Majoralen* uitgegeeven worden; en welke de Inwoonders in een onzeekere bezitting hebben. Deeze goederen worden naar

Noord-oosten; 3o. *Teinenoratie*, ten Zuid-westen; 4o. *Padschilepali*, ten Zuyd-oosten.

A. D. H.

naar hunne opgaaf gewaardeert, en zodanige Lieden die daar toe de naasten zyn, en dezelve op hoop bebouwt hebben, overgelaaten, het welk met de billykheyd over een komt. Dewyl dit Articul regtstreeks van de opgaaf van het Inlandsch Hoofd of van de zogenaamde *Majoralen* af hangt, op wiens trouw men zig niet veel verlaaten kan; zo twyfel ik, of deeze handeling zo recht toegaat, en de Compagnie daar door niet benadeelt wordt. Dit gewaar te worden, is niet wel mogelyk, dewyl men niet weet, hoe groot, en waar die Landeryen geleegen zyn, welke op de voorsz. wyze door den een en ander verkreegen worden. Het was te wenschen, dat, wanneer ymand in het bezit van eenig goed komt, van dezelve een naauwkeurige meeting en beschryving gemaakt wierdt, ter welker tyd men de gemelde Hoofden beeter op de handen zoude kunnen zien; dog ik moet teevens bekennen, dat het een zeer zwaarwichtig werk is, deels wegens de uitgebreydheyd des Lands, anderdeels uit gebrek aan Lieden des kundig; en men zoude dog teevens de *Majoraals* als aanwyzers noodig hebben. Intusschen heeft men een premie uitgeschreeven voor den geen welke aantoont, dat zodanige Landeryen, zonder dat de Compagnie daar voor betaalt is, bezeeten worden.

De Domeynen, welke hier nog een zeer aanzienelyk inkoomen opbrengen, en by de laatste verpachting voor 160888. gls. 16 st. aangestaan zyn (welke somme volgens het laaste Jaar 9319 gls. en 9 st. meer bedraagt) zouden hoger gebragt konnen worden; en wanneer men daar toe een stap wilde doen, zoude het in het vervolg meer tot nadeel dan tot voordeel uitvallen. Want de Pacht is reeds

zo

zo verhoogt, dat de Tabak, die voorheen met 15 percent bezwaart was, op 25 Daalders gesteegen is, en de overige koopwaaren die bevoorens op 7½ percento gestelt waaren, tot op 15 perc. verhoogt zyn. Men kan dus wel te vreeden zyn, wanneer de Pachten zonder merkelyke daaling op den tegenswoordigen voet gehouden worden, te meer daar de *byzondere Handel*, ten grootsten deelen in verval is, zo dat buiten de weinige Inlanders, welke hier nog jaarlyks koomen, om Tabak te verhandelen, en om de weynige waaren van de Kust van Koromandel, alwaar zy hunne van de Malabaaren medegebragte goederen gemeenlyk omzetten, hier ter markt brengen, geen andere kooplieden meer gezien worden. Voor deezen pleegen jaarlyks, onder anderen ook eenige Rysscheepen uit *Ganjam* hier aantekoomen, waar door de *Bankesauls* (de Magazynen van de gemeene) met goede voorraad voorzien wierden. Deeze kleyne Scheepjes naamen gemeenlyk kleyne Olyphanten te rug voor hun vragt. Ik heb naukeurig de oorzaak van het wegblyven deezer Kooplieden onderzogt; maar niet anders kunnen gewaar worden; als dat men geloofde, dat de in zwang gaande Monopolie in den Koornhandel de schuld daar van geweest is. Ik laat dit aan zyn plaats, en wil myne voorgangers niet lichtvaardig beschuldigen, maar liever wenschen, dat deeze lieden hun oude, en voorige weg wederom hervatten zullen.

Het getal Barken, by de Inwoonders van dit Kommandement is op verre na zo groot niet als in voorige tyden; alzoo dezelve zig naar den Handel richt. Dit is ook niet te bewonderen, dewyl hier niet veel te handelen valt; weshalven my ook deeze

lie-

lieden, op myn aanſpooring tot meerder bedryf, antwoorden: dat zy hunne rekening daar by niet vonden. Niet tegenſtaande dit, hoop ik dit ſtuk bloeiender te zien, en de Inlandſche Schippers te beweegen, op hun te rug-reys, die zy altyd ledig doen, Koorn van de Kuſt hier te brengen. Voornamentlyk hoop ik dit, door ſterke verzendingen en verhindering van den *Sluikhandel*, te bekoomen. Inzonderheyd indien myne geringe maatregelen hulp vinden, en met de nodige middelen onderſteunt worden. De geleegenheyd tot den Sluikhandel in dit Kommandement is ongemeen groot, dewyl het vaarbaar waater zig zo ver uitſtrekt, en de ſtranden zo gemakkelyk kunnen genadert worden, van *Trinkonomale* af, tot aan de hoek van *Karedivu* (een Eyland, dat voor de Reſidentie *Kaits* legt) en van de hoek van *Kallmune* tot voorby *Manaar* heen. In de eerſte ſtreek zyn verſcheyde Zeeboezems, die men met de Compagnies gewoone ſloepen, en andere Vaartuigen niet bevaaren kan, dog het is de plicht van het Wacht-Schip, op begeerte voor de beſtemde prys, alle moeiten zig te geeven. Het zoude dus de koſten, en moeiten wel waardig zyn, eenige byzondere Vaartuigen om daar te kruiſſen, te laaten maaken; van licht hout, met voorraad voor de manſchap voorzien, teevens zo dat men riemen daar op gebruiken kon, op de wyze van een Galey of ander ſnel zeylend Vaartuig, om zo wel by ſtil als by winderig weeder voort te konnen koomen, en de moeraſſige plaatſen des nagts te konnen bezoeken. Deeze Vaartuigen zouden met beeter gevolg, het geheele jaar door, het ſtrand bevaaren konnen, namelyk in de Zuyd-Mouſſon van *Trinkonomale* tot *Karedivu*, en de

Noord-Mouffon tusschen deeze plaats en *Manaar*. De daar op geplaatste Matroozen moesten by yder kruistogt uitgewisselt worden, om de hoop levendiger te houden, en den yver meer te ontsteeken, nademaal de tot hier toe gehouden aanmoediging zeer ongeschikt is. Daarom pleeg de manschap by slegt en regenagtig weêder het woud tot een schuilplaats te zoeken, en in drooge tyden, om hun pot te kooken; ook zoude goed zyn, eenige wachtposten aantestellen; voornamentlyk in de *Wanni* op de plaats die men *Muletivu* noemt, welke gelyk ik uyt de oude papieren zie, zeer geschikt tot den sluikhandel is, en waar van daan de *Wanniassen* zeer ligt de voortbrengselen van Ceylon aan de sluikhandelaars van de Kust van Koromandel, en wel van de hoek van *Toputunne*, verkoopen konnen. Daarom is in oude tyden aan deeze plaats, namentlyk by *Muletivu*, een schans aangelegt; maar hoe ver deeze den sluikhandel aldaar mag gestoort hebben, is ligt te denken. Verders tusschen *Puntopedro* en *Karedivu*, in welk distrikt de *Kattemațams* zyn, Lieden die Compagnies-brieven van hier naar, en van Koromandel brengen, en daar by teevens onmerkbaar veele Contrabande waaren overvoeren, gelyk onlangs uitgekoomen is. Deeze Posten moesten behoorlyk met de vereysche, en scherpe Instructien voorzien zyn, en geduurig onderzoek doen. Men kan hier van meer verwagten, indien men door onbekende persoonen heymelyk daar op passen liet; alzo een strandwachter met de onder hem staande lieden aangezet zoude worden om te verhoeden, dat met de aankoomende, en afvaarende Vaartuygen geen waaren in het geheym aangebragt of vervoerd wierden. Dit is

an-

anders niet ligt te ontdekken, dewyl het waarschynelyk des nagts geschied, waar toe de Oever en de naby geleegen kleyne Eylanden zeer geschikt zyn; of gelyk de West-kust van de *Wanni* oudtyds met zodanige wachtposten zyn bezet geweest. De kosten deezer posten zouden myns oordeels wel uit de aangehaalde goederen konnen gevonden worden, en zullen niet overstygen het punt der *Spaarzaamheid*. Van dit Articul moet ik bekennen, dat niet tegenstaande ik in het Huishoudelyke alles ten naaukeurigste in acht neem, de uytgaave egter altoos de bepaalde grenzen te booven gaat. Dit geschied voornamentlyk wegens de begonnen vestingwerken, en zeekerlyk zo lang die duuren, kan men met de gemaakte bepaaling niet toekoomen. Daar tegen kan men wat uytzuynigen aan de Gebouwen der Bediendens van de Compagnie. De kleyne schaadens, welke daar aan voorvallen moesten op kosten van de bewoonders herstelt of gemaakt werden, 't welk met de billykheyd niet zoude stryden, dewyl zy te vreeden moesten zyn, dat de Compagnie hun vrye wooning geeft. Maar nu moet alles op Rekening van de Compagnie gestelt worden; verders konden de beyde Huyzen in de Stad, waar van het een door den Heer *Dessawe* en het andere door den Heer Fiscaal bewoond wordt, verkogt, en daar tegen aan dezelve Huyshuur gegeeven worden. Het zyn beyde Huyzen, niet door de Compagnie gestigt, maar van byzondere persoonen gekogt, en daar na, alzo zy leedig stonden, door de genoemde Heeren bewoont geworden. Tegenswoordig komt het onderhoud aan de Compagnie hoger dan de Huyshuur te staan.

By de Wees-Kamer vind men hier een aanzien-

lyk Capitaal wegens de Intressen, die aan de Capitaalen der weezen gewonnen worden. Deeze loopen ten voordeele van de Kamer, en vermeerderen geduurig; alzo de weezen maar jaarlyks 6 percent ontfangen. Ik vind geen eene reeden, waar door de Weeskamer ooit in verval zoude konnen geraaken, en geld tot onderſteuning noodig hebben; dewyl de Leeden derzelver, en voornamentlyk de Secretaris verbonden is, voor de zeekerheyd van het geld der weezen te zorgen, gelyk dit dan ook altyd geſchied. Het genoemde overſchot kon in de Compagnies kas koomen, en tot onderſteuning van het zeer vervallen *Armhuys* dienen konnen, zo dat het zelve in het vervolg de Intresſen trok. De Armkas is tegenswoordig nauwelyks in ſtaat, om de arme ledemaaten van de Gereformeerde Kerk, beneevens de onbruikbaaren, en vervallen Slaaven het nodige onderhoud te beſorgen. Dit komt daar van, dewyl een toereykend Kapitaal van den Armkas, 't welk hier by de Compagnie in *Depoſito* ſtond, naar *Colombo* is verplaaſt, waar door de Armkas de Maandelykſche Intresſen daar van ontbeeren moet, en dus nu nog maar een vry minder Capitaal overig heeft, 't welk deels by byzondere perſoonen uitſtaat. Billyk zouden de Inkomſten tot onderſteuning der armen blyven, daar de inzameling geſchied, dewyl doorgaans het oogmerk van den geever zig meer tot eene plaatſelyke als tot eene algemeene onderſteuning uitſtrekt; ten zy in byzondere gevallen, waar in dan de hulp tot onderſteuning van vreemde Armen vereyſcht werdende, een byzondere gift kon gegeeven worden, gelyk overal in Europa geſchied. Ook geloove ik, dat buiten het gemelde Fonds

on-

onder anderen voor de *Krygs-kas* nog wat te vinden zouden zyn, (welke tegenswoordig leedig is.) Indien de Pasſagiers, die met de Compagnies Booten af en aan vaaren, iets tot voordeel der Armen gaaven, 't welk niet onbillyk zoude zyn, of hun zwaar vallen, alzoo zy met Compagnies Vaartuigen hun Reys doen, zonder eenig Vragtloon te geeven, en zelfs minder gevaar dan op particuliere Scheepen onderworpen zyn.

De gebouwen der Compagnie zyn in een zeer ſlegten toeſtand, voornamentlyk de Hollandſche Kerk, welke anders een koſtbaar, en aanzienelyk gebouw is, gelyk mede de Inlandſche Kerken, en de Kerkhooven op het Land, waar van eenige reeds ingevallen zyn, aan welke zedert het Jaar 1758. geen noemenswaardig onderhoud gedaan is, alzoo meeſt alle de Muuren, op twee der ſlegtſte na, tot de veſtingwerken gebruikt zyn. Men heeft aldus moeiten genoeg gehad, om met de ſlechte arbeyds lieden het Commandeurs Huys, en andere by het Kaſteel ſtaande Huyzen, ſtaande te houden, om niet in een puinhoop te vervallen. De Compagnie zal aangaande de Reparatien, zwaare onkoſten moeten doen, en de vernieuwing van eenige gebouwen moeten uitſtellen, zo lang het maaken der vestingwerken duurt. In het Jaar 1758 is de genoemde Hollandſche Kerk opgenoomen, en toen geoordeeld, dat zy van booven moeſt verbeetert, en met nieuwe balken voorzien worden. Zodanig een uitſtel is des te beklaaglyker, alzo de Compagnie meer verlieſt, als zy winnen kan, door het verdiepen der gragten, en door het aanleggen van een bedekte weg by de Veſting, nademaal dit

 werk

werk meer oppervlakkig als gegrond is aangelegt, waar door de Compagnie een aanzienelyke som verspilt, en derzelver arme onderdaanen een drukkende last oplegt, die zy nog verscheyde jaaren zullen voelen. Ik heb myne aanmerkingen aan den Wel Ed. Heer Gouverneur FALK medegedeelt over dit werk, in hoop, dat beslooten zoude worden, van met het verdiepen der gragten een eynde te neemen. Maar toen de Ingenieur BROHIER kort na de afzending myner aanmerkingen schielyk naar *Colombo* vertrok, en met zyn Wel Ed. over dit werk mondeling gesprooken had, zo wierdt ik in myn verwagting bedroogen. Daar op kwam kort een bevel, om het getal arbeyders, welke toenmaals vermindert, en op 300 menschen gestelt was, weder als voorheen op 600 Man daags te stellen, en dezelve beneevens twee Vaartuigen, en een nieuwe Metzelaars-baas, aan de gemelde BROHIER te leveren, die gewis zal verzeekert hebben, dit werk in korten tyd tot stand te zullen brengen. Offchoon dit bevel behoorlyk waargenoomen is, en daar door alle hinderniffen uit den weg geruimt zyn, zal dit werk egter nog wel zo veel tyd kosten, als het reeds geduurt heeft, uit oorzaaken, welke ik in myne aangehaalde Aanmerkingen voorgestelt heb, die ik hier neevens tot U Hoog Geerde beschouwing in voege, en aan het wys en doorzigtig oordeel Uwer Hoog Ed. eerbiedig onderwerpe.

AF-

(*) AFSCHRIFT DER AANMERKINGEN.

De koſten van dit werk zullen aanmerkelyk hooger loopen, alzoo een yder arbeyder daaglyks een *Medied* Rys of maandelyks een *Parn* bekomt, en ook voor de gemelde Vaartuygen huur betaalt moet werden.

Hier mede gaa ik over tot de beſchouwing van de *Kaudahtſche*, en van voor *Aripo* en *Manaar* leggende Paarelbanken, want hoewel die niet meer gelyk eertyds door de Boekhouders van dit Commandement, maar door die van *Colombo* behandelt zullen worden, kan ik egter niet nalaaten myne gedagten daar van te melden, te meer om dat zy in het voorleeden jaar in myne teegenwoordigheyd zyn onderzocht. Ik merk daar omtrent aan, dat het niet goed is, dat zy jaarlyks onderzocht worden, nademaal de Oeſters, gelyk een bos ryzen in elkander groeijen, en door het ſtooten geſtoort worden en verlooren gaan, Daarom zoude het noodig en nuttig zyn om deeze ſchaaden te vergoeden, dat men deeze Banken maar om de negen of tien Jaaren liet onderzoeken; waar door de Compagnie verders ook de kosten zoude ſpaaren, welke by een zodanig onderzoek op 3000 gls, meer of minder beloopen. Ik heb uit de Papieren van de gehouden Paarelviſſcheryen ontdekt, dat de tusſchen tyd van de eene tot de andere Viſſchery somwylen langer geduurt heeft. Aldus heeft men in het Jaar 1722 begonnen, en in 1726 geëyndigt: dus vier agter een volgende Jaaren doorgeviſt.

Daar

(*) Deeze Aanmerkingen zyn aan het eynde van dit werk geplaatst als een Bylaage.

Daar na weder in 1732 begonnen, en deeze zeer weynig bedraagende Visschery in het zelve jaar geëyndigt, en zeedert 1746 tot 1750 wederom vier jaaren doorgevist, en een ryke vangst gehad. In 't Jaar 1753 heeft men op nieuws gevist, dog de vangst was veel geringer dan in 't Jaar 1732. Op die van 1753 volgde de Visschery van dit Jaar; er zyn dus ongeveer 13 Jaaren verloopen, en maar een Jaar verschil tusschen de Jaaren 1732 en 1746. Men kan daar door zien, dat de Oesters haare volkoomen rypheyd zullen gehadt hebben, en daar door ryper en grooter Paarlen hebben konnen leveren, gelyk in het Jaar 1746 geschied is, waar van het gepasseerde Jaar het tegendeel aangetoont heeft. De oorzaak van dit aanmerkelyk verschil bestaat daar in: dat de Banken in de Jaaren 1732, niet zo kaal gelaaten zyn, als in 1753; waar in men alles wat men maar vinden kon, te zamen raapte, en daar door de jonge Oesters-telgen bedorf. Dit heeft men duydelyk gezien by de laatste Visschery, waar in weynig groote Paarlen gevonden zyn; weshalven ook de bereekening die uit de *Waddegu* gemaakt is, en algemeen aangenoomen was, niet aan de verwagting der liefhebbers beantwoord heeft. Waaren de Banken niet op een zodanige wys gezuivert geworden, zo zoude men meer oude Oesters, en gevolglyk ook grooter Paarlen gevonden hebben; 't welk ook vry natuurlyk, en waarschynelyk is. Daar uit moet volgen, dat door de verloopene tusschen tyden, de Banken niet eerder als in 1779 of 1780 met rype Oesters, die Paarlen in zig hebben, zullen bedekt zyn, en het zoude nog voordeeliger zyn, indien de Compagnie een

een tyd van 13 of 14 Jaaren bestemde, in welke de Visschery moest stilstaan.

De Wynpalmen (*a*) zyn voor de Inwoonders meer nut, dan alle andere Boomen, en nog vindt men onder hen geen lust, om die voorteplanten, dewyl de planter zelden de vruchten daar van trekken kan. De meesten laaten het aan de nakomelingschap over. Daarom vermindert het getal van deeze boomen zeer, en dit gaat zelfs zo ver, dat men tegenswoordig niet meer in staat is, gelyk eertyds, het tot de Huishouding benoodigd zynde

(*a*) LINNEUS schryft het volgende van deeze Boom in dess, *Planzen System*: (*Deutz*, *Nurnberg* 1777 8t.) *I. S.* 58. *Waayer draagende Wynpalmen*, BORASSUS FLAGELLIFER. Maleits *Lontar*; Hollandsch *Jagerboom* (dit woord staat in het oorspronkelyke) of *Palmeerboom*; op Java *Sualan*; Makasser *Talla*; Timor, *Kolje*. De Sap is Wynachtig en heet in het Maleits: *Tuakka*, Holl. *Towak*, op Amboina *Tua*; daar uit wordt bruyne zuyker gestookt, die in Indostan *Jagara* heet. Daar van daan zal de oude Latynsche naam SACCHARUM koomen In het Maleits heet de harde *Kandeel Zuiker*, nog *Sakker*. Het geele Sap uit de rype Vrucht geperst heet in het Malabaarsch *Puna*; uit hun Vrucht maakt men te Ceylon en Koromandel een soort van Koeken, genaamt *Punata*. De Bladen heeten gelyk die van de Kokusboom *Ola*. De Wyn van deeze Palmen word niet uit den Stam getapt, maar uit den Bloem-kool gehaalt gelyk de *Majangs*. (*)

A. D. H.

(*) Men vergelyke hier meede het geene *pag.* 99, van deeze *Palmboom* gezegt is.

(Vertaalder.)

zynde Hout en latten, tot den dienst van de Ceylonsche en Koromandelsche Gouvernementen te verzamelen, dewyl het te vreezen is, dat het *Jaffanapatnamsche* distrikt weynig of geen hout meer zal kunnen leeveren, 't welk tot de Compagnies wooningen geschikt is. Om deze gegronde verleegenheyd voortekoomen, hebben myne voorzaaten daar aan reeds gedagtig geweest, en onder anderen de Wel Ed. Heer SCHRÖDER, welke een uitdrukkelyk bevel hier over heeft uitgegeeven, waar in hy de aanqueeking van deeze boomen den Inwoonders zeer aanbevoolen heeft. Hier door zoude de zaak merkelyk gebeetert zyn, was men maar in staat om de Inwoonders tot naarkoming van dit bevel te dwingen; het is onmogelyk alleen daar op acht te geeven. De Provincie *Padschelepalle*, alwaar deeze boom het beste groeit, is te ver van hier geleegen en te min bevolkt, zo dat geen verbeetering in dit Articul te hoopen is. Zeedert den tyd dat dit bevel gegeeven is, het welk nu volkoomen zes jaar is, ziet men in het geheel niet, dat de Inwoonders meer lust hebben, om Wynpalmen aan te queeken; niet teegenstaande zy voor hun die nuttigheid aanbrengen, dat zy van dezelve een geheel jaar lang leeven konnen, zo wel wegens de *Punat* als wegens de *Klingar*. My is als het beste middel voorgekoomen: dat de Compagnie den byzonderen Handel van dit Hout aan zig trok, alzo zy dezelve prys daar voor geeven, welke de byzondere persoonen daar voor betaalen. Indien men ook vermoede, dat de Inwoonders daar meede Handel dreeven op de Kust van Koromandel, en wel met dat Hout, het welk men Compagnies

zoort

zoort noemt; zo konde men hen daar voor iets meêr geeven, dewyl zy tot nu toe wat te min gehad hebben. Indien dit ingevoerd wierdt, zo kon men ook verhinderen, dat de zoorten van de Compagnie niet aan byzondere persoonen koomen, gelyk teegenswoordig geschiedt, en wel op een zodanige wys, dat het moeyelyk is die te ontdekken, en nog moeielyker dezelve te verhinderen. De Inwoonder weet, dat hy van de Boom, wanneer die tot latten en planken gezaagt is, van de Compagnie op lange na zo veel niet bekomt, als wanneer hy die aan een byzonder persoon verkoopt; en hy weet zyn zaak daar zo kunstig interichten, dat de Boom, al is hy nog zo goed, de begeerde zoorten van een zekere bepaalde lengte en breedte niet leeveren kan, alzoo de Inwoonders by het vallen van een zodanige Boom, de onderste Stam tot twee of drie Ellen hoog, staan laaten, wanneer men bevind dat het tot Timmering niet kan gebruikt worden. Wierdt de Boom onder aan den grond afgehouwen, dan zoude hy de behoorlyke lengte hebben, en doorgaande zwaar en goed zyn, dan zoude ook geen vrees voor eenig gebrek zyn, maar tegenswoordig wordt, uit de gemelde Provincie *Padschelepalle*, en de drie overige Provincien weynig of geen hout van dit zoort gewonnen, dat men gebruiken kan, en zo moet men alles besorgen, om dat de Compagnie het Inlandsche niet tot desselfs gebruik bekomt. De Inwoonders hebben dikwyls over de Leevering van het Hout zig bitter aan de Compagnie beklaagt, en hebben ook aangetoont, dat geen mannelyke en onvruchtbaare, maar verdroogde, vrou-

vrouwelyke boomen gevonden wierden, en hebben aldus verzocht, om vruchtbaare vrouwelyke boomen om te hakken. Maar dit kan men niet wel toeſtaan, alzoo de Compagnie een zeker recht van deeze boomen trekt, en het ook voor den Eygenaar zelve ſchadelyk is, alzoo hy daar door zyn leevens onderhoud zelve verlieſt. Dit verzoek is inderdaad een duydelyk bewys, van een onderwerping zonder wederga. De Malabaar biedt hier zyn brood den Heer van 't Land aan, en zeedert dat de Inwoonders met dubbelde Heeren dienſten bezwaart zyn, hebben zy uit dringende nood en armoede, veele Boomen aan byzondere Kooplieden verkogt. Hier door is de uitvoer merkelyk vermeerdert, en egter had het moeten gezien worden, niet tegenſtaande de Compagnie een groot verlies geleeden heeft door de vermindering van inkoomen, het welk op deeze Boomen gelegt is.

s' Lands - Inboorlingen van dit Commandement, welke in verſcheyde geſlachten onderſcheyden zyn, zyn ten opzichte van hun Naturel aan een Slaafachtige onderwerping gewoon, Twiſt, en Proces zuchtig, van een verkeerden en liſtigen aart, zy zyn voor zig zelven beklagenswaardig, maar niet nadeelig ten opzichte van de Compagnie; want waaren deeze lieden met elkander eensgezind, en ſloegen zy hunne handen in een, dan zoude men wegens hun groot getal veel meer voorzigtigheyd moeten gebruiken, ja zelfs zeer bevreeſt moeten zyn. Dog, zoo 't ſchynt, bevinden zy zig daar toe niet in ſtaat: de geenen welke gelooven te hart behandelt te zyn, zullen liever het hazenpad kiezen, dan om verlichting verzoeken. Niette-

tegenstaande dit, heeft men by de Regeering van dit volk moeite genoeg, wanneer men het Regt onder hen wil handhaven en zyn gewisse niet bezwaaren wil, weegens de menigvuldige kunstenaryen, en streeken die zy hebben, en door welke zy in staat zyn, de zaaken tot hun voordeel zo te verdraajen, en dezelve zo grooten schyn van waarheyd te geeven, dat men hen in den eersten opslag zou moeten gelooven. Ik meen dat geen Natie gevonden wordt die de *Jaffanapatnamsche* Malabaaren in argelistigheyd en streeken overtreft; zo dat, wanneer God hen een heerschappy en macht gegeeven had, de Europische Volkeren bezwaarlyk met hen zouden konnen omgaan. Zeer waarschynelyk zyn zy dat volk, dat van de Goddelyke geregtigheyd verstooken is, en wandelt in den weg der verdorvenheyd; want men vindt by hen een byzondere neyging, om het kwaad zo wel voor zig, als voor hun naasten te doen.

De hier gevonden papieren toonen, dat verscheyde Inwoonders hunne klagten aan het Hof van den Gouverneur van Ceylon voortgebragt, en dezelve een schyn van waarheyd gegeeven hebbende, daar uyt de grootste haat en vyandschap tusschen den Gouverneur en Commandeur gesprooten is. Het is een bestendig gebruik onder dit volk, dat zy by de verandering van de Hoofdregeering van Ceylon, zig in stilte naar *Kolombo* begeeven, en daar smeekschriften voor hen laaten opstellen, en deeze den Gouverneur overhandigen. Deeze gelooft veeltyds het geen zy voorgeeven, en doet dan vervolgens een uitspraak; wanneer men naderhand ontwaar wordt, dat het voorgegeevene verdicht is, zo wil men de uitspraak egter niet veranderen; uit achting

ting voor den Gouverneur laat men de zaak zo blyven, 't welk voor den geen die daar door benadeelt wordt, hard valt, en de plaatselyke Regeering alle aanzien beneemt. Indien eenige Heeren Gouverneurs dezelve handelwys gehouden hadden, als tegenswoordig waargenoomen wordt, dan zoude dit kwaad geen slegte gevolgen gehad hebben. Deeze wel Ed. Heer pleeg zodanige klagers eerst hier te rug te zenden, ter onderzoeking, om daar van eerstelyk berigt te ontfangen. Maar alzo men niet altyd een zodanigen Gerechtigheyd - lievende, en verstandigen Opperbevelhebber verwagten kan, en de volgenden naar maate van hunne bequaamheeden, en hunne denkenswyze die zaaken kunnen afdoen: zo is het te wenschen, dat een sterk bevel omtrent die klaagsugtige *Jaffanapatnammers* gegeeven wierdt, volgens 't welk een yder, die by het doen van klagten, zynen plaatselyken Bevelhebber voorby gaat, en naar *Kolombo* loopt, met een zwaare straf bedreygt wierdt. Dan zoude dit werk schielyk ophouden. De Plakaaten hier omtrent zyn alhier zo niet ingerigt, als in het Colombische Landschap, want in dezelve staat niet uitgedrukt, hoe hoognoodzakelyk het was, dat die geen welke by den Gouverneur iets te verzoeken had, zig eerst by den Kommandant moest vervoegen, en van hem vryheyd moest verzoeken, om een reys naar *Kolombo* te doen.

De Hoofden der Inboorlingen, welke uit *Ontfangers*, *Majoraals*, *Kojals*, en *Pottangateins* bestaan, pleegen de onder hen staande Inwoonders zeer te drukken, en uit te melken, en wanneer men geen acht genoeg op hen had weeten te slaan, zouden zy hunne bedryven door de Hofbediendens hebben

goed

goed gemaakt, welke laatsten de onderdrukt wordende Inwoonders door geveinsde streeken te rug houden, en niet te voorschyn doen koomen. Dagelyks werkt men daar aan, dat men dit quaad stuit, en de Inboorlingen een open weg baant om hunne bezwaaren op te geeven. Het quaad komt daar van, dat deeze Opperhoofden by hunne aanstelling zoo veel geld geeven moeten, welk geld zy op deeze wyze wederom zoeken te krygen; voor al daar zy gemeenlyk niet lang dien post behouden. De andere die dezelve voetstappen volgen wil, doet zyn best, tot zyn voordeel, en om zig by den Gouverneur aangenaam te maaken, van verscheiden voorspraaken te bekoomen; ten einde by dezelven te bewerken, dat de afzetting, en een nieuwe aanstelling noodzakelyk geoordeelt werdt. Alzoo eige voordeel daar mede verknogt was, zoo heb ik eerst de weezentlyke oorzaak onderzocht en bevonden, dat de bedoeling van het voordeel, het welk deeze aanstelling van Opperhoofden gegeeven heeft, zulke nadeelige gevolgen voor de gemeene man moest veroorzaaken. Ik heb derhalven de door my aangestelde Hoofden zelve voor my doen koomen, en by de overhandiging van hun Patent, hun ernstiglyk vermaand, van hun plicht te betrachten; alzoo ik niet gezind was, hun na eenige weeken of maanden aftezetten; maar liever hun ingeval van overtreeding met de *Sciambok* te straffen. Verders heb ik het getal Hoofden, in plaats van te vermeerderen, liever vermindert; en liever myn voordeel opgeoffert, dan het quaad den teugel te vieren. Daar ik deeze grond tot beteugeling van dit quaad gelegd heb, en ook een nauwkeuriger optee.

teekening van alle de Hoofden, die onder een *Sprengel* of onder een *Departement* behooren, gehouden heb; zoo hoop ik schielyk deeze afpersingen voor te koomen.

Ik waage het tegenswoordig myne aanmerkingen aangaande verscheiden *Amptsbedieningen* te melden; waar by ik my niet op persooneele aanmerkingen, maar blootelyk op de uitvoering der zaaken zal in laaten. Ik weet wel dat aanmerkingen hier omtrent altoos haat en nyt baaren, nademaal zy als het gevolg van afgunst, en eigenzinnelykheid afgeschildert worden; maar alzoo ik myn gemoed hier omtrent vry kenne, zoo wil ik, voor het algemeen welzyn, deeze onaangenaame gevolgen niet achten, en my niet van myn doelwit doen afschrikken. Ik vang dus aan.

De *Politique Vergadering*, waar in het belang der Compagnie moet overwoogen worden; daar in heeft yder Lid de vryheid om over de voorgedraage zaaken zyne meening te uiten. Ik heb altoos bemerkt, dat de Leeden, die meer eigenzinnigheid als ervaarenheid en bescheidenheid bezaaten, zig meer bevlytigden een voorslag te wederspreeken, dan dezelve met grond te wederleggen, om was het mogelyk den President in zyn voorneemen te dwarsboomen, en om zig zelve met het voorkomen van een groot verstand en insigt te koesteren. Het is daarom te wenschen, dat vastgesteld wierdt, dat de Medeleeden welke van andere meening zyn, en teegen den President stemmen, hunne redenen moesten opgeeven, op dat zy *ad Protocollum* genoomen konnen worden, en dat de President het regt had, hen dit af te vraagen. Als dan zoude de teegenspreekers, en teegens Eed en Plicht aanloopende

wyze

wyze van tegenspreeken of zogenaamde *Dissentiren* schielyk ophouden. Ook houde ik het onder verbeetering voor goed: dat, die in het stemmen van een byzondere meening wil zyn, de oorzaak daar van moet opgeeven, op dat men zien kan, waar van daan het komt, en waar heen het doelt, en dat het niet genoeg is, zig te behelpen met het spreekwoord: ik behoef niemand van myn byzondere meening reeden te geeven. Het oogmerk van een Collegie vereyscht: dat men de gevoelens wikke en weege, en dat de een den ander te hulp komt, om aldus een volkoomender oordeel te vellen.

De Dessaway volgt in Rang; en ik merk daar van aan: dat, hoewel deeze een zwaare beheersching voor hem is, hy egter onder het Departement van de Commandeurs staat, en aldus met alle anderen *Administratien* (Bedieningen en ampten) gelyk is. Het is altyd by de voorige Commandeurs en *Dessaven* waargenoomen, dat de laatste, na gedaane Land onderzoek, daar van aanstonds kennis geeft, en van alles dat hem merkwaardig voorgekoomen is, berigt moet doen. Aldus heb ik ook dit, toen ik het Ampt van een *Dessave* bekleedde, waargenoomen; niet tegenstaande tusschen myn voorzaaten en my, de beste eensgezindheyd geen plaats had. Tegenswoordig zie ik een geheele verandering: ik merk uit verscheyde omstandigheeden, dat men gelooft, dat de Dienst van een *Dessave*, niet gelyk andere diensten, onder het *Departement* van den Commandeur staat, en dat de *Dessave* vryheyd heeft, om te doen wat hy wil, indien hy het by de Ceylonsche Regeering goed maaken kan. Deeze meening heb ik zoeken voortekoomen, en ik heb

daarom een Instructie ontworpen, waar in ik hoofdzaakelyk de bepaaling van deszelfs gezag omschreven heb, en die door de Ceylonsche Regeering volkoomen goed gekeurt is. Ik neeme de vryheyd hier van een afschrift bytevoegen. Intusschen moet ik in tegendeel zien, dat de uitkomst aan myne verwagting niet beantwoord, het geen veroorzaakt wordt door dezelve grond, welke ik booven by het stuk van de Commandeurs magt aangevoert heb, namentlyk het geringe aanzien van een Commandeur. Ik voeg hier nog by: dat de *Dessave* alleen de klagten der Inwoonders hoort, en aldus blykt de laager rang: ja zy willen zelfs, dat het den Commandeur niet geoorloofd is, ymand die met eenige klagten komt gehoor te geeven, en doet hy dat, zo vermeenen zy dat het *Character* van een *Dessave* daar door gekrenkt en beleedigt is. Over dit stuk hebben verscheyden *Commandeurs* en *Dessaven* getwist, welke stryd nog niet geyndigt is. Ik houde het voor billyk: dat de *Dessave* de klagten der Ingezeetenen hoort; maar ik geloof niet, dat dit zig algemeen over alle persoonen en alle klagten uitstrekt. Maar inzonderheyd tot de twisten tusschen de onrustige Landlieden bepaalt is. Want waar toe zyn dan de Collegien van de Civil- en Land-Raadt, en de *Scholarchen*? ook is het onrechtmatig, wanneer een Commandeur die Opperhoofden, die hy reekenschap moet afvorderen, door een onderbediende uit hoofde van nalaatigheid ziet bestraffen. Indien op het aanhooren, en afmaking dier klagten niets bepaalt wordt, zo zullen de twisten tusschen den *Commandeur* en *Dessave* nimmer ophouden, en de uitspraaken zullen verschillende zyn, naar dat de Ceylonsche Regeering

den

den een of ander toegedaan is. Ik hoop hier omtrent geen verdriettelyke ontmoetingen te hebben; want ik wil liever myn affcheyd verzoeken, als scherpe woorden verdraagen; 't welk myn ouderdom niet meer toelaat. Een zodanige vastſtelling is des te nodiger, ten opzigte van de hier van afhangende buiten poſten, als daar zyn de Reſidentien: *Puntopedro*, *Kaits*, *Hamenbiel*, *Depaſſen*, *Ponnorein*, *Ilpekarwe*, *Palwerainkattre*, *Katſchiai*, *Atſchuli*, en *Kolombogammo*. Indien de *Deſſave* deeze overhaalt, om onder hem te ſtaan, zo moet daar uit verwarring ontſtaan; want, hoe zoude een Commandeur toegeeven konnen, dat een onder hem zynde *Deſſave* over een en de zelfde ſtreek lands bevel voerde: ook moet het een wonderlyke beſtiering geeven, dat de Commandeur op de eene wys, en de *Deſſave* op een andere wys den Poſthouder beveelen gaf. De Poſthouder heeft genoeg te doen, om by tegenſtrydige berigten vaſte regels te verzoeken. Door dit alles wordt de Dienſt van de Heeren en Meeſters niet bevordert, en heeft meer het aanzien van twiſt, dan van een behoorlyke uitvoering van een ieders poſt en pligt.

De *Adminiſtratie* legt volkoomen voor de helft in duigen, alzoo dezelve zeedert vier Jaaren door den geweezen Adminiſtrator *Hogerwaard*, zo verwaarlooſt is, dat zy met groote moeyten weder op den ouden voet moet gebracht werden. Ik heb genoeg te doen gehad, eer de Negotie Boeken behoorlyk konden geſlooten worden, en ik kon den tyd niet vinden om de invoering van een beetere order te ontwerpen. Dan ik hoop daar aan by voortgang te werken, zo haaſt ik een nieuwen Adminiſtrator verkryg, die de Negotie beeter ver-

ſtaat, met my ééne lyn trekt, en tot het nazien van de groote geldkas, pakhuyzen, en onder Adminiſtrators, b, v. Bouwmeeſter enz. behoorlyke onderrichting geeven kan.

Het *Fiscaals* ampt is tegenswoordig zo onbepaalt geworden, en de Bediendens derzelve hebben die grenzen zodanig uitgeſtrekt, dat zy gelooven meer Rechter dan Dienaars van het Recht te zyn. Dit wordt veroorzaakt door het aanhooren der klagten, van de drie naaſtgeleegen *Sprengels*, welke men den Fiscaal zedert eenige tyd als een middel om wat rapport-gelden te winnen, gegeeven heeft. Wellicht geſchiede het aanhooren in den beginne op de vereyſchte afſtand, en de ſchuldigen wierden toen in de bepaalde Boeten van 3 tot 6 Daalders verweezen. Maar tegenswoordig worden deeze beyde zo ver van den Fiscaal overtreeden, dat hy Menſchen in keetenen heeft doen ſluiten, en veele dagen ja zelfs weeken lang in *Mandu* doen zetten. Ik meen, dat geen Fiscaal daar toe regt heeft. Veel min nog dat hy zig met lieden mag bemoeien; die op bevel van den Raad in hegtenis gezet worden; nog, dat hy zodanige, die in Compagnies dienſt en aan hun werk zyn, mag laaten haalen en in de gevangenis ſluiten; nog, dat hy in zyn Huys ten zynen overſtaan de Partyen den Eed afneemt, om andere onregtmatigheeden te verzwygen. Het zoude dus nodig zyn, om het Ampt van Fiscaal wat te beperken, en hem een Inſtructie zo wel in zaaken van Juſtitie als Huyshouding voorteſchryven. Dan of ſchoon er verſcheyde ordres aangaande zyn dienſt zyn, zo worden dezelve egter weynig uitgevoert en men

ſchikt

ſchikt zig meer naar de gewoonte, dan naar de Wet.

Het *Thombo-Werk* van dit Commandement, is een gewichtige zaak, waar by men niet opmerkſaam genoeg kan zyn, op dat de Heeren en Meesters het hunne bekoomen; alzoo de Malabaarſche opperhoofden zeer bedrieglyk in het aangeeven zyn, zo wel van het getal der perſoonen, die onder Heeren dienſten zyn, als van het Land, 't welk de Compagnie toebehoordt. Het geval wilde, dat kort na de overneeming van myn Commandement, den *Thombehouder* ſtierf, zonder de voorgenoomen vernieuwing ten eynde gebragt te hebben. Ik ſtelde dus aan de Ceylonſche Regeering voor, om deeze vernieuwing zo lang opteſchorten, tot dat een andere *Thombehouder* zoude aangeſtelt zyn, en intusſchen den ontfangſt van het Hoofdgelt, en de Land-Huuren als bevoorens te doen geſchieden. Men bewilligde hier in, en men ſtelde daar na een andere *Thombehouder* aan, die ik met toeſtemming van de genoemde Regeering de volgende Inſtructie gaf.

Voorloopige Inſtructie voor den Onder-Koopman, en *Thombehouder*, den Ed Hr. *Johan Barthel Teyken*, om zig by de vernieuwing van de *Thombo* daar naar te gedraagen.

Nademaal U WEL ED. in 't kort tot vernieuwing van de *Thombo* met de Heeren Commisſarisſen in dit Land gaan zult, zo hebbe ik deeze Inſtructie voor U WEL ED. ontworpen, en daar in aangehaalt, wat by de vernieuwing van de *Thombo* moet aangemerkt worden.

ART. 1.

Eer het werk aangevangen wordt, moet UWEL ED, aan yder Kerk, de gemeente door Trommelslag bekent doen maaken: Hoe men in ervaaring gekoomen is: dat veele Onderdaanen zig trouwloosyk de s'Heeren diensten zoeken te ontrekken, en daar door, voor hunne onvermogende Medebroeders dien last verzwaaren; dat men uit welmeenende inzigten, om de lasten gelykelyk te doen verdeelen, aan een yder zonder onderscheyd wie hy ook zy, belooft een Premie van 1 Daalder voor yder hoofd, die aantoonen kan onregtmatig voor dood of afweezende opgegeeven te zyn, verders voor yder Last Zaat, zonder onderscheyd, dat de Compagnie behoort, en door andere bezeeten wordt 4 stuyvers, op dat daar tegens de *Majoraals* die de valsche opgaaven gegeeven hebben, konnen gevat worden.

ART. 2.

UWELED. moet alle de *Majoraals* van yder *Sprengel* of Dorp, waar onder zy behooren, aankondigen: dat, hoewel de *Thombo* gelyk voor deze op den eersten *Majoraal* zal berusten, daar en boven de tweede en derde *Majoraal* ook de vryheyd zullen hebben, wanneer zulks nodig is, om daar in te zien en te leezen.

ART. 3.

De Inwoonders, die zig voor Ziek en tot de Heeren diensten onbekwaam opgeeven, moeten in tegenswoordigheyd van den *Majoraal* door den Inlandschen Geneesheer onderzogt, en na bevinding van waare Ziekte, van voornoemden dienst verschoont blyven. Op een byzonder blad, waar van de *Majoraal* een afschrift houdt, worden die geene welke

met

met ligte en zwakke Ziektens bezogt zyn, opgeteekent, welke egter niet van s'Heeren diensten zullen bevryd zyn, nademaal zy op deeze wys de Landsheeren hunnen schuldigen pligt onttrekken, en van de eene tot de andere vernieuwing vry om loopen, en de Majoraals daar voor iets in de hand stoppen. Vindt UWELED. by de personeele verscheyning van zodanige zieken, dat een of ander werklyk tot zyn wederherstelling tot dien dienst onbekwaam is, zo teekent hem aldus op: „ Zieken, „ vry van Dienst tot derzelver geneezing." De *Majoraals* moeten hunne Geneesenen aanstonds aanteekenen, en alle zes Maanden de waarheyd van hunne aangeevingen bezweeren, en zullen in geval van verzwygingen of van vervalschingen vervallen in de straffen by Art. 1 vermeld, zullende de aanbrenger als dan de Premie van een Daalder bekoomen.

ART. 4.

Die door de *Majoraals* als afweezende aangegeeven zyn, zullen by de tegenwoordige opteekening, indien de zaaken in ordre bevonden worden, aldus opgeteekent worden: „ Afweezenden, „ vry van dienst tot hun wederkomst."

ART. 5.

De Majoraals optegeeven, dat zy alle Halfjaar hunne Lysten van de afweezende, gestorvene, en weder gekoomene moeten overzenden, die zy bezweeren moeten, en waar uyt zy hun boek konnen invullen.

ART. 6.

Daar moet naauwkeurig acht gegeeven worden, dat niemand van een lager *Kaste* in een hoger door de *Thombo* geplaatst wordt, maar zorg wor-

den gedragen, dat een yder onder zyn geslacht staat, en blyve.

ART. 7.

Het overige aangaande de *Thombebouders* moet uit derzelver boeken, en papieren van hunne voorzaaten gezien en beslist worden; deeze zaaken hebbe ik by de vernieuwing van de *Thombo* nodig geoordeelt aantevoeren.

Al het geen tot nu toe niet gebruikelyk was, en my by den *Thombo* nodig en nuttig scheen, heb ik zorgvuldig aangewend; zo als b.v. eenige Landeryen en Thuynen door een Land-meeter te doen meeten; en de daar op staande boomen doen tellen, om die met de Rekening van den *Thombo* te vergelyken, en aldus de Trouw of Ontrouw van den *Majoraal* in hun opgaaven te doen blyken. Ik verwonder my, dat men op een zodanige zaak niet meer gedagt heeft. Nog meer verwonder ik my, dat de *Tschikosgelden* in het voorige jaar, wanneer tot verrichting van de gemeene werken, maar weynig *Uliammers* uit het Land gekoomen zyn, en gebruikt wierden, en niettegenstaande een menigte van Heeren-dienst plichtigen aan hunnen dienst voldaan hebben, zo groot zyn geweest. Ik houde met grond die, welke de *Tschikos* opgeteekent hebben, in verdenken, dat zy zig verzekerd houdende, dat de zaak niet aan den dag zoude komen, aanleyding gekreegen hebben, om te bedriegen; alzo zy wisten, dat de *Thombo* er niet om gaf, hoe veel *Uliammers* eygentlyk daar waaren, nog minder hoe veel tot den arbeyd zyn gekoomen of hoe veel er afweezend waaren daar na maakten zy dit met de Majoraals af en de Compagnie bekwam

kwam dan zo veel als die lieden goed dagt. Alzoo de *Agidar* der gemeene arbeyders met deezen meede handelde, heeft men het zo ver weeten te brengen, dat deeze plaats, die voorheen aan Europische Bediendens kwam, in handen der Malabaaren gekoomen is: het zoude goed zyn, indien deeze plaats aan een goede en getrouwe Europeaansche bedienden gegeeven wierdt, die men uit de Militaire of anders neemen kon, met belofte, dat indien hy zyn Post vlytig waarnam, hy tot Corporaal en dan tot Sergeant verheeven zoude worden. Deeze moest een gemelde Lyst van de *Uliammers* hebben, om aan te teekenen wie tot den Arbeyd komt en wie niet. Deeze aanteekening moet met de aangeevingen van de *Majoraals* vergeleeken worden, en daar na de Lyst van de *Tschikosgelden* gemaakt worden. Jaarlyks moet de Adigar een Eed van getrouwheyd doen, en men kan zig over het algemeen meer op de trouw van een zodanige, als die van een Malabaar verlaaten.

Bylaage.

Eerbiedige Voorstelling,

wegens de zogenaamde Vestingwerken, aan den Wel Ed. Groot Achtbaren Heere IMAN WILHELM FALK, Gouverneur en Directeur van het wyduitgestrekt en zeer gewichtig Eyland Ceylon, benevens alle daar onder hoorige enz:

Wel Edele, Groot Achtbaare, Hooggebiedende Heer!

Toen ik in het jaar 1764, als *Dessave* de gewoone Land-Visitatie hield: kwamen overal, alwaar ik myn Rustplaats nam, een groote meenigte van Ingezeetenen by my, die met bitterlyk geschrey, en een vloed van traanen op het aardryk nedervielen, en baden, dat ik dog met hen erbarmenis wilde hebben, en uitwerken, dat zy eindelyk eens van den zwaaren arbeyd aan de Vestingwerken, die men in den beginne op zyn hoogst op 2 jaaren gesteld had, en waar aan zy nog geen eynde zagen, zouden verlost worden, en wederom met den last van de gewoone Heeren-diensten mogten vry gesteld worden, dewyl zy anders in armoede en ellenden moesten vergaan.

Het aanzien van deeze Ellendigen, en het aanhooren van hunne weeklagten werkte in my een hartelyk medelyden, en ik beloofde hen alles te doen, om,

om, was het mogelyk hun eenige verligting te bezorgen. Ik onderzocht de *Jaffanapatnamsche* Vestingwerken wat nader by, beneevens den toestand, en de noodwendigheeden tot derzelver verbeetering.

In den beginne verwonderde ik my, dat men een zodanig grootwerk aangevangen had, zonder eerst aan de hoofd-gebreeken te denken, die aan het Kasteel gevonden wierden. Maar schielyk vond ik onder de oude Actens de grootste verscheydentheyd van de daar voor over gedaane voorstellen. In voorige tyden was de verdieping der gragten, volgens gedaane proeven als te kostbaar en te moeyelyk, in de laatere papieren, als zeer ligt voorgesteld. Zekerlyk zyn de eerste opgaaven, volgens werkelyk gedaan onderzoek der zaaken, en de laatste blootelyk in de verbeelding gemaakt. Intusschen verlaat de Ceylonsche Regeering zig op de jongste berigten, namentlyk de allerlaatste door eenen zeekeren BRAUNWALD en SCHUBART (die men zonder twyffel voor de kundigste houdt) opgestelt, waar in het werk voor 600 menschen dags, gedurende 14 maanden lang opgegeeven wordt, en waar in alle de zwarigheden, in de oude papieren gevonden, met veel schyn wederlegt worden. Men droeg derhalven dit werk voornoemden SCHUBERT op; maar die zo min dan zyn Vriend ooit in deeze plaats geweest is, en bygevolg daar van geen kennis hebben kon. Intusschen begon men aan het werk in January 1759; en ging daar mede voort tot in Juny 1759; wanneer het aan den Lieut. van de Artillerie BROHIER overgedraagen wierdt, die het nog teegenswoordig onder zig heeft.

Toen ik in het Jaar 1764 te *Kolombo* was, stelde ik den WELED. Heer VAN ECK de ellende van

de

de Arbeyders, en de onmogelykheyd van de onderneeming voor oogen; waar op hy my antwoorde: ik moet bekennen, dat gy gelyk hebt, en dat uw voorſtel gegrond is: maar wat zal men nu doen daar de zaaken zo ver gevordert zyn? ik wenſchte dat het ten eynde was; en het kan ook niet lang meer duuren, want men heeft nu de Hr. BROHIER aangenoomen, en men verzeekert my, dat in anderhalf jaar alles zal gedaan zyn.

Ik droeg daar op in een byzonderen Brief aan zyn Hoog Ed. onzen toenmaligen Loffelyken Gouverneur Generaal, de zaak voor. Hy beliefde daar op in een Poſt Scriptum my aantebeveelen, om U WEL ED. den ganſchen toeſtand der zaaken voorteſtellen, 't welk ik nu met alle nederigheyd doe.

Voor af moet ik nog kortelyk aanmerken, dat het Jaffanapatnamſche Kaſteel niet volgens de Regels der Veſtingbouw ingericht is, alzoo het 3 Hoofdgebreeken heeft:

I. Men kan van de Bolwerken alle de werken overal niet met Canon beſtryken.

II. De Wal is over het algemeen veel te ſmal, en de Borſtweering der Muuren veel te ſteyl.

III. Op het Kaſteel zyn nog Kazematten, nog andere plaatſen, die ſchoot vry en bedekt ten tyden eener beleegering zyn.

Uit het derde ziet men voornaamentlyk, dat het Kaſteel geen wederſtand bieden kan, tegen Europiſche volkeren, en alleenlyk tot zeekerheyd ten opzigte van de Ingezeetenen en nabuuren gebouwt is. Dit blykt nog te meer, om dat men het project verandert heeft, volgens 't welk men in den beginne het Kaſteel te KANGANTURRE, aan een Haven tuſſchen dit Kaſteel en PUNTOPEDRO, heeft aangelegd, hoewel het reeds eenige voeten hoog

op-

opgebouwt was. Deeze plaats zoude waarschynelyk eerst door een vreemde Natie bezogt worden, want zy heeft de open Zee aan de eene kant, en kan door groote Scheepen bezet worden. Ook kan men zig van den toenmaaligen Heer Majoor ligt voorstellen, dat zyn inzigt niet geweest is, een kunst en cierlyke Vesting aanteleggen, maar alleenlyk den Handel van zyn WEL ED. Heeren en Meesters te verzeekeren; gelyk zyn Exell. de Heer VAN IMHOF zeer wel aangemerkt heeft.

Ik koom tot de zaak zelve. Het Jaffanapatnamsche District heeft niet zo veel van een Vyandelyken aanval te vreezen, als wel anderen. Die Vyand moet zyn voordeel kwalyk verstaan, die deeze plaats eerst aantaste, het zoude zyn of hy den Aal by den staart greep, en gestelt zynde ('t welk God verhoede!) dat, deeze plaats aangetast wierdt, zo zoude de Vyand bezwaarlyk een schoot op die Vesting doen, of deeze zoude zig, wegens de zwakke bezetting, en gebrek van alle behoorlyke hulp, schielyk genoeg moeten overgeeven, gelyk de onzen ook het Kasteel op de Portugeezen verovert hebben.

Verders: het hier aangelegde Buitenwerk had wel mogen agtergebleeven zyn, nademaal tot verdeediging van de Bedekte weg ten minsten 500 Man vereyscht wordt, en het niet te denken is, dat de Compagnie hier een zo groot guarnisoen houden zal, dat men zo veel manschap daar van neemen kan, en dat dan nog genoeg tot bezetting der overige Posten in het Kasteel overblyft. De gragt is bereyds diep genoeg, en weegens de ongelykheeden van den grond voor den Vyand gevaarlyker, dan wanneer hy uitgediept en effen gemaakt wierdt, gelyk dit zeer regt door den Ingenieur

MAS.

MASSENVELD aangemerkt is, wanneer hy voorgaande jaar op uitdrukkelyke last de gragten onderzocht.

Dan nademaal dit werk met groote kosten en moeiten reeds zo ver gevordert is, zo is myne meening onder verbeetering, om het ten schielykften te doen eyndigen, tot vreugde der arme uitgemergelde Inwoonders. Die meeste gronden, die men bybrengt, om naar BROHIERS Projekt, de verbeeteringen voortezetten, schynen my duydelyk uit eygenbelang voortekoomen, om dit werk langer draagende te houden, waar by hy geen schaaden heeft. Anders zoude men niet zo veele tegenkantigen tegen het laaste bevel, van een spoedige voltooying van het werk, gemaakt hebben.

Maar indien U WELED. ('t welk ik my niet voorstellen kan, maar het tegendeel denken moet) het Project van BROHIER uitvoeren wil, zo zullen daar ten minsten nog 10 jaaren toe van nooden zyn, om alles aftemaaken. De arbeyd wordt by de verdieping der gragten geduurig grooter, wegens de meenigte waater en het uitzypen van onderen: ook moeten de Fundamenten van het Kasteel en de Muuren der gragten rondom versterkt worden, alzoo zy door het verdiepen der gragten, verzwakt zyn, gelyk geschied is, toen volgens een Project de gragten 7½ voeten verdiept zyn; hier toe zal nog meer Kalk en Steenen benoodigt zyn als tot de bedekte weg gebruikt is. Verders: zal de aanschaffing van aarde tot het vereffenen van de bedekte weg, meer arbeyd en kosten vorderen; want zy kan uit de gragten niet gehaalt worden, alsoo hunne boodems uit Rotzen en klippen bestaan.

Dit is alles, — en zo voorts. ——

By den Uitgeever deezes *Joh. Mensert*, Boekverkoper in s'Hage, is ook gedrukt en te bekoomen.

Humphry Klinkers Reizen; uit het Engelsch vertaalt, van den Heer Smollet, 3 deelen met fraaye plaaten, gr. 8o. de Prys is *f* 4 - 0 - 0

De geleerde Schryvers der Algemeene Vaderl: Letter Oeffen: geeven van dit werk, (zie 2de deel No 5. pag. 221.) onder anderen de volgende Recensie. — „ De schildknaap Matthias Bramble, de Hoofd perzonaadje in dit werk voorkomende, doet eene Reize ter herstelling zyner „ Gezondheid, met zyn Huisgezin, eene Zuster, „ een jong Heer, en eene jonge Juffer, met de „ verdere noodige Bedienden, (waar onder Humphry Klinker, welke ten laatste ontdekt „ wordt een natuurlyken Zoon des Schildknaaps „ te weezen.) van zyn Landgoed *Brambleton* „ *Hall* in *Monmoutshire* naar *Londen* en verder „ naar deeze en geene gezondheids Bronnen en „ Baden &c. — Het onderscheiden Character „ van den Schildknaap, en der opgenoemde „ persoonen van zyn Huisgezin, welke aan hunne vriënden schryven, levert reeds op zig zelven eene aangenaame verscheidenheid, 't zy „ dat ze van verschillende hun voorgekomen „ omstandigheden gewaagen, of hunne gedagten „ over dezelfde onderwerpen mededeelen, de „ ontmoetingen van veelerleien aart, 't zy verdrietelyk of aangenaam; het aantreffen van oude Bekenden, de toevallige verkeering met „ vreemden en meer dergelyken, doen deeze „ verscheidenheid nog grootelyks toeneemen, en „ de Heer Smollet bedient er zig van op eene „ meesterlyke wyze, om dezelve te doen strekken tot het bybrengen veeler oordeelkundige „ bedenkingen, en gepaste aanmerkingen over „ nuttige en Leerzaame onderwerpen, die hy, „ op eene gevallige manier, in het verhaalen „ van allerlei ontmoetingen, weet in te vlegten. „ Het ernstige en boertige, het vermaakelyke en „ nutte, vereenigt zig des in deezen Roman by

„ uit-

„ uitneemendheid, waar door dit geschrift, ge-
„ noegzaam aan alle soorten van Leezers, een
„ aangenaam en Leerzaam tyd verdryf kan ver-
„ leenen."

De schryvers der ALGEMEENE DUITSCHE BIBLIOTHEEK, dit werk recenseerende zie 22ste deel 2de stuk pag: 535. geeven daar van onder anderen het volgend verslag: — „ DIT WERK, de zwaane „ zang van de Heer SMOLLET, is zoo eigenaartig „ zoo uitlokkend, — zoo onderhoudend, — en „ een zo by uitstek uitmuntend Tafereel van by- „ zondere Caracters, treffend geteekend met „ schitterende kleuren van eene nieuwe uitvin- „ ding en nogtans naar de Natuur ontworpen; „ een waar tafereel van de Zeeden en denkwyze „ van onderscheide Classen uit de Burgerlyke „ Maatschappy; bondig oordeel over veelerlei „ voorbedagtelyk bygebragte onderwerpen, met „ fyne schertsende trekken vermengt, en een „ leevendig vernuft van veele kortswylige To- „ neelen dit zyn de aangenaame byzonderheden „ door welke dit werk uitmunt, en zig hoofdza- „ kelyk den Leezer aanbeveelt."

